

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

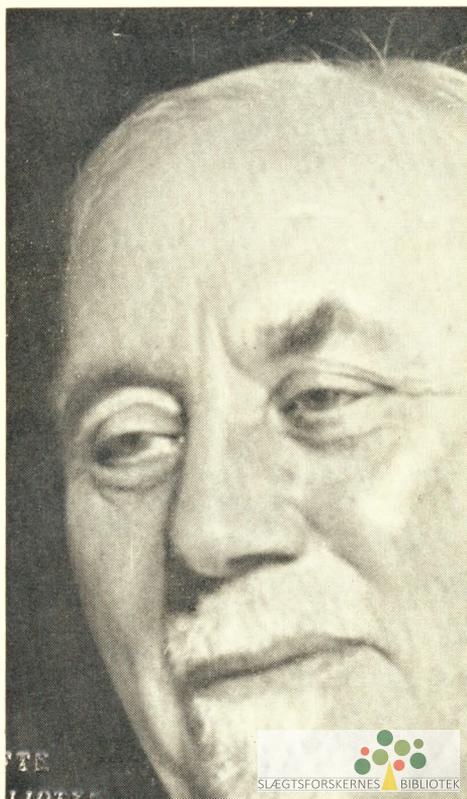
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

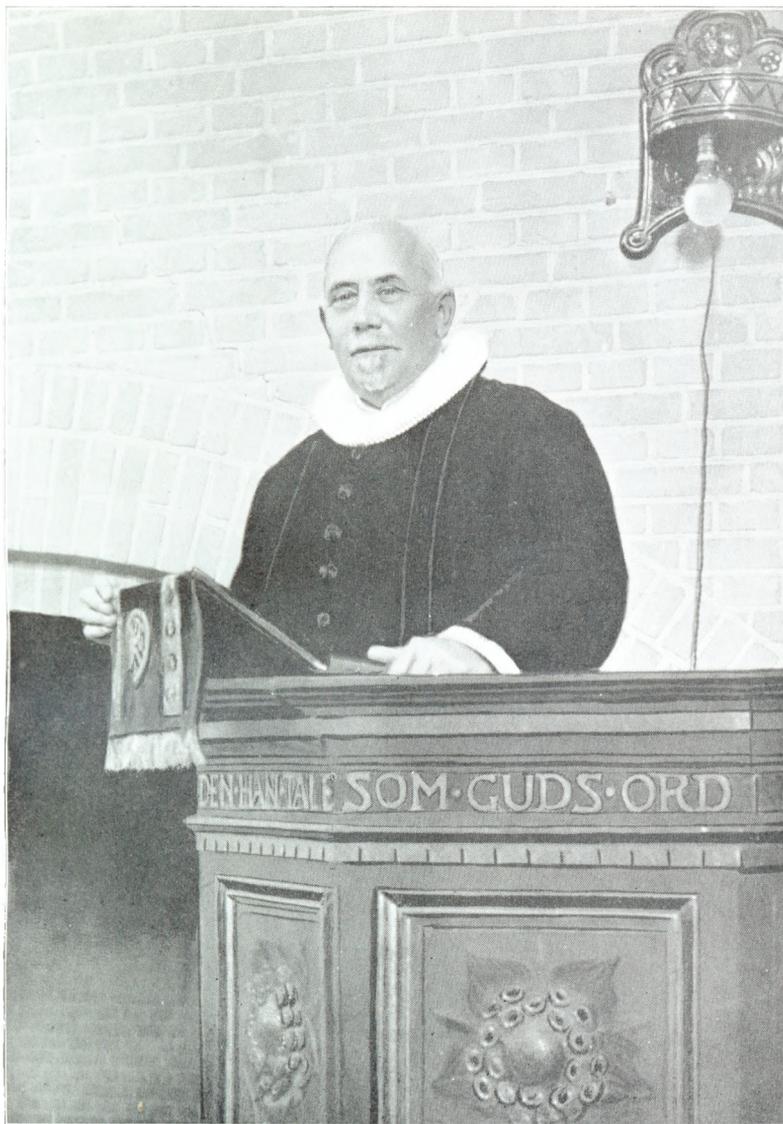
AAGE NØRFELT

SOGNEPRÆST A. FIBIGER

EN GUDS VANDRINGSMAND

SOGNEPRÆST A. FIBIGER

de Sibiger,

AAGE NØRFELT

SOGNEPRÆST

A. FIBIGER

EN

GUDS VANDRINGSMAND

O. LOHSE - KØBENHAVN

1938

Tilæget.

Min Hustru

Ulla Rottbøll Mørfelt
f. Fibiger

I Taknemlighed og Kærlighed.

F O R O R D

Lad det være sagt fra første Linie i denne Bog, at en Søn ikke kan elske og ære sin Far højere, end jeg lærte at elske og ære ham, hvis Navn er denne Bogs Titel. Gennem de Aar, jeg fik Lov at kende ham, først som Præst og senere som Svigerfar, formaaede han at gribe dybt om mit Hjertes Rødder. Jeg er ikke blind for, at en saadan Indstilling er farlig, naar man vil give sig af med Levnedsskildring. Faren for det glansbilledagtige i Billedet ligger snublende nær.

Det var da ogsaa først efter mange Overvejelser og med megen Frygt og Bæven, at jeg gik i Gang med Opgaven, som det oprindeligt var min Agt at søge løst ved nærmest at fungere som Redaktør af en Række Bidrag om Pastor Fibiger fra forskellige Personligheder inden for vor Kirke. Det viste sig imidlertid at være en praktisk uigennemførlig Fremgangsmaade.

Naar jeg derefter gik i Gang paa egen Haand, var det i fuld Bevidsthed om, at min Viden og mine Evner til kompetent Vurdering af Pastor Fibiger og hans Indsats, rent kirkeligt set, var utilstrækkelige; jeg har derfor bestræbt mig paa at tegne ham mere som M e n e s k e end som Præst.

Trods min Beundring for og Kærlighed til ham har det dog været min inderste Stræben og Bøn, at Billedet maatte blive ikke blot smukt, men ogsaa s a n d t. Jeg har derfor i saa ud-

strakt Grad som muligt bygget paa det Materiale: Bøger, Breve, Artikler m. m., som Pastor Fibiger selv i saa rigt Maal — og særdeles velordnet — har efterladt sig, og som paa mange Punkter klart belyser hans Personlighed, samt paa a n d r e s Udtalelser om og Bedømmelse af ham. Skulde mange alligevel finde, at jeg her og dér, maaske mange Steder, har været for velvillig, saa maa det skrives paa Kærlighedens Konto, og skulde nogle af hans Venner finde, at jeg af og til har slaaet for haardt, maa det ses i Lyset af mine Bestræbelser for at være objektiv og undgaa Glansbilledet.

Jeg føler Trang til at bringe dem af hans — og mine — Venner, der med Bidrag, Raad og Daad har støttet og vejledet mig, min bedste Tak.

Endelig vil jeg udtale Ønsket om, at Mennesker maa hente Velsignelse ved gennem disse Sider at stifte Bekendtskab med et Menneskeliv, der blev levet »Ved Korsets Fod hos Jesus«. Maatte han ogsaa efter sin Død blive et Vidne om den Frelser, i hvis Tjeneste han trofast stred og segnede.

Gentofte, Efteraaret 1938.

A a g e N ø r f e l t.

I.
ANDREAS.

1. SLÆGT OG BARNDOMSHJEM.

Det var i de gode, gamle Dage, da et hæderligt Bondebryllup varede i 8 Dage og en Barnedaab i 3. Man rent ud sagt aad og drak efter en saadan Maalestok, at vi, der dog ellers ikke nægter os noget til Livets Ophold, staar ganske maabende. Men det var nu Skik og Brug dengang fra Borg til Hytte, hos Godsejer og Husmand. Var der Gilde, saa var der Gilde!

Og Gilde var der Langfredag d. 10. April 1868 paa »Sjørupgaard« i Nimtofte hos den unge Proprietær *Peter Chr. Fibiger*. Der var Barnedaab, rigtig 3-Dages Barnedaab. Familien kom jo rejsende langvejs fra og skulde have noget ud af det, naar den alligevel skulde paa saa lang en Tur. Og Omegnens Storbessiddere, der var den daglige Omgangskreds, har sikkert ikke haft noget imod at køre frem og tilbage nogle Gange for at faa det hele med.

Der blev altsaa spist og drukket, snakket og bakket, danset og sunget i 3 Dage. Men Barnet, Festens Genstand, den uskyldige lille, der i Daaben hin Langfredag fik Navnet *Johan Andreas Neergaard Fibiger*, ham tænkte ingen paa, udover — selvfølgelig — den omsorgsfulde Moder.

Endelig gik det paa Trediedagen om Aftenen, da man stod over for Afrejsen, op for Herrerne, at de var til Barnedaab, og saa bad de om at faa Drengen at se, sikkert mere for dog at gøre deres Skyldighed end af Interesse for den spæde. Men Moderen har aabenbart villet skaane dem for efter tre Dages Anstrengelser at skulle mobilisere en Række passende Adjektiver om »det yndige Barn«, for hun svarede kort og godt:

»Nej, ham faar I ikke at se! Han er saa grim, saa han ikke er værd at vise frem!«

Og dog har hendes Tanker sikkert været i Husets fjerneste Krog, hvor lille *Dreas*, som hun altid kaldte ham, uden at forstyrre Festglæden kunde øve sin Sangstemme, lykkeligt uvidende om, at han af Ydre maaske kun var en lille Middelmaadighed.

— — —

Iøvrigt havde han rent menneskeligt set alle gode Betingelser for at kunne blive til noget mere end middelmaadigt. Hans to Efternavne: *Neergaard* og *Fibiger* bar i sig en vis Klang af solid dansk Bondeadels Dygtighed og Djærvhed og en stærkt intellektuelt præget Slægts fine gamle Racekultur.

Om *Neergaard*-Slægten, Andreas' mødrene Slægt, fortæller hans ældste Broder, Kontorchef *Adolf Fibiger*, i nogle Slægtsoptegnelser:

»Slægten *Neergaard* er udsprungen af det sunde, danske Bondefolk, baaret frem af klog Sparsommelighed, der til Tider ytrede sig som den pudsigste Blanding af Nærighed i Smaating og storslaet Lyst til at lade Daleren rulle. *Neergaard*'erne stammer fra en Mand ved Navn *Thomas Madsen*, født ca. 1650 paa »*Nedergaard*« i Skanderborg Amt, fra hvilken Gaard han tog sit fremtidige Navn. En Efterkommer af ham opnaaede 1740 Cancelliraadsrang, og 1780 blev Slægten gennem *Jens Bruun de Neergaard* adlet. Som Tegn paa hans Herkomst blev hans Vaaben tre Hvedeaks stukket gennem en Krone paa blaåt Felt i et Skjold. Skjoldet afsluttedes foroven af et Visir med Hjælm og prydedes paa begge Sider med en Laurbærkrans.

Slægtens Medlemmer, der deler sig i en jysk og en sjællandsk Gren, svang sig med megen Dygtighed op til at blive store Jorddrotter, af hvilke de sjællandske *Neergaard*'er ubetinget var de førende og Gang paa Gang maatte træde hjælpende til over for deres mere vankelmodige og passive jyske Frænder.«

Andreas' Moder, *Annette Marie de Neergaard*, blev født i 1838 paa det lollandske Gods »*Bramslykke*«, hvor Faderen, *Johan Andreas Neergaard*, var Forpagter. Han var, som det i Almindelighed var Tilfældet med Datidens Familiefædre, haard, men

dog en yderst forsagt Natur, der i sin Hustru, *Christine, f. Danielsen*, havde en ypperlig Støtte.

Af »Den Grotumske Legatstamtavle« (udarbejdet af Rigsarkivar *V. A. Secher*) fremgaar det, at hun var Datter af *Kristoffer Daniel Zobel*, en Mand af fornem Slægt, der for sin Tros Skyld udvandrede fra Belgien under den franske Revolution, og som siden levede i Holsten under det borgerlige Navn *Danielsen*.

Som ung Pige kom *Christine* til »Bramslykke« som Mejerske og Husjomfru og blev snart anerkendt som en stor Dygtighed, og her mødte hun sit Livs Skæbne i den unge Forpagter.

Naar hun i denne Forbindelse omtales saa udførligt, er det, fordi hun kom til at betyde et umaadelig sundt og fromt Islæt i Neergaard-Slægten. *Adolf Fibiger* skriver saaledes om hende og Hjemmet:

»Ægteskabet var uhyre lykkeligt og harmonisk. Bedstefader elskede og beundrede sin »bitte Stine«, som han kaldte hende, og hun, som var en overlegen og klog Personlighed, stod ham trofast bi. En oprigtig, gammeldags Gudsfragt prægede hele Hjemmet. Børneflokken (to Dreng og tre Piger) modtog et uud-sletteligt Præg af Grundighed, Hæderlighed, Gudsfragt og Nøjsomhed fra Hjemmet. Bedstemoders Gudsfragt var forbundet med stærke Mindelser fra hendes Hjem i Retning af tysk Pietisme og Christiansfelder-Brødrementighedens Aand. Hun bad hver Dag for og med sine Børn, i Regelen paa Tysk, og de bevarede et dyrebart Minde om levende Tro og Bøn fra deres søde, milde og fromme Moder.«

Pastor *Fibiger* vendte ogsaa ofte i Tanke og Tale tilbage til denne Bedstemoder, da han som modent, omvendt Menneske rigtig blev klar over, hvad hun havde bragt hans mødrene Slægt, og derigennem ham selv, af aandelig Velsignelse.

Bedsteforældrene var kun i faa Aar paa Lolland. De drog til Djursland, hvor de dels ejede, dels forpagtede Herregaardene »Mejlgaard«, »Skærvad« og »Fannerup«. Deres sidste Aar tilbragte de paa »Jomfrubakken«, en mindre Gaard ved Mariager Fjord.

Andreas' Mor, *Annette*, der var den tredieældste af deres Børn, var af Ydre baade køn og charmerende, og dog var det mere

hendes sprudlende, livfulde Temperament og uimodstaaelige Lune, der gjorde, at hun, som man siger, »trampede lige ind i Folks Hjerter med Træskostøvler paa«. Hun elskede sin Mor over alt i Verden og prøvede ofte sit straalende Humør paa hende. Saaledes nød hun, da Moderen var blevet ældre, at tage hendes Brillen og svinge dem rundt i Luften for at se Modereis forfærdede Blik og høre hendes spontane Fortvivlelsesudbrud: »Herre Jesus! Mine Brillen!«

Ogsaa den barske Far havde et aabent Øje for det opvakte Barn og sagde ofte, naar Mismodet og Forsagtheden trykkede ham: »Lad den bette Annette komme herind til mig.«

Da hun var en Snes Aar gammel, foretog hun sammen med sin ældste Bror en Rundtur paa Besøg hos Slægtninge paa de store sjællandske og lollandske Godser. Denne Tur blev et rent Triumftog, og *Adolf Fibiger* fortæller herom bl. a.:

»Overalt, hvor hun kom frem, charmerede hun da ogsaa alle. Hendes Livlighed og Elskværdighed tog alle med Storm. Hun spillede »mit Gefühl« og sang som en Nattergal, og dertil havde hun i højeste Grad det, man kalder »Herretække«, saa hun lagde Tilbedere for sine Fødder overalt, hvor hun kom frem. Et Sted friede hele tre Fætre paa Rad til hende og hentede sig alle tre en Kurv.«

Selvfølgelig fik hun ikke Lov at »gaa fri« ret længe. Hun var godt en Snes Aar gammel, da hendes yngste Bror, *Carl Neergaard*, der var Landvæseneselev, bragte en Ven med hjem i en Ferie. Denne Ven var *Peter Christian Fibiger*.

Han kom — han saa — men han sejrede dog ikke i første Omgang. Han var en uhyre indesluttet Natur, men dristede sig dog til at give den skønne Annette en Ring og bad hende som et Hengivenhedstegn bære den paa et Landmandsbal, hvor de skulde mødes. Hun var dog ikke paa det Tidspunkt klar over sine Følelser for ham, saa hans Øjne søgte forgæves Ringen paa hendes Finger hin Aften. Skuffelsen gjorde et saa voldsomt Indtryk paa den tavse, mørke Yngling, at han blev kridhvid i Ansigtet og faldt lige bagover i Besvimelse. Det kunde han dog have sparet sig. I 1860 blev de forlovede. To gamle og dog vidt forskellige Slægter forenedes.

— — —

Slægten *Fibiger* har efter de nyeste Undersøgelser antagelig sit Udspring i en flamsk Kunstnerslægt. Pastor *Fibiger* skriver bl. a. (A. F.: »Familien *Fibiger*«, 1916): »Den Slægt, vi tilhører, indvandrede til Danmark kort efter, at Enevælden var bleven indført, altsaa under Kong Frederik III, ca. Aar 1670. — Saa vidt vi véd, var der tre Brødre; og det var tre musikalske Brødre. Det er ganske interessant at se, at den musikalske Evne og Interesse har holdt sig i Slægten, i hvert Fald for de Medlemmers Vedkommende, som jeg har kendt. — Af disse tre Brødre var den ene *Instrumentist*, den anden *Hoftrompeter* og den tredie *Hof-Violoncellist*, og de blev hver Stamfader til sin Gren af Slægten.«

De to sidstnævnte skal efter Sigende findes blandt de Hofmusikere, der er afbildede i et Loftsmaleri paa Frederiksberg Slot. I en Avisartikel om Slægten *Fibiger* i Anledning af Kræftforskeren, Professor *Johs. Fibigers* Død (1928) hedder det: »I Tonernes Verden har da ogsaa adskillige af de tre's Efterkommere følt sig vel hjemme uden dog dersteds at skabe sig et Navn. Snarere maa Slægtsarven siges at være et stærkt Temperament og en følelsesfuld Fantasi, der nu og da stiger til Overfølsomhed.«

Slægten tæller ikke faa betydelige Medlemmer, der paa vidt forskellige Omraader har ydet en værdifuld Indsats for Land og Folk, f. Eks. Generalmajor *Jacob Scavenius Fibiger*, Medlem af den grundlovgivende Forsamling og en kortere Tid Krigsminister, Ingeniør *Jørgen Fibiger* (Vesterhavskystens Havneanlæg), og den førnævnte berømte Professor *Johs. Grib Fibiger*. (Et Medlem af Slægten blev i 1779 gift med en Datterdatter af Tordenskjolds berømte Medkriger og gode Ven, *Peder Grib*, hvorfra dette Tillæg til Slægtsnavnet stammer). Søstrene *Ilia* og *Mathilde Fibiger*, af hvilke den førstnævnte i 1853 imponerede Bourgeoisiet ved under Koleraepidemien i uegennyttig Opofrelse at paatage sig en Sygeplejerskes Gerning. Hun sled sig op og døde 1867, »fortæret af hjertelige Gerninger og aandelige Kampe«. Hun optraadte ogsaa som Forfatterinde, især af historiske Skrifter, men opnaaede dog ikke at slaa sit Navn saa fast som den yngre Søster, *Mathilde*, der i 1851 udsendte »Clara Raphael, 12 Breve«, en Bog, der vakte umaadelig Op-

sigt, da den her i Landet betød den første Forkyndelse af Kvindens Emancipation. Hun døde 1872. En Del af Slægtens Medlemmer har været betydelige Præster og Forfattere.

Peter Chr. Fibiger, der i 1860 sluttede Forbund med Slægten Neergaard, nedstammede fra »den høyagtbare og velfornemme unge Mand, Seigr. *Adolph Fibiger*, Hans Kngl. Mayests. velerfarne og kunstige Hoff-Phiolong«. — Dennes Sønsøn, der ogsaa hed *Adolf Fibiger* og var »Kgl. Sø-Krigs-Kancelli-Sekretær og Chef for Sø-Etatens 2det Departements Kontor«, døde 1789, kun 39 Aar gl., og efterlod sig sin Hustru, *Margrethe Caroline*, f. *Holm*, og to smaa Sønner.

Hustruen blev senere gift med *Peter Collet*, Assessor ved Hof- og Stadsretten i København. De var nært knyttet til Kamma og Knud Lyhne Rahbek, der i sine Erindringer siger om Collet, at »han og hans fortreffelige Kones Huus blev og var imellem min og min Kammars kiereste og i hver Henseende interessanteste Omgang«. — Under Paavirkning af Tidens stærke, religiøse og politiske Strømninger i Hovedstadens litterært dannede Kreds kom han, bl. a. sammen med Malthe Conrad Bruun og P. A. Heiberg, i Miskredit paa Grund af sine stærkt demokratiske Tendenser, mistede sit Embede »den selvsamme Dag, som han holdt Bryllup med sin Trolovede, den ædle og aandfulde Fru Fibiger« (Rahbeks Erindringer). — Han drog senere med sin Hustru og sine to smaa Stedsønner til de vestindiske Øer, hvor han døde som Guvernør.

Af Stedsønnerne vendte *Adolf Chr. Fibiger* tilbage til København og blev »Seildugs-Fabriqueur«. Han var gift to Gange. I første Ægteskab fødtes en Datter, »den yndige *Eliza*«, der blev gift med Den Kongl. Livgardes Chef, Oberst, Kammerherre *W. v. Wickede*, sidste Ætling af en gammel østrigsk Adelsslægt. I andet Ægteskab fødtes Tvillingbrødrene *Adolf* og *Peter Chr. Fibiger*, af hvilke den sidste blev Far til Pastor *A. Fibiger*.

Pastor *Fibiger* skriver om sin Farfar: »Han var Fabrikant i København og ejede bl. a. Rabens Palæ paa Hjørnet af Bredgade og St. Annæ Plads; dør har min Far og hans Tvillingbroder ligget paa Knæ ved Vinduet som smaa Drengene i 1839 og set Kong Frederik VI's Lig blive ført ud af København med

stor Pomp og Pragt. Palæet er nu Bolig for den engelske Gesandt. — — — Min Farfader var tillige Borgerrepræsentant 1840—57. Han var med i »det historiske Tog« i Marts 1848, da Borgerne bad Kong Frederik VII. om en fri Forfatning. — — Desuden ejede han flere saakaldte »Blegdamme« ved Sortedamssøen, hvor man paa den Tid laa paa Landet om Sommeren, og dør er min Fader født i Aug. 1835 sammen med sin Tvillingbroder. De var eneste Børn i det Ægteskab. Tvillingbroderen døde 1870 ugift. Saa var der kun min Fader, *Peter Chr. Fibiger*, tilbage.«

Denne Søn blev af sin Far, Sejldugsfabrikanten, sendt til Søs. Han kunde ikke udstaa Sølivet, men det tog den gamle sig ikke af, hvor meget Sønnen saa end tiggede og bad for at blive fri. Først da han havde taget Styrmandseksamen, fik han Lov til efter eget Ønske at gaa til Landvæsenet, der altsaa førte ham i Armene paa *Annette Neergaard*.

Fabrikanten købte Gaarden »Milebakken« i Vendsyssel, hvor det unge Par efter Brylluppet i 1861 flyttede ind. Det var en voldsom Overgang for dem at komme saa langt bort og blandt lutter fremmede Mennesker, de, som var vant til livlig Omgang med Slægt og Venner. Ydermere maatte de slide haardt for Udkommet. De blev da ogsaa kun et Par Aar paa »Milebakken«, hvorefter de købte »Sjørupgaard« i Nimtofte Sogn paa Grenaakanten. Paa denne Egn var de begge velkendte fra de tidligste Ungdomsdage, og her havde de ikke faa Familie-medlemmer boende. De gamle Neergaards boede endnu dengang paa »Fannerup«, kun 5—6 km fra »Sjørupgaard«. Da de senere flyttede til »Jomfrubakken«, overtog Sønnen *Johan* Gaarden i Forpagtning. Deres anden Søn, *Carl*, var Forpagter paa Hals Ladegaard. Paa »Bjørnholm« boede Fru Fibigers ældste Søster *Sofie*, gift med Godsejer, Justitsraad *Hans Secher*, »Onkel Secher«. En yngre Søster, *Johanne*, gift med Godsejer, cand. juris *Chr. Riegels*, boede paa »Carlslund« ved Randers. Desuden boede en af Proprietær Fibigers meget gode Venner og Skolekammerater, Jægermester *Ekman*, paa »Frederikslund« ved Nimtofte.

»Sjørupgaard« havde et Tilliggende paa ca. 500 Tdr. Land. Dog var det en Gaard, der ikke uden dygtigt Arbejde kunde

yde, hvad Familien havde Behov. Tiderne var ret vanskelige, og Proprietær Fibiger havde egentlig ingen medfødt Interesse for Landbruget; men da han arvede en Del efter sine Forældre, levede man dog ubekymret og tog livligt Del i Egnens og Familiens Selskabsliv.

Han var en uhyre flittig og paapasselig Mand, der nød almindelig Tillid og Agtelse. Hans Hustru var ham en dygtig og god Medhjælp. Her fik de deres tre Dreng: *Adolf, Andreas* og *Johan*. Den store Gaard og Have frembød en rig Tumbleplads, som især Adolf og Andreas, der var nogenlunde jævnaldrende, nød. Adolf fortæller om Andreas, at »han som lille var uhyre spinkel, vranten og gnaven, da han ret ofte var syg; han kunde ikke taale ret meget og var derfor mest inde hos Moder. Da han var meget urolig, irriterede han ofte Fader.«

Skønt spinkel og skrøbelig blev han dog en meget adræt og smidig Dreng. Han elskede allerede som 5—6 Aars Purk at ride og opnaaede hurtigt heri en næsten akrobatisk Færdighed. Han fortæller selv som 19-aarig i en Dagbog: »Jeg var, da jeg var mindre, meget forvoven og har flere Gange været i Livsfare. En Gang er jeg styrtet ned fra en Bjælke i Laden og var besvimet i et Par Timer, inden jeg blev funden. To Gange har jeg været ved at drukne, en Gang er Hesten under en Ride-tur faldet med mig og traadte paa mig, saa jeg var bevidstløs. En Gang er jeg blevet kørt over og en Gang bidt af en gal Hund, saa jeg maatte ætsets med Helvedessten. Hertil kommer utallige Tilfælde, jeg er sluppet godt fra. Og dog har jeg aldrig brækket en Arm eller et Ben, men har en vældig Masse Skrammer og Ar.«

Paa Gaarden holdtes Huslærerinde for de to ældste Dreng, af hvilke Andreas i særlig Grad røbede megen Interesse, navnlig paa det historiske Omraade, og en usædvanlig Begavelse.

I den 19-aariges Dagbog staar der: »Lige fra jeg var ganske lille — jeg lærte meget tidlig at læse og skrive; jeg har Breve, fra da jeg ikke var 6 Aar endnu — har jeg altid haft voldsom Interesse for Litteraturen. Jeg kan huske, at jeg, naar jeg skulde læse Lektier paa »Sjørupgaard«, medens Lærerinden var gaaet ned i vor dejlige Have, altid, saa snart hun var vel ude af Døren, var henne ved den Skuffe, hvor en Litteraturhistorie

laa, og jeg glemte da snart Lektierne og alt andet over min Yndlingslæsning. Følgen heraf var, at jeg, da jeg som 8-aarig Dreng var herovre i København med Jægermester *Ekman*, kunde forbavse Samtiden ved at kunne alle danske Digteres Navne, Fødeaar, Dødsaar og betydeligste Værker. Jeg vilde saa naturligvis se Oehlenschlägers Grav og satte derved den Dame, som fulgte mig derud, i en meget kilden Situation, da hun, hvor elskværdig hun ellers var, vist ikke havde meget Begreb om, hvor Oehlenschläger befandt sig efter sin Død. Vi fandt dog Stedet, og jeg kan endnu tydelig huske det. Jeg var saa en Aften med *Ekman* i Tivoli, hvor vi traf Prof. Høedt. *Ekman* sagde da til mig, at det var en dansk Digter, hvorfor jeg begyndte at sluge ham, d. v. s. med Øjnene. *Ekman* sagde, at det var Prof. Høedt, og spurgte, om jeg kjendte ham. Han havde nemlig fortalt ham, at jeg kjendte alle Digtere. Da Høedt jo kun har skrevet meget lidt, saa at han ej engang nu staar i Litteraturhistorien, svarede jeg naturligvis Nej, hvorover Høedt blev meget fornærmet paa *Ekman* og mig.«

Andreas var, saavel som Adolf, meget musikalsk begavet, en Arv fra saavel fædrene som mødrene Slægt. Proprietærparret sang ofte og gerne, baade af medfødt indre Trang og for at glæde deres mange Gæster. Under Krigen 1864 var der en Tid Indkvartering paa »Sjørupgaard« af østrigske Officerer, hvis Begejstring ingen Grænser kendte, da deres elskværdige, kultiverede Værtsfolk engang diverterede med Mendelsohns Duetter og til Gengæld modtog indtrængende Invitationer til at besøge Østrig efter Krigen.

Hjemmet var smukt, rigt som det efterhaanden blev paa skønne, gamle Møbler, gedigent Sølvstøj og værdifulde Ting, altsanmen Arvestykker fra de gamle, kultiverede Slægter. Forældrene værnede om Hjemmet med megen Pietetsfølelse, men blev dog engang saa grebet af Moden, at de solgte et stort, smukt Empiremøblement til Fordel for en Samling up-to-date Klunkeplydses-Møbler.

Børnene opdroges i »Gudsfrygt og Nøjsomhed«. Gudsfrygten bibragtes dem dog mest af Moderen, og sikkert mere, fordi hun havde taget den i Arv fra *sin* fromme Moder, end fordi Hjemmet paa »Sjørupgaard« egentlig var præget af levende Kri-

stendom. Faderen tog aldrig Initiativet i saa Henseende, men modsatte sig selvfølgelig — efter Tidens Skik — ikke den kristelige Paavirkning. Uden Tvivl har han dog tænkt og følt mere, end han gav Udtryk for, tilknapet og reserveret af Væsen, som han var.

Selv om Kirkegangen ikke var regelmæssig, saa hændte det dog ikke saa sjældent, at Proprietærens kørte til Nabosognet Ørum-Ginnerup og hørte selveste *Vilh. Beck*, der var Præst her i Aarene 1866—74. Vilh. Beck omtaler baade dem og *Neergaards* i sine »Livserindringer« (S. 99) saaledes: »Paa Fanne-rupgaard i Annekset boede Familien Neergaard, hos hvem Guds Ord ogsaa tidligt fik Indgang. De bo nu i Sverige (Svalöf i Skaane), men det gamle Venskab er usvækket. Et Par Gange har jeg besøgt dem der og prædiket i deres Kirke. Familien Fibiger i Nabosognet besøgte ogsaa jævnlige Ørum Kirke; de bo nu i København, og en Søn af dem er nu en virksom Præst i København.«

Begge Forældrene satte Pris paa Selskabelighed. I festligt Lag tøede Proprietæren op og blev livlig, og Drengene saa med Forundring, at den strenge Fader baade kunde spøge og smile. Foruden de almindelige, hyppigt tilbagevendende Familiefester holdtes ofte store Herre- og Jagtmiddage. Ikke mindst hos Svogeren, den stenrige Godsejer *Hans Secher* paa »Bjørnholm«, diskedes der op med umaadelige Kvanta Spise- og Drikkevarer. Fru Fibiger var den eneste Dame, der fik Lov at bivaane disse Fester. Herrerne vilde ikke undvære hendes straalende Humør og kappedes om at gøre hende deres Opvartning. I det daglige levede man imidlertid beskedent og nøjsomt i det Fibigerske Hjem.

Faderen var efter Datidens Skik haard og ubøjelig som Opdrager. Da Andreas engang som lille Purk var krøbet ind under en Sofa for at hente en Lineal, der var faldet ned bag dens Ryg, lod hans Fantasi ham, mens han laa indespærret dernede, føle sig som en Løve i sit Bur. Og selvfølgelig kunde han ikke dy sig, men tillod sig den efter Nutidens Opfattelse beskedne Fornøjelse at udstøde et gevaldigt Løvebrøl. Det kostede ikke desto mindre et velrettet Svirp af Ridepisken over den stramme Buksebag.

**Proprietær Peter Chr. Fibiger og Hustru.
1870.**

Skoledisciplen, 1881.

Studenten, 1886.

En anden Gang skulde han ogsaa straffes for en eller anden ubetydelig Forseelse. Følgende et naturligt Instinkt flygtede han fra Faderen, og der udviklede sig en livlig Rundjagt omkring et stort Bord. Andreas smuttede smidigt af Sted og kunde ikke bare sig for et Latterudbrud over Faderen, der, trods al Møje, ikke kunde fange ham. Og sandelig om ikke den stive Godsejer selv saa det pudsige i Situationen og gav sig til at le med. Andreas mente nu, at Faren var lykkeligt overstaaet, og lod sig fange. Men stor blev hans Skuffelse, da han alligevel maatte modtage den tiltænkte Dragt Prygl, der havde forarsaget den vilde Jagt.

Ikke blot skulde Børnene lyde, men de skulde tilegne sig en saadan Kultur og Dannelse, der var selvfølgelig for Børn i det Milieu og med de store Slægtstraditioner bag sig.

Jægermester *Ekman* havde ofte Besøg af Andreas, som han elskede over al Maade, og han søgte ved saadanne Lejligheder uden Tvivl at støtte Forældrene i deres Opdragelsesbestræbelser. I hvert Fald fortæller Pastor Fibiger i 1895 i et Brev til en Ven: »Som du ser, er jeg mere galant end du, men det har jeg jo for Resten altid været — jeg tror nok, det stammer fra, at jeg som 7—8 Aars Dreng blev ført i Exil til »Frederikslund«, hvor jeg hos »min Ven fra Barndommen af«, Hans Excellence Jægermesteren gennemgik et Kursus i »det fine Væsen«, hvilket dengang gav sig de mest tydelige Udslag i, at Ekman krøllede mit Haar (hvordan han egentlig har kunnet krølle det tørre, stive Pindeværk, er mig til Dato en uløst Gaade), iførte mig min Fløjels Trøje og kørte mig over til »Sjørupgaard«, hvor jeg da med en sirlig Reverents gjorde min Entré, bukkede formfuldendt for mit fader- og moderlige Ophav og med vel-dresseret Tunge udslyngede et ulasteligt: Bonjour, mon cher père et ma chère mère!«

Hjemmet var præget af et smukt og inderligt Familieliv, baa-ret af gensidig Tillid og Kærlighed saavel mellem Forældre og Børn som mellem Forældrene indbyrdes. Der ligger sikkert ikke saa lidt gemt i Andreas' Dagbogsoptegnelse om »Sjørupgaard«: »Dèr er jeg født og har levet hele min Barndom, og jeg er uhyre kjed af at skulle skilles fra den.« Det lille Hjertesuk bryder frem, da han i August 1878 som 10 Aars Dreng

bliver sendt til Randers sammen med Broderen *Adolf* for at blive Skolediscipel.

2. I RANDERS LÆRDE SKOLE.

I Randers boede han i Pension i 4 Aar om end under ret gode, saa dog yderst jævne Kaar og berøvet et Hjems Varme og kærlige Omsorg og i det væsentligste henvist til sig selv og Kammeraterne.

I Skolen hævdede han sig pænt, uden at man dog faar Indtryk af noget usædvanligt. I sin Dagbog siger han meget beskedent: »Jeg er ret godt begavet, dog noget tungnem, og jeg glemmer ret hurtigt, hvad jeg lærer.«

De, der lærte *Andreas* at kende som Pastor *Fibiger*, vil vist ikke ganske give ham Ret i denne Selvvurdering.

Det har uden Tvivl været en haard Overgang at blive flyttet fra de stilsfærdige Timer med Huslærerinden paa »Sjørupgaard« til en Skole, ovenikøbet en god, gammeldags Skole, hvor Lærerne betragtede sig som »Hørere«, og hvor Kammeratskabet ofte gav sig ret haandgribelige Udtryk.

De sproglige Fag og *Historie* især er hans største Interesser og i Kontakt med hans naturlige Anlæg, hvorimod Regning og Matematik var et stort, mørkt Punkt paa hans Skolehimmel. Han synes at have været ganske blottet for Evner paa dette Omraade, og Undervisningen har aabenbart ikke støttet ham. Han lægger ikke Skjul paa, at han *hader* Faget, og dog piner det ham, at han, trods Ekstraundervisning og Flid, alligevel aldrig faar mere end omkring tg. og mdl. i de matematiske Fag. Som 13-aarig skriver han i Dagbogen: »Jeg har læst nu i 3 Uger privat Arithmetik og Geometri, men jeg har ikke en eneste Gang været oppe i det, jeg har læst, men altid i noget andet. Saadan skal Skjæbnen nok passe at lave det for mig.«

En lille Trøst er det dog, at han, om han end ikke kunde regne, saa dog kunde regne den ud. Og ganske blottet for Forretningstalent var han nu ikke. Da han er 14 Aar, beder han i et Brev til Forældrene om Tilladelse til at maatte gaa paa Maskerade: »Jeg skal nok selv betale de 50 Øre, det koster, og saa maa vi jo tage Damer frit med, og jeg tager Frk. T. med, og saa betaler hun min Fortæring.«

I Sang staar han som en flot Nr. 1 og i Gymnastik paa et lignende Stade. Han skriver i sin Dagbog som 13-aarig, at han kan »vende Mølle, gaa forlængs paa Hænder og gjøre Luftspring.« — Sin Forvovenhed har han heller ikke mistet. Han fortæller, at han balancerede paa Tagene i Randers, saa at en Frue, der boede lige overfor, kaldte ham over til sig og gav ham Rabarbergrød for at faa ham til at ophøre med den nervepirrende Leg. Han praler ogsaa med noget saa usandsynligt som, at han »kunde staa paa eet Ben paa den højeste Mast af en Brig.«

Sin Smidighed og Adræthed har han altsaa bevaret til Trods for, at han var et Skravl. Han led af en Kirtelsygd om og var desuden meget plaget af en slem Hudsygd om, især paa Benene, og mente, at hans ringe Vækst forarsagedes heraf.

Ved Pastor Fibigers 60 Aars Fødselsdag udtalte Højesterets-sagfører V. Møldrup, en af Skolekammeraterne fra Randers-tiden, bl. a.: »Fibiger var tynd som en Strikkepind. Det var den eneste Dreng i min Skoletid, hvis Udseende jeg mindes klart og tydeligt, fordi han var saa abnormt tynd. — Han var en vældig Kriger. Han var i Skolen en af de bedste til at slaas, og der var i Vestergade foruden Latinskolen tillige en Borger-skole, og der opstod hyppigt Klammeri mellem »Latinerpærerne« og »Borgerblommerne«, men den, som man altid kunde finde paa Skansen, var Fibiger. Han var Fører. Tynd som han var, var han dog en Kæmpe. — Han var en ligevægtig Dreng, altid oplagt til Spøg, let at have med at gøre.«

I »Julestjernen« 1926 giver Pastor Fibiger et lille Billede af Drengenes Liv:

»Jeg var allerede helbefaren efter to Aars Kursus og havde tilegnet mig alle de Dyder, som efter den gængse Mening var Kendetegnet paa »en rask Dreng«. Hjemvéen, den frygtelige Sygd om, der er lige saa slem som Søsyege, var overstaaet, ligeledes de forskellige Ild- og Vandprøver i Klassen, og man var regulært optaget i Korpset af raske Drenge, som ogsaa virkelig var raske paa mange Maader, bl. a. i Hærdethed, Nøjsomhed og Uforfærdethed.

Men her maa jeg nu omtale særligt tre Ting, der var Kendetegnet paa den »raske« Dreng: han maatte kunne bande, spytte

og ryge. Desværre lærte jeg alle tre Ting. At bande gik det lettest med. Det var jo saa »naturligt«. Naar en Dreng stod over for en anden og sagde: »Gu' har du saa!« — saa *var* der jo da ikke andet for en »rask« Dreng at svare end: »Gu' har jeg ej!« —

Og hvorfor skulde vi ikke bande? Alle bandede jo: Lærerne paa Skolen bandede paa det frygteligste, Officerer som Menige, Dragonerne fra 5. Regiment, Byens Stolthed, bandede alle, og nede i Hoppes lille Snask, hvor vi købte »Halvmer-skumspiber« og — under og efter mange frygtelige indre Kvaler — omsider fik lært at ryge, dør bandede jo ogsaa alle, Søfolkene og Landkrabberne, saavel som Prangerne ved de store Hestemarkeder og Proprietærene paa Martens Hotel, alle bandede de, og saa bandede vi selvfølgelig ogsaa. Som de gamle sjunge, saa pippe de unge. — —

Saa lærte jeg ogsaa, som sagt, at ryge, selv om det var betydeligt sværere. Og endelig at spytte, — ikke saadan almindeligt, som alle Mennesker kan, og som vi ogsaa kunde; men paa en »rask« Drengs Maade, — hvor ofte hang vi ikke over Jernstængerne paa Broen som Svaler paa en Telegraftraad og øvede os i at spytte Langspyt paa den eneste rette Maade.«

Den udstrakte Brug af Eder blev Andreas dog paa forunderlig Maade vænnet af med af sin gode Ven, *Kristian Gam*, med hvem han boede i Pension. Han kom et Par Aar senere til Randers end Andreas, og da denne første Gang satte en gevaldig Ed paa, saa Kristian ham roligt ind i Øjnene og sagde stiltfærdigt: »Du skulde skamme dig ved at bande. Det er slemt at høre en Hvalp som dig spille Bold med Gud og Satan!« Ordene ramte som en Piskesnært og foraarsagede en Knytnæve i Synet paa Kristian og et drabeligt Slagsmaal. Og dog — da Andreas næste Gang skulde bande, saa han Kristians rolige, graa Øjne for sig og hørte: »Skal du nu til at spille Bold med Gud og Satan igen? Din Hvalp!« Og saa gik det saadan, at »min Banden forsvandt. Først snublede den over Læberne, saa blev den stikkende i Halsen, og til sidst gled den ud af Hjertet.« —

Sikkert har Faderens Eksempel heller ikke været uden Betydning. Han bandede *aldrig*: »En Gentleman bander ikke!« erklærede han kort og godt.

Ferierne var de store Lyspunkter. Næsten altid var der Kammerater med hjemme, og saa var der Liv og glade Dage paa »Sjørupgaard.«

Med en rørende Hengivenhed hang Andreas ved Hjemmet og vilde gerne glæde sine Forældre. I et Fødselsdagsbrev til Faderen slutter den kun 11-aarige Dreng med det fromme Ønske, »at du stedse maa have mig for Øje som en god og velopdragen Dreng.«

Et af de smukkeste Eksempler paa hans varme Hjerte — og iøvrigt ogsaa paa hans udmærkede Begavelse — er et Fødselsdagsbrev, som han — lige fyldt 13 Aar — sendte sin Mor. Det gengives her i dets Helhed og med hans egen Retskrivning:

Randers, d. 17. Maj 1881.

Kjære Moder.

Naar Du nu igjen modtager dette Brev efter et Aars Forløb, véd Du, at det er for at bringe Dig min hjærteligste Lykønskning og mit inderlige Ønske om, at vi længe maa beholde Dig, og at Du maa have Glæde af os Børn, saa vi i Din Alderdom kunne faa Lejlighed til at afbetale kun en ringe Del af den Taknemmeligheds og Kjærligheds Gjæld, vi alle have til Dig. Se vi en Gang tilbage paa det forløbne Aar, kunne vi ret betragte Tidens Forandring. Aaret begyndte saa lyst og herligt, og alt gik godt. Høsten var god, det var et velsignet Aar. Henimod October kom da den Dag, paa hvilken din ældste Søn sagde Farvel til Barndommens Glæder og blev indviklet i den store Verdens Tummel (Adolfs Konfirmation). Tiderne gik, og Julen kom med al sin Fryd og Velsignelse. Tiderne randt, og da kom Bedstemoders Sygdom, som gjorde dette Aars Begyndelse saa ubehagelig for Dig, idet Du idelig maatte rejse ofte ubehagelige Rejser, og derved fik jeg et smukt Exempel paa den Ærbødighed, Kjærlighed og Agtelse, jeg forhaabentlig en Gang i Tiden vil komme til at vise Dig. Imidlertid var Onkel Wickede død, og da kom Onsdagen den 28de April det Slag, som maa bringe et godt Hjerte til at bløde (Bedstemoders Død). Jeg forstaar saa godt, hvad Du har maattet døje, men det maa jo være en Trøst at vide, at hun er indgaaet til Guds Rige, som vi alle maa tragte efter at komme i. Nu slutter jeg Brevet

med Gjentagelsen af mine Ønsker og forbliver i Fremtiden Din trofaste og altid hengivne Søn.

J. A. N. Fibiger.

— — —
I 1881 solgte Forældrene Gaarden. Tiderne var ikke gode for Landmændene, og Aarene paa »Sjørupgaard« havde sikkert formindsket Slægtsarven. Da der nu efter Svogeren, Oberst Wickedes Død atter tilfaldt dem Arv, blev Gaarden ved Moderens energiske Initiativ afhændet, inden ogsaa den Arv forsvandt.

I Efteraaret 1881 drog Forældrene til København og bosatte sig paa Østerbro, hvor de tilbragte Resten af deres Liv. Proprietær Fibiger var paa det Tidspunkt endnu en Mand i sin fulde Kraft, 46 Aar gl., og gik derfor i Kompagni med Ejeren af Jagtvejens Mølle, der laa paa Hjørnet af Tagensvej. Faderen gik ind i Virksomheden som merkantil Direktør, medens Kompagnonen tog sig af Møllens og Dampbageriets praktiske Drift. Han bibeholdt dog, beskeden som han var, til sin Død Titlen »fhv. Proprietær«.

De befandt sig vel i København; han var jo i Virkeligheden decideret Bymenneske. Fordringsløs og pligtopfyldende røgtede han sine mange Hverv, og økonomisk set oplevede Forældrene nu en Række gode Aar og førte stort Hus med megen Selskabelighed i deres betydelige Omgangskreds, medens den daglige Tilværelse, som forhen, var jævn og solid med beskedne Krav til Livet.

Af de tre Drengene kom kun den yngste med til København, idet *Adolf* var i Købmandslære i Aalborg og *Andreas*, der nu var 13½ Aar, skulde blive i »Randers lærde Skole«, indtil en Overflytning til en Københavnerskole naturligt kunde ske ved Skoleaarets Slutning i Sommeren 1882.

Andreas var nu henvist til at tilbringe sine Ferier hos Venner og Slægtninge. Navnlig hos Jægermester *Ekman* og Onkel *Secher* var han hyppig Gæst og morede sig storartet. I sin Dagbog beskriver han f. Eks. en Paaskeferie, som var mindre præget af Fromhed end af løssluppen Festglæde og Æderi. Langfredag gaar saaledes med at skyde Gedder, spille Billard, danse og »holde Grin«. »Resultatet af Paaskeferien var, at jeg havde moret mig til ug +. Finale! Bravissimo!«

Om Onkelens Fødselsdag beretter den kun 14-aarige Dreng: »Vi fik 12 Retter Mad, af hvilke jeg kun husker: Suppe, Lax, Melon, Steg, Gelébudding, Steg, Saltmad, Brød og Ost, Andesteg, Dessert, Kransekage. Rødvin, Sherry, Portvin, Rhinskvin, Champagne. Saa Likør og Kaffe, og jeg røg en Cigar, hvorefter jeg var meget daarlig og maatte op med noget.«

Alkohol betragtedes aabenbart paa den Tid som et nødvendigt Styrkemiddel — ogsaa for store Drengene — og ikke som en Luksus. Da Andreas efter at have tilbragt Julen 1881 hos Forældrene i København skriver til dem om sin Hjemrejse med *Adolf*, hedder det: »Da vi vare komne noget uden for Kronborg, nøde vi en lille Gjenstand.«

Iøvrigt gik Juleferien i København langtfra med at spise og drikke alene, selv om det paa ingen Maade blev forsømt. Andreas var daglig paa Ekspeditioner, besøgte en utrolig Mængde Seværdigheder, som han, trods sine kun 13 Aar, med sin lysvaagne, historiske Sans og levende Aand tilegnede sig som mere end blot Adspredelse og Underholdning. Han giver i Dagbogen udførlig Besked om alle Hovedstadens Slotte, Kirker og øvrige offentlige Bygninger, har besøgt samtlige Kirkegaarde og fundet mange berømte Mænds Grave, beskriver alle Byens Staturer og skildrer udførligt deres Baggrund af historiske Begivenheder og Forhold.

Endelig slog Udløsningens Time, da Andreas i Sommeren 1882 kunde forlade Randers for efter 4 Aars Ophold uden for Hjemmet atter at leve i de kæres Kreds.

Rektor *Whitte* i Randers giver ham i et Brev til Faderen følgende smukke Vidnesbyrd: »Det gør mig ondt, at jeg skal af med Deres flinke Søn, som vi alle holde saa meget af. Jeg tror nok, jeg tør love Dem Glæde af denne Deres Søn: han er vel begavet, til Maade flittig og, hvad jeg sætter Pris paa, flink til Sang og Gymnastik og en god Kammerat. Kun i Mathematik (og Regning især) synes han at være mere end ønskeligt tilbage.«

3. I BORGERDYDSKOLEN.

Det var med store Forventninger, Andreas kom til København og begyndte et nyt lille Livskapitel: Borgerdydskskolen. Men

Skuffelsen udeblev ikke. En 14 Aars Dreng skifter ikke Skole og Kammerater uden mange indre Gnidninger og Vanskeligheder.

Han er nu raskere, end han nogensinde har været, og har ikke som i Randers fysiske Vanskeligheder at kæmpe med. Men han er kommet ind i Overgangsalderens Brydningstid med dens melankolske Indadvendthed, selvpinende Kritiklyst og Isolationstrang. Et lille Udbrud i Dagbogen fra denne Tid viser tydeligt hans Sindstilstand: »Der er ingen Fæsthed i Kjøbenhavnene; de ere letsindige og flagrende; jeg vil holde mig for mig selv!« — eller: »Alle Kjøbenhavnere hade Randersianerne!« — Han siger ogsaa rent ud: »Somme Tider er jeg melankolsk; det er, naar jeg føler mig som et Udskud af Verden og Menneskene, og jeg vil da helst være alene med mig selv og græder meget ofte.« Denne Følelse af Forladthed og Melankoli hænger utvivlsomt sammen med »det uheldige Ydre«, som han ofte vender tilbage til.

Han opremser alle sine Klassekammerater og giver et ganske kort Udtryk for deres Stilling over for ham. For de allerflestes Vedkommende kommer han til det Resultat, at de »hader og foragter« ham; kun en enkelt kan »jævnt godt lide mig«. Og saa følger i et Hjertesuk Længselen efter Randerskammeraterne, »der alle kunde lide mig.«

Typisk for Alderen gaar han rent ubevidst paa Jagt efter Idealer, og Historiens Helteskikkelser træder naturligt i Forgrunden. Hans Dagbog fra 14 Aars Alderen indeholder en lang »Fortegnelse over historiske Personer, som jeg kan lide, og som jeg afskyer.« Blandt de første nævnes først og fremmest: Gustav Adolf, Karl XII, og blandt de sidste: Nero, Judas, Tilly og Wallenstein. Et Sted i Dagbogen staar der pludselig ganske isoleret: »Hvis jeg var meget rig, vilde jeg rejse et mægtigt Monument for Verdens største Helt: Peder Tordenskjold.«

Et andet typisk Overgangsalderfænomen, som er interessant at iagttage, er hans stærkt følelsesbetonede Trang til at reflektere over det religiøse, Overvejelser, der saa afgjort er *positive* i deres Udgang. Midt i en Række tilfældige »Strøtanker« over Alverdens Emner i Dagbogen støder man pludselig paa et isoleret Udbrud som dette: »Hvad tykkes Eder om Kristus, hvis

Søn er han?» — Paa sin 15 Aars Fødselsdag skriver han i sin Bibelhistorie følgende Vers:

»Fjorten Aar hensvundne er.
Mit Livstræ endnu Blomster bær'.
Gud give mig sin Naade,
og den mig sikkert følge vil,
naar blot til Gud jeg holder til,
naar ham jeg lader raade.«

Det er dog Ord, der — trods deres rørende Naivitet — fortæller en hel Del om en 15 Aars Dreng. Iøvrigt var han under sin Præstegang hos Pastor *Christen Møller* ved Sct. Pauls Kirken sikkert under stærkere Paavirkning, end han senere selv var klar over. Han skriver saaledes i 1883: »Jeg skal konfirmeres om to Dage i Paulskirken. Gud give mig Lykke og Fasthed til at holde de Løfter, jeg dér vil aflægge for Gud, Kristus og den hellige Aand.«

Og efter Konfirmationen lyder det:

»Hvis Gud i sin Visdom og Naade vil styrke mig, saa vil jeg blive Præst og se at holde mit Konfirmationsløfte, paa hvilket jeg d. 30. Septbr. 1883 af min ganske Sjæl gav den elskelige Pastor *Møller* min Haand og »HERREN« mit Hjerte.

Efter Konfirmationen kommer ret Prøvelsens Tid, saa gjælder det rigtig at staa imod Djævelens Anløb, saa er man nemlig bleven voxen og har sin egen Vilje. Man gaa saa kun sjælden i Kirke, kommer i Selskab med slette unge Mennesker, skal vise sig flot, bander, fører upassende Tale. Jeg har set mange Eksempler paa, at unge Mennesker har sveget deres Konfirmationsløfte.

I Sommer var jeg paa Skovtur med 3 Kammerater. En Gang havde jeg faaet de to af dem til at lade være at bande, hvorimod den tredie er den værste Gudsbespotter. Paa denne Skovtur sagde saa den ene: »Religionen er dog noget Skidt!« hvortil de andre svarede: »Ja, det er den rigtignok!« Men i det samme pegede han paa mig og sagde: »Tys, der staar en gudsfrygtig Mand!«

Saaledes ser jeg nu, at disse have sveget deres Konfirma-

tionsløfte. Men det er kun en ringe Del af alt det, jeg har set. Jeg har selv efter Konfirmationen haft mine Fristelser og har ikke altid kunnet modstaa dem, men naar jeg har forsyndet mig, beder jeg altid om Tilgivelse. I min Klasse har jeg kun hørt to, der ikke bande, men det er dog usselt, at af 19 Drengene kun 3 søger at lade være at bande. En af disse 3 er jeg, den anden N., som vil være Præst ligesom jeg. Ofte kan jeg dog komme til at bande, naar en træder mig haardt, eller jeg bliver hidsig, og naar der staar en overfor mig og bander, saa kan jeg ofte svare igjen med en Ed. Men det angrer jeg saa altid strax.«

Han fortæller videre om, hvordan han »ved Kristian Gams Hjælp af Guds Naade« blev vænnet af med at bande i Randers. Han véd nok, at han ikke er færdig i saa Henseende, men »jeg haaber, at Gud vil give mig Styrke dertil, saa at jeg en Gang kan blive Præst og skaffe Herren mange Tjenere.«

I disse Udtalelser giver han for første Gang Udtryk for, hvilken Gerning han har tænkt at vælge. De samme Tanker udtrykker han i en anden Forbindelse paa samme Tid saaledes:

»Jeg drømte en Nat, at der var et Hus, i hvilket paa een Gang to Religionssjekter holdt Gudstjeneste. Den ene af disse Sekter troede paa Jesus, men den anden mente ikke, han var kommen endnu.

Da fik jeg af Herren Befaling til at iføre mig en Klædning, der lignede Jesu Kristi, og jeg drømte da, at jeg var nøgen, kun med et Bælte af Kamelhaar om Lænden og et Kors i Haanden, saaledes som Johannes Døber almindelig er fremstillet. Jeg gik da ind i de troendes Værelse og raabte, saa højt jeg kunde: »*Timen er nær!*« og strax saa jeg mig belyst af en himmelsk Belysning, og Muren mellem de to Værelser styrtede sammen, og alle Folkene, baade de Christne og Jøderne faldt ned og tilbad mig.

Da følte jeg, som en Hovmodets Djævel skød op i mig ved at se alle disse Folk tilbede mig, men saa faldt jeg pludselig ganske sammen; der gik en Gysen igjennem mig, og jeg faldt om.

Derpaa vaagnede jeg; men hele Drømmen stod saa klart for mig, og hele Tiden lød det for mig: »*Timen er nær!*« saa at jeg næppe kunde falde i Søvn igjen.

En anden Gang drømte jeg, at jeg med Elias gik ud for at omvende vilde Folk, og jeg forbavsedes ved at se den Selvfornægtelse, med hvilken Elias udsatte sig for alle Farer. Derpaa kom vi ind i en umaadelig stor Bygning, og jeg frygtede saare for Djævelen; thi det syntes mig, at han i disse øde Sale kunde have Tilhold, men Elias viste mig, hvordan jeg skulde bede og væрге mig for Frygten, saa at jeg begejstret udraabte: »Elias er en stor Mand!« hvorpaa jeg vaagnede. Jeg anser disse to Drømme for Anvisninger fra Herren paa, hvorledes jeg skal leve, naar jeg en Gang bliver Præst, hvis Gud vill!»

Det er af betagende Virkning at læse disse Drømme, nedskrevet paa de nu gulnede Blade med den 15aarige Drengs stive Skrift. De rummer en saadan Dybde og har vist sig i saa nøje Samklang med hans senere Liv, at man uvilkaarligt med ham maa udbryde: »Ja, i Sandhed, det var Anvisninger fra Herren!« At hans Beslutning om at blive Præst senere viste sig mere usikker, tager ikke Glansen af dem.

— — —

Det lader til, at Andreas, da de første Vanskeligheder var overvundet, er flittig og klarer sig pænt i Skolen. Det matematiske er dog stadig hans Achilleshæl. Et Par Gange noterer han med Stolthed, at han af Klassens 19 Drengene en Maaned har været Nr. 2, og en Gang ovenikøbet Duks.

Han røber dog nogen Utilfredshed med Gymnastikundervisningen og klager over, at han, som i Randers kunde »gaa en stor Sal rundt paa Hænder og gjøre alle de Kunster, det skulde være«, nu paa Grund af manglende Øvelse er helt stiv. Ganske immobil har han nu ikke været. Følgende Beretning i Dagbogen fra Borgerdydstiden viser det:

»Herovre i Kjøbenhavn beholdt jeg min Forvovenhed i Gymnastik. Da vi boede paa Rosendalsvej 7, hvor jeg havde mit Værelse paa 5te Sal, brugte jeg meget at gaa ud paa Platformen under mit Kvistvindue og derfra klatre op ad et skraat, glat Skiffertag, kun ved en Tagrende hindret fra at styrte ned paa Gaden fra 5te Sal. Jeg har gjort den Tur mange Gange for at komme op paa det flade Tag et Stykke over min Kvist og nyde den herlige Udsigt.

Nedfarten fra Taget var næsten det farligste; thi her maatte

jeg lade mig glide ned ad Skiffertaget, indtil jeg naaede saa langt, at jeg kunde gribe om Vinduet, til hvis Hængsler jeg da med hele min Vægt støttede mig, idet jeg sprang ned paa Platformen. Fader og Moder vidste naturligvis intet om det.« —

Han har senere fortalt, hvordan han nød at ligge deroppe og læse sine Lektier. Først kylede han Bøger og Puder i Forvejen, og saa begyndte den livsfarlige Tur. At han aldrig kom galt afsted, er et rent Under.

Iøvrigt maatte han, om end ufrivilligt, ophøre med sine Luftrejser. Nogle Genboere havde nemlig bemærket hans Ekspeditioner, og efter mange nervepirrende Øjeblikke i den Anledning henvendte de sig da til Politiet for at standse den akrobatiske Leg. Stor var Forældrenes Forbavselse og Andreas' Skuffelse, da Politiet en Dag stillede og venligt, men bestemt nedlagde Forbud mod Tagturene.

Op Andreas holdt sig ogsaa i Skindet, d. v. s. i Dagbogen forlyder det: »Kun een Gang senere gjorde jeg det, og det var den Aften, Christiansborg Slot brændte (3. Okt. 1884). Da krøb jeg i *Mulm* og *Mørke* derop og løb derfra ind at se paa det til Byen.«

Denne ene forbudne Tur fortrød han aldrig, dikteret, som den var, af hans brændende, historiske Sans. Her var dog en historisk Begivenhed af Rang. Senere i Livet benyttede han ofte, naar han søgte at overtale f. Eks sine Børn til at deltage i et eller andet begivenhedsrigt, dette Slagord: »Christiansborg Slot brænder kun een Gang!«

Han befinder sig nu iøvrigt vel blandt de »letsindige Kjøbenhavnere«, og vinder sig gode Kammerater. En af disse, hvis Onkel var Teaterdirektør, skaffede ham den Fordel, at han Gang paa Gang kom i Teater paa Fribillet.

Teatret havde allerede i Randers øvet meget stærk Tiltrækning paa ham, og af en Fortegnelse over de Teaterstykker, han havde set der, aabenbares det, at han efter den Tids Forhold og efter sin Alder var velbefaren i saa Henseende. Listen vokser nu stadig og ledsages af en tilsvarende over de mange og værdifulde Bøger, han har læst, samt over de Sange og Musikstykker, han kender. Her er i rigt Maal umiskendelige Tegn paa, at han er ved at udvikle sig til en lille Æstetiker.

Om den musikalske Sans fortæller han, at *Adolf* har den i rigere Maal end han selv. Naar de efter en Operetteaften kom hjem fra Teatret, kunde *Adolf* et Utal af Melodier, hvorimod *Andreas* meget hurtigt fangede og huskede Teksten. Helt galt har det altsaa ikke staaet til med Hukommelsen. Han paastaar selv, at han skulde høre en Melodi 4—5 Gange, før han kunde den, men saa »sad« den ogsaa.

Han giver et smukt Udtryk for sin stærkt følelsesbetonede og udviklede Kærlighed til Sang og Musik i disse Linier i Dagbogen: »Jeg synes, at i Sangen er den allerstørste Magt. Hør Moder eller Fader synge de gamle Sange, og du vil faa Taarer i Øjnene. Hvilken Magt og Lovprisning i Salmerne og de gamle Sange!«

Sin Fritid benyttede han iøvrigt ogsaa til at uddybe sit Kendskab til København og dens Seværdigheder. Det er utroligt, hvad han allerede i saa ung en Alder kender og véd Besked med. Han skildrer ogsaa et Besøg en Søndag Eftermiddag i Roskilde Domkirke og giver herigennem et Bevis paa sin Evne til, navnlig paa det historiske Omraade, at fange, fatte og fastholde i alle Enkeltheder ved kun en enkelt Gennemgang.

Han forstod ogsaa at møre sig. Gode Beviser herpaa er hans Ferieture til de gamle Steder i Jylland hos Jægermester *Ekman* og Onkel *Secher* samt hos sine Morbrødre *Carl* og *Johan Neergaard*, der nu boede i Skaane.

Han følger tilsyneladende ganske godt med, baade naar der skal spises, drikkes og ryges. Allerede som 15-aarig deltager han i Sommerferien med Ære i et Middagsselskab for 32 Mennesker paa »Bjørnholm«. Selv om der ikke i og for sig var nogen bestemt ydre Anledning til Festen, er der dog blevet sørget ganske bravt for Gæsterne. *Andreas* bemærker i et Brev til Forældrene, at man fik: Skildpaddesuppe, Lax, Lamme-koteletter, Melon, Anderagout, Budding, Kalvesteg, Is, Kransekage, Rosiner og Mandler og dertil: Rødvin, Rhinskvin, Champagne, Madeira og Portvin.

Nej, de led ingen timelig Nød. Selv *Andreas* forbavses over »den rædsom Masse Maaltider« i det daglige.

Han fører nøje Statistik over de Livets Goder, han nyder, og beretter saaledes, at han i Sommerferien 1884 »har drukket 19

halve Bajere, røget 4 Cigaretter, 59 Cigarer samt en Mængde Piber.« Han har paa det Punkt sikkert ikke været i Modstrid hverken med sit Hjem eller Tidens Skik. I hvert Fald noterer han, at han af Faderen som 16-aarig fik 25 Cigarer og $\frac{1}{2}$ Pund Tobak i Julegave.

Det efter vor Tids Begreber just ikke maadeholdne Levned for saa ung en Fyr synes dog ikke at have skadet ham. I 1886 tog han, 18 Aar gl., sin Studentereksamen med første Karakter og satte den længe attraaede hvide Hue paa sit Hoved.

Han er nu naaet saa vidt, at han i Dagbogen skriver: »Mon jeg nu ikke er bleven saa gammel, at jeg tør benævne det, jeg som mindre kaldte Voxværk, for Gigt?« og slutter med en lille Vurdering af sig selv, hvori det bl. a. hedder:

»En Tid vilde jeg være Præst, dog er denne Beslutning i den senere Tid bleven meget rokket, og nu har jeg foreløbig ingen Beslutning. Jeg er ellers ret livlig og munter og kan nu og da være vittig. Jeg er for Resten meget godmodig og blødhjærtet og kommer meget let til at græde, f. Eks. blot ved at synge sørgelige Sange. Jeg har i den senere Tid begyndt at digte, hvad der morer mig meget i mine ledige Timer.«

Saaledes gik Andreas Studenterlivet i Møde.

II. STUDIETIDEN.

1. DEN DOVNE STUDENT (1886—89).

Nogen aandelig Trang drev saavist ikke den unge Student til det teologiske Studium. Hans Stilling til de religiøse Spørgsmaal saavel som til sin Tids kulturelle og politiske Rørelser var præget af den konservative Tone og Opdragelse i det Milieu, han var udgaaet fra. Uden Kritik og Opposition lod han sig forme.

Hans Studietid faldt i Brandesianismens og Provisorietidens Brydningsperiode, og hans Standpunkt i Striden er klart, om end ganske umodent og upersonligt. Med glødende Fastholden ved »det gode gamle« forsvarede han Vorherre med samme Ildhu, som han forsvarede Kongehuset og Oehlenschläger, men heller ikke mere.

Sin upersonlige Stilling i religiøs Henseende giver han som ganske ung Student klart Udtryk for i Dagbogen. Hans Manuduktør, *H. Martensen-Larsen* (senere Domprovst i Roskilde), har opfordret ham til at gaa ind i »Theologisk Samfund«, hvilket Fibiger kategorisk afslaar, bl. a. med den Motivering, at »jeg har min Tro paa Gud lige ud ad Landevejen, som jeg havde den fra Barn, og alle deres Fixfaxerier og Disputter om dit og dat bryder jeg mig ikke en Smule om.«

Et andet Sted siger han: »Dette saa meget omtalte *indre Kald* er noget, jeg forholder mig meget tvivlende overfor. I hvert Fald tør jeg — selv om det findes hos ældre — trygt sværge paa, at det ikke findes hos de unge paa min Alder. Dertil er vor Ungdomsfølelse og Tro paa Livet endnu alt for stærk.«

Hvorfor blev han da Teolog?

Ja, han sagde ofte selv, da han var blevet omvendt og virkede som Præst, at han egentlig intet Valg havde haft. Medicin *turde* han ikke binde an med. Juraen forekom ham saa usigelig tør. Men havde han dengang vidst, at et Studium af Litteratur eller Historie kunde føre til en Livsstilling, saa havde han uden Tvivl valgt det. Men det vidste han altsaa ikke, og saa var der kun Teologien tilbage.

Sandheden er dog maaske den, at han slet ikke *valgte*, men *blev* valgt. Man fristes i hvert Fald til at tænke paa ham selv, naar man læser hans Ord om *Friis-Hansen*: »Som Student valgte han det theologiske Studium uden synderlig Tradition i Slægten . . . Men iøvrigt gik det vel med ham som med saa mange andre: de blev Præster, fordi *Gud* vilde have dem til det. Og det er da ogsaa det bedste Kald til den Gerning.« (A. F.: »Julius Friis-Hansen«, S. 11).

— — —

Der sad endnu en god Portion af Overgangsalderens Psyke i den ganske unge Student. Det viste sig i en Fortsættelse af de selvpinende Reflektioner over hans »uheldige Ydre«, som han længe havde kendt. Han udtaler gansk vist i Dagbogen, at han nu ligefrem er taknemlig for, at han er grim, da han har bemærket, at »kjønne Mandfolk i særlig Grad ere udsatte for denne Verdens Fordærv,« ja, han siger ligefrem, at »mit uheldige Ydre efterhaanden er bleven mig den mest ligegyldige Sag af Verden.«

I Virkeligheden tyder disse Udtalelser sikkert mere paa Resignation end paa Overlegenhed. Det ser i hvert Fald efter alt at dømme ud til, at disse Reflektioner har givet ham en Følelse af Mindreværd, som paa mange Maader fulgte ham i hele Studietiden og berøvede ham den Selvtillid, han paa visse Punkter tilsyneladende ejede til Overmaal.

Et andet typisk Overgangsalder-Fænomen, sikkert ikke uden Forbindelse med det ovenfor omtalte, var hans Stilling til det smukke Køn. Han var, som det sig hør og bør en ung Mand i den Alder, decideret Kvindehader og giver gentagne Gange i meget drastiske Vendinger denne Følelse Luft i Dagbøgerne.

Her skal anføres et lille Eksempel, der samtidig fortæller lidt om den unge Mands Væsen og Tankegang:

»Nej, føj for Pokker, hvor det dog er væmmeligt, at man aldrig kan tale med en Dame, uden der skal være en Kompliment med. Puh, hvor jeg hader det, og det saa meget mere, som jeg aldeles ikke kan konversere.

Igaar var jeg til Selskab, hvor der var en Mængde unge Damer, og hvor vi legede Selskabslege. Jeg kunde derved følge mit Hjertes Trang og overlade Løverne hele Terrainet, men jeg blev dog nødt til at have en Dame til Bords, hvor jeg i den Smule, jeg sagde, fornærmede hende hele to Gange. Jeg var nemlig saa dum begge Gange at sige min Mening i Stedet for at lave den om til en Kompliment.

Første Gang spurgte hun, om jeg havde Søstre. Jeg svarede Nej og betvang min Lyst til at tilføje et »heldigvis«. Saa spurgte hun, om jeg vilde ønske, jeg havde nogle, hvortil jeg naturligvis svarede Nej, det vilde jeg paa ingen Maade. Et rasende Sideblik og en haanende Bemærkning om, at hun »ikke forlangte, jeg skulde sige Komplimenter«, var alt det Svar jeg fik.

Saa spurgte hun lidt efter, da vi talte om en Dame paa Skøjtøløberbanen, om hun løb godt. »Naah!« svarede jeg, »saadan som Damer løber flest.« Et indigneret: »Naa, det maa jeg sige!« Og en ugenert Venden-Ryg beviste mig min anden Bommert, medens jeg forgjæves søgte at retfærdiggjøre mig ved at sige: »Ja, hvordan løber Damer flest? Lige ud, frem og tilbage! Det er der da intet nedsættende i!« Men jeg opnaede kun at gjøre hende endnu mere rasende. Jeg siger nu bare: De Damer, de Damer, o: de Idioter, de Idioter!«

Trods alt en tiltalende Naturlighed og usminket Ærlighed hos en ung Mand.

— — —

Studiet begyndte iøvrigt med en eventyrlig Dovenskab, d.v. s. paa det *teologiske* Omraade. Ellers var han utrættelig flittig — men det var med at digte.

Hans udpræget æstetisk-humanistiske Interesser var yderligere blevet næret i Skoleaarene og søgte nu Udløsning, bl. a. ogsaa dikteret af en Art aandelig Selvopholdesdrift, som han giver Udtryk for i sin Dagbog med følgende Ord: »Det er en af

de mest uudholdelige Tanker at vide med sig selv: »Naar du er død, er der ingen andre end dine nærmeste Bekendte, som faar det at vide.« Det er mig næsten umuligt at tænke mig, at man ikke skulde kunne blive andet end en almindelig Spidsborger, hvis Fødsel og Død er den store Verden saa komplet ligegyldig. Hele min Sjæl med alle dens Forgreninger kredser om det store Spørgsmaal: *Glemsel eller Berømmelse!*«

Det er da rene Ord for Pengene. Han er ikke billig, den unge Mand, og virker just ikke beskeden i sine Fordringer til Livet. Men hvad kan man vente sig andet, naar Ungdommens højt-flyvende Drømme mødes med en levende Aand og en gammel Kulturslægts iboende Stræben mod Udødelighedens Tinder?

Hans allerede i de tidlige Drengenaar usædvanlige Interesse for og Beundring af vore Digtere er nu vokset til Tilbedelse. Han læser en utrolig Mængde Litteratur, og *Digteren* er hans Ideal. At han som 14-aarig underskriver sine Værker med disse Ord: »Forfattet af Verdens største Digter, den udødelige Andreas Fibiger,« kan man smile ad. Men det er ramme Alvor, naar den unge Student betror sin Dagbog, at »der er intet, jeg hellere vil være end Digter. Ikke en lille Lejlighedspoet, men en rigtig stor Digter.«

Og saa tager han fat. Han indrømmer, at hans »eneste Eftermiddagsgjærning bogstaveligt talt er at skrive.« Bind efter Bind fylder han med sine sirligt nedskrevne og omhyggeligt kommenterede Værker med talrige Illustrationer, især af hans nære Ven, stud. theol. *Johs. Vibe Petersen* (»Vibe«).

Her bydes paa Noveller, Skuespil, Digte, Viser, Rimbrevne — alt uden Undtagelse. Karakteristisk er, at alle disse poetiske og prosaiske Udgydelser ikke, som Tilfældet ellers er med saa unge Mennesker, er Udslag af Forelskelser.

Men iøvrigt maa det indrømmes, at de ikke udmærker sig hverken ved Lødighed eller Originalitet, hvad Idéer og Indhold angaar. Og dog fortæller de ikke saa lidt om den unge Forfatter. De afslører et lyst, vittigt Hoved, fuldt af Indfald, en sprællevende Aand, en ypperlig Kombinationsevne og et Forraad af originale Associationer. Han jonglerer i et letflydende Sprog med et vældende Ordforraad, er smidig i sit Ordvalg og røber sin Begejstring for Guldaldertidens Romantik og

Idealisme og for Historiens store Vingesus. Derimod angriber han med bidende Ironi og Sarkasme Naturalismens negative Kritik.

Sammen med Vibe og andre Kammerater dannede han en glørværdig Klub, »Stella nova«, med et ægte »Herrer vi ere i Aandernes Rige«-Skær over sig. Her fik den unge Digter Udløsning for sin Trang til Selvhævdelse og optraadte med sine Værker, der vakte Kammeraternes Beundring.

Anderledes gik det, da han endelig vovede sig uden for denne lille Kreds. Offentligheden, Berømmelsen, den store Succes vindkede i det fjerne, og saa gik han til Dagblade og Ugeblade med sine udødelige Aandsprodukter.

Ak, Skuffelsen udeblev ikke. Ingen havde Brug for dem. Det var ikke ad den Vej, Andreas Fibiger skulde udføre sin Bedrift. Men Skuffelsen blev alligevel ikke saa stor, som man kunde vente. Han skriver stadig, men kun for at faa Udløsning for sin ubændige Skrivekløe.

Han har dog lært at se baade paa sig selv og sine Skriverier med andre Øjne. Skrive kan han nok, men *den* kritiske Vurdering og psykologiske Indstilling over for Emnet, der gør en Skribent til en virkelig Digter, ejer han ikke. Han véd det og indrømmer det blankt i sin Dagbog. Produktionen bliver efterhaanden mere og mere sparsom, og endelig dør den stille ud.

Et har han dog opnaaet: at spille sin Tid, hvilket han leverer et slaaende Bevis paa bl. a. ved at dumpe til Filosofikum, et Omraade af Studiet, der iøvrigt forekom ham usigelig interesseløst og virkelighedsfjernt. Han indrømmer selv, at han savner »Pisken over Hovedet«, som han havde det i Skoleaarene, og løber Fare for at blive »studiosus perpetuus«. Dog kan han ikke tage sig sammen, men kaster sig paa Hovedet ud i det glade Studentertiliv med Hostrups lystige Feriestudent som Idealet. Og mere sig, det kan han. Side efter Side i Dagbogen beretter om Selskaber, Baller, Karnevaller, Studentersold, Tennis, Skøjteløb og livligt Ferieleben.

I Ferierne var det især Morbrødrene i Skaane, der maatte holde for. Paa deres store Gaarde samledes, ikke mindst under de store Julegilder, en stor Skare af unge, der i overstadig Glæde nød Livet.

Hjemmet i København havde en stor Bekendtskabskreds og førte megen Selskabelighed, og Dørene stod aabne for den livsglade Student i flere af Hovedstadens bedre Kredse.

Hans frejdige Væsen, hans Humor, hans oratoriske og digteriske Evner og fremfor alt hans sanglige og musikalske Begavelse i Forbindelse med et ikke ringe Skuespillertalent gjorde ham Gang paa Gang til et Selskabs feterede Midtpunkt. Han kunde efterhaanden gøre, sige og lade, som han vilde, han var og blev den dominerende, den beundrede, ikke mindst af Damerne, overfor hvem hans gamle Aversion nu er ganske overvundet, tilsyneladende uden større Vanskeligheder.

Man forstaaer, at en Notits som følgende ikke er usædvanlig i den 20-aarige Students Dagbog: »I Søndags var jeg hjemme i Fred og Ro efter i 8 Dage præcis i Træk ikke at være kommet i Seng paa den rigtige Side af Kl. 1, ja, i flere Aftener endog senere.«

Efter Beskrivelsen af et Utal af Sold tilføjer han dog: »Men det er altid løbet af i idel Glæde, og jeg er, sagt i god Tid, saa heldig kun at kjende Tømmermænd af Navn.« Personlig Bekendtskab med dem har han nu nok alligevel stiftet, skønt Studenterungdommen aabenbart har været vel trænet i Bacchusdyrkelsen.

Og dog — naar man læser Dagbøgenes »Sold« og saakaldte »galante Æventyr« med vor Tids Øjne og vurderer dem med vor Tids moralske Standard, saa smiler man og sukker: »Ak, var *det* det hele!«

Eller har Student Fibiger været et Særsyn? Der hviler i hvert Fald over Beretningerne et Skær af Uskyldighed og Renhed. Der *var* en Grænse, og den blev *aldrig* overskredet. Der var en Ansvarsbevidsthed over for Hjem, Slægt og Milieu, der sagde: Dertil og ikke længere!

Et lille Udbrud i Dagbogen kan illustrere hans inderste Indstilling. Han raser over, hvor »raadne Tilstandene ere. Sikken Tone og sikke Forhold, endog i de højerestilledes Kredse! Det kan man takke visse Blade og de realistiske Romaner for, — den »frie Kærlighed« prædiktes jo som en Selvfølge.«

Alene den Omstændighed, at alle hans egne Oplevelser blev udførligt nedskrevet i Dagbogen, der til Stadighed blev gen-

nemlæst og kommenteret af Vibe, antyder Oplevelsernes Karakter.

Men selvfølgelig har det raske Liv ikke haft nogen heldig Indflydelse paa ham. Rent bortset fra, at han spildte sin Tid, kunde hans stadige Optræden som et Selskabs ofte forguede Midtpunkt kun føre til en uheldig Jeg-Dyrkelse og Overlegenhed.

Et Brev fra Moderen til den unge Student, der er paa Ferie, røber, at ogsaa hun med en vis Ængstelse ser paa hans Udvikling, og dog er der i denne Ængstelse blandet en ikke ringe Moderstolthed over den Dreng, der saa umiskendeligt havde arvet en god Portion af hendes charmerende Gøren-sig-gældende.

Brevet til »Min elskede Andreas« slutter saaledes:

»Farvel, min elskede Dreng! Opfør dig vel, hold dig lige og Skuldrene tilbage, glat dit Haar og lad det falde lidt ned i Panden. Pas paa din Mave. Syng ikke for meget og skrig ikke for stærkt op.

Din trofaste Moder *Annette.*«

Sin æstetiske Sans nærer han stadig. Han opregner saaledes i Dagbogen ikke mindre end 22 værdifulde, litterære Bøger, som han har gennempløjet i Sommerferien 1888.

Kammeraten, hvis Onkel er Teaterdirektør, skaffer ham stadig et Utal af glade Teateraftener. Teater er tilsyneladende hans Alfa og Omega. Her føler han lidt af det store Sus, nyder Aandens og Kulturens ædle Frugter, der er i saa nøje Samklang med hans eget Indre.

Han begynder ogsaa i denne Periode, dikteret af sin historiske Sans og Begejstring for de berømte og udødelige, som Autografsamler, en Interesse, der skaffer ham mange berigende og fornøjelige Timer.

Men Studierne, Studierne!

Han er nu naaet til Januar 1889, har altsaa »studeret Theologi« i 2½ Aar. Men intet har han opnaaet. Jo, een Ting: han tog, om end efter 1½ Aars Studietid, Filosofikum, og han noterer med en vis Tilfredshed: »Saa har jeg da aftvættet denne Plet paa min studentikose Ære, der nu straalere i uplettet Glans!«

Men nu røber han da ogsaa endelig i sit Indre en Opposition mod sig selv, dikteret af hans paa Bunden ærlige og karakterfaste Væsen, der efter Sturm- und Drangperioden begynder at tage Form, og af en dyb Hengivenhed og Taknemlighed over for Forældrene, som han ikke kan nænne at bringe Skuffelse.

Reaktionen mod det glade Studenterlivs indholdsløse Leben begynder med en stilfærdig Bemærkning om, at han har solgt sin akademiske Skytteuniform for 13 Kr., som han »snarest skal købe Buxer for, saa at jeg ikke kommer til at svire dem op.«

Og saa følger iøvrigt en Række dybe Hjertesuk og Selvbebrejdelser i Dagbogen:

»Undertiden gribes jeg af sort Fortvivlelse over min Dovenskab, og det skærer mig i Hjærtet, naar Fader og Moder omtaler mig som flittig og som havende gjort dem Glæde. Ja, jeg har været og gjort dem begge Dele. Men nu, aah, hvilken Pjalt jeg er, at jeg ikke kan tvinge mig til at være flittig!«

Efter en Ferie lyder det:

»Gud give mig nu Kraft og Evner til at kunne bruge de i Ferien samlede Kræfter paa rette Vis og Sæt, at jeg maa gjøre mine Forældre Glæde og saaledes gengjælde dem deres store Godhed imod mig.«

Hans Sinds Splittethed finder vel nok tydeligst Udtryk i en hel lille Artikel i Dagbogen under Overskriften: »*Et lille Stykke Psykologi*«, Udtalelser, der ligesom sammenfatter den Kamp og den Tvivl, han har været inde i:

»Det er en forunderlig Stemning, jeg i disse Dage er i. Jeg er syg, d. v. s. *sjælelig* syg, mit Legeme har det godt, men jeg er alligevel saa underlig utilpas; det er, som om der forestod en eller anden Krise. Jeg føler mig sommetider, naar jeg vaagner om Morgen og ikke har noget bestemt at glæde mig til eller at sørge over, saa underlig tom og led ved Livet. — — Jeg er delt imellem flere Ting og savner derfor en bestemt Ting at knytte mig til — at give hele min Sjæl hen til.

Jeg er saaledes delt mellem *Religionen* og *Æstetikken*. Jeg kan ikke tvinge mig selv til at sidde og læse hele Tiden; dertil har *Æstetikken* altfor stærkt Tag i mig; jeg maa undertiden løsrive mig og passe ogsaa den.

Men saa paa den anden Side hindrer Pligtfølelsen overfor

Religionen og især den svage Tiltro til mine Evner i æstetisk Retning mig i at give mig helt hen til Æstetikken. Der er Haab om, at jeg ved fortsat Studium og Opdyrkning af min Sjæls-halvdels Religionsfølelse virkelig kan opnaa at finde den dybe Fred i Troen, som jo skal være en Kristens Ideal, medens der i Tilfælde af, at jeg slog mig paa Æstetikken, *ikke* er Haab om, at jeg ved at studere den ivrigt, kunde bringe det til noget. Religionstilegnelsen og den deraf følgende *enten Tro eller Van-tro* — en af Delene absolut — (jeg haaber til Gud: *Tro*) — *kan tilegnes ved ivrig og nøjagtig Studeren.* — —

Men nu for Tiden er Livet mig saa tomt, saa tomt. Jeg trænger til en Afgjørelse i en eller anden Retning. Jeg *kan* ikke holde ud, som det er; ingenting har jeg Lyst til, ingenting gider jeg. Jeg kan være mæt, befinde mig vel, sidde med en Pibe i Munden og intet presserende have at bestille, og dog — dog er der et *noget, jeg savner; jeg hviler ikke i Aanden!* Hvad skal jeg dog gøre for ikke at synke hen? Jeg føler Trang til at hæve mig op og til at vise, at jeg indeholder noget, men hvordan?«

Saa havde alligevel det, der var Kærnen i den unge Students Sind og Væsen sejret. Naar han senere som moden Mand læste disse gamle Dagbogsoptegnelser, har han sikkert smilet og tænkt: »Ak ja, det, du inderst inde længtes efter og trængte til, var at *omvende dig!*«

Det blev det nu ikke til dengang — langtfra; men han stod med et aabent, modtageligt Sind, da stud. theol. *Kristian Gam*, Skolekammeraten fra Randers, for anden Gang greb ind i hans Liv som den gode Engel og var med til at redde ham fra Evgighedsstudentens triste Lod.

2. DEN FLITTIGE STUDENT (1889—91).

Det var i Januar 1889, at *Gam* greb ind, da Student Fibiger som sagt havde tilbragt 2½ Aar med praktisk talt ingenting.

Nu lyder det i Dagbogen: »*Gam* har hanket op i mig. Vi læser nu sammen, og det er godt det samme; det var nemlig paa høje Tid, jeg tog mig sammen; jeg har intet synderligt bestilt hidtil.«

Han begynder nu at læse flittigt og synes paa sin Fødselsdag

i 1889 at være mere optimistisk, idet han skriver: »I Dag for 21 Aar siden blev jeg født. — — Lad mig aldrig glemme mine Forældres kjærlige og opofrende Omsorg for mig. Til Lykke! Til Lykke! Held og Fremgang i Flid og gode Sæder!«

Over for *Gam*, der en Tid var bortrejst, giver han (1889) Udtryk for sin Taknemlighed i disse Ord:

»Lad mig være den første, der indvier vor nye Brevvexlingsæra med en oprigtig og hjærtelig Tak, som jeg beredvilligt yder min modne, samvittighedsfulde Lærer, til Tak for, at han blandt meget andet reddede mig ud fra stud. perpetuismens fule Kløer og førte mig ind paa den trange Vej, som er den eneste, der giver en god Samvittighed og eo ipso en god Hovedpude. Og lad mig derefter glæde dit Sind med den Meddelelse, at jeg i den forløbne Uge trods mange Afbrydelser og trods det, at jeg nu skulde staa paa egne Ben, har læst det Pensum, jeg mente at burde præstere for ikke at gjøre min Lærer Skam.«

Den over al Maade beskedne og ydmyge *Gam*, som Pastor Fibiger iøvrigt hele sit Liv nærede stor Beundring og Taknemlighed for, tilbageviste selvfølgelig Fibigers Tak. Men han faar straks Brev igen, hvori bl. a. staar:

»At du vilde synes daarligt om mit Brev, var noget, mit Kendskab til din Beskedenhed strax sagde mig; men du skulde nu have det engang, og jeg staar fast ved, hvad jeg skrev. Præmissen om »stud. perpet.« synes du mig mere af Venskabshengivenhed end af Logiskhed (sit venia verbo!) at forkaste. Jeg véd ikke, om der behøves bestilt mindre for at kunne opstille den med Sandhed, end i 2¹/₂ Aar kun at have læst Romerbrevet og taget nogle Smaaeksamener. Det vilde være det samme som at slaa Vand paa en Gaas — naturligvis sans comparaison — at forsøge at overbevise dig om, at du var den eneste, der kunde tvinge mig til Læsning, som du gjorde, saa jeg nu er i god Vane.«

Ja, saa gik det da, ogsaa uden at Student Fibiger paa nogen Maade blev et Hængehoved. Han morer sig stadig »brillant«, som Dagbogen Gang paa Gang siger. Ikke sjældent gør han Udfald mod den Kritik af teologiske Studenters Livsførelse, der ofte er fremme i Tiden, og protesterer imod, »at Forestillingen

om en dvask Personlighed med foldede Hænder og himmelvendte Øjne skal være fast forbunden med en Theolog... Jeg kan dog ikke tro, at det er Meningen, man saadan rent skal forsage Livet; man har dog sikkert Lov til at være ung, selv om man undertiden med Ungdommen »gaar en lille Smule over Stregen«.«

Noget forvirrede var hans Begreber jo sikkert. Det virker i hvert Fald let chokerende, naar man om en Paaskeferie læser saaledes i Dagbogen: »Vi havde en meget gemytlig Aften Skærtorsdag; jeg fulgte Damerne hjem under megen Sjov. Langfredag vare vi alle til Alters.«

Som et lille Eksempel paa det glade Studenterliv, som han trods alt fik Tid til at deltage i, og hvor han stadig spillede en stor Rolle som primus motor, skal fra Dagbogen berettes om Studenternes Modtagelse af Redaktør *Jessen* fra Flensborg, der efter et af sine Fængselsophold skulde en Tur til København. Selvfølgelig skulde han hyldes.

»Det var en rask Modtagelse! Vi blev over 100 Studenter paa Banegaarden, og Kl. 10 skulde Toget komme. Saa kom der Opslag om, at det var forsinket, først 40 Min., siden 70 Min.! Den var god! Naa, vi tog den med Ro. *H. P. Hansen* holdt en hel Masse Generalforsamlinger, valgte sig selv til Dirigent, opløste den, samlede den igjen, fordi den forrige Generalforsamling var bleven sluttet uden Leveraab for Dirigenten, opløste den saa atter, da det var gjort, o. s. v.

Til *Fru Jessen* var der bestilt en smuk Buket. Min Ringhed var udvalgt til at overrække hende den, naar der var budt Velkommen.

Kl. 11^{1/2} kom saa endelig 10-Toget. Vi marcherede ned paa Perronen. *Tomasson* (Bestyrelsesmedlem) og jeg stod i Centrum, og medens vi sang: »Der er et yndig Land —«, rullede Toget ind, fuldt af forbauset-stirrende rejsende.

Men — o Vé! Der var ingen *Jessen*!

Et Tog skulde imidlertid komme Kl. 11³⁵, men var forsinket 2 Timer.

»Bien!« tænkte vi, »er vi her, saa er vi her, og saa venter vi.« Vi gik da over i »National«, hvor vi i den store Sal improviserede et Sold og fik Tilladelse til at synge.«

Nu beskrives Lystigheden med et Utal af vittige Taler og et Par improviserede Viser af Lejlighedspoeten og Sangeren Fibiger, der foredrog dem solo med et brølende Omkvædsord af Studenter »til Publikums store Begejstring.«

»Da »National« blev lukket, gik vi over i Ventesalen, hvor vi først dansede Lanciers 1ste Tur, marcherede en af H. P. opført flot Polonaise og — legede »Bro, Bro, Brille«, i hvilken Leg to Droskekudske deltog med stort Liv. Det gik uhyre morsomt.

Saa nærmede Toget sig. Struberne rømmes til Leveraabene, Papiret flænges atter af Buketten, Stillingen indtages, Talen memoreres hastigt.

Men ak! Der var stadigvæk ingen Jessen, hvad der saa siden var Skyld deri. Saa gik vi hjem, glade i Bevidstheden om at have gjort vor Pligt. Jeg havde Buketten med hjem, og efter at have griset den til ved at sætte de røde Baand (som smittede af!) ned i Vand, stod jeg Mandag Morgen op og skrev et langt Brev til Redaktør Jessen for i de 100's Navn at byde ham Velkommen hertil. Det, tillige med Buketten, der, som jeg skrev, »vel havde sit fulde Værd for Fruen endnu, uagtet den, dels ved Nattekulden, dels ved en uskaansom Omgang i uøvede Mandfolkehænder, havde mistet en Del af sin oprindelige Charme«, blev sendt ud til Oberstinde *Fibiger*, Fru Jessens Moder.

Det var nu alligevel en morsom Aften, og det var rart atter en Gang at være sammen med mine gamle Venner og de »livsglade Studenter«.

— — —

Alligevel har han nu aabenbart faaet sin Morskab bragt paa rette Plads i Forhold til Arbejdet. Ved Sommerferiens Begyndelse i 1890, da han altsaa i godt et Aar havde været en flittig Student, kommer han med et spontant Udbrud, der i hvert Fald kunde tyde paa det.

»*Sommerferie*, det herlige Ord for en forlæst Student, med Klang af Kroquetkugler og Damelatter, med Mindelser om Rødgrød og lyse Kjoler og fremfor alt med Frihed; Lov til at tage sig for, hvad man har Lyst til, til at strække sig paa Ryggen paa Græsplænen og stirre op mod hvide Skyer uden at trykkes af det utaalelige: du mangler 5 Sider! — som altid i Byen staar

som den manende Baggrund i ethvert Billede. Sommerferie, du dejlige, du bedre end det bedste, jeg har dig, du er min, ene og alene min for 3 Uger!»

Om end Bevidstheden om, at Studierne nu blev passet, sikkert har givet ham en indre Tilfredshedsfølelse, saa har de dog langt fra fyldt ham med Glæde. Da han efter den ovenfor omtalte Sommerferie atter er i fuld Gang, skriver han i Dagbogen: »Nej, det er, som Vibe siger, den Læsning myrder en aandeligt. Man forsumper aldeles. Dagbøgerne viser jo kun mine Oplevelser, det afvejlende og livlige, men Reversen af Medaillen viser uafbrudt Slid, kjedeligt og aandsfortærende i Superlativ, og naar man nu i Forvejen kun har grumme lidt »Aand« at lade fortære, opnaas Idiotismens Stadium saare let! Aldrig næsten har man Tid til at læse Skjønliteratur eller paa anden Maade pleje de personlige Interesser.«

I 1924 giver Pastor Fibiger i en Artikel i »Nationaltidende« under Overskriften: »*Et Hjertesuk fra en Student fra Firserne*« Udtryk for nogle kritiske Tanker over sin Tids teologiske Studium. Der spildtes efter hans Opfattelse megen Tid og »Hjernefosfor« paa et dødt Stof, paa videnskabelige Petitesser, »Kommentar-Hakkelse, Hø og Straa« og Snusen til alt for mange uvedkommende Ting, kort sagt, det teologiske Studium havde for ham været alt for virkelighedsfjernt, alt for langt borte fra det gamle Ord: »*sed vitæ discimus!*« (Men vi lærer for Livet).

I en anden Artikel fra samme Tid kommer noget lignende til Orde. Han anker kraftigt over, at Studiet blev tilrettelagt og gennemført saa objektivt og neutralt, at de teologiske Studenter aldrig kom til at staa over for Udfordringen: *Tro—Vantro* som et personligt Spørgsmaal. Han mødte i hvert Fald ikke denne Udfordring. Studiet betød ikke *Liv*, men dødt Terperi for ham.

Hans iøvrigt saa interessante og udførlige Dagbøger giver næppe nok en Antydning af, at den unge Student har *levet* et aandeligt Liv. Der staar kort og godt, ret ofte for Resten, at han har været i Kirke og hørt en god Prædiken, især hos Pastor *Lütken* i Citadelskirken.

Kun een eneste Gang omtales udførligt en Kirkegang, der ligesom standsede ham og gav ham en stærkt følelsesbetonet

Anelse om det, Fremtiden skulde bringe ham, uden dog at betyde nogen Vending i aandelig Henseende. Det var i 1891.

»Strax efter Middag beredte jeg mig ved Bøn til at gaa vær- dig til Herrens Bord, og saa gik jeg i Jakobskirken, hvor Pastor *Krag* holdt Tjeneste. Jeg har aldrig haft saa velsignet en Nad- vergang! Jeg har, naar jeg før har været til Alters, som over- hovedet i hele min Betragtning, altid haft noget svært ved at kunne rigtig tro, at al denne Naade gaves *mig*, — det har været en Slags Anfægtelse for mig, jeg har aldrig tvivlet om Herrens Godhed og Naade; men nok om, at den virkelig ogsaa skulde gives *mig*, — dertil har jeg følt mig som en altfor stor Synder.

Anderledes gik det i Aften. Skriftemaalstalen og den ud- mærkede Prædiken bagefter og selve Altergangen greb mig i min Sjæls inderste Fibre, en himmelsk Følelse af Fred og Naade fyldte mit Bryst og fik mig til at udgyde Taarer, en saadan Salighedsfryd har jeg før kun kendt gennem min Bøn og endda kun momentvis; i Aften var det en blivende Følelse hos mig, som endnu, mens jeg skriver dette, varmer og kvæger mit Hjerte. Alt blev saa smaat mod dette ene: at overgive sig til Jesus med Hjertets fulde Hengivelse, at kaste al min Sorg paa ham; thi han har Omsorg for mig, — Evigheden og Tan- ken om min Sjæls Frelse og Naaden i Jesus Kristus fyldte mit Hjerte saa fuldt og saa aldeles, at en sød og unævnelig Lykke og Tillid til, at *han* vilde lede alt til det bedste, blev det eneste hos mig, jeg kunde tænke og sanse. Lovet og takket være Gud for denne velsignede Dag!«

Det var *Kaldet*.

› Iøvrigt rummede 1891 en Oplevelse, der gjorde ham roligere, mere afbalanceret i hele sin Færd og sikkert ogsaa mere aandelig modtagelig. Denne Oplevelse indeholdes dels i en speciel Dagbog, dels i en Konvolut, hvorpaa der staar: »*Bekendtskabet indledes, Forelskelse, Forlovelse*«, en Konvolut, der indeholder en mindeduftende Samling »Billetter«, dels paa lyserødt Papir, dels skrevet med rødt Blæk.

Ak ja, det var dengang — før Skrivemaskinernes og Tele- fonernes Tid — da selv det mindste lille Stævnemøde maatte skriftligt aftales, det var dengang, da man sagde Compliments, og da det var uanstændigt at gaa i Jordbær-Andersens Kælder

med en ung Dame, hvis man ikke var officielt forlovet med hende.

Men altsaa: allerede i Maj 1889 traf Student Fibiger »de tre Frøkner Rottbøll, som vare ret smukke og livlige«. Det var paa en »Skovtur« til Damhussøen med nogle fælles Bekendte. Disse tre Søstre: *Mathilde, Ursula* og *Alma Rottbøll* boede sammen med deres Mor, Fru *Wilhelmine Rottbøll*, f. Mahrt, Enke efter Godsejer til »Store Haabendal« i Vendsyssel *Frederik Rottbøll*, Søn af Geheimekonferentsraad, Justitiarius i Højesteret *C. M. Rottbøll*. Foruden de 3 Døtre var der i Ægteskabet Sønnerne *Alfred* og *William*. Godsejerparret blev allerede gift, da *Wilhelmine* kun var 17 Aar gl., og som 25-aarig var hun Enke med 5 uforsørgede Børn. Hun realiserede nu Gaarden og boede i Frederikshavn, indtil Arven efter Svigerfaderen, den gamle Geheimekonferentsraad, ved hans Død i 1884 satte hende i Stand til at flytte til København og i Stilfærdighed og Ube-
kymrethed leve der med sine Børn, til de var »fra Haanden«.

Efter hin Tur til Damhussøen var Student Fibiger ret ofte sammen med de »smukke og livlige Damer«, bl. a. i deres Hjem, som han fandt »yderst elskværdigt,« og hvor han rigtig følte sig hjemme.

Og saa skete det paa en Pinseskovtur 1. Pinsedag d. 17. Maj 1891, bag en bred Bøgestamme i Frederiksdal Skov. Der vandt han en trofast Fæstemø, som han altid saa smukt udtrykte sig, i *Ursula Rottbøll*.

Af de Breve, der er vekslet dem imellem, og af de Dagbøger, der omhandler dette Æventyr, skal her intet citeres. Dertil er det for godt. Og dog — man kunde unde Danmarks Ungdom af i Dag netop at læse dem, at fornemme lidt af Firsernes duf-
tende Poesi, at se, hvad ren, trofast og selvornægtende Kær-
lighed er — eller rettere: *var*.

Forlovelsen var hemmelig fra hin 17. Maj til Jul samme Aar. Studenten havde nemlig bestemt, at han ikke vilde forloves, før han var blevet Kandidat. Og med ukuelig Energi blev det gennemført. Et og andet blev der dog Tid til mellem de unge, og »Thipse«, Søsteren *Mathilde*, den indviede, var deres tro-
faste og særdeles taktfulde »Anstandsdame« paa deres Spad-
sereture.

3. DEN FORLOVEDE STUDENT (1891—92).

Nu gik det for Alvor løs med Læsningen, inden det sidste, store Slag skulde staa. Det, der i denne Periode træder tydeligst frem i Dagbøgerne, er Student Fibigers absolutte Mangel paa Evne til en nøgtern Bedømmelse af sig selv og sine Evner og en utrolig Mangel paa Selvtillid. Det sidste skyldtes vel for en stor Del, at han, der jo praktisk talt gennemførte sit Studium paa 3 Aar, var klar over, at hans Viden ikke var saa dybt grundfæstet, som den burde være.

Allerede som Skoledreng betragtede han jo sig selv som en tungnem Elev med en daarlig Hukommelse. Og havde end Studentereksamen i nogen Grad modbevist denne Selvvurdering, saa var han dog ikke selv modbevist. Gang paa Gang klager han over sine ringe Evner. Blandt Slægt og Venner og Studiekammeraterne gaar han for at være et lyst Hoved. Han indrømmer, at han har »en vis Orienteringsevne, men jeg mangler fuldstændig en blot nogenlunde paalidelig Hukommelse at støtte mig til.«

Gam har væddet en Flaske Champagne om, at Fibiger faar laud. til Embedseksamen, og dette Væddemaal giver Anledning til følgende i Dagbogen: »At *Gam* gør det (vædder), er mig komplet ubegribeligt, han, som dog fra vor Læsning véd, hvor uendelig overfladisk min Viden desværre er, og det er mig paa Ære den største Gaade, at han kan tiltro mig at faa laud., jeg, der nok kan lære og huske i en Uge, men som ikke har Gnist af Hukommelse! Derfor staar jeg raadvild og maalløs, naar *Gam* undertiden i ramme Alvor paastaar, at han vilde ønske, han kunde bytte theologisk Viden med mig, og at han maatte kunne gjøre en Examen som jeg; jeg véd ikke noget at svare over for slig — — dum Haardnakkethed, han *vil* jo aabenbart ikke se.«

Disse Ord i Dagbogen kommenterer *Vibe* saaledes: »Jeg har nu aldrig heller tænkt anderledes end *Gam*, men véd godt Grunden til din Mangel paa Selvtillid. Kan du da ikke indse, at den, der kan levere saadanne Opgaver som du i dette Semester — uden Spor af Forberedelse — kan have Lov at haabe?«

Vibe hentyder til »de store Skriveøvelser« uden Forberedelse, hvor Fibiger Gang paa Gang hævdede sig blandt de allerbedste. Selv var han ganske forvirret over de gode Resultater og skriver bagefter i Dagbogen: »Det var temmelig generende for mig. — — — Nu tror de jo nemlig allesammen, at jeg er en forbavsende dygtig Fyr, og Overgangen til den modsatte Opfattelse kan blive ubehagelig nok for mig.«

Ja, han præsterede endog engang under Skriveøvelserne at gaa op til en af Professorerne og sige, at det vist var en ren Fejltagelse, at han havde faaet laud.; hans Evner og Viden i det hele taget var kun til haud. prim. Da han atter næste Gang fik laud. ved Skriveøvelserne, bemærkede Professoren med et Smil: »Naa, helt til Bunds gik det da heller ikke med *Dem!*«

Men han er som sagt meget ilde berørt af de store Forventninger, man nærer til ham, og ærgrer sig over, at ingen vil forstaa ham. Han beskyldes endog for at ville »fiske« og paa Forhaand gardere sig mod et eventuelt uheldigt Udfald af Eksamen. Det bringer ham i den Grad i Harnisk, at Dagbogen er lige ved at flyde over:

»Men Herregud, naar det nu i rammeste Alvor er min fuldeste Overbevisning, at jeg ikke *kan* faa laud., fordi jeg ikke kan huske og samle Stoffet, saa er der noget uendelig irriterende i disse evindelige, vantro Smil, som møder mig, naar jeg udtaler det. For S . . . (var jeg nær ved at sige), — tror I da, det ene og alene er for at fiske, jeg gaar og siger det? Tror I, at jeg, hvis mit Haab om at faa laud. hørte andet Steds hjemme end i de vildeste Fantasiers Sfære, vilde skamme mig for at udtale dette Haab, men derimod gaa rundt med en evig Hyklen og Skin-Fornedrelse paa Læben og den mest farisæiske Selvgodhed i Hjærtet?«

Nej, mon egentlig nogen troede det? Men mon de ikke smilede ad den paa dette Omraade yderst naive Student, hvis Krav til sig selv var saa strenge, og hvis Begavelse var af en saadan Art, at han betragtede sig selv som næsten Idiot, hvis ikke hver eneste Enkelthed blev tilegnet og sad urokkelig fast efter kun en enkelt Gennemgang.

Umiddelbart før Eksamen skriver han: »Saa gjentager jeg da her paa Tærskelen til det strænge, alvorlige Slid, at jeg gaar

til Læsningen med saa at sige Fortvivlelsens Energi . . . Jeg tør ikke vente at faa laud., end ikke i min Sjæls inderste Lønkammer, men jeg vil gjøre, hvad jeg skylder mine egne Evner, mine Forældre, Slægt og Venner, for at Resultatet i hvert Fald maa være vundet i ærlig, flittig Kamp, og dertil hjælpe mig Gud!»

Karakteristisk for ham er det, at han tænker mindre paa sig selv og Eksamen for sin egen Skyld end paa dem, han med et uheldigt Resultat eventuelt vil komme til at skuffe.

Jo mere Eksamen nærmer sig, desto større, ja, rent ud latterlig er hans Fortvivelse.

»Jeg synes næsten ikke, jeg er værd at føde eller holde i Live, naar jeg dog ikke kan præstere noget bedre, end jeg kan, og jeg maa gaa om med en stadig uaftvættelig Plet for alle dem, der har faaet den ulyksalige Idé, at jeg sagtens klarer mig. Aah, Gud, det er jo næsten til at fortvivle over. Sent i Aftes, da jeg læste Ethik, kom en dyb og sort Fortvivelse over mig. Til sidst kunde jeg ikke beherske mig, men brast i Graad og græd længe. Jeg bad en inderlig Bøn til Gud, men kunde dog ikke faa Fred, — det var ikke alene Sorg, men ogsaa Foragt for mig selv, jeg følte. Jeg syntes, det var ligefrem Synd, jeg havde bunden Ursula til mig, saa uduelig og jammerlig jeg er i enhver Henseende — — jeg synes, jeg er saa stor en Synder, et rigtig raaddent Træ, som ikke duer til andet end at hugges om.«

Og saa begyndte Slaget. Skriftlig Eksamen gav ham 6 Laud'er, og i Dagbogen for den Aften, Karakteren faldt, staar der:

»Aah, Gud, her sidder jeg, en arme Stymper i den sene Natte-time for paa Papiret at fæste mine vidunderlige Oplevelser i Dag og den store Glæde, som er mig vederfaret . . . Ja, jeg kan slet ikke fatte det endnu — aah, Gud, saa megen Naade! Tænke sig — jeg — Johan Andreas Neergaard Fibiger — jeg staar i laud. Jeg forstaar det ikke!«

Endelig blev han stille og gik i største Ro til den mundtlige Eksamen, der gav ham 4 Laud'er og et »Laudabilis et quidem egregie«.

»Jeg tror virkelig selv, jeg har haft for lidt Selvtiltro,« bemærker han stilfærdigt i Dagbogen, der iøvrigt vælder over med Glædes- og Taknemlighedsudbrud.

De nyforlovede, 1891.

De nygifte, 1894.

Fæstemøen er ikke mindre glad. Troligt har hun »holdt Stand« i den lange Tid og holdt sig for sig selv. Men Belønningen var saa meget mere kærkommen.

Kandidatgilde! Deklarationsfest! En uendelig lykkelig og straalende Fremtid laa foran dem i Ungdomsdrømmenes Straaleskær.

III. KANDIDATEN.

Fra Fest til Fest gik de to glade unge Mennesker i Januar og Februar 1892 og blev hyldet, dels paa Grund af Forlovelsen og dels paa Grund af den smukke Eksamen.

Men Glæden fik brat Ende. Militærlivet kaldte, og cand. theol. A. Fibiger blev slet og ret Rekrut Nr. 191 i Kastellet. Nogen uanselig »Jens« har han med sine 170 Pund trods de kun 24 Aar ikke været. Da Skildvagten første Gang saa ham i fuld Mundering, blev han da ogsaa ganske imponeret, nikkede med synlig Tilfredshed til ham og raabte til en Kammerat, at det, — det kunde han bande paa — var »en flot Soldat. Han kan da fylde Trøjen!«

Egentlig havde han, ikke blot rent fysisk, men ogsaa i Kraft af hele sin patriotiske Indstilling gode Betingelser for at falde til i Militærlivet. Men det blev ham ikke desto mindre en stor Skuffelse. De legemlige Anstrengelser tog han uden at blinke; det manglede bare; men Upersonligheden, Raaheden og hele Tonen var ham stærkt imod.

Men han gjorde sin Pligt og blev snart en af de dygtigste og mest kendte Soldater i Bataillon. Han nød almindelig Agtelse som Kompagniets »Herkules«. Af de 106 Mand turde ingen binde an med ham.

At Soldaterlivet dog har bragt ham noget godt, tyder følgende Slutning af et Brev paa: »Min Vægt er sunket fra 170 til 152 Pund.« — 18 Pund mindre har sikkert ikke forringet det saa ofte omtalte »uheldige Ydre«.

Han var en Overgang alvorligt bange for, at Tjenesten skulde

lægge Beslag paa ham i længere Tid og slaa hans Fremtidsplaner itu, da der nemlig var stærk Tale om, at »Pastoren« skulde være Løjtnant. Han slap dog, og stor var hans Glæde, da han i Oktober 1892 kunde notere: »Saa slap jeg da ud af det infame Liv, hvor jeg ofte kunde blive gal paa den Idiot, der har skrevet de Ord:

Oh, hvilken Fryd!
Jeg er Soldat!«

— — —
De kommende 4 Maaneder — fra Oktober 1892, da Soldaten blev hjemsendt, til Februar 1893, da Kandidaten tiltraadte sit første Embede — blev særdeles rige for ham og hans Fæstemø, fordi de i denne Tid oplevede en Vækkelse og en aandelig Udvikling, der i høj Grad fik Betydning for deres fremtidige Virke.

Som det engang skulde blive Ordet i Rom. 2, 4 om Guds Godhed, som vil lede til Frelse, der fik afgørende Betydning for ham, saaledes var det ogsaa nu Guds mange uforskyldte Gaver, der fyldte hans Sind med en usigelig Lykkefølelse. Rent spontant udbryder han i Dagbogen: »Ja, jeg mener, at jeg i alle Retninger staar paa min Ungdomslykkes Kulminationspunkt. Jeg har intet mere, der tynger, en god Examen, Tjenesten overstaet, et godt Helbred, et godt Humør, mit gode og kærlige Hjem, min velsignede Fæstemø, — ja, og saa har jeg Fred med Gud og Mennesker, en fast Tro paa Fremtiden — kan noget Menneske ønske sig det bedre — og er her ikke nok at takke Gud for?«

Den sidste Udtalelse om »Fred med Gud« har han sikkert ikke selv senere villet gaa ind for; det var netop det, han ikke havde, ikke *helt*.

Med Lyst og Iver kastede han sig over den supplerende Uddannelse paa Pastorseminariet og de praktiske Prøver, alt sammen noget, han befandt sig vel i, følede sig i Kontakt med Livet. Han tog nu aktivt Del i Søndagsskolearbejdet hos Ingeniør Winkel i Sct. Jakobs Sogn, en Gerning, som han iøvrigt aldrig følte sig glad for. Han manglede ganske det aabne Øje for Børns umiddelbare Charme, betragtede dem kun som smaa Lurendrejere og ærgrede sig over deres Uro og Spilopper.

Det rent undervisningsmæssige gik glat nok, men denne Evne, som han saa de andre Søndagsskolelærere i Besiddelse af, til at kunne vinde et Barns Tillid og komme i Kontakt med det, ejede han ikke.

Hans Deltagelse i »Broderkredsens« Møder, hvor en Del Studenter samledes til fælles Opbyggelse, og i »Studenterhjemmet«, hvor der hver Uge holdtes kristelige Diskussioner, bragte ham stort Udbytte. Kort sagt: han deltog i det praktisk-kirkelige Liv, som han aldrig før havde kendt noget til. Den dybe, aandelige Velsignelse fik han dog ikke saa meget i Arbejdet som hos »Krag i Jakobs«.

Fibiger kendte selvfølgelig Pastor P. Krag af Omtale lige fra sin Drengetid, denne stiltfærdige Ildprofet, der mødte Oppositionen baade gennem det nye Socialdemokratis uforsonlige Had til Præster og Kirke og gennem det selvretfærdige Bourgeois tilvante »Folkekirke-Kristendom«. Pastor Fibiger fortæller selv om sin Forbindelse med Krag saaledes (A. F.: »Guds Vandringsmænd« I, S. 127):

»Selv maatte jeg da ogsaa ud at høre dette Uhyre, mente jeg. Og jeg husker mit første Besøg i Sct. Jakobskirken. Krag prædikede over Sædens Væxt, Mark. 4. Og jeg husker, at han med et Smil og en blød Stemme sagde: »Og saa kommer der en lille, fin, spæd Spire pippende op af Hjærtmulden.« Men forud havde han rigtignok først sat baade Plov og Harve paa, saa jeg var smækvred. Jeg tænkte: »Ja, behold du bare din Spire, du gode Præst; men *her* kommer jeg aldrig mere.« Og jeg gik ud af Jakobskirken »med frysende Vrede«.

Men nogle Aar efter, da jeg var bleven theologisk Kandidat, lod jeg mig lokke derhen af en af mine Venner. Det var *Julius Windfeld*: »Er der nogen, der kan spille paa et Menneskehjertes Orgel,« sagde han, »saa er det da Krag! Lov mig, at du vil gaa ud at høre ham.«

Men den Dag hændte det for min Fæstemø og mig, at vi to blev ganske ene i den overfyldte Kirke. Guds Aand greb os med Vælde. Alt var som sagt til os og til os alene. Det var Mesteren, der var her og kaldte ad os, det var *hans* Røst, vi hørte gennem Tjenerens Mund. Og fra den Dag var vi derude Søndag efter Søndag.«

Pastor Fibiger omtaler ikke her — maaske paa Grund af en Fejlhuskning — den Gudstjeneste, han overværede, før han blev Kandidat, og som han saa udførligt beskrev i Dagbogen (Side 44). Den her omtalte Altergangsgudstjeneste med Fæstemøen er sikkert Søndag den 4. Dec. 1892, hvorom det i Dagbogen hedder: »Paa mig gjorde den det samme dejlige, vækkende Indtryk som i Fjor ved samme Tid, da jeg læste til Examen. Jeg græd saameget, at jeg næsten skammede mig derover.«

De to unge havde i lang Tid forud ført alvorlige og aandelige Samtaler med hinanden, tvunget ind i dem, dels af en indre Trang, dels ved Tanken paa deres Fremtidsgerning, der fyldte dem begge med glædelig Forventning, men ikke mindst med en knugende Ansvarsfølelse. Under Samværet med hinanden var det ustandselig deres aandelige Stilling, der var Samtaleemnet.

Hvor er Dagbøgerne fra denne Tid dog vidt forskellige fra de tidligere! Nu er det ikke Festerne og den gemytlige, overstadige unge Mand, der er det mest fremtrædende. Nu staar der f. Eks.: »Vi fik en lang, alvorlig Samtale om de Ting, vi havde drøftet i Broderkredsen. Min lille Fæstemø er saa fornuftig at tale med og omfatter alt, hvad der angaar vort Trosliv, med saa dyb en Interesse.«

Ja, han havde i sin Fæstemø en i Sandhed trofast Ledsager. Af Ydre var hun, som han udtrykte det, da Kærlighedens første Spirer brød frem, »en junonisk Skønhed«, og af Sind og Væsen havde hun over sig et forunderligt Skær af Renhed, Kærlighed og — dengang ubevidst — Fromhed, et Sind, der afspejlede sig i hendes Ydre, maaske mest i de følelsesfulde paa een Gang klare og dog saa ejendommeligt slørede Øjne. Det var dette Sind med dets Fylde af fin Kvindelighed og Ynde, der betog den robuste unge Mand.

Fra sin Moder modtog hun et gammeldags Hjems naturlige Dannelse og Respekt for alt, hvad der, som der staar i Brevet til Filippi, »har godt Lov, enhver Dyd og enhver Hæder«, uden at Hjemmet dog var præget af bevidst, levende Tro.

Men hun var et ubeskrevet Blad og blev paa Grund af sit Sinds Opladthed og sin grænseløse Kærlighed til og Beun-

dring for ham som en smidig Lerklump, der villigt lod sig forme i sin Fæstemands Haand. Og han var rigtig i sit Es, naar han kunde faa Lov at være hendes Lærer.

Mon der er mange unge Mænd, der i vore Dage underholder deres Kærester med Roms Kejserrække, Kirkeaarets Inddeling, Paulus' Liv, Guldaldertidens Digtning, Middelalderens Kunst og de senere Aars politiske Brydninger?

Men *han* gjorde det. Det fyldte hans Sind, og hvor var hun lykkelig for den Berigelse, han bragte hende. Men den største Velsignelse for dem begge var dog, at de allerede fra Begyndelsen kunde dele det bedste med hinanden og saa at sige følges Skridt for Skridt i den aandelige Udvikling.

Man aner Lykkefølelsen bag hans Ord i Dagbogen: »Nu er hun og jeg begge gaaede saa stærkt frem i vor Tro. Vi er visse paa Guds Naade i Jesus Kristus for hver af os, og det taler vi saa ofte om. Og jo mere Frelsen bliver en Salighedssag, desto mere lægger vi Vægt paa den alene. Det vigtigste for os er: at kunne blive fuldmodne og dygtige Tjenere for Guds Sag.«

Lad være, at Udtrykkene maaske er anderledes, end han senere vilde bruge dem; den hele Terminologi var ham jo endnu saa ny, som naar han f. Eks. definerer troende Mennesker som »saadanne, der søge flittig til Kirken, og som gaa til Alters.«

Men her var dog en ung Mand, som var begyndt at forstaa, at *Livet i Kristus* var noget ganske andet og helt væsensforskelligt fra, hvad han før havde forstaaet ved Kristendom.

Og dog er han endnu kun en ung Mand i Vækkelse. Han prøver paa overalt, som han siger, »at stille saavel mine Ord som mine Tanker i Relation til Kristus, altid at have ham med mig.« Men at der kræves en Overgivelse, at han skal slippe baade her og der, er ham endnu ikke helt klart.

Fra Indre Mission, der senere blev hans aandelige Hjemsted, staar han endnu saare fjernt. En kritiserende Irritation, manglende Forstaaelse af det centrale og unødigt Hængen sig i Bagateller præger ham i nogen Maade, selv efter hans Vækkelse. Og dog er der vist ingen Tvivl om, at hans Irritation og Kritik udsprang ikke saa meget af ligefrem Kritiksyrge som af en vis indre Angst for aandelig Unatur og en for ham saare naturlig Fastholden ved alt sundt menneskeligt.

Engang har man i Broderkredsen diskuteret Tilladeligheden af Kortspil, Dans og Teater. Herom siger han: »Jeg tog Ordet og forsvarede disse Ting. Det er mig umuligt at se, hvori Brodden ligger, naar man da, hvad man jo i vor Samfundskreds saa godt som altid kan forudsætte, ikke jager efter uanstændige Teaterstykker, ikke spiller Kort for Vindings Skyld og ikke danser paa utugtig Maade. Jeg kan ikke se andet end en bornert Pietisme i at nægte det.«

Hans gode Ven, *Vibe*, der paa det Tidspunkt sad som Præst i Hjarup og der havde mødt Indre Mission, gav gennem sine Dagbøger derovre fra ofte Anledning til Overvejelser og Bemærkninger. Og trods alt — trods det, at han kan skrive til *Vibe*, at »jeg finder din reserverede Holdning over for Indre Mission fortræffelig,« saa drives han alligevel i den Retning og er ganske i Kontakt med sin Aabenhed og Ærlighed, naar han skriver: »Jeg tror nu, at vi to mere og mere kommer til at se retfærdigt paa Indre Mission, saa vi begge staar med *Respekt* og *Agtelse* overfor det store Arbejde, her virkelig er gjort, om end vi vedbliver at have et aabent Øje for de store Mangler. Om Helvedsstraffene er vi vist ogsaa enige; dem *kan* man jo ikke gaa udenom, hverken for Skriften eller som den simple Konsekvens af Guds Hellighed.«

Det er ganske interessant at lægge Mærke til, hvordan *Fibiger* allerede nu, trods sin endnu ikke afklarede aandelige Stilling, føler Vidnetrangen brænde i sig. Et Par Træk fra Dagbogen er i saa Henseende meget karakteristiske.

Han skildrer sit Besøg hos en god Ven, som han i Studieaarene har været nært knyttet til og derfor ogsaa moret sig bravt med. »Og saa — sent om Aftenen, henimod den Tid, da jeg skulde gaa hjem — kom endelig det, jeg saalænge havde ventet, og som jeg de tidligere Aar havde undgaaet, fordi jeg dengang ikke kunde tale med Overbevisningens og Erfaringens Kraft, dette, at han og jeg kom til at tale om Religion.« —

En anden Gang beder en Frue af hans Bekendtskab ham om at tale med hendes Søn, der trængte til aandelig Støtte. *Fibiger* udbryder i sine Optegnelser: »Oh, hvor vilde jeg ikke gerne, om Herren i sin Naade kunde bruge mig til et Redskab her!«

I Sandhed, Ilden fænger! De Kammerater, han engang sol-

dede med, dem vidner han nu for med sin nyvundne, endnu uprøvede Tro. En af disse, en teologisk Student, der er ved at »glide ud«, ligger ham stærkt paa Sinde. »Da jeg fra gammel Tid altid har taget mig særlig af ham, ofrede jeg strax, da jeg hørte dette, min Søndag Aften, som ellers er viet Ursula, og bad ham op til mig. Han kom ogsaa, og saa begyndte jeg at tale alvorligt med ham om, at han ikke maatte skyde Valget fra sig, at der hørte Kamp og Tro til, og at han jo dog kendte Velsignelsen og Naaden i Jesus Kristus, talte lige ud af mit Hjerte og min livsfriske Tro — Gud ske Lov, han glider vist ikke bort!«

Selv i Skaane, hvor han i Ungdommens lystige Dage havde været ved at vælte hele Familien i sin Ustyrlighed og bogstavelig talt været flere af de stærkt religiøst prægede Medlemmer af Neergaard-Familierne en Forargelse, om end de holdt af ham, toner han nu rent Flag. Derfra, hvor han for kun et Par Aar siden havde skrevet og fortalt om, hvor han havde drukket, danset og fjaset i verdslig Ubetænksomhed, derfra lyder nu Toner som disse: »Vi fik os en rigtig alvorlig og rar Samtale, fik mange Spørgsmaal belyste ud fra Bibelen, denne rige, store Skat, og vi sluttede med, at jeg bad Aftenbønnen højt for os alle.«

Trods alt vilde det være en stor Misforstaaelse at mene, at cand. theol. Fibiger nu gik rundt med Ansigtet i konstant alvorlige Folder og kun kunde tale om religiøse Spørgsmaal. Nej, hans livlige Natur, hans gamle Livsvaner lever i bedste Velgaaende. Han kan endnu glæde sig ved et festligt dækket Bord, kan endnu brillere og henrive et Publikum med sine vittige Indfald og sin fornøjelige Underholdning med Taler, lystige Viser og gamle Sange.

Men hans Stilling over for alt dette, som han iøvrigt nyder og tager som noget saare naturligt og slet ikke tænker paa at give Afkald paa, er alligevel ændret. Det er ikke som før en saa afgjort Livsbetingelse for ham, det er ikke hans Livs virkelige Indhold.

Mange Dagbogsoptegnelser tyder derpaa. Han taler om gamle Venner, som han mere og mere føler sig skilt fra, fordi de udelukkende holder til i »verdslig-selskabelige Kredse«. Han

taler om nære Slægtninge, hvis komplette Mangel paa Forstaaelse af Livets virkelige Mening og levende Kristentros rige Velsignelse gør ham saa forstemt. »De har aldrig »Tid« at gaa i Kirke, uagtet de aldrig af den Grund maa blive borte fra et Middagsselskab. — — Aah, der er saa mange, mange, selv blandt ens nærmeste, at bede for!« udbryder han, »og naar man selv har følt Naaden og Velsignelsen i at staa i levende, personligt Samfund med Kristus, saa vil man ogsaa saa gerne hjælpe alle ens kære til den samme herlige Glæde.«

Mest pinte det ham, at han endog i sit Hjem mødte Modstand, det Hjem, han elskede og nærrede en saa rørende, sønlig Taknemlighed og Hengivenhed for, og hvor hans naturlige, aldrig svigtende ærbødige Respekt for de ældre lagde en Dæmper paa ham.

Om end Forældrene, som tidligere fortalt, i deres unge Dage drog til Ørum for at høre Vilh. Beck, saa var deres Stilling alligevel den, at man maatte mobilisere al sin bedsteborgerlige og statskirkelige Reservation, naar en saadan Forkyndelse begyndte at faa reelle Følger, at virke livsforandrende, ovenikøbet paa nært Hold. Og nu var Andreas jo alligevel, aandeligt talt, faldet i Kløerne paa Pastor *Krag*. Der er som et dybt Suk i disse Dagbogsord: »Ved Middagsbordet forsvarede jeg varmt Pastor *Krag* over for Fader og Johan (Broderen); de har nu engang sat sig i Hovedet, at han kun kan een Melodi: Dommens Torden! Og de forstaa aldeles ikke, at dette — ogsaa for ham — kun er een Side af Sagen; ej heller har de Forstaaelse af, hvad et virkeligt, levende Kristenliv er, og over for dem *kan* jeg ikke tale; Pieteten binder min Tunge, og jeg nøjes med at bede.«

Den unge Kandidat er nu kommet saa vidt, at han brænder efter at komme ud i Præstegerningen, at prøve sin Tro og sine Kræfter i praktisk Virksomhed. En Tid havde han sat sin Næse op efter en Kapellanstilling i Saksøbing, men det var nu ikke der, han skulde være. Fra 1. Februar 1893, endnu før han var fyldt sit 25. Aar, blev han Kapellan i Bjørnsholm-Malle Sogne ved Løgstør hos Pastor *Faartoft* i Ranum, der foruden at være Sognepræst var knyttet som Leder til det derværende Seminarium. De ydre Vilkaar lød paa 1200 Kr. aarlig plus Kost og

Logis i Præstegaarden, saa det var jo ikke ringe efter den Tids Forhold.

Ogsaa i aandelig Henseende var han paa Forhaand forventningsfuldt stemt. Pastor *Faartoft* havde udtalt, at »Befolkningen var sejge, men godmodige Jyder; der var god Kirkegang, men Folkene var indremissionske, dog slet ikke fanatiske. En Gang imellem ønskede de meget at se Kapellanen eller Sognepræsten ved deres Møder og var gode at komme ud af det med. Selv var hverken han eller den nuværende Kapellan indremissionske, dog ikke blinde for det gode ved den.«

Saa blev Afgørelsen truffet. Pastor *Krag*, der verificerede Attesterne i den Anledning, tog Afsked med sin unge Ven med Ønsket om, at han maatte »fremkalde et ordentligt Gennembrud og ikke blive ved denne pjattede, officielle Kristendom, forkynde en *hel* Synd og en *hel* Naade.«

Den 3. Februar 1893 tog Andreas under megen Bevægelse Afsked med sit Barndomshjem og — for en Tid — med sin søde, tapre Fæstemø.

IV.

RANUM.

1. KAPELLANEN.

Cand. theol. Fibiger begyndte sin Virksomhed som uordineret Medhjælper, da han ikke kunde ordineres, før en ministeriel Dispensation angaaende militær Genindkaldelse var i Orden. Til hans store Glæde blev Ordinationen ansat til *den 17. Maj 1893* hos Biskop Fog — 2 Aars Dagen for Forlovelsen.

»Kandeda-aten«, som Pastor *Faartofts* Smaapiger velopdragent kaldte ham indtil 17. Maj og derefter — med samme Velopdragenhed — Pastor Fibiger, befandt sig straks vel i Præstegaarden. »Pastor Faartoft og jeg sympatiserer udmærket godt; det er en yderst elskværdig, begavet, meget energisk og praktisk dygtig Mand,« hedder det i et Brev.

Og dog — Kandidaten er en Kende benovet. »Jeg er kun lidt bange for, om Gud virkelig skulde kunne og ville bruge mig, et saa svagt og skrøbeligt og syndigt Menneske til denne store; velsignelsesrige Gærning, ja, for det *er* den største, bedste og smukkeste Gærning, man kan tænke sig.«

Benovelsen gaar nu ret snart af ham. Han kan inden længe meddele Forældrene, at han »ser lyst og let paa det hele«, venter sig »*stor Fornøjelse af den Gærning*« og befinder sig saa vel blandt Befolkningen, om hvilken det for Seminarie-lærernes Vedkommende saa yndigt hedder, at »de ere rigtig flinke og dannede Folk; overalt bøde de paa Vin, Kage og Cigar og vare saa venlige; de bo allesammen saa pænt i deres smaa, nette Huse.« — For at fuldkomme det paradisiske slutter han med disse Ord: »Og nu skal jeg bede til vor kære Fader for Eder allesammen og saa i Seng.«

Den Klarhed, Naturlighed og Friskhed, der altid prægede hans Forkyndelse, var en Gave, han fra første Færd havde i Eje, og den hjalp ham umærkeligt over de Begyndervanskeligheder, som mange unge Teologer lider under. Han fik god Brug for sin Talefærdighed, da Pastor Faartoft var stærkt optaget af sin Gerning paa Seminariet og desuden erklærede sin ubetingede Tilfredshed med Kapellanens Forkyndelse, »om end den endnu mangler lidt kristelig Livserfaring baade i Glæde og — især — i Sorg.«

I større og større Skarer flokkes man om »Kapellaanen«, der til Trods for mange Taksigelser og Lovprisninger i Dagbogen om Guds Naade imod ham dog i høj Grad føler og forstaar at værdsætte sin egen Duelighed. Han er ikke bange for i det uendelige at betro sin Dagbog, at han »atter i Dag prædikede varmt og godt og med megen Kraft«.

At han senere følte det kvalmende i disse Udtalelser, tør man slutte deraf, at han simpelthen har kasseret disse Dagbogsoptegnelser med en kategorisk Overstregning eller i Marginen har tilføjet et meget sigende: »Puh!« efterfulgt af en Række Udraabstegn.

Den samme ungdommelige Selvbevidsthed giver han Udtryk for, naar han om sine Kirkehistorietimer paa Seminariet udtaler, at »jeg talte til Seminaristerne med Livlighed og Iver« og i usinkede Vendinger giver Udtryk for, at han »slaaer godt an«.

Doven er han saavist ikke. Han gennemtraver Sognet paa Husbesøg og kan ret snart meddele, at der nu ikke er et Hjem i Ranum, hvor han ikke har været, fra den største Gaard til den usleste Vraa.

Han noterer med Tilfredshed, hvordan han spreder Glæde og Taknemlighed overalt, hvor han kommer frem, baade med sin trøstende og formanende Tale og med de Smaagaver, han uden Karrighed strør om sig.

Han har bl. a. besøgt en gammel Pige, vistnok paa Fattighuset, der har vist sin Kærlighed og Interesse for Kapellanen og hans Fæstemø ved, som Skik dengang var, at binde Sct. Hansurt op for dem i sin lille Stue. Fibiger noterer med Glæde, at de trives storartet. Han har nu ogsaa en Gave til

hende, nemlig for 10 Øre Eau de Cologne fra »Brugsen«; det var nu hendes Sværmeri. Hun takker ham henrykt og tager Afsked med disse Ord: »Aah, som do da æ en gæw bette Mand!«

En enkelt Dagbogsoptegnelse skal anføres som Eksempel paa hans svulmende Ungdomsmod og Glæde over Livet: »Naar jeg saadan gaar paa Husbesøg i min egen Trummerum, og Vejret er godt, da synes jeg, alting er saa kønt og dejligt, saa lyder min Sang omkap med Lærken, saa passiarer jeg med den vrede Vibe, der med Raseri og Nedslag lige om Ørerne paa mig værger sin Tue. Saa styrter jeg i fuld Karrière ned ad en Bakke, saa standser jeg, breder Armene ud, strækker og spænder Musklerne og kryster den tomme Luft i et vældigt Favntag, Stokken svirrer susende i Luften, Mælkebøtter og Tidsler kappes af med flotte Snithug — jeg er ung og stærk — jeg lever!«

Han, der før sin Vækkelse hos Pastor Krag havde stillet sig i afgjort Opposition over for Indre Mission, finder sig nu gode Venner i disse Kredse heroppe, baade fordi, som han siger, »jeg saa, hvor lidt Kristendom der var, hvor død Troen var hos de allerfleste herovre, og fordi den Form, hvorunder Indre Mission optraadte her, var saa sund og saa jævn, at det umulig kunde andet end glæde mig som Præst, da de Folk i alle Maader var Menighedens Kærnetropper.«

Han møder dog undertiden ogsaa Indre Mission i en anden Form, en mørk, fordømmende Form, men saa stiller han sig straks afvisende, lige saa vel som han, da han første Gang var paa Besøg hos sin Provst, Provst *Lebech* i Løgstør, der var indre-missionsk præget, straks pointerede, at han stod med Sympati over for Indre Mission uden dog at ville gaa med i et og alt.

Han har i Sognet besøgt et indre-missionsk Hjem, hvor Konen giver Anledning til følgende Udtalelser: »Hun er noget af det mest dømmesygge, intolerante og ufordragelige. Rød og hvid, trivelig og smilende sidder hun og udtaler de forfærdeligste, gudsbespottelige Domme over alle andre i sit selvretfærdige Hovmod... Hvor er Kristi Kærlighed? Jeg er nærved med Luther at raabe: Gud fri mig for en Kirke af lutter hellige!«

Om en ung indre-missionsk Pige, der i dømmende Haardhed

farer frem mod sine Forældre, siger han: »Hun er splittergal af Indre Mission. Uha, uha — den Indre Mission!«

Da han senere engang ligesom gør sit aandelige Bo op og ser tilbage paa denne Tid, siger han: »Jeg vedblev at føle mig stødt over flere Ting hos Indre Mission, der ligesom gav mig et Puf for Brystet, og selv om jeg i mine Prædikener blev langt mere alvorlig og indtrængende i at vise hen til Jesus Kristus, saa tog jeg dog aldrig Ord som »de hellige« og »de vantro«, Dvælen ved Satan og Helvede i min Mund, og selv om jeg gik med til Møderne o. s. v., undlod jeg dog aldrig paa det skarpeste at pointere Guds Kærlighed til *alle* og formane til Ydmyghed og Sagtmodighed for dem, som vare mere fremskredne i Troen.«

Nej, Pastor Fibiger var, trods Liv og Iver, ikke *omvendt*. Naadens Sange og Kærlighedens Hymner kunde han synge, men *Domsbasunen* havde han endnu ikke lært at støde i.

Vibe Petersen bliver ham i denne Overgangstid en god Støtte. Han havde selv modtaget stærk aandelig Paavirkning fra indremissionske Kredse og stod her mere og mere afgjort. De to Venner har for Skik at udveksle Prædikener til gensidig Bedømmelse, og Vibe kritiserer bl. a. Fibigers »oratoriske Glimmerblomster«, »lettere Kanoner« og »æstetiske Effekt« og understreger, »at det æstetiske er et saare skønt *Surrogat*, men det er ikke den Kraft, der har overvunden Verden«. — Fibiger indrømmer heroverfor, at han sikkert savner »tilstrækkelig Fremhævelse af det objective i Kristi Blods Betydning, Retfærdiggjørelsen af Troen o. s. v., men jeg haaber, det skal komme mere og mere.«

I det hele taget er det grundige Arbejde med Prædikenerne ikke uden Betydning for hans Udvikling. Han fortæller saaledes, at det pludselig, bedst som hans Prædiken faar lidt af Snarten frem, kan slaa ned i ham: »*Du er Manden!*« — og saa sukker han: »O, maatte jeg kunne blive helt og fuldt Guds Barn og bestandig i min Tro.«

— — —

Hvad siger Indre Missions-Folkene til ham?

Ja, de aabner Hjem, Hjerter og Missionshuse for den unge

Præst, hvis rige Evner og Muligheder de langt fra er blinde for. Men Kontakten er ikke sluttet.

En Søndag havde Pastor Fibiger holdt en Prædiken, som han selv syntes, med Næb og Klør og med en saa udstrakt Brug af den indre-missionske Terminologi, som han nu med Sandhed kunde gøre det. Med en vis Stolthed og Sejrsbevidsthed gik han bagefter hen til en af de førende Indre Missions-Mænd for at faa sin — uden Tvivl rosende — Dom. Men hvor ærgerlig blev han ikke, da han mødte et reserveret: »Naa-aah — jow!« — Det var meget godt altsammen, men der manglede *noget*.

Tonen var ikke klar nok endnu. Og dog følte han tydeligt, at man betragtede visse Præster som »wantrou«, men ham selv derimod som en vakt Præst, der var godt paa Vej i den rigtige Retning.

Hans hele Væsen og Deltagelse i det verdslige Liv, Haand i Haand med den ret klare Forkyndelse, kunde de heller ikke forlige sig med. Vibe har flere Gange gjort smaa spydige Bemærkninger i Dagbøgerne om Fibigers »honnerte Ambitioner« med Hensyn til hans Omgangskreds og om hans »Madkærhed«.

Men derfor dette staar Fibiger endnu ret uforstaaende. *Selvfølgelig* deltager han i Selskabeligheden med Egnens Honorarios og nægter sig i saa Henseende intet. Han er stadig veltilpas ved et godt Bord, festlig og vittig, ja, ungdommeligt overstadig i sin Underholdning, hyggelig ved en Whist og utrættelig i en Dansesal.

Pastor Faartoft rammer nok ikke helt ved Siden af, naar han, efter at han engang har været ude med sin Kapellan, der ustandselig tog Têten, siger: »De har nu store Gaver til at færdes mellem Folk. Naar De saadan befinder Dem vel og er »oppe«, saa — ja, hvad skal jeg sige — der er saadan en vis — *Race* i Dem!«

Det varede dog ikke længe, før Fibiger indsaa, at han for sin Samvittigheds Skyld maatte stræbe efter nøjere Overensstemmelse mellem det, han forkyndte, og det, han levede, og han maatte give Slip paa mangt og meget, hvis han vilde dybere ind i Samfundet med sin Frelser.

Han har her utvivlsomt en haard Kamp at udkæmpe, haard, ikke fordi han i og for sig er *bundet* af denne Verdslighed, men

fordi han ifølge det Milieu, han er udgaaet fra, ifølge hele sin Opdragelse og sin egen Renæssance-Natur ikke *forstaar*, at der kan være noget forkert og forargeligt i denne for ham ganske naturlige og uskyldige Verdslighed.

Han slipper heller ikke paa een Gang, men gennem en lang Udvikling. Et af de første Tegn herpaa giver han i Beskrivelsen af en storslaaet Herregaardsfest, han har deltaget i, om hvilken det bl. a. hedder, at det »efter Bordet vilde være baade Damer og Herrer en fysisk Umulighed at rødme, — de var saa røde, som de kunde blive!«

Om Aftenen tog Selskabet til Købstaden, hvor man først var i Teatret og derefter indtog en haardt tiltrængt Soupér, bestaaende af »Østers og Rhinskvin og et stort, koldt Bord!«

Men her føjer Pastor Fibiger for første Gang en Bemærkning til som denne: »Der er ikke meget ved den Slags Excursioner, og jeg var helst fri for at deltage oftere i dem.«

Et andet Dagbogsnotat fra samme Tid peger ogsaa i den Retning: »Jeg tror ikke, de (Indre Missions-Folkene) vilde kunne tilgive mig, at jeg i Julen nogle Gange har været med til at spille Whist, — for Resten har jeg sagt, at jeg ikke vil mere; det er for mig saa ringe en Fornøjelse, og det kunde give mange et alvorligt Anstød.«

— — —

Saadan stod den unge Kapellan i Efteraaret 1893 med endnu knap et Aars Præstevirksomhed bag sig. Hans Kunnen-selv var ved at blive undergravet. Guds Godhed, som han før nok havde modtaget med uendelige Taksigelser, men dog ogsaa som et vist Udtryk for, at Gud havde Behag i ham, talte nu et andet Sprog til ham. Synden i sit eget Liv begyndte han at se paa med andre Øjne.

I en Prædiken mange Aar senere (Indre Missions Tidende 1902, S. 609) under Overskriften: »*Syndig — ja, men ikke skyldig!*« tænker han med følgende Ord uden Tvivl paa sin egen Udvikling: »Al denne Synd, som de indrømmer at have, den *betyder* simpelt hen ikke det mindste for dem. De véd, at de har den, men de *regner* den ikke. Hvorfor? Fordi de aldrig har set den som *Skyld*. De har aldrig kendt sig selv som skyldige over for den hellige Gud.«

Ja, netop. Han havde nok hidtil kendt Synden som *Begreb*, men ikke som *personlig Skyld*. Og samtidig laa i hans Hjerte den Brand, Indre Missions Forkyndelse havde tændt.

I en senere Dagbogsoptegnelse bedømmer han selv sin Tilstand saaledes: »Der kom alligevel en Kampens Tid for mig, hvor jeg navnlig hele Tiden maatte standse ved dette: Sæt nu, at det er rigtigt, at *det* er det, vor Herre Jesus vil, denne fuldstændige Omvendelse og dette Liv, som de altid prædiker, — hvad saa?

Hertil kom, at jeg læste i Indre Missions Tidende en Prædiken, hvori der stod, at de, der paa Dommens Dag vilde blive mest forfærdede, var ikke de halvkristne eller de helt ukristne; men det var dem, der havde talt og prædiket og vundet Sjæle for Kristus og gjort mange kraftige Gerninger i hans Navn, men hvis Tale ikke havde haft den rette Klang, og hvis Opfordring til Omvendelse ikke havde været Opfordringen til den rette Omvendelse, som gjaldt for Herren.

Jeg maatte da idelig sige til mig selv: *Er det rigtigt, hvad de siger, saa har du jo levet og virket rent forkert, er det sandt, at kun de, der er hellige, er de sande Guds Børn, saa gaar du jo ogsaa selv fortabt!*«

Ja, saadan stod han. Slaet i Stykker og tvivlende, just som han selv syntes, det gik allerbedst, og saa oplevede han en helhjertet Omvendelse, forberedt gennem en lang Udvikling.

Herom skriver han i Indre Missions Tidende (1915, S. 613) under Overskriften: »*Taget med det gode!*«

»Eller foragter du Guds Godheds og Taalmodigheds og Langmodigheds Rigdom, og véd du ikke, at Guds Godhed leder dig til Omvendelse? (Rom. 2, 4).

Det var en ung, dansk Præst, som i Efteraaret 1893 havde en Time paa et Seminarium og netop sad og gennemgik denne Tekst med Eleverne. Og lige da de kommer til dette Sted, levendegør Guds Aand Ordet for Præsten. Hvor ofte havde han ikke læst det i sin Studietid paa Universitetet; men først hin Dag aandede Gud paa Ordet, saa det blev Aand og Liv for hans Hjerte.

Nu havde Gud været saa god, ja, *kun* god mod denne Præst. Han havde i Sandhed i alle Ting været »en Lykkens Pamfilius«.

Alt, hvad han havde rørt ved, var lykkedes for ham. — — Men uvilkaarlig havde han *bygget* paa alle disse Guds Velgerninger. De havde ikke draget ham til Omvendelse, ikke ydmyget ham. Tværtimod, han havde ligesom redt sig et blødt Leje af dem, paa hvilket han hvilede i Ro og Mag, idet han tænkte: »Gud maa dog vist have nogenlunde Velbehag i dig, siden han saadan overøser dig med Gaver, — helt slet og forkastelig kan du dog ikke være i hans Øjne.«

Men saa var det den Dag, da han læste Rom. 2, 4 paa Seminariet. Paa én Gang blev Ordet levende og talte med mægtig Domsrøst til ham. Ja, det var, som om Lynet slog ned i Klassen foran ham, og Bogstaverne dansede for hans Øjne. Og han saa i et Nu, i et Glimt hele sit hidtidige Liv. Det var en lang, bugtet Vej, ad hvilken hans Liv havde slynget sig. Og ved hver Bugt af Vejen laa disse Punkter, disse Guds Velgerninger.

Og han følte det rent fysisk, som om en stod og raabte i hans højre Øre: »Derfor!« Og han forstod, det var Aandens Stemme, som sagde: »Derfor lod Gud *det* lykkes, *derfor* føjede *det* sig saadan, — ikke fordi du var saa rar og god, men fordi Gud vilde lede dig til Omvendelse, vilde tage dig med *det gode!*«

Hvordan den unge Præst fik læst den Time til Ende den Dag, véd han ikke selv, ej heller, hvorledes han slap hjem. Han véd først af sig selv, da han fandt sig i sit Kammer, paa Knæ foran sin Sofa, grædende, for første Gang i sit Liv, for Alvor *over sig selv*. — — —

Og spørger du ham, om du maa se det Ord i hans Bibel, der blev *ham* til Frelse, saa viser han dig Rom. 2, 4. Der staar en tyk, rød Streg under. Han blev taget med *det gode*. Guds Godhed ledte ham til Omvendelse. Og hvem var den unge Præst? Den, der nu 22 Aar efter har fortalt dig dette, Gud til Ære og Pris.«

Ved Pastor Fibigers Død skrev *Gunner Engberg* bl. a. (Berl. Tidende): »Paa en Perron i Jylland traf jeg engang en midaldrende Mand, som sagde: »Træffer De nogen Sinde en Pastor Fibiger i København?« — »Ja, ja! Har De mødt ham?«

Saa fortalte Manden, som havde været Seminarieelev, om en — for ham aldeles forunderlig og uforglemmelig — Stund: de læste Romerbrevet, og ved et Ord, han ikke huskede, brast den

unge Præst pludselig i Graad. Han samlede sig igen, men kunde dog ikke fortsætte Timen. Han gav Eleverne fri, — og de rejste sig meget stille. Næste Gang fortalte han aabenlyst de unge Seminarister, at nu havde han givet Gud sit Hjerte og saa anderledes paa mange Ting — — —.«

Han havde fundet sin Plads: *Ved Korsets Fod hos Jesus* — det Stade, der bar ham i Livet, i Døden, ind i Evigheden.

Ofte er Pastor Fibiger blevet beskyldt for, aabenhjertig som han var, i Tide og Utide og i farisæisk Selvglæde at krænge sit eget Indre og sine helligste Lønkammeroplevelser frem til aaben Beskuelse.

Det kan i denne Forbindelse maaske have nogen Interesse at erfare, at han ikke har efterladt sig Breve hverken til sin Fæstemø, sine Forældre eller andre om sin Omvendelse. End ikke i de ellers saa udførlige Dagbøger har han direkte omtalt denne Oplevelse. Han indskrænker sig til i Efteraaret 1893 at fortælle:

»Hvor lyst, hvor rigt og hvor godt i *alle* Maader Gud har ført mit Liv i det svundne Aar, det kan min fattige Pen ikke beskrive, — det *skal* vel heller ikke kunne udstilles, det er nok, naar det føles.

Enhver Tanke om, at jeg skulde faa en Smule af alt dette som *Løn* for noget, er saa langt fra mig, at jeg kun nedskriver den for at vise hen til et Sted, som jeg stedse har maattet tænke paa, naar jeg i mit Indre har gransket over al den rige Naade, der er bleven mig til Del, — det er Rom. 2, 4 — »eller véd du ikke, at Guds Godhed vil lede dig til Omvendelse,« — *det* er ogsaa en Maade for den alvise Gud; nogle kalder han gennem Sorg og Smærte, andre kalder han paa ved sin overvældende Godhed, saa at man, om man da ikke fanges i Selvgodhedens Snare og mener deri at se et Bevis paa, hvor fortrinlig man selv er, siden Gud giver en alle disse Gaver, — nedsynker i en altid dybere og dybere, uafbetaelig Taknemmelighedsgæld.

Og naar jeg da gaar i Rette med mig selv og spørger, om da Gud har naaet sin Hensigt med sin Kalden gennem de mange Gaver, han har givet mig, saa tør jeg nok sige, at jeg ved Guds Naade dog er voxet en lille Del, siden jeg første Gang præ-

dikede her. Jeg mener, mit Vidnesbyrd i Dag maa kunne vise, at der er Forskel paa mig, som jeg er nu, og som jeg var i Fjor.«

Mere stilfærdigt og beskedent kunde man vel ikke tænke sig Beskrivelsen af hans aandelige Gennembrud, sundt, sandt og usentimentalt.

2. STILLINGEN TIL INDRE MISSION.

Man skulde nu vente, at den unge Præst betingelsesløst vilde kaste sig i Armene paa Indre Mission, men det er saa langt fra Tilfældet. Han har endnu en haard Kamp at bestaa, en trang Udvikling at gennemløbe. Og Aarsagen er dels den, at hans Sammentræf med nogle just ikke moderate Indre Missions-Præster faar ham til at slaa bak, og dels den, at Harboøresagen, der netop i Efteraaret 1893 rejste en Storm af Harme over det ganske Land mod Indre Mission i Almindelighed og Præsterne *C. Madsen* og *Carl Moe* i Særdeleshed, ogsaa faldt Pastor Fibiger for Brystet.

Om den første af disse Aarsager, en Missionspræst, der paa den Tid engang talte i Ranum, siger Dagbogen:

»Han var »ægte«, — jeg havde nok hørt, at han var meget ivrig Missionsmand — — alle andre, her har været i den sidste Tid, var da ogsaa det rene Vand imod denne; her var der skam »Farve« paa.

»Indre Mission er den eneste saliggørende Tro, det er den privilegerede Kristendom, det er de ægte Guds Børn; man regner nemlig ikke efter Daaben, hvor *alle* ere blevne Guds Børn og vedbliver at kunne kaldes det, selv om de ikke omvende sig, men man regner efter Omvendelsen til — Gud? Nej! til den indre Mission, derved bliver man Guds Barn. Indre Mission er det eneste sande, »de helliges Samfund«, og man skal bekende, at man tror, *det* er det eneste, hvor Gud er at finde. — Alt andet er Lapperier.«

Det var Kvintessensen af Pastor N. N.s Tale, der blev foredraget med stor Pathos og alle mulige dramatiske Midler, saasom Fægten med Armene, Dundren for Brystet, lukkede Øjne, Hæven og Sænkning af Stemmen o. s. v.

Hertil kom det ydre Appendix til Bønnen og Trosbekendel-

sen, der selvfølgelig annekteredes som Indre Missions specielle Privatejendom — en ostentativ Folden-Hænder, — Armene holdes en $\frac{3}{4}$ Alen fra Kroppen — Hovedet kastes tilbage, Øjnene lukkes, — eller ogsaa det samme paa en anden Maade: Hænderne rettes sammenlagte fremad og opad fra Panden som et Horn, Øjnene lukkes og Hovedet sænkes, — i begge Tilfælde begyndes med: »Og saa kommer vi til dig —« med hviskende Stemme, som gennem forskellige Modulationer naar sit Fortissimo og derefter daler i et blidt Decrescendo, til et hændende »Amen!« udaandes.

Det er »Methoden« i den moderne Methodisme. — Das war eine grausame Salbe! Uagtet jeg ellers har nærmet mig betydeligt til Indre Mission, saa var dette mig dog for stift!«

Selv om hele denne Skildring indeholder en sund og naturlig Reaktion mod Unatur, saa rummer den ogsaa en god Portion Kritik, der kun er et Udtryk for hans endnu uafklarede Stilling til Indre Mission, en sidste stædig Stritten-imod.

Om Harboøresagen hedder det i Dagbogen:

»Midt under denne Tvivl kom saa Historien om de forulykede Harboerefiskere og Præsterne Moes og Madsens ukærlige, dømmesyge Taler ved deres Jordefærd. Det vakte et voldsomt Røre Landet over, og jo mere jeg tænkte over det, desto mere blev det mig klart, at det var *dem*, der var paa Vildspor, og at Indre Mission ser altfor sort paa Menneskene, gør Jesus til en Partigud alene for de hellige og fornægter hans Frelsergning over for de vantro, v : dem, der ikke vil høre til Indre Mission. For dem har de kun Trusler om Straf, om evig Forømmelse og Pine hos Satan i Helvedes Ild.«

Han fortsætter med en lang Række Udredninger af sit Syn paa Indre Mission, Tanker, der viser, at han endnu ikke har fattet Grundtonen i dens Forkyndelse, og at han er betydelig mere tolerant end Guds Ord.

I et Julebrev til Vibe 1893, altsaa midt i alle hans Overvejelser og Tvivl, hedder det: »Jeg er kommet en Del sammen med nogle Indre Missions-Præster (jfr. det foran omtalte Møde), som — tillige med Harboørehistorien — har vist mig tilfulde, hvor meget jeg, som heroppe kaldes for »Indre Missions-Præst i sin Vorden«, adskiller mig fra den Retning.«

Og i et Brev til Forældrene fra samme Tid skriver han: »Fejlen er begaaet, det *kan* ikke nytte at nægte det; de har indladt sig paa at dømme og dermed syndet mod Herrens Bud: Dømmer ikke! — — og mod *hans* Kærlighed først og sidst, og jeg kan ikke i mindste Maade give dem Medhold.«

Nej, der ligger endnu en god Portion *Tolerance* over for Verden i ham og en indre Protest mod dette at blive »Svovlprædikant«. Det er trods alt *Domsbasunen*, han endnu er bange for, de stærke Toner om Tro og Vantro, Himmel og Helvede.

Vibe prøver ogsaa nu baade kærligt og bestemt at bringe ham til Klarhed, bl. a. gennem Kommentarer i Fibigers Dagbog:

I Anledning heraf skriver Fibiger til ham: »Vibe, hvor kan du nænne at sætte Streg under »*visse*« Folk, som mener, det er helt forkert at gaa over til Indre Mission, og hvor kan du tro, at jeg skulde blive bedrøvet over, hvad du ellers skrev, nej, kære Ven, saa sandt som jeg holder af dig, glæder jeg mig med dig og har takket Gud for, at han har ladet dig finde Hvile.

Nej, Vibe, du véd ikke, hvor nær jeg staar, og hvor meget jeg virkelig holder af Indre Mission for dens Alvor og Varme i Troen; men som jeg skrev, og som du meget rigtigt havde understreget: jeg *kan* ifølge hele mit Naturel ikke forsonde mig med Indre Missions mørke Livssyn eller gaa saa vidt; men, Vibe, lad os dog bevare os *tolerante* — — — lad os dog respektere alt, hvad der er ærlig, sund og sand Kristendom; det vil jeg jo netop gerne, og derfor er jeg glad ved at høre, at du har gjort det Skridt, som jeg har været saare nær ved gøre, og fra hvis Grænse jeg med Guds Hjælp aldrig skal vige, selv om jeg ikke *kan* blive Partimand. Og nu Gud i Vold og Farvel.

Din gamle Ven, A. Fibiger.«

— — —

Hele denne vaklende, usikre Holdning, denne Ængstelse for Springet fra Omvendelsen til Omvendelsens Konsekvens pinner ham hele Foraaret 1894, hvor han ellers er saa fuld af Glæde og Forventning over sit forestaaende Bryllup og til Tider kan strømme over i Lykke. Det er, som om han, naar han nu ogsaa bliver Familiefader, føler sig endnu mere forpligtet til helt at gaa ind under det Ansvar, Gud paalagde ham hin Novemberdag i 1893.

Dette livsglade Menneske kan ligefrem synes helt tungsindig og skriver saa sent som otte Dage før sit Bryllup til Forældrene: »Den sidste Tid er fløjet af Sted for mig lige indtil denne Uge, nu, synes jeg, gaar Tiden saa tungt og saa trægt, uagtet jeg har nok at gøre, og jeg overfaldes saa ofte af tunge, alvorlige Tanker, — det er alt det nye, som skal ske, og alt det gamle, der skal forlades, som mødes og holder Opgør i mit Hjerte. — — Maatte jeg i alle Ting faa Kraft og Naade til at tjene ham.«

Saa stod Brylluppet — den 17. Maj 1894. En ny Mindeblomst blev flettet ind i den voksende 17. Maj-Krans. I Matthæuskirken blev de viet af den gode, trofaste Ven, Vibe, og paa Skydebanen stod den flotte Fest bagefter. Fuld af Lykke og Mod vender han tilbage til Ranum med sin Elskede.

Det var som et Symbol paa hans Sinds Styrke og deres Ægteskabs Lykke, at han bar hende paa sine Arme over Tærskelen til deres lille Hjem med de smaa Stuer i Md. Jensens Hus.

Dér begyndte det Samliv, der blev dem selv til saa stor Velsignelse og, hvad langt større er, mange, mange andre et lysende Eksempel, et klart Udtryk for Kærligheden *levet*.

Den unge Præstekone var saa langt fra nogen forvænt og forfinet Københavnerinde, om end hun havde levet i Hovedstaden under gode Kaar og uden Bekymring lige siden Barneaarene. Hun faldt straks til i Ranum, vandt alles Hengivenhed ved sit milde, kærlige Sind, følte sig fuldt ud lykkelig ved sin Mands Side.

Det mest forunderlige er dog, at hun, trods sin Afhængighed af ham og sin ubetingede Beundring for ham — eller maaske netop derfor — blev ham en Støtte i det Valg for eller imod Indre Mission, hvori han nu utvivlsomt stod. Hans ærlige Karakter bød ham i Virkeligheden at tage Skridtet fuldt ud, og hun støttede ham stærkt i denne hans Ansvarsfølelse. I Stilhed havde hun oplevet en forunderlig, dybtgaaende aandelig Vækst, der kom ham tilgode.

Et lille Udbrud i et Brev til Vibe bekræfter det: »Mægtigt har mit Giftermaal bidraget til, at jeg kom i Fart og traadte bestemtere op; dels har jeg i min velsignede lille Ursula den solideste, kærligste Støtte; hun deler fuldt ud mit Standpunkt.«

Desværre ophører Pastor Fibiger efter sit Giftermaal at føre Dagbog, men gennem Breve til Vibe og Forældrene kan man dog danne sig et nogenlunde klart Billede af hans videre Udvikling i aandelig Henseende fra denne Tid.

Fra omkring samme Tid kommer et rent ydre Forhold til at spille en Rolle for ham, nemlig Seminariets Adskillelse fra Sognepræsteembedet.

Man arbejder i Ministeriet paa denne Sag, og alt tyder paa, at Pastor *Faartoft* vil blive Seminariets Forstander og for Fremtiden kun skal beklæde denne Stilling, og at Pastor Fibiger derfor vil blive konstitueret Sognepræst, indtil Embedsbesættelsen kan blive endelig afgjort.

Denne rent ydre Appel til hans Selvstændighedsfølelse bidrager nu ogsaa til, at han mere og mere klart lader sin Forkyndelse præge af sine personlige Omvendelsesoplevelser og ikke viger tilbage for de stærke Toner, der før har skræmmeret ham. Han staar snart klart som en afgjort Omvendelsesprædikant, der ikke er bange for at sætte det skarpe Skel.

I et Brev til Forældrene skriver Ursula: »Ja, jeg kan dog ikke sige Eder, hvor Andreas er prægtig, som Menneske, som Ægtefælle, som Præst i den Gærning, som han vier sig af hele sin Sjæl, mere og inderligere gaar han op i den; man mærker, hvor han voxer i sine Prædikener, staar fastere og fastere; man har megen Velsignelse af at høre ham. (Jeg dømmmer aldeles upartisk; der er mange, der har talt til mig derom.) Men: »Des mere Tro, des mere Ansvar«; det føler han da ogsaa tilfulde, ja, det er tidt en svær Brydningstid for ham, kan I tro. Jeg, som selv har faaet saa meget i ham, saa stor en Gave skænket, jeg søger jo af ringe Evne at staa ham bi og hjælpe ham, med Guds Naade og Bistand gaar det jo altsammen, og vi ere da ogsaa saa lykkelige sammen.«

Selv skriver han: »I Gaar var jeg i Overlade og besøgte rigtig mange af Missionsfolkene; de tager med saa stor Kærlighed imod mig, og jeg holder mere og mere af dem.«

Endnu klarere siger han det i et andet Brev til Vibe: »Mit Brev her vil vise dig, at jeg er saa glad og lykkelig som aldrig før; jeg har fundet Fred og har faaet den Brod ud, som altid stak mig, naar jeg prædikede, men gøs tilbage for at stille Kra-

vet fuldt ud, nu taler jeg Sandhed uden Omsvøb, — jeg er klar over mig selv og min Stilling.«

Vibe har i et Brev paa denne Tid talt om, at Sommeren for ham havde været en Hviletid. Som Svar herpaa faar han disse Linier: »Den (Sommeren 1894) har for mig været den — siden min Vækkelse ved Pastor Krag — stærkeste Væxttid, og ved saare ofte at tage over til søndre Sogn og deltage i Møderne der er Væxten bleven end yderligere fremmet, hvilket allerede i min Forkyndelse som i min hele Færd spores i en saa stærk Grad, at mange forarges over, at jeg nu saa klart og bestemt fremsætter Omvendelsens Krav som Kærnepunktet i Kristendommen — — medens de troende juble over den nærmere og nærmere, ja, *fuldstændige* Tilslutning til dem, jeg har foretaget. Og i alt dette har jeg fundet den bedste, trofaste Støtte i min elskede Ulla, for hvem jeg ikke noksom kan takke Gud.«

Selv Harbøøresagen, som for kun faa Maaneder siden var ham en Anstødssten, ser han nu paa med andre Øjne, om end han stadig staar uforstaaende over for en hel Del i den.

Han er dog ikke bange for rent ud at betro Vibe: »Jeg tror, at Harbøøresagen, der tilsyneladende fjernede mig saa langt fra Indre Mission, blev mig den Brod, som jeg i Længden ikke kunde stampe imod. Mit Stade her i Sognet er allerede afgæret og afklaret; jeg staar nu midt i mine kære Brødres og Søstres Samfund og har flittig deltaget i deres Møder.«

Ogsaa hans daglige Livsførelse er præget af det afgjorte Omslag i hele hans Stilling. Allerede efter Bryllupsfesten paa Skydebanen (17. Maj 1894) skriver han til Vibe: »Du kan ogsaa tro, at mit »fine« Bryllup var den *sidste* Tribut til Københavneriet! Fra nu af sidder den landlig-tarvelige Idyl til Højbords.«

Senere lyder det: »Jeg afslaar standhaftigt — til Forbavselse — alle Indbydelser til Søndagen, saavel som vi af Hensyn til vore nye Venner ikke vilde overvære et Sommerbal, hvortil vi forleden vare indbudne. Mere og mere stræber jeg fremfor alt i mit praktiske Liv at gennemføre et sandt og alvorligt Kristenliv.«

Med stor Ærlighed og som et Bevis paa den tidligere omtalte gradvise Udvikling paa dette Omraade, hvor hans Herkomst

i og for sig havde forudbestemt ham til en vis Livsførelse, tilføjer han: »— uden at jeg dog nogensinde vil forfalde til pietistisk Snæversynethed eller Intolerance.«

Om hans Syn paa Omgangskredsen antydes der i et Brev til Vibe, hvori det hedder om en fælles Bekendt, der er rundet af jævne Kaar, men som nu er kommet til Vejrs, at han »sætter sin største Ære i at omgaas Egnens Proprietærer; — den Slags Æresyge, som jeg selv engang har haft saa meget af, men som jeg nu agter for Skarn; den har min dybeste Medynk.«

Selvfølgeelig maa Præstefolkene komme sammen med en Del Mennesker, og det Selskabsliv, som Ungkarlen Pastor Fibiger var indviklet i, er jo ikke saadan at komme ud af igen.

Forældrene faar med Henblik herpaa et lille Hjertesuk, efter at de unge paa Grund af Pladsmangel har maattet »gøre deres Skyldighed« i en hel Serie Selskaber: »— — Det er baade dyrt og kedeligt; det er altfor megen Tid at ofre paa det tomme Selskabspjank, og naar vi kommer herfra, skal vi nok hytte os for at rode os ind i saameget; vi har dog mest Glæde af at omgaas vore troende Venner. — — Jeg bliver mere og mere ked af de store, tomme Selskaber.«

Saadan blev saa det Spørgsmaal løst for ham: det, han før havde glædet sig over, var nu *Tomhed* for ham.

Selv da han engang er i København, gribes han af denne Tomhedsfølelse i det, der engang var hans bedste Underholdning, og skriver til sin Kone i Ranum: »Der var nydeligt Aftensbord og horribel, dræbende Københavner-Pjanke-Samtale med et Utal af Historier. Pyh! Ellers vare de alle rare og venlige, men saa *tomme*.«

— — —

Over for hans foresatte, Pastor *Faartoft*, gik denne Udvikling ikke af uden en Ændring i Forholdet dem imellem. Og dog kan Pastor Fibiger skrive: »Han respekterer min Stilling og Udvikling — — — og meget mere, end han skulde være overlegen og stikle til mig, er jeg den, der prædiker for ham, fordi han saare godt kan se og anerkende Sandheden i min Færd. Saa jeg haaber, det skal kunne gaa uden Kurrer paa Traaden mellem os; ganske vist har han sagt, at han, naar Embederne

bliver skilte, ikke ønskede *mig* som Præst her, da jeg var ham for skrap »æpo Stuelen.«

Endnu klarere blev Divergensen imellem dem dog, da Pastor *Faartoft* fra April 1895 blev Seminarieforstander alene, og Pastor *Fibiger* blev konstitueret i Sognepræsteembedet.

3. KONSTITUERET SOGNEPRÆST.

Fra det Øjeblik eksisterer kun Seminariet for Pastor *Faartoft*, og jo mere indremissionsk og kras Pastor *Fibiger* bliver, desto mere grundtvigiansk og tolerant bliver han. Han indrømmer blankt, at han vil gøre, hvad han kan, for at hans Eftermand *ikke* bliver Missionspræst, selv om han som overordnet er rent ud eksemplarisk og har vist sig saa hævet over Smaalighed, at han varmt har anbefalet *Fibiger* til Konstitution.

Den Tolerance, *Fibiger* for kun et Aars Tid siden saa stærkt havde slaaet paa, er i høj Grad paa Retur. Han er slet ikke tilfreds med selve den Foranstaltning, at Kirken og Seminariet nu er lovformeligt skilt, og mener deri at se, at der er »rakt en Finger til Idéen om den konfessionsløse Skole, der i de fritænkeriske københavnske Lærerkredse arbejder sig saa stærkt op.«

Af Tolerancen ryger den sidste Rest, da *Faartoft*, der trods alt snart kom til at savne Præstegerningen, trækker sig tilbage som Forstander og faar Præsteembede andetsteds. Den nye Forstander er »moderne-grundtvigsk«, det vil efter *Fibigers* Mening sige rationalistisk i sin Indstilling, og en samtidig Ændring af Lærerpersonalet peger i samme Retning.

Der er ligefrem Fnysen i et Brev til *Vibe* fra denne Tid:

»Tak for dine skønne Ord om, at jeg burde blive her i Rarum som den, »der med det rette Frisind kan skønne om de berettigede Krav fra den grundtvigske Side og stille Dæmningen op dér, hvor Ultra-Radikalismen stikker Hovedet frem.«

Ja, det lyder jo saa meget skønt, men véd du, gamle *Vibe*, at jeg, den tolerante, liberale etc. forgæves »bespørger« mig selv for at finde Liv i den neo- (pseudo) grundtvigske Retning i Almindelighed og ved Seminariet i Særdeleshed.

Nej — som min Nabopræst imod Syd forleden sagde ved et Møde: »Jeg bliver mere og mere u-nøjsom. I gamle Dage var jeg (sagde han) saa uhyre nøjsom, et venligt Ansigt, lidt gudeligt Snak, saa forlangte jeg ikke mere. Men nu er jeg u-nøjsom; det er Jesus Kristus, jeg vil høre om; ham vil jeg have frem i sin hele, fulde Herlighed, og alt andet regner jeg ikke.«

Men, ser du, saadan er jeg ogsaa blevet mere og mere u-nøjsom. Jeg har Krig paa Kniven med Seminariet! Ultra-Radikalisme! Ja, du kan tro, vi har den her! — — «

I et andet Brev faar Neo- (Pseudo) Grundtvigianismen læst og paaskrevet:

»Ingen af dem véd andet om Grundtvigianismen, end at den er »dette lyse og lette Livs-Syn!« Aah, den arme Grundtvig! Hvad maa han ikke bære! Han, som var den gamle Rationalismes Banemand og nu den nye dittos Fader!! — Han, som prædikede Liv i de døde Ben, og nu bruges han som beskyttende Liglagen! — Nævner man blot Ord som Synd, Omvendelse, saa slaar de straks Kors for sig og siger: »Ja, undskyld, men jeg er Grundtvigianer! De véd, dem med det lyse, lette Livs-syn!« — Bæh, det er til at faa Kvalme af. Synd? Næh, fy, hvor det lyder! Lidt Svaghed, Skrøbelighed, undertiden ganske elskværdig, altid undskyldelig og tilgivelig! Omvendelse? Uha, det lugter saa fælt af Pietisme, — — og nævner man blot et Ord som det fra Birkedals Gravsten:

»Da Synderen skjalv for den hellige Gud,
sprang Frelsens Roser af Korset ud!«

— saa er det kun en død og overspændt Tale for dem, — »skælv« — uha, vi er jo under Naaden, De véd nok, Naaden, den med dette lyse, lette Livssyn, — ja, og saa »bavler de om Naade«, som en Præst engang sagde ved et stort Møde, — og saa har de ikke Begreb om, hvad Kristendom eller Grundtvigianisme er.

Naadadada — sikken Straale! Der blev jeg nok varm — den bør du lade trykke som en liden Opsats om den moderne Grundtvigianisme.«

Ja, sandelig, var han blevet varm, ikke til at kende igen.

Hans Stilling var ikke just fornuftig, hvis han havde i Sinde at indynde sig for at blive Sognepræst.

»Der er varmt i Ranum,« skriver han, »men Gud være lovet, *han* har ikke forladt mig, og jeg er frimodig. Jeg vil endnu lige saa gjerne som før blive her, og jeg er bleven fri for Menneskefrygt; men det driver *indad*, og det binder fast til Jesus og de hellige.«

— — —

Midt i alle Vanskelighederne arbejder de unge Præstefolk med enestaaende Nidkærlighed og Varmhjertethed. I Januar 1896 skriver Fibiger saaledes til Forældrene: »I Aften har vi været *ene*, uforstyrrede, hjemme for første Gang i *over 2 Maaneder*, og det er noget saa nyt og kært, at det har sat mig en halv Paroxysme — —.«

Et Herrens Vejr blæser hen over Bjørnsholm-Malle Sogne, og som det samlende Midtpunkt staar den uforfærdede unge Præst, der nu kan spille paa alle Klaviaturets Tangenter og slet ikke har Tid til at se paa sin egen Persons Indsats. Et Brev til Vibe fra April 1896 kan give et lille Indtryk af det nye Liv:

»Ja, kære Ven, jeg har saa uendelig meget at fortælle dig om den velsignede Vinter, vi har haft. — — Herren er gaaet igennem, ligesom fra Syd til Nord, og han har ladet os se store Ting og fyldt Hjærterne med sin Herlighed. Men hvad der saa siden er sket, spotter ethvert Forsøg paa en blot tilnærmelsesvis Beskrivelse.

Vi har oplevet, at det fuldbyrdedes for vore Øjne, at Herren daglig lagde flere og flere til Menighedens Tal, — det har givet Ild i alle de hellige, og hvor har det glædet vore Hjærter! Der er dog intet saa saligt som dette: helt at høre Jesus til.

Hver Uge har der været Folk herinde paa Kontoret, som kom alene med dette Ærinde: »Hvad skal jeg gøre for at blive salig?« — Det var et Kursus i Sjælesørgergerningen, som for-slog! En 20—30 Stykker er blevne omvendte, og endnu flere græder over deres Synd og vil have Fred. Kirkerne har været fyldte fra Søndag til Søndag.

Og saa er det ikke saadan, at der er Fare for, at vi skal hovmode os; thi det er ikke mig, Herren *særlig* har brugt, eller

nogen anden, — nej, *hele* Samfundet har været spændt for og i Arbejde o. s. v. o. s. v.

En Gang kunde jeg slet ikke tænke mig, at jeg skulde kunne blive et Redskab til en Sjæls Frelse; det stod for mig som noget saa uendelig, svimlende højt! — Hør, dette Brev vilde jeg for fem Aar siden have forsvoret, at jeg nogensinde skulde komme til at skrive. — —

Ved Siden af alt dette herlige er vore øvrige Oplevelser saa bundkedelige; — vi har været til Konfirmation og til Selskab og meget andet, som jeg ikke gider fortælle om.«

Mange Venner vandt de sig. Gamle Breve fra taknemlige Brødre og Søstre i Herren vidner derom, sirlige Breve, ubehjælpsomme Breve, formfuldendte Breve, rørende, spontane Hengivenheds- og Taknemlighedsudbrud, i Sandhed et smukt Vidnesbyrd om et Samfund, forbundet i Herrens Kærlighed.

— — —

Hjemlivet forsømmes ikke i Travlheden; i hvert Fald har Kapellanens en forunderlig Evne til at skabe Hjem og Hygge midt i Jaget, der aldrig føles som Jag, fordi de begge er og virker rolige og afbalancerede.

Hjemmet er først et fuldkomment Hjem, da det i 1895 forøges med deres førstefødte, en lille Pige. Selvfølgelig blev hun døbt *den 17. Maj* samme Aar i Malle Kirke; den lille *Grethe* maatte allerede fra Starten lære at respektere Familiens private Festdag.

Pastor Fibiger havde jo egentlig aldrig brilleret med Kærlighed til og Forstaaelse af Børn, tværtimod, han var ikke bange for Gang paa Gang at sige: »Jeg ha-a-ader Børn!« — en Sætning, man skulde kende ham for at kunne tage, men som alligevel var Udtryk for en Realitet, om det end ikke var saa kategorisk ment, som det var sagt.

Kr. *Gram* har dog sikkert ikke haft Tiltro til hans Barnehads Dybde, eller ogsaa har han kendt Faderstoltheden i Almindelighed og anet Fibigers i Særdeleshed, for han er i sit Lykønskingsbrev ved Grethes Fødsel ikke i Tvivl om, »at Mage til Barn findes ikke i fjorten Kirkesogne.«

Og noget var der om det. Selv om Pastor Fibiger yndede at udbrede sig over »den lille Tyran«, saa fik han dog Bugt med

sin Uvilje og kom til at holde »nøj Koen« af hende, som Himmerlænderne siger. Og hvad han ikke gjorde, det gjorde selvfølgelig Ulla (som han nu har forkortet sin Hustrus Navn til) og Værtinden, Md. Jensen, der blev betragtet som Bedstemor, og endelig »Mirjam«, Kapellanparrets trofaste Tjenestepige, som det endnu hed dengang.

Hende har Pastor Fibiger iøvrigt givet et smukt Skudsmaal i et Julebrev til Forældrene, netop da Fru Fibiger ventede sin førstefødte og var blevet saa overkørt af Juleforberedelser, at hun maatte melde Pas: »Mirjam har staaet for hele Geschäften; — det er en prægtig Pige, og vi kunde aldrig have faaet nogen bedre. Foruden at hun er flink og lærenem og lærevillig til Madlavning, er hun ved Siden af saa tro og paalidelig, saa vi gjerne kunde lægge Pengekassen i hendes Haand, og saa er hun os saa hengiven, saa det ligefrem er rørende. — — — Saadan en Pige er Guld værd, og hun forlod os vist ikke for nogen Pris.«

Den samme Mirjam, der iøvrigt fik Navneforandring til »Mitte« (Marie Skadhauge), blev, saa længe Pastor Fibiger og Hustru levede, stadig betragtet som hørende Familien til og var selvskreven ved alle festlige Lejligheder, selv om hun ikke mere gjorde Tjeneste i Hjemmet. Og endnu den Dag i Dag betragter hun med rørende Hengivenhed paa en Maade Børnene som sine.

Til de gamle Forældre i København stod de unge Præstefolk i det yndigste og mest rørende Forhold, som mange smukke Breve giver Udtryk for.

Forældrene, der har lidt ondt af de stakkels Børn, der er forvist langt mod Nord, overdænger dem i omsorgsfuld Kærlighed med alle mulige gode, timelige Gaver, som Gang paa Gang giver Anledning til overstrømmende Taksigelsesbreve.

Ursula giver i et Brev ganske kort Udtryk for Forholdet i disse Ord: »Og een Ting skal I vide: aldrig har jeg kendt et Menneske, der elsker og skatter sine Forældre saa højt som han; uafladelig tænker han paa Eder og taler om Eder; jeg havde saamænd al god Grund til som hans Kone at blive jaloux, hvis det ikke var, siger jeg, at jeg selv holder saa inderligt af Eder begge.«

Andreas takker Faderen for et Brev og siger, »at dets kærlige Tone gør det saa let, saa hjærtelig dybfølt for mig at tage dig om Halsen og — som om jeg var en lille Purk og ikke vejede 180 Pund — klynge mig fast til dig min *store* Far — — aa, mit Hjem, mit kære, velsignede Barndomshjem, hvor staar det ikke levende for mig, lyst og dejligt i et Væld af Solskin, og det er jer, Far og Mor, som har givet Hjemmet Indhold og Farve. — —

Jeg er ogsaa rigtig tosset, jeg, der er Familiefader og velmeriteret Sognepræst; men det er jeres Skyld, det er jeres Kærligheds Skyld, Mor og Far, at Klatpapiret drikker Taarer, og at Grethe ser forbavset paa Far, der har saa travlt med at skrive.«

Det er ikke underligt, at den gamle Mor strømmer over af Tak og Kærlighed til »min elskede Andreas«, og selv den reserverede Far kan udbryde: »Hvordan skal jeg takke Dig for dit kjære, kjære Brev til min Fødselsdag. Det er alt for stor Kærlighed, Du giver mig, og hvormed har jeg fortjent den? Men Du har altid været saa taknemmelig og tilfreds for alt. Gud lønne dig derfor og for al den Glæde, Du har gjort og gjør mig og din kjære Moder.«

Og alligevel laa der bag Kærligheden og Tilliden en vis latent Spænding. Forældrene stod nemlig tildels uforstaaende over for Sønnens stærke, aandelige Gennembrud, der selvfølgelig ogsaa gav sig tydelige Udslag i Brevene hjem. Engang havde Pieteten bundet hans Tunge, men nu havde stærkere Kræfter løst den, og det kneb for de gamle, at han Gang paa Gang vidnede for dem og vilde lede dem til Omvendelse; thi hvor ondt det end gjorde ham, maatte han til Trods for deres gammeldags Fromhed, der iøvrigt gav sig tydeligere og tydeligere Udtryk, betragte dem som uomvendte.

4. OPBRUD.

Den Tid nærmede sig, da Afgørelsen om det ledige Sognepræsteembede skulde træffes, og Bølgerne kom i den Anledning til at gaa højt.

Den gamle, elskelige Biskop *Swane*, der var bedrøvet over

Tilstandene ved Seminariet, vilde »anbefale Fibiger paa det bedste«, men mente dog — ganske rigtigt — at hans Indflydelse vilde blive betydningsløs »under de nuværende sørgelige Forhold, hvor det grundtvigske Parti favoriseres saa urimelig stærkt.«

Tilskyndet dertil af Indre Missions-Folkene i Bjørnsholm-Malle drager Fibiger til København for at tale med Kultusminister *Bardenfleth*, der kun giver ham ringe Haab, da han er for »udpræget«, og da »Statens Ansvar overfor de vordende Lærere« næppe vilde kunne tillade hans Ansættelse.

En Deputation fra Menigheden drog ogsaa til Kultusministeren, medbringende en Adresse, der var underskrevet af $\frac{5}{6}$ af Sognets Beboere, hvori de — selvfølgelig ganske uden Pastor Fibigers Viden og Vilje — bad om, at de maatte faa ham som Sognepræst. De fik en Sludder for en Sladder.

Deputationen og Adressen voldte dog nogen Nervøsitet paa Seminariet, hvorfra der straks indsendtes et Andragende til Ministeren med Anmodning om, at man maatte blive fri for en Missionspræst, »eftersom de (Seminaristerne) skulde køre $2\frac{1}{2}$ Mil for at høre en Ikke-Missions-Prædiken,« og dette i Forbindelse med »Statens Ansvar for de vordende Lærere« viste sig ogsaa at være nok til, at Sognets 3000 Mennesker — eller dog $\frac{5}{6}$ deraf — blev tilsidesat for Seminariet, der talte højst 70 Sjæle ialt. Der er altsaa gaet mindst en 30—40 almindelige Bøndersjæle paa en »vordende Lærersjæl«. Nu blev der nemlig kaldet en anden som Sognepræst, og Fibiger fik den 1. Maj 1897 sin Afsked som konstitueret Sognepræst.

Men Sagen var ikke dermed endt. Den fik et lille Efterspil med et tragikomisk Skær. Den arme Mand, der havde faaet Embedet, var Familieforsørger med 8—9 Børn og havde, efter Datidens ret udviklede Lønningsbestemmelser, forregnet sig med Hensyn til Embedets Indtægt, hvorfor han bad saa mindeligt, om han maatte blive fri for at tiltræde.

Det blev han ogsaa, og Pastor Fibiger blev atter — efter sin Afskedsprædiken — konstitueret Sognepræst, og de troende øjnede nu paany en Chance for at faa ham som Sognepræst, tilmed da *Styhr* havde overtaget Kultusminister-Taburetten efter *Bardenfleth*.

Fibiger, der snart ikke vidste, om han var købt eller solgt, blev atter sendt til København, men Ministeren kunde intet Haab give ham.

Paa denne Rejse var han bl. a. i Sdr. Onsild, hvor han sammen med Præsterne Bülow og Windfeld skulde tale hos Pastor Th. I. Petersen. Denne lille Afstikker blev af stor Betydning for hans Fremtid, idet han her første Gang traf Københavns Kirkefonds nidkære Sekretær, Pastor Friis-Hansen.

Pastor Fibiger fortæller (Bogen om Friis-H., S. 48):

»Da Mødet i Haven var forbi, kaldte Friis-Hansen Præsterne Bülow, Windfeld og mig ind til sig i Gæstekammeret. Alle Stolene var ude i Haven ved Mødet, og siddende paa Sengekanten udbredte Friis-Hansen da paa sine Knæ et Kort over København og pegede her og dér og sagde: »Dér skal vi have en Kirke, og dér skal De være Præst, og dér én, og dér skal De være, og dér én, og dér skal De være!«

Det kom os, i hvert Fald mig, fuldstændig overraskende; thi var der noget, der var fjærnt fra mine Fremtidsplaner, og modbydeligt for mit Hjærte, var det da at komme til København. Jeg kom derfor ogsaa med en kategorisk Afvisning.«

Efter denne Københavnerrejse forløb endnu en Maaned, inden Pastor Fibiger den 1. Juli 1897 tog Afsked med sine elskede Menigheder for at give Plads for den nye Sognepræst.

Med den lille Familie, der var blevet forøget med endnu en Datter, Annette, drog han saa til København, uden Tvivl skuffet, men i hvert Fald uden Bitterhed og Bekymring i sit Sind, om end de sløje Ansættelsesmuligheder for Teologerne dengang nok kunde give Anledning dertil. I København boede Familien rent foreløbigt i en tom Lejlighed i Faderens Ejendom paa Østerbro.

Inden Afrejsen fra Jylland havde Pastor Fibiger modtaget to Breve fra Friis-Hansen, som han iøvrigt næppe havde skænket en Tanke siden hin Søndag i Sdr. Onsild. Derimod var han Ansøger til Skibsted-Lyngby og Ærøskøbing.

Om disse Breve siger han, at »de berørte mig saa ubehageligt, at jeg straks rev dem itu for at være af med dem. — — Jeg svarede knapt og køligt — — den Sag ønskede jeg ikke at drøfte.«

Efter Fibigers Ankomst til København blev Friis-Hansen imidlertid mere nærgaaende. Herom skriver Fibiger: »— — Men — en skønne Dag, som vi sad ved Frokostbordet, meldte Pigen, at der var to Herrer, der ønskede at tale med mig, og at hun havde vist dem ind i Dagligstuen.

Forbavset rejste jeg mig og gik derind, — og var nær tumlet tilbage med Kong Akabs Ord til Profeten Elias: »Har du nu fundet mig, min Fjende?« — da mit Blik mødte Friis-Hansens Skikkelse, som stor og muntert smilende traadte mig i Møde. Den anden Herre var Formanden for Kirkefondets Forretningsudvalg, Professor *H. Westergaard*. »Naa, De troede, De kunde gemme Dem for os,« begyndte Friis-Hansen, »men De kan se, det gaar ikke.«

Og saa begyndte de i skøn Forening at bearbejde det stakels Offer. Til sidst rejste Professor Westergaard sig og sagde, at han maatte gaa, da han skulde holde Forelæsning paa Universitetet.

»Ja, nu kan De saamænd gerne gaa med,« svarede jeg med et rigtig ondt Blik paa Friis-Hansen, »for har De ikke opnaaet andet, saa har De da opnaaet noget, jeg ikke har kendt i alle mine fire Præsteaar i Jylland: jeg har faaet Hovedpine!«

Men der var ikke mindste Medlidenhed at spore hos den ubarmhertige Friis-Hansen. Han var et stort Smil. »Det er udmærket,« sagde han, »saa er jeg vel tilfreds,« og saa gik de begge to, efterladende mig i en frygtelig Sjælevaande.«

Saa skete det hverken værre eller bedre, end at de to Embeder, han havde ventet sig noget af, gik ham forbi. Tilbage var kun eet endnu: Sennels ved Thisted, som han — med Uro i sit Sind — søgte. Fra denne Overvejelsernes vanskelige Tid skriver han til Vibe:

»— — — Tilbage staar Sennels ved Thisted, — og saa København! Det vil sige, dette sidste søger jeg ikke, men det søger mig!

Friis-Hansen har paa en eller anden mærkelig Maade faaet Kig paa mig, mirabile dictu, — da jeg jo har levet ganske ubemærket i Ranum. — — — Jeg har faaet to Breve fra ham, væmmelige Breve, fordi de ere saa udmærkede; kom han endda med menneskelige Argumenter; men han har et grimme Træk

paa at klemme én lige med det allerinderligste og stiller én saa ublufærdigt i Gabestokken ligeoverfor Jesus. — — —

Jeg skulde tillige med *With* i Løsning, som nok halvvejs er overtalt, begynde til Efteraaret i — Dansesalen »Valkyrien«, som Biskop *Rørdam* staar færdig til at indvi, saasnart den er købt — — og saa først naar Menighederne vare skabte, skulde vi have vore Kirker byggede af dem.

I kan tro, kære Venner, det har kostet os mange Tanker og mange Bønner. — — Forgæves fortalte jeg Friis-Hansen, at jeg søgte andre Kald; jeg bad og tiggede: »Aah, lad mig slippe ud paa Landet, det dejlige Land, blot én Gang endnu, saa kan vi siden se!«

Jeg tror nu, Herren vil fritage mig for det; jeg egner mig slet ikke mere til Bylivet. — — Foreløbig søger jeg altsaa kun Sennels og venter saa paa at faa et Vink fra Herren om, hvor han vil have mig hen.«

Saa vidt var nu altsaa den unge Præst klemt op i en Krog, at han ventede »et Vink af Herren«. Det udeblev heller ikke, for Herren havde sin ganske bestemte Mening med ham. I Bogen om Friis-Hansen hedder det saaledes om Sagens videre Forløb:

»Men saa sendte Friis-Hansen en Dag Pastor *Enrique With* op til mig. Han *havde* allerede sagt Ja til Kirkefondets Opfordring. — — — Han talte meget kærligt med os og tog til sidst min Hustru i den ene Haand og mig i den anden og sagde: »Jeg tror nu, at det er Herren, der vil, at vi skal arbejde sammen herovre. Lad os nu bede sammen!«

Vi tre bøjede da Knæ i Fars og Mors Dagligstue, og under den Bøn gav jeg Gud mit Ja paa, at *enten* skulde det være Sennels *eller* København, — i den samme Stund blev Sennels givet til en anden Præst, — næste Dag stod det i Aviserne! Saa var min Modstandskraft brudt.«

Han gik nu op til Friis-Hansen og gav ham et definitivt Ja og meldte sig til Tjeneste under Københavns Kirkefond fra 1. Oktober 1897.

Da han gik, udbød han: »Det havde De alligevel ikke ventet den Dag, vi første Gang mødtes i Sdr. Onsild!« Friis-Hansen svarede med et varmt Smil og disse Ord: »Naa, det tror

De! Jo, den Sag har længe været i Orden; det havde jeg forlængst faaet Vished om fra Gud.«

De unge Præstefolk tog sig nu en velfortjent Sommerferie oven paa de lange og trange Overvejelser og indrettede sig derefter i deres første Hjem i København, Dannebrogsgade 11, midt iblandt de Mennesker, hvor Pastor Fibiger i 35 Aar af Guds Naade og til Guds Ære fik Lov at virke som Herrens Tjener.

V.

KØBENHAVNERPRÆSTEN

Om den ydre Ramme for Pastor Fibigers Virke i Københavns Kirkefonds Tjeneste, først som Andenpræst ved Mariæ Kirkesal, Vesterbrogade 17, og senere som Sognepræst ved Eliaskirken paa Vesterbros Torv, har han efterladt sig et lødigt Materiale i Bogen »Guds banede Vej, et Blad af Kirkesagens Historie«, der udkom i 1933 ved Eliaskirkens 25 Aars Jubilæum, et Værk paa henimod 500 Sider.

Da Bogen, der er udgivet af Eliaskirkens Menighedssamfund, kun er trykt som Manuskript for Venner og derfor vil være mange af denne Bogs Læsere ubekendt, og da man billigvis ikke kan gøre et Forsøg paa at skildre Pastor Fibigers Liv og Arbejde uden en Omtale af Mariæ Kirkesal og Eliaskirken, saa vil de følgende tre Afsnit i det væsentlige hente deres Stof fra denne Bog.

1. DEN FØRSTE TID.

I 1890 stiftedes »Udvalget til Kirkesagens Fremme i København« af 7 Lægmænd, »Kirkesagens Syvstjerne« (Dr. phil. *H. O. Lange*, Dr. med. *P. D. Koch*, Prof., Dr. polit. *H. Westergaard*, Grosserer *Henrik Levinsen*, Kontorchef *C. Bangert*, Grosserer *I. Adolph*, Direktør *C. Borgen*), der sammen med Præsterne *H. Ussing* og *Jul. Friis-Hansen* tog Kampen op mod Hovedstadens Afkristning og dens i kirkelig Henseende ganske skandaløse Tilstande.

Brandesianismen og Salon-Radikalismen i de saakaldte højere Kredse og det nye, fremstormende Socialdemokrati, der den-

gang var udpræget kirkefjendsk, skabte en Ligegyldighed og Modstand mod Kirken i alle Samfundslag.

Og hvad formaaede Kirken at udrette herimod? De faa, store Kirker fra den gamle Tid havde Sogne paa 50—60, ja, helt op til 70,000 Mennesker, og Præsterne betragtedes, vel ikke ugrundet, som en Art utilnærmelige Piedestalfigurer, et Synspunkt, der længe holdt sig.

Da den værdigt-udseende Pastor *Im. Bang* saaledes engang i Halvfemserne kom gaaende ned gennem Dannebrogsgade i Ornat, hørte han en Gadedreng sige til en af sine Kammerater, der laa og legede i Rendestenen: »Dsu, Peter, dse var Vorhe're!«

Massedaab, Bunkebryllup og Liniebegravelse var almindelige Foreteelser og slemme Skampletter paa Kirken.

50 Daabshandlinger paa en Søndag, udført i Hold paa en halv Snes Stykker, var ikke ualmindeligt. For at spare Tid indskrænkede man Ritualiet til det mindst mulige. Da det var for omstændeligt at korstegne hvert enkelt Barn to Gange med de højtidelige Ord: »Modtag det hellige Korsens Tegn baade for din Pande og for dit Bryst til et Vidnesbyrd om, at du skal tro paa og tilhøre den korsfæstede Herre og Frelser, Jesus Kristus!« nøjedes man med en fælles Længdestreg, som derefter krydsedes af over Børnene, saa Ordene kun behøvede at siges een Gang for hvert Hold.

Syv Brudepar paa et Hold var almindelig Regel. Alle kirkelige Handlinger skulde jo overstaas i Tiden mellem Højmesse og Aftengudstjeneste.

Det var ikke underligt, at der i Skyndingen kunde ske en Fejltagelse. Engang var der et lille »pistent« Mandfolk, som ogsaa skulde vies; de syv Par blev stillet op omkring Alteret, og det skulde gaa lidt villigt, for der havde været mange »Hold« baade af Barsedaab og Vielser, og Tiden for Aftengudstjenesten nærmede sig.

Præsten gjorde da sin Tale kort og kom ilfærdigt hen til ham og sagde: »Saa spørger jeg dig: Vil du have hende, som hos dig staar, til din Ægtehustru?«

Først da tog han endelig Mod til sig og svarede: »Undskyld, Hr. Pastor, men *min* staar derhenne!« De var blevet skilt i Farten, og han var nær blevet viet til en »gal« Kone.

Naar saa de 7 + 7 + 7 Brudepar i Bunken endelig var blevet viet, kunde det ske, at der skulde være *fint* Bryllup, og saa maatte de sidste være saa venlige at skynde sig lidt ud. Saa kom det vrimlende med Organist, Kantor og Graver, grønne Planter i Koret, Kandelabrene tændte, Løbere op ad Gulvet, og medens Sognepræsten selv med Ridderkors traadte for Alteret, førte Grosserereren under brusende Orgelspil sin Datter op for at lade hende vie til Premierlieutnanten, og nede i Kirkestolene hang Madammerne og blev rørte ved »Musikken« og sagde: »Hvor *er* det øndigt med saadan et Kærkebryllup!«

Og saa Begravelserne. Naar en stakkels Præst efter Højmesen og et Par Hold Daabsbørn kom jagende ud paa Kirkegaarden, slugende sit Smørrebrød i Drosken, fandt han 4—5 Kister staaende nede i den lange Grav, nærmest som en Roekule paa Landet, saa bred, at en Voksen- eller to Barne-Kister kunde staa paa tværs i den.

Saa stod Præsten op paa Forhøjningen, holdt en Fællestale om Liv og Død, og hvad han nu kunde sige, — der stod maaske en Mor, der havde mistet sit eneste Barn, eller en Mand, der havde mistet sin Ægtefælle; men de kendte ikke Præsten, og Præsten kendte endnu mindre dem, — kunde de faa noget, var det jo rart; men i Reglen fik de vel ingenting, — og saa Jord paa Kisterne, én, to, tre, ja, ogsaa herom gaar det Frasn, at man, for at spare Tid, kun een Gang sagde: »Af Jord er du kommen«, og saa kastedes Muld paa hele Rækken af Kister, og dernæst ligeledes det andet og tredie Led af Jordpaa-kastelses-Formularen, — og saa af Sted i Drosken til de ventende Brudepar.

Ikke underligt, at nogle behjertede Mænd saa det forargelige i disse Kirkeforhold og begyndte at raabe højt under Mottoet: »Flere smaa Kirker og intet Sogn med over 10,000 Sognebørn!« Man skulde tro, at deres Ord maatte have let ved at vinde Genklang.

Men, ak, ikke engang Hovedstadens egen Gejstlighed havde Øjnene aabne for denne Skandale. De harcellerede over Kirkefondets Mænd og blottede en komplet Mangel paa Forstaelse, — undtagen maaske lige den djærve og hjertevarme Biskop *Skat Rørdam* , der Gang paa Gang stod paa Kirkefondets Side.

Og var Gejstligheden imod Kirkebyggeriet, hvor meget mere saa ikke Verdsligheden, ikke mindst den kristendomsfjendske Del af Pressen!

Trods al den Modstand arbejdedes der dog ufortrødent. Bethlehemskirken paa Nørrebro og Nazarethkirken paa Østerbro var de første Frugter. Paa Vesterbro begyndte man i 1894 med Gethsemanekirken, en tarvelig Jærnbindingsværks-Kirke med Bliktag.

Det var om denne Kirke, Pastor *H. N. Hansen* sagde, da Blikpladerne i Taget var blevet hullede af Rust: »Ja, ganske vist har Jesus jo sagt: Fra nu af skal I se Himlen aaben! Men det var dog maaske ikke paa den Maade, han mente.«

Paa Vesterbro havde Kirkefondet altsaa i 1897 faaet Kig paa Dansesalen »Valkyrien«, en af Vesterbros mest berygtede Buler. Den blev købt til Overtagelse 1. Januar 1898, og efter Istandsættelsen skulde saa *With* og *Fibiger* tage fat.

I Ventetiden sendte *Friis-Hansen* ham ud paa Landet, hvor han rejste rundt og vækkede Interesse for Københavns Kirkesag, og hvorfra han vendte hjem med Lommerne fulde af Penge. Det viste sig ret snart, at han var en Mester til at faa Folk til at lukke Portemonæerne op. Og Kærligheden til Københavns Kirkesag flammede snart brændende i hans eget Hjerte.

Iøvrigt fordrev han ogsaa Ventetiden med i Vinteren 1897—98 at holde Bibellæsninger for en ret usædvanlig Kreds af Mennesker. Hin Søndag Eftermiddag i Sdr. Onsild Præstegaard, hvor han traf *Friis-Hansen* første Gang, traf han ogsaa Kammerherre *Barner*, der lovede sig selv, at hvis Pastor *Fibiger* kom til København, skulde han være hans Præst. Og nu fandt de hinanden.

Lensgreve *Holstein-Holsteinborg* havde engang, da Talen var om, hvordan man skulde naa ud til de store Masser i Københavns Arbejderkvarterer, sagt: »Aah, men saa alle mine Standsfæller! Hvad vil I gøre for dem, der bor inde i Bredgadekvarteret? De har jo dog ogsaa en dyrekøbt Sjæl, der skal frelses.«

Og det var netop dem, Kammerherre *Barner* tænkte paa, da han indbød dem til Bibellæsninger over Ap. Gern. ved Pastor *Fibiger*, der iøvrigt ikke var saa lidt betænkelig ved denne Op-gave. Saadan gik saa Tiden, til Mariæ Kirkesal stod klar.

2. MARIÆ KIRKESAL.

Sidste Gang, der holdtes offentlig Dans i »Valkyrien«, var Natten mellem den 30. og 31. December 1897, og de blev ved til Kl. 4 Morgen. En Mand, der boede ved Siden af, fortalte, at det ikke var til at faa lukket et Øje den Nat. Da de endelig maatte holde op med Dansen, stod de ude i Gaarden og hylede ret op i Luften som Ulve.

Den Kirkesal, der nu blev indrettet, fik Navn efter den helligste og reneste af alle Kvinder, Jesu Moder. Hende vilde man mindes her, hvor Kvinden saa ofte var blevet nedværdiget.

Den 27. Marts 1898 blev den indviet. De to Præster, *Enrique With* og *A. Fibiger*, der skulde fungere som henholdsvis Første- og Andenpræst, blev beskikkede som »midlertidige, ordinerede Medhjælpere for Sognepræsten og den residerende Kapellan ved St. Matthæuskirken«, i hvis Sogn Kirkesalen laa.

Saa tog de fat, og Herren var i Sandhed med dem, skønt de fra første Dag havde store Vanskeligheder at overvinde. Pastor Fibiger mener selv, at maaske ingen anden af Kirkefondets Kirker har haft saa mange og store Skær at skulle klare, ingen anden Kirke har i den Grad været Kirkefondets Smerzensbarn.

Mon man ikke nu bagefter, set med Historiens Øjne, kan tilføje: »Men heller intet andet af Kirkefondets Børn beredte det, da det voksede til, saa megen Glæde!«

Den første og største Vanskelighed mødte de to Præster i selve deres Kaldelse som Medhjælpere for Matthæuskirkens Præster, hvem det blev overladt ved Overenskomst at foretage en Fordeling af den præstelige Betjening af Sognets Beboere.

Ifølge Regulativet maatte det staa Sognebørnene frit for at vælge, hvilken af Sognets Præster de vilde slutte sig til. Men kun hvis nogen *udtrykkelig forlangte* at blive betjent i Kirkesalen, kunde dette ske. Et Distrikt blev lagt til Kirkesalen, men hvordan i Alverden skulde man faa Folk listede ind i det beskedne Lokale i en Baggaard?

De af Distriktets Beboere, der fik Brug for kirkelig Betjening, valgte, karakteristisk for Tiden, selvfølgelig Matthæuskirken, der jo da var en »ordentlig« Kirke og ikke den gamle

Dansebule. Ja, man kunde af og til møde den Opfattelse, at Kirkesalen var »en privat Kirke«, og der var Mennesker, der i deres Uvidenhed spurgte, om Daab i den Kirke nu ogsaa var »gyldig«.

Nogen Hjælp var det jo heller ikke, at man fra Matthæuskirkens Side — undtagen fra Provst *T. Levinsen*, der var venlig og imødekommende — i misforstaaet Kirkeværn gjorde alt, hvad man kunde, for at hindre Kirkesalens Præster i at vinde Indpas.

Og hvad havde de arme Kirkesalpræster at gøre andet end at trave Trappe op og Trappe ned paa Husbesøg for at vinde sig Venner og paa anden Maade gøre opmærksom paa deres og Kirkesalens Eksistens.

Men nu begyndte Pressen at larme. Den var jo ikke længe om at opdage, at Kirkesalen i Pastor Fibiger havde faaet en udpræget »Svovlprædikant«, en af de allersorteste »Helvedshunde«.

At hans Røst slog igennem, saa Kirkesalen Søndag efter Søndag var fyldt til Trængsel, ja, og at det endog var mondænt inden for visse Kredse af Aristokratiet at søge ud i den usle Vesterbrogaard, var som Sennep i Journalisternes Næser.

Under disse uheldige ydre Kaar arbejdedes der imidlertid trøstigt, og efterhaanden skød de almindelige kristelige Arbejdsgrene frem, først og fremmest selvfølgelig et Menigheds-samfund, delvis vundet ved de utrættelige Husbesøg.

Pastor Fibiger var ikke den mindst ihærdige, og han havde en vidunderlig Evne til at vække den kristelige Ansvarsbevidsthed og uden Omsvøb mane til Arbejde.

Under et Husbesøg sagde en f. Eks. til ham: »Nu har jeg fundet mig en rar Plads i Gethsemanekirken, og Dem kender jeg ikke. Derfor vil jeg helst blive dernede.«

»Ja, jeg tvivler ikke om, at De har det hyggeligt og godt dernede,« svarede Pastor Fibiger, »men hvis jeg nu ogsaa gik derned af den Grund og bad om en Krog i Deres Samfund, tror De saa, Gud vilde synes om det?«

Otte Dage efter kom vedkommende og sagde: »Nu har Gud vist mig, at jeg bør slutte mig til den nye Kirkesal.«

Man begyndte i det smaa, men Samfundet blev snart for

stort for de smaa Privathjem, og inden længe var Kirkesalen fuld til Samfundsmøderne. Søndagsskole, Missionsmøder, Bedemøder, K. F. U. K. og M., Menighedspleje, frivilligt Menighedsraad — alt blomstrede, baaret af hellig Arbejdsiver og -glæde og gensidig Tillid og Kærlighed.

Efter 5 Aars Forløb stod man saa fast, at man vovede sig til Provst, Biskop og Ministerium med et Andragende om større Selvstændighed, et Andragende, der anbefaledes af ca. 2500 Underskrifter.

Og sandelig om det ikke lykkedes. Allerede inden Udgangen af 1903 fastsatte en kgl. Resolution, at Mariæ Kirkesal maatte blive Sognedistrikts-Kirke, og at Præsterne With og Fibiger allernaadigst maatte beskikkes til at være *residerende Kapellaner* for St. Matthæus Sogn.

Uden Gnidninger vandtes Sejren ikke, og mærkværdigvis var Modstanden i særlig Grad rettet mod Pastor With.

»Denne redelige, ydmyge, noble Herrens Tjener«, som Pastor Fibiger kalder ham, var, maaske paa Grund af en vis Ubehændighed i Formen og en rent ydre Barskhed i Organet, desværre kommet i Miskredit hos flere Embedsbrødre paa Vesterbro og især hos Stiftsprovst *Paulli*, der var Formand for Komitéen til Mariakirkens Opførelse, hvor Kirkefondet havde tænkt sig Withs fremtidige Virke.

Man forsøgte paa alle Maader at spænde ham ud og undergrave hans Stilling paa Vesterbro. Der kunde i Forvejen være nok til at ydmyge ham. Blot den Kendsgerning, at Pastor Fibiger, som vitterlig var et langt værre Brushoved end han selv, ikke kom i et skævt Lys, men ydermere stod som en fetetret Midtpunktsfigur i Kirkesalens Liv, kunde være nok til at kalde paa Broderniddet.

Naar dertil kom, at Pastor With, der havde sin Naadegave mere som Sjælesørger end som Prædikant, saa, hvor Folk i store Skarer flokkedes om Pastor Fibigers Forkyndelse, saa forstaar man, at Angrebene paa ham maa have ramt dybt.

Det taler derfor i høj Grad til hans Ros, at han paa sin 75 Aars Fødselsdag kunde sige, at Aarene ved Mariæ Kirkesal, da han stod midt i Kampens Hede, havde været hans lykkeligste Tid som Præst.

Og det tjener til hans Ros, at Pastor Fibiger («Guds Vandringssmænd» II, S. 124) rister ham en saare smuk Minderune og netop fremhæver hans *uskrømtede Ydmyghed* som særlig karakteristisk for ham. Trods alle Forskelligheder holdt Broderforholdet dem imellem, saa der i de 10 Aar ved Kirkesalen ikke var saa meget som Skyggen af et Haar imellem dem, og saa der lige til Pastor Withs Død (1932) bestod et hjerteligt Venskabsforhold.

Pastor Fibiger har sikkert heller ikke været uden Skyld heri. Hans ubetingede Respekt for dem, der var ældre end han selv, hans Ærlighed, Aabenhed og Hjertevarme har sikkert ofte lettet Vanskelighederne for Pastor With.

Ved 20 Aars Dagen for Mariæ Kirkesals Indvielse i 1918 skrev Pastor Fibiger til ham, at han skulde komme og besøge ham. »De kan f. Eks. komme i Eliaskirken først og gaa med hjem. Det er vist længe siden, De har hørt en ordentlig Prædiken«.

Han kom ogsaa, og han baade morede og glædede sig, da Pastor Fibiger holdt den Prædiken, With selv for 20 Aar siden havde holdt ved Mariæ Kirkesals Indvielse.

— — —

Pastor Fibiger deltog med Iver sammen med de øvrige Vesterbropræster og *Friis-Hansen, Ussing, Hans Koch, Norden-toft* m. fl. i de store offentlige Diskussionsmøder med Socialdemokraterne i »Folkets Hus« paa Enghavevej i 1901—02.

Det var i Sandhed Rabaldermøder. Af de socialdemokratiske Ordførere var især *P. Sabroe* i Vinden. Han var — sit varme Hjerte for Fattigfolk og navnlig Smaabørn iøvrigt ufortalt — en hidsig og glødende Fanatiker i sine Angreb paa Kirken og Kristendommen.

Kravene dukkede frem. Over for Kirkens Barmhjertighedsarbejde lød det: »Vi kommer ikke krybende til Præsterne for at faa en Smule Hjælp til Julen, men vi *kræver* Ret til at leve hele Aaret rundt.«

Pastor Fibiger hørte til den Gruppe af Præster, for hvem Gerningens Alfa og Omega var Kaldet til Omvendelse, Forkyndelsen af Frelsen uforskyldt af Naade i Jesus Kristus. Det

kristelige Barmhjertighedsarbejde var en Selvfølge, men maatte for Kirken og Præsterne komme i anden Række.

Dér stod Sabroe og forkyndte den menneskelige Selvforguldelse: »Lev saaledes, at naar du skal dø, du da kan sige: jeg tør se Gud ind i Øjnene; thi jeg har gjort mere godt end ondt!«

Dér stod en københavnsk, zünftig Arbejder, der var »opfødt i Helligdom«, saa der aldrig kom en Bid Brød i hans Mund, uden at den først var blevet »velsi'net«, og kasserede hele Kristendommen, fordi Fortællingerne om Abraham ikke passede ham.

Han havde læst om, hvordan Vorherre engang kom og besøgte Abraham: »Dér ska' du se, Sara, sa' han, dér kommer Vorher'e med to Engler. Nu er det bare med og faa Kallestejn paa Bordet! — Men saa kom jeg til at tænke paa, hvordan Vorher'e ku' styre hele Verden og holde Øje med alle Delene og saa samtidig sidde og spise Kallestej hos Abraham! Og saa var jeg jo færdig med Reli'onen!« Problemet var gennemtænkt, og Sagen uddebatteret.

Ikke underligt, at der blev Spænding, saa det slog Gnister.

»I kalder os Helvedshunde!« raabte Pastor Fibiger engang fra Talerstolen, »I skulde hellere kalde os Himmerigshundene, for det, vi vil, er at gøre saaledes, at Folk bliver bange for Helvede og omvender sig til Himlen!« (Larm.)

»Krigen er erklæret, men det er den hellige Krig mellem Satan og Jesus!« (Voldsom Larm. Dirigenten meddeler, at Tiden er udløben.)

Pastor Fibiger fortæller: »Jeg blev bogstavelig talt tordnet ned af rasende Protester. Jeg ser endnu for mig den blodrige, edderspændte Slagtersvend lige neden for Tribunen med sit lange, ildrøde Slips og Haaret kæmmet ned i en Trekant i Panden. Han knyttede Næven og brølede: »Kan du holde Kæft, din sorte Satan! Kan du komme væk!«

Ja, der skete noget i København dengang. Kampen rasede mellem aandelig Liv og Død, da Herren havde oprejst sig lydige Tjenere, der vilde kæmpe imod vor Hovedstads Afkristning.

Og stadig ledte man efter nye Veje, uden om de snævrere

kirkelige Omraader, for at fange Folks Opmærksomhed og faa dem stillet over for Valget: Himmel eller Helvede.

Den højkirkelige Fornemhed og Upersonlighed havde forlængst spillet Fallit. Pastor *H. P. Møllerup*, der fra sin Virksomhed som Sømandspræst i Hull havde stiftet nøje Bekendtskab med praktisk anglikansk Forkyndelse, blev saaledes rent menneskeligt set *de store Vækkelsesmøders Fader* i Efteraaret 1905. Men ved hans Side stod den nidkære, utrættelige Pastor *Fibiger*, der med hele sin Menighed levede og arbejdede med dette Suk i Hjertet: »*Herre, send os en Vækkelser, og lad den begynde i mit Hjerte!*«

De store Vækkelsesmøder var en saadan Begivenhed i Københavns Kirkeliv, at de vist staar uden Sidestykke, indtil de store Oxfordmøder i Koncertpalæet i 1935 bragte en Vækkelser og en Fornylser, der iøvrigt paa mange Punkter har paa-faldende Lighed med Vækkelsesmøderne i 1905.

De indledes med en ikke ringe Reklame og afholdtes paa saa ukirkelige Steder som: Koncertpalæet, Figaro, Sommerlyst og Lørups Ridehus og strakte sig jævnt over hele Efteraaret.

Tilstrømningen var uhyre. Udenfor Figaro stod Folk i tæt Kø en halv Time, før Mødet skulde begynde, saa Politiet maatte skaffe fri Passage for Sporvognskørselen, og i Koncertpalæ-Tiden maatte man Aften efter Aften ogsaa have den lille Sal, Garnisons Kirke og Menighedshus i Brug.

Der var, kort sagt, noget over disse Møder, man ikke før havde kendt. Hele Byen blev rusket op, saa at sige alle Bladene skrev om det, nogle med Sympati, andre med Spot.

En Række nye Sange skyllede som en Fos ud over Byen og blev gennem det store Kor hurtigt kendt, saa at endog — som højeste Tegn paa Popularitet — Mælkedrengene hørtes fløjte: »Der er Solskin i min Sjæl i Dag«, eller the glory-song: »Frelst gennem Farer i Skyggernes Land«.

Da Møderne henimod Jul standsede, kunde man en Dag se en Tegning i »Ekstrabladet«, ledsaget af følgende Tekst: »Naa, gamle Ven, jeg synes, du ser saa søvrig ud!« »Ja, nu bliver man jo ikke »vækket« mere.«

Kritikken, Ængstelsen udeblev ikke, ganske som da Oxford-

bevægelsen naaede hertil. Mange Præster toede deres Hænder og trak paa Skuldrene.

Hvorfor blev Møderne ikke holdt i en Kirke? Hvorfor kastede man Vrag paa de gamle, danske Kærnesalmer og sang disse engelske Sange paa deres iørefaldende Melodier? Hvorfor hele denne engelsk-amerikanske Indretning? Hvorfor dette med at »arbejde« ved »Eftermøder«?

Og hvad er det for en Maade at begynde et Møde paa, som Mollerup f. Eks. gjorde det den første Aften?

Han raabte ud over Forsamlingen i Koncertpalæets store Sal: »Tror I, der er en Gud i Himlen?«

Spontant kom Svaret med et mangfoldigt Ja.

»Tror I, at Gud hører Bøn?« spurgte han igen. Atter et Ja. Strømmen var sluttet, og ganske stille sagde Mollerup: »Saa lad os bede!«

Ogsaa det aandelige Indhold var man skeptisk overfor. Var der ikke noget *usundt*, noget sværmerisk, metodistisk og alle mulige andre slemme Ting ved det?

Det var vel især Mollerups alliancevenlige Meninger, der manede disse Tanker frem. Og sikkert var det af Betydning baade for Pastor Mollerup og for hele Bevægelsen, at han ved sin Side havde en saa aandeligt ædruelig, afgjort Repræsentant for det hjemlige, det danske, som Pastor Fibiger, der med sin ejendommelige Friskhed bragte Landbovækkelsen ind i København.

At han betragtede sig selv som Bifigur og gav Mollerup hele den menneskelige Ære, er kun saare betegnende for ham. Men man kan endnu møde Mennesker, hvis Øjne straalere, og hvis Hjerter banker i Taknemlighed, naar man siger: *Pastor Fibiger og Vækkelsesmøderne*.

— — —

De 10 Aar ved Mariæ Kirkesal slog hans Navn fast i København, ja, over det ganske Land. Altid forrest i Kampen, altid hvor det gik hedest til. Omkring Vækkelsesmøderne skriver et Hovedstadsblad: »Præsten ved Mariæ Kirkesal regnes for at være en af Indre Missions første Prædikanter, og mange ser i ham den kommende Formand, selve Vilh. Becks Arvtager.

Hans djærve og folkelige Forkyndelse er i Slægt med den afdøde Førers, og han ejer mange af dennes bedste Egenskaber.«

Iøvrigt var Udtalelserne om ham højst forskellige. Han var paa eengang beundret, ja, næsten forgudet, og misundt, elsket og hadet, blev rost og nedrasket som sin aandelige Fader, Vilh. Beck, som han elskede og beundrede blindt.

Ved Pastor *Friis-Hansens* Død (1905) modtog han Opfordring til at blive hans Efterfølger som Kirkefondets Sekretær. Det gav ham meget at tænke paa, ikke mindst fordi han stod midt i Arbejdet for Eliaskirkens Opførelse, men han turde hverken sige ja eller nej. Gang paa Gang lød i hans Øre en Strofe af en af de nye Sange: »En Tjener, der staar ved Døren og venter et Vink af hans Haand«.

Til sidst skrev han, at han ikke turde paatage sig Afgørelsen, og da Kirkefondet, kraftigt bombarderet af Eliaskirkens Byggekomité, ikke heller direkte turde kalde ham, endte det med, at Pastor *Juhl* blev valgt til Sekretær.

Saa fik Pastor Fibiger da Lov at gaa videre med den Opgave, der var ham saa kær. Han kunde i Sandhed i Analogi med Dronning Maria den Blodige af England sige: »*Naar jeg er død, vil I finde Eliaskirkens Navn skrevet i mit Hjerte!*«

3. ELIASKIRKENS TILBLIVELSE.

Allerede i 1899 udarbejdedes for St. Matthæus Sogn en endelig Delingsplan, der i sig rummede Planer om en Kirke paa Vesterbros Torv. Modstanden vaagnede straks.

Selv en saa aandelig Mand som Stiftsprovst *Paulli* syntes ganske blind for Kirkesagens Værdi. Da Pastor Fibiger paa denne Tid mødte hos ham for at meddele, at man var i Gang med Forarbejderne til Torvekirken, hørte han paa ham, askegraa i Ansigtet og synlig ophidset.

»Her kommer Pastor *Kold* den ene Dag og fortæller om en Kirke, der skal bygges paa Nørrebro, og De den næste, og alle er de ganske ubekymrede om, hvordan det skal ende! Jeg véd nok, at jeg ikke kan standse denne sindssvage Bevægelse; det skal dog vidnes om mig, naar jeg ligger i min Grav, og naar disse utallige Kirker har bragt en forarmet Kirke og Præ-

stestand frem iblandt os, at naar man saa spørger: Var der ingen, der saa, hvor det bar hen med alt dette? saa skal det vidnes om mig: Jo, én var der! Han saa det, og han advarede imod det, men han formaaede ikke at standse det.«

Men trods Modstand og manglende Forstaaelse tog man dog fat. At den nye Kirke skulde være noget exceptionelt antydes allerede i »Københavns Kirkesag« (29. April 1898) med disse Ord: »Ved Vesterbros Torv kan en Kirke selvfølgelig ikke rejses, uden at den maa udstyres, saa den bliver en Pryd ikke blot for Torvet, men for hele Linien ud ad Vesterbrogade, saa den vil derfor ikke kunne bygges saa tarvelig som en Del andre.« I »Berlingske Tidende« fandtes en Artikel, underskrevet af »Flere Beboere paa Vesterbro«, hvori det hævdedes, at man burde søge at faa en stor, monumental, protestantisk Kirke lagt paa selve Hovedstrøget, saa ikke Butikker og Kaféer skulde være eneraadende dér.«

Det var vel derfor næppe helt tilfældigt, at Arbejdet blev overladt til den dygtige Arkitekt *Martin Nyrop*, senere Professor ved Kunstakademiet, Raadhusets Bygmester, der allerede i 1900 havde Tegningerne til Torvekirken færdig.

Tegningernes Approbation voldte ikke faa Vanskeligheder. Fra Myndighedernes Side søgte mange at give deres Modvilje Udtryk, og der var ikke saa lidt, der ved denne Kirkes Anbringelse og Udseende stred mod »Frihed, Lighed og Broderskab«, som *Nyrop* engang skrev.

Men alt gik jo endda. Det vigtigste var at faa Pengene skrabt sammen. I Efteraaret 1901 begyndte Indsamlingen, foreløbig dog ganske i det stille. Men fra første Dag var Pastor *Fibiger Sjælen* i dette Arbejde, fuld af Planer og Initiativ, ukuelig i sin Begejstring og Energi.

Der er sagt, at »*Eliaskirken er tegnet af Martin Nyrop, men den er bygget af A. Fibiger* — derom bør der ikke herske Tvivl, naar dens Historie skal fortælles.«

Og det er i og for sig rigtigt. Menneskeligt set maa man sige, at Eliaskirken er Pastor *Fibigers* Værk, selv om han havde en utrættelig Stab af »Bier og Myrer« om sig.

Da først Planerne om Indsamlingen var blevet bragt offentlig frem, var hans Hittepaasomhed grænseløs. Desværre blev

han af *Friis-Hansen* »lyst i Band«, og at han paa sine stadige Rejser rundt i Landet *ikke* maatte samle ind til den nye Kirke, men derimod til Kirkefondet. Han maatte derfor pænt tømme sine Lommer i Friis-Hansens Kasse, naar han kom hjem.

Men der var mange andre Udveje, og selv gik han ikke af Vejen for Ulejlighed og Besvær. Han og Frk. *Engsig-Karup*, (nu gift med Tandlæge *H. Thyssen*, Haslev) tilbragte engang nogle Regnvejrsdage paa »Eskilstrup«s Loft med at sortere et Utal af Landbotidsskrifter, der maaske kunde gøres i Penge. Det tog Tid og kostede bagefter rigelige Mængder af Sæbe og Vaskevand. Nettoudbyttet blev — 2 Kr. 71 Øre.

Pastor Fibiger skriver herom bl. a.: »Det var lidt at have saa meget Besvær for,« siger Folk. »Aah, lidt,« svarer jeg, »vil De da give mig 2 Kr. 71 Øre uden videre?« »N-æh, det var ikke saadan ment!« Men bøde maatte de for deres sure Kritik.«

Det var et karakteristisk Træk i hans Indsamlingsmetode. Han forstod at udnytte den øjeblikkelige Chance.

Paa et Sommerkursus i Haslev for Missionærerne kom man en Dag til at tale om Motion.

»Det sundeste er og bliver at gaa,« sagde Forstander *Davidson*.

»Ja, især paa Hænderne!« svarede Pastor Fibiger.

Men da *Davidson* bemærkede, at det var der jo ingen af dem, der kunde, lød det omgaaende: »Det gælder 1 Kr. til Eliaskirken!«

Og sandelig om ikke den just ikke spinkle Præst smed Trøjen og gik en Rundgang paa Hænder. Drengen *Andreas' Smidighed* sad endnu i Præsten Fibiger, der omhyggeligt med daglig Morgengymnastik havde holdt sine Færdigheder ved lige.

Det lille Artistnummer vakte selvfølgelig Jubel, og Tallerkenen gik rundt. Det gav i første Omgang 8 Kr. 45 Øre. Men det lille Trick gik atter og atter igen, ja, om det saa var i et Præstekonvent blev det benyttet. Salen rundt — 1 Kr. pro persona.

Da han engang var paa Besøg paa en Højskole, tog han tidligt om Morgenen den lange Sovegang paa Hænder og vækkede Eleverne ved at dundre med Støvlehælene paa Dørene.

Det blev efterhaanden ikke faa Penge, der paa Regnskabet blev opført under Overskriften »For Gymnastik«.

Paa »Eskilstrup«, hvor Pastor Fibiger i disse Aar tilbragte sine Sommerferier med sin Familie, drev man i de mange Mergelgrave ivrigt Krebsefiskeri til Fordel for Eliaskirken. De blev sendt til København og gav 10 Øre pr. Stk., og en Sommer ekspederedes ikke mindre end 1044 Kreds paa den Maade.

Ogsaa privat solgte Pastor Fibiger Krebs. Da han en Søndag skulde tale i Missionshuset i Haslev, havde han en Kurv Krebs med til en Mand, som han skulde mødes med dér. Kurven med Krebsene stod bag ved ham paa Talerstolen. Pastor Fibiger var jo vant til at være i nøje Kontakt med sine Tilhørere, saa det undrede ham en Del, at Folk midt i hans Tale var saa underlig adspredte. Og minsandten om ikke et Par Krebs var sluppet ud af Laagkurven og nok saa gravitetisk spadserede ned ad Trappen paa Talerstolen.

Den Konkurrence blev selv Pastor Fibiger for haard, og han maatte afbryde sin Tale. Men det lille Oprin var jo en kærkommen Lejlighed til at slaa et Slag for Eliaskirken, og den blev saavist ikke forsømt.

Ja, kan hænde, at en og anden nu bagefter smiler og siger: »Mon han ikke selv havde pillen ved Laaget? Det kunde godt ligne ham.«

Han var heller ikke bange for store Planer og store Tal. Da man skulde skaffe 41,000 Kr. til Dækning af en Prioritetsgæld i Grunden, hvad var saa lettere end at sige: »Ja, det er 41 Mænd, der giver 1000 Kr. hver!« Det var kun med at finde de 41 Mænd — og finde Mod til at gaa til dem. Det sidste havde Pastor Fibiger til Overflod.

Friis-Hansen blev begejstret for Idéen og sagde: »Beder man en eller anden om »et Bidrag«, saa giver en Mand, der egentlig skulde give 1000 Kr., 20 Kr. — — Men beder man rent ud om 1000 Kr., saa tiltaler det egentlig Manden, og rimeligvis giver han dem, — eller i ugunstigste Tilfælde giver han 500 Kr. og siger ved sig selv: Det slap jeg sandelig godt fra, dér sparede jeg 500 Kr.!«

Admiral *Bruun* udbød: »Ja, I er jo tossede! Menneskeligt talt er det hele jo Vanvid. Men jeg véd ikke, hvordan det er

med jer, for selv om I bærer jer nok saa tosset ad, kommer I alligevel altid ned paa Benene. Det maa jo alligevel være Gud, der staar bagved det hele og hjælper jer!»

Ja, det var det. Og naar de prøvede paa at gaa deres egne Veje, bremsede han dem.

Pastor Fibiger siger selv om denne store Indsamling: »Af og til var det mere *mig*, der i mit Hjerte dømte denne eller hin til at blive en af de 41, end jeg bad *Herren* om at bøje deres Hjærter dertil; men saa fik jeg mig nogle forsvarlige Dukkerter, indtil jeg blev lille nok til, at Herren kunde lede mig.«

Aabent og ærligt gik han i Lag med Folk. Mange sagde Ja, og vel endnu flere Nej.

Paa forunderlig Maade vandrede han ellers i denne Sag paa »Guds banede Vej«. Mange Oplevelser taler deres klare Sprog om Førelse, og det længe før Oxfordbevægelsen kom til Danmark. Her skal kun anføres et enkelte Træk fra Pastor Fibigers Bog:

»Nu, da det hele var i fuld Gang, skete det, at jeg en Dag var gaaet hjemmefra efter at have bedt Herren styre min Gang. — — Paa Vejen passerede jeg Grosserer *Mønsted*s Hus, og pludselig kom det som en Befaling til mig. Som Herren i sin Tid sagde til Filip: »Gaa hen og hold dig til denne Vogn«, lød det nu ganske tydeligt til mig: Gaa op til Grosserer *Mønsted*! Og skønt jeg aldeles ikke havde haft ham i mine Tanker siden vor sidste Samtale, adlød jeg øjeblikkeligt, bøjede ind ad Porten, og straks efter stod jeg paa hans Kontor.

»Jeg véd ikke, om Grossereren husker, at jeg i sin Tid bad Dem om en Gave til Kirkesagen; men dengang passede det Dem ikke.«

»Det passer mig heller ikke i Dag!« afbrød han mig barskt.

»Det var kedeligt,« fortsatte jeg saa roligt som muligt, »for jeg vilde saa gerne have 1000 Kr. af Grossereren,« — og saa forklarede jeg ham Situationen.

Da jeg var færdig, sagde han: »Nu skal jeg sige Dem noget. Da De kom ind ad Døren, tænkte jeg: Han skal ingen Penge have! Men nu véd jeg ikke, hvordan det kan være, nu skal De have dem alligevel.« — — Jeg tog Pengene med Tak, og

efter 10 Minutters Forløb gik jeg videre ad Byen til, 1000 Kr. rigere og med Hjærtet fuldt af Tak til Gud.«

Ja, der skulde ikke meget til, før Saksen klappede sammen om de arme Ofre. En Kulgrosserer, der havde hørt om den nye Kirke, sagde en Dag til Kirkebetjenten: »Vær saa god at sige til Præsten, at hvis de ønsker nogle Kul til den nye Kirke, skal jeg gerne forære dem nogle.«

Pastor Fibiger var ikke sen til at stille hos ham: »Tak for Kullene; dem vil vi meget gerne have til sin Tid; men foreløbig kan vi ikke bruge dem. For Tiden trænger vi mest til Mursten, — og nu vilde jeg spørge Dem, om De ikke hellere vil give os 1000 Kr.« Grosserereren blev saa forfærdet, men morede sig samtidig saa kosteligt over den uforfærdede Præst, at han straks slog til.

En Proprietær, der var paa Besøg i Pastor Fibigers Hjem, blev saa rørt over *Børge*, Pastor Fibigers eneste Søn, der paa det træfattige Vesterbro maatte bruge en Griffel som Piske-skaft, at han sendte ham et Bundt dejlige Hasselkæppe.

Pastor Fibiger skriver: »Men da han sad og blev rørt over min Drengs Griffel, dømte jeg ham ganske stille: et godt Hjerte, — rørt over andres Nød: 1000 Kr.! Og behøver jeg at fortælle, at han sagde Ja?«

Ja, saadan gik det. De 41000 kom ind efter Planen. Pastor Fibiger havde nu sat sig i Hovedet, at Eliaskirken skulde være gældfri og fuldt betalt, naar den offervillige Menighed paa Indvielsesdagen overdrog den til Kirkefondet.

Han havde nu engang sine egne gammeldags Meninger om Gæld og Afbetaling. Som ganske ung Student kunde han ikke modstaa Fristelsen, men købte *P. Hansens* store Litteraturhistorie paa Afbetaling. Men Værket, som han straks fik udleveret, blev lagt til Side og blev — trods hans glødende litteraturhistoriske Interesse — ikke aabnet, før sidste Afdrag var betalt. Saa først var Bogen hans, syntes han.

Og ligesaa med Kirken. I et Interview i 1907 siger han bl. a.: »Jeg kunde godt tænke mig, at Eliaskirken, hvis den ikke bliver gældfri i rette Tid, blev aflaaet, og Nøglen hængt hen i Mariæ Kirkesal med Paaskrift: Her hænger Nøglen til den Kirke, som ikke kan blive indviet, fordi den ikke er betalt!«

— Trods alle Vanskeligheder lykkedes det dog at faa de tilstrækkelige Pengebeløb indsamlede, og som Eliaskirken nu staar paa Vesterbros Torv, er den, som saa mange andre Kirker, udelukkende opført for frivillige Gaver og har ikke modtaget en eneste Øre hverken fra Stat eller Kommune.

I første Række har man Pastor Fibiger og hans utrættelige, offervillige Menighed at takke herfor. Og dog havde »Kristeligt Dagblad« Ret, naar det ved Indvielsen skrev: »Eliaskirken er jo næsten blevet Indre Missions Fælleseje fra Skagen til Gedser, fra Harboøre til Rønne.«

Ja, hvor er der ofret til denne Kirke fra alle Landets Egne, og hvor er der bedt for den. I den Henseende maa den vist siges at være et Unikum i vort Land. For København og for Vesterbro i Særdeleshed blev den en Pryd, et arkitektonisk Mesterværk baade i Ydre og Indre.

Den Opgave, man stillede Prof. *Nyrop*: at anbringe en smuk, monumental Kirke paa det stærkt begrænsede Areal midt i en kedelig Facadebebyggelse, var just ikke saa ligetil. Men han var fra Begyndelsen klar over, hvordan Opgaven skulde løses.

Han holdt stærkt paa de to lave, solide Taarne. »Kirken skal ikke se ud, som om den er klemt op i en Spids af sine Omgivelser som en ranglet Aspergestilk; den skal gøre saadan,« sagde han og førte sine knyttede Hænder op i Højde med Skuldrene, »og sige: Her er jeg! Maa jeg være her!«

Den er nu i smuk Harmoni med sine Omgivelser og netop monumental uden at være dominerende. I det Indre er det den lysfyldte, smilende Ynde og trods det store Rum den intime Hygge, der præger Rummet og fylder én med Fest og en »Her-er-godt-at-være«-Følelse.

Egentlig skulde den have været indviet den 12. April 1908, men Prof. *Nyrop* maatte bede om Udsættelse. Ovenud lykkelig blev den historiske Pastor Fibiger, da Komiteen uden hans Indblanding foreslog Indvielse — *Søndag den 17. Maj 1908*. Det var da endelig en Begivenhed af Rang at faa knyttet til Familiefestdagen, og saadan blev det saa.

Kirkens Navn, *Eliaskirken*, fik Pastor Fibiger med Biskop *Rørdams* Tilladelse gennemført. Biskoppen var egentlig imod, at Kirken fik et bibelsk Navn. Han hævdede, at man maatte

tage Hensyn til de arme Droskekuske, som kørte helt vild mellem Nazareth, Kapernaum, Bethlehem og Gethsemane. Han vilde have, at den slet og ret skulde hedde Torvekirken.

Pastor Fibiger blev ham dog ikke Svar skyldig, men paa-stod, at naar han maatte finde sig i at lære f. Eks. Ole Nielsens og Dr. Priemes Vej, maatte Droskekuskene ogsaa finde sig i at lære lidt Bibelhistorie, — det kunde de for Resten have godt af.

Den inderste Aarsag til hans Ønske om, at Kirken skulde bære Elias' Navn: Drømmen, der engang havde lært Drengen at beundre denne Profet (Side 26), slog dog Sømmet paa Hovedet. Biskoppen gav sig, og gjorde det med Glæde.

Lad dette Afsnit om Eliaskirkens Tilblivelse slutte med de Ord, Pastor Fibiger slutter det med i »Guds banede Vej«: »Naar vi nu ser tilbage over Arbejdet, synes det os som en Drøm. Men vi fryder os over, at ogsaa vi fik Lov at tage Haand i med i det velsignede Arbejde, som hedder »Københavns Kirkesag«; thi de Blade, som har *den* Overskrift, hører til de mest gudbe-naadede i den danske Kirkes Historie, og til sene Tider vil Hjerter banke og Øjne straaale ved at læse derom.

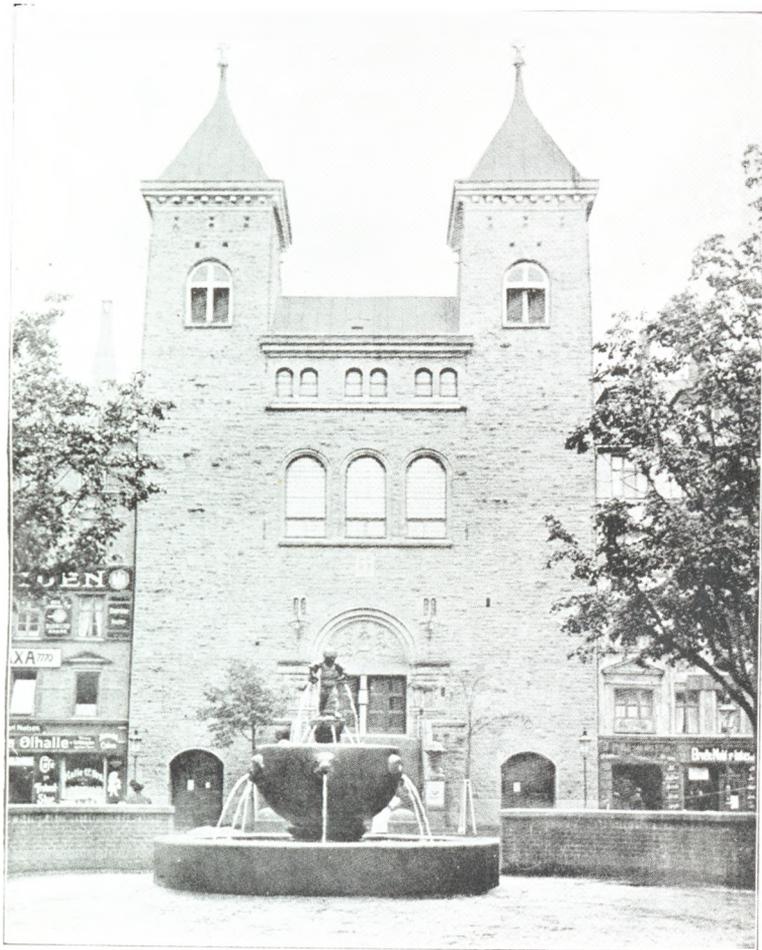
Men vi, der fik Lov at være med i lidt af det, vi vil dog bedst kunne forstaa — og sande — hin Hedningemissionær Adoniram Judson, som sagde: »Arbejdet? — jeg har ikke arbejdet! Jeg har kun faaet Lov at staa og se Gud arbejde!«

Hans var Værket. Hans er ogsaa Æren!«

4. ELIASKIRKENS SENERE LIV OG ARBEJDE.

I »Guds banede Vej« skriver Pastor Fibiger: »Naar der nu skal fortælles om Arbejdet ved Eliaskirken, *ønsker jeg straks med største Tydelighed at betone, at dette Arbejde aldeles ikke maa opfattes som noget særligt eller enestaaende.* For det er det ikke. Tværtimod, Arbejdet former sig her i det væsentlige ganske som ved Byens andre Kirkefonds-Kirker, hvis aandelige Særpræg — ligesom vort — er bestemt af Indre Missions Aandsretning.«

Saa beskeden skriver altsaa den Præst, man saa ofte bebrejdede Selvglæde og Farisæisme. Nuvel, disse Ord kan jo

Eliaskirken.

ogsaa tydes som *falsk* Beskedenhed — og hvad er det vel andet end Selvglæde og Farisæisme?

De, der *kendte* Pastor Fibiger som Menneske og som Lederen af »Eliaskirken«, vil dog sige: »Disse Ord er sande Udtryk for Pastor Fibigers Ydmyghed og Angst for at mase sig frem paa andres Bekostning.«

Men lad nu Folk lægge den Mening i Ordene, de vil, fortolke dem i Kritik eller i Kærlighed — eet staar dog fast: Ordene er ikke ganske i Overensstemmelse med de faktiske Forhold, for »Eliaskirken« og dens Arbejde *er* og *har fra første Færd været* »noget særligt og enestaaende«.

Der er jo andre end Sognepræsten selv, der har afsagt Kendelse i denne Sag, og deres Ord peger i en anden Retning. Her staar f. Eks. at læse paa Tryk i en Avisartikel fra 1915, at »Eliaskirken« paa visse Omraader »indtager en høj Plads«, saa høj, »at ikke et eneste Sogn i Danmark tilnærmelsesvis kan komme op paa Højde med den.«

Og sætter man sig hen en Stund med Eliaskirkens Aarsberetninger fra Fibigers Tid som Sognepræst, saa har man svært ved at undgaa at blive imponeret.

Det begyndte med 4 smaa Sider; Formatet voksede, Sideantallet ligesaa; der kom Omslag om, og endelig foreligger en hel lille Bog, der fortæller om et saa vidtforgrenet Menighedsarbejde og Menighedsliv, at — ja, *mon* der findes Magen til det i København eller i det ganske Land?

Børn, unge og gamle drages der Omsorg for, baade i timelig og aandelig Henseende. Alle disse Virksomheder, til hvilke der ofte er knyttet faste Ejendomme og en ikke ubetydelig Drift, f. Eks. Menighedsbørnehaverne og Kirkens »Hjem for Gamle«, bæres *udelukkende af frivillige Gaver* uden offentlig Støtte af nogen som helst Art.

Det er ikke Smaabeløb, Eliaskirkens Menighed og trofaste Venner gennem Aarene har ofret. For de 25 Aar, Fibiger stod som Sognepræst, viser Listen over disse Gaver en jævn Stigning gennem Aarene fra ca. 15,000 (1908) til ca. 86,000 Kr. (1932) aarlig, rent bortset fra, at de samme Aarsbeløb i Dyr-tidsperioden (ca. 1919—25) gik helt op til 154,500 Kr.

Lad Tal være kolde og Statistik uandelig; der ligger dog en

god Portion Hjertevarme og Aandelighed bag dem. Bag det hele stod — og staar endnu — en levende, kærlig og fremfor alt en bedende Menighed.

Paa Kirkens Facade er Elias' Bøn paa Karmel indhugget: »*Bønhør mig, Herre, at dette Folk maa vide, at du er Gud!*«

Disse Ord kaldte Pastor Fibiger *Eliaskirkens Hemmelighed*, ikke blot fordi de var vanskelige at faa Øje paa under de tre store Vinduer, men fordi »det ved Guds Naade er og har været Eliaskirkens Herlighed og Hemmelighed, at hele dens skjulte Hjerteliv har været en Bøn om Bønhørelse fra Naadens Gud.«

Ingen var ivrigere end Sognepræsten selv til at rose og takke denne levende Menighed paa 4—500 trofaste Sjæle, men det er jo nu engang ikke *den*, disse Sider skal handle om, men *ham*.

Organisatoren og Lederen i Menigheden.

Hvordan stod han da midt i alt dette?

I et Svar herpaa var det fristende at lade Kærligheden og Beundringen føre det store Ord og sige: *Det var simpelt hen hans Værk altsammen!*

Lad nu disse store Ord ligge. Men ingen vil dog vist — og kan heller ikke med Sandhed gøre det — gaa i Rette med den, der siger: Pastor Fibiger var *Sjælen* i Eliaskirken og dens Arbejde, den allerinderste Drivfjeder, det aldrig svigtende, faste Centrum.

Han havde først og fremmest *en forunderlig Evne til at opflamme sin Menighed til Arbejde.*

Hvor kunde han indgyde dem Arbejdsmod og Lyst til at gaa i Gang med store Opgaver, ikke trevnt og tvunget til det, men med en Følelse af Glæde og Tak, fordi de maatte være med.

Som et lille Eksempel paa den store trofaste Arbejderstabs Virke kan nævnes, at alle Sognets ca. 3000 Hjem, naar der var Missionsuge, *hver* Dag fik en Indbydelse ind ad Døren. Troligt travede de Trappe op og Trappe ned.

Ofte fortalte han om den flittige Kirkegænger, der sagde: »Jeg har i mange Aar sluttet mig til Pastor N. N.s Menighed.« »Og hvilket Arbejde har De saa dèr?« spurgte man ham. »Arbejde?« — han saa ganske forbauset ud — »jeg har virkelig intet Arbejde. Jeg kommer om Søndagen, naar Pastor N. N.

prædiker til Højmesse, og saa véd jeg virkelig ikke, hvad jeg mere skulde foretage mig.«

Det var ikke *den* Slags »Menighedsmedlemmer«, Pastor Fibiger brød sig om. »De dovne Nydere« var ikke velset i Elias Menighed, og de var ude for en formelig Forfølgelse baade paa Helligdagene, naar de sad i Kirken under Ordets Svøbe, og paa Hverdagene, naar de ihærdige Lægmænd førte Ordet.

Alle Mand i Arbejde! Ingen er saa fornem, at han har Lov at skulke, og ingen er saa ringe, at hans Hjælp ikke er værdifuld! — det var Feltraabet i Eliaskirken.

Den lille Skærsliberhistorie yndede Pastor Fibiger ogsaa. En venlig Dame spurgte Skærsliberen, der traadte sit Hjul, saa det peb og sang: »Bliver De nu ikke meget træt af saadan at staa og træde det Hjul?« »Nej, Frue,« svarede han, »det er ikke den Fod, der bestiller noget, der bliver træt, det er kun den, der staar stille!«

Aldtid lød det: »Frem da, I gode Lægmænd, frem i Kongens Arbejde!«

I Begyndelsen havde han dog ikke saa lidt af den for Præster saare almindelige Trang til selv at ville være med, og gerne i Spidsen, for alt. Men hverken hans Tid eller Kræfter kunde i det lange Løb slaa til, og han lærte ogsaa tilsidst at indse det helt forkerte i den Indstilling.

Han fortalte engang ved en Sammenkomst for Kirkefundspræster (1925), hvordan en af Kirkens Kapellaner — vistnok Pastor *Paul Müller* — engang kom ham til Hjælp paa dette Punkt og tog sig for grundigt at revolutionere hans Begreber om en Præsts Arbejde. Han kom paa Hovedet ud af den ene Bestyrelse efter den anden. Men da Pastor *Müller* endelig foreslog ham ogsaa at lade nogle af Menighedssamfundets Aftener falde, sortnede det for hans Øjne. Og dog fik han lært, at der saa storartet kunde holdes Samfundsmøder uden ham.

Han fik lært »at gøre sig selv overflødig« og citerede Gang paa Gang *John Mott*: »Det er smukt at arbejde for syv Mand; men det er endnu smukkere at sætte syv Mand i Arbejde!« Han langer ofte ud efter de Embedsbrødre, der gaar »om just ikke med en Marskalstav i Tornysteret, saa dog med en Sognepave i Maven — — — som mener, at de selv maa være med i

alting, sidde i alle Bestyrelser, maale Tøj ud til Lappestuernes Koner og skære Wienerbrød til Julefesterne.«

Det var i de Aar, Lægmandsbevægelsen tog Fart og blev organiseret. Den mødte i Elias Sogn et vidunderligt Virkefelt og hos Sognepræsten en aaben Favn og et varmt Hjertelag. Han var fra første Færd blandt Lægmandsbevægelsens ivrigste Førkæmpere og mest trofaste Forbedere, og ikke faa af de Mænd, hvis Navne lyser blandt Lægmandsbevægelsens Pionerer, havde deres aandelige Hjemsted i Elias Sogn. Som Installatør *S. P. Christensen* skrev i en Artikel ved Pastor Fibigers Afsked (1933): »Jeg er selv en af dem, som, naar jeg skal fortælle om det, der blev mit Livs Oplevelse og store Lykke, begynder saaledes: En Dag hørte jeg Pastor Fibiger i Eliaskirken!«

Og endelig var Lægmandsbevægelsen jo i god Samklang med hans brændende Missionshjerte. Den var jo et af Hovedpunkterne i *Vilh. Becks* Programtale hin Dag i Stenlille i 1861.

Det var det store ved Pastor Fibiger, at han kunde spille *Andenviolin* med Hjertet fuldt af Tak til de klingende *Førstevioliner*, ja, han kunde staa helt uden for Orkestret og fryde sig over det, uden Nid, uden Misundelse.

I Indre Missions Tidende (1918) fremkommer han, andre Menigheder til godt Eksempel, med en lang Redegørelse for L. Y. M.s Vinterprogram i Elias Sogn: Forhandlinger, Bibelkredse, offentlige Møder, Gudstjenester o. s. v. — alt udarbejdet, tilrettelagt og baaret af Lægmandene. Og hvor det fylder ham med Glæde.

Han fortæller om »de højst forfriskende Skrivelser, vi Præster jævnligt faar fra Ledelsen af vort Lægmandsarbejde. Vi faar dem kun »til Efterretning«, som der staa skrevet i Hjørnet, for de har baade Hittepaasomhed og Arbejdslyst nok inden for selve deres Kreds«, og han er helt overstrømmende taknemlig, naar han slutter med at sige: »Kan I ikke forstaa, at Hjertet hopper i Livet paa en Præst af Glæde over at have en saadan Arbejderstab i sit Sogn? Det gør det i hvert Fald hos — Eders A. Fibiger.« Det var ikke ham og hans Person, det kom an paa; det var Guds Rige og hans Frelsers Ære!

Og som L. Y. M. virkede i Sognet, saaledes ogsaa det øvrige arbejdende Lægfolk i Menigheden. Menighedsarbejdet skød

det ene friske Skud efter det andet. Ofte udgik Initiativet fra ham selv, men lige saa ofte fra andre, men altid holdt han i det skjulte Traadene i sin Haand.

Spøgefuldt talte han ofte om, at han var »*Danmarks dovneste Præst*«, fordi han lod Menigheden om alt Arbejdet, og i sin Bog om Eliaskirken kalder han sig »*den uvidende Præst*«, der engang fik Besøg af en svensk Embedsbroder:

»Jaha, jag kommer såsom stipendiat och skulle vilja studera —en eller anden »rörelse«, såsom ungdomsrörelsen, nykterhetsrörelsen eller lekmanarrörelsen. Har ni någon sådan rörelse här?«

Jo, det har vi da.

»Huru drifvas den?«

Ja, det véd Sognepræsten »desværre« ikke noget rigtigt om, siger han.

Et hastigt undersøgende Blik fra Svenskeren stiger til »förvåning«, men ender med Begejstring, naar det gaar op for ham, at »sådant verk säkerligen drifvas utav lekmanna-arbetare sjelv, så at kyrkoherden ingenting alls har att sköta därmed.«

— — —

Ydmygheden var et Karaktertræk, der i væsentlig Grad prægede ham netop som *Leder*. Og dog har vel ingen Side af hans Væsen været Genstand for Diskussion som netop den.

Han bar den jo saavist ikke til Skue, men havde i høj Grad sit Ydre imod sig, »dette bovnende Kød«, som han udtrykte sig, der gav ham et umiddelbart Skær af Barskhed og Høvenhed.

Fibiger var selv ganske klar over, hvor ringe en anbefaling hans Ydre var for hans indre Gehalt, og sagde som bekendt engang om en Præstebroder med en Blanding af Ironi og Selvironi: »Han gør det ydmyge Indtryk, som jeg misunder ham.«

Det kunde saavist ogsaa ofte være vanskeligt i hele hans Optræden og Væremaade at faa Øje paa *Ydmygheden*. Og den var vel ogsaa i højere Grad en Helliggørelsens Frugt end en medfødt Naturlighed.

Han kunde virke direkte ubehagelig i sin Færd. Var han end stort set ukritisk over for sine Medmennesker, saa havde

han dog et saare skarpt Blik for deres Særheder og Skavanker, og, aaben som han var, busede han lige paa dem uden Skaansel og uden at pakke sine Ord ind i Vat. Og selv om hans inderste Bevæggrund var at *tjene* disse Mennesker, var det jo ikke alle, der kunde tage det, især ikke Mennesker, der var ukendte med hans særlige Facon. Den menneskelige Selvretfærdighedsfølelse vaagnede altid til Protest.

Han fortæller et Sted om en Oplevelse i en jysk Kirke, hvor en »Vane-Hoster«, et af disse Mennesker, der er grænseløst irriterende i en Kirke, og som »straks holder op, naar der fortælles et spændende Træk«, hostede ganske ubehersket og spyttede paa Kirkegulvet.

»Jeg tænkte da: Du, som er fremmed, kan bedre sige det til ham end Stedets Præst. Jeg nærmede mig ham da med al tænkelig Ydmyghed, spurgte ham stilfærdigt paa Tomandshaand, om Hosten altid var saa slem, og om den ikke muligvis kunde beherskes lidt. — Behøver jeg at sige, at han blev vred, smækfornærmet?«

Selv om han gjorde den Slags Ting »med al tænkelig Ydmyghed«, saa virkede det ofte frastødende paa Mennesker, netop fordi hans Ydre og Væsen virkede umiddelbart u-ydmygt, om man saa kan sige.

I Venners Kreds, hvor han havde friere Raaderum, kunde han dog ogsaa brænde sig paa Grund af sin ofte robuste Mangel paa Forstaaelse af, naar Grænsen for det tilladelige var naaet. Han kunde i Blottelsen af andres Fejl blive ved saa længe, at det syntes hjerteløst, til Ofrene vred sig under hans svirpende Vittigheder og Tilhørernes Latterkaskader.

Det skete som Regel i Ubetænksomhed, men han kunde volde Fortræd dermed, naar f. Eks. andre, der ikke kendte hans Jargon, overværede det og harmedes over den uforskammede Præst.

En Forretningsmand i Elias Sogn var engang endelig kommet til Bibellæsning i Krypten, efter mange Vanskeligheders Overvindelse. Den myndige Præst, der marcherede op og ned ad Gulvet og med barsk Mine og rungende Bas dikterede og docerede, virkede just ikke tiltalende paa ham. Men rent galt blev det, da en stilfærdig Diakonisse, der havde alle Ydmyg-

hedens ydre Kendetegn, spagfærdigt spurgte om et eller andet. Præsten saa lynende over Brillerglassene og overfusede hende paa det grusomste med et Væld af Gloser, der ganske gjorde det af med Forretningsmanden. I retfærdig Harm forlod han den Dag Eliaskirkens Krypt og lovede sig selv, at *dér* kom han ikke mere.

Han kunde jo ikke vide, at Pastor Fibiger og Søster *Laura*, den elskelige Leder af Sognets Menighedspleje, Præstehjemmets gode og trofaste Veninde, havde deres Frisprog, der simpelt hen var uden Grænse. Hele den »grausame Salbe« i Krypten var Mundsvejr og intet andet.

Den samme Forretningsmand lærte først mange Aar senere at »tage« Pastor Fibiger, men da lærte han det ogsaa grundigt. Han er en af de mange, der nu sidder med Hjertet fuldt af Beundring og Hengivenhed, altid rede til at slaa et Slag for »den uforskammede Præst«.

Hvori bestod da hans Ydmyghed?

Ja, den bestod for en meget stor Del deri, at han, der nok selv kunde arbejde paa andre med Grovfilen, som faa kunde taale selv at blive bearbejdet af den, ja, ikke blot kunde *taale* det uden at kny, men ydermere kunde *takke* for det og sætte noget ind paa at gøre det godt, han eventuelt maatte have forbrudt.

Angre kan vi allesammen og til Nød — inderst inde — se vore Fejl, men hvor mange kan *indrømme* dem aabent og ærligt, uden Forbehold, og hvor mange kan *bede om Tilgivelse* for de Skaar, Fejlene har slaaet i andres Sind? *Det* kunde han, Gang paa Gang og til hvem som helst.

»Har det Sind nu været der igen?« kunde han sige, naar man foreholdt ham dette eller hint. Det var ham simpelt hen umuligt at være til, hvis han havde et uopgjort personligt Mellemværende med en anden. Ofte sankede han gloende Kul paa andres Hoveder med sit redelige Sind, og ofte blev dette, at *han* ydmygede sig, en Prædiken for andre og en Dom over deres Rethaveri.

Hvor har han ikke ofte beskæmmet, navnlig yngre Menesker, naar han, den ældre, den værdige, den erfarne, kom til dem, tog deres Haand eller lagde Armen om deres Skulder

og bad om Tilgivelse for sit Sind eller blot sagde disse Ord med Taarer i Øjnene: »Min Broder!«

Da blev i Sandhed det, der skilte, smaat, da blev der knyttet Baand, der kunde holde for hele Livet, da vandt Ridderen sig Væbnere, der altid var rede til at bryde en Lanse for ham.

Iøvrigt er der jo ogsaa historiske Eksempler paa Pastorfibigers Ydmyghed. Med de rige Evner, Gud havde betroet ham, kunde han jo, om han havde villet, nok have drevet det videre end til at blive københavnsk Sognepræst. Men det *vilde* han ikke, selvom der flere Gange var Bud efter ham. Men herom senere.

— — —
En anden Side af Pastorfibigers Væsen, der satte sit Præg paa hans Stilling som *Lederen*, ja, som i Virkeligheden var en af Grundpillerne i Forholdet til Medarbejderne i Menigheden, var hans *ubetingede Tillid* til dem, han nu engang havde betroet en Opgave.

Menneskekender var han ikke. »Intet menneskeligt er mig fremmed!« sagde han ganske vist ofte, og det var ogsaa rigtigt, for saa vidt som han til Nøjagtighed vidste, hvad der kan bo i et Menneskehjertes Dyb, og hvor de ømme Punkter er, naar Gud sender sit Søgelys ned over det. Men den *psykologiske* Side af Menneskekendskaben laa ham ligesaa fjernt som den filosofiske. Evnen til rent umiddelbart at *bedømme* et Menneske og dets Støbning ejede han ikke. Han var *godtroende* i den Betydning, at han altid helst troede godt om sine Medmennesker. Det er vel derfor, at han Gang paa Gang har faaet det Stempel paa sig, at han var naiv.

Det er ganske morsomt at lægge Mærke til, hvordan han selv fra sin tidligste Ungdom har været klar over dette. Da han som ung Student lægger sine Digterdrømme paa Hylden, motiverer han det bl. a. i sin Dagbog med, »at jeg, hvad der er en umaadelig stor Fejl, i allerhøjeste Grad mangler Kritik, og jeg er kommet under Vejr med, at man skal være halvvejs Philosoph for at blive Digter, og det er jeg saa lidt som nogen.«

Hans Indstilling overfor andre dikteres derfor ofte af en ganske umotiveret Følelse af Antipati og Sympati. Han skriver i Studenterdagbogen: »Man træffer hele Tiden her i Bogen »jeg

kan ikke lide« uden Spor af Grund . . . Spørg mig ikke hvorfor — jeg kan ikke disputere, og hele min Grund er, at jeg ikke kan lide dem.«

Da han som troende Menneske var paa Vej frem ad Heliggørelsens Vej, maatte ogsaa hans Antipatier og Sympatier under Mesterens Beskærerkniv, og de kom det, og hans manglende Evne til kritisk-psykologisk Bedømmelse af andre gav sig smukt Udslag i *Tillid* til dem.

At han kunde kalde Mennesker til Arbejde, og at han kunde give dem og *undte* dem Opgaver, er der fortalt om foran. Her skal blot fastslaaes, at de fik Lov »at arbejde i Frihed under Ansvar«, som en moderne pædagogisk Leveregel hedder. Sognepræsten var ikke Posekiger eller sur Kritiker, og derigennem voksede Medarbejdernes Ansvarsbevidsthed, for ikke at tale om deres Kærlighed til ham.

Ogsaa vi, der var knyttet til ham i den snævre Kreds, mødte ofte denne hans Grundindstilling over for andre. Hvor blev man lille under hans Blik, og hvor vældede der noget forunderlig stort og rigt op i en, naar han tog en om Skuldrene, saa paa en med sit paa een Gang gennemskuende og kærlige Blik og sagde: »Jeg har *ubetinget Tillid* til dig!« Man kunde jo gaa gennem Ild og Vand for ham. Og det har mange trofaste Venner, ikke mindst i Elias Sogn, ogsaa ofte gjort.

Skulde et nyt Arbejde i Gang, eller skulde der startes en Indsamling, saa redegjorde han for Sagen, lagde den frem for Vennerne, og saa taltes der ikke mere om det. Han stolede paa dem, der tog sig af det.

Naar Indsamlingen var afsluttet, det kunde være 1000 Kr. eller 25,000 Kr., som Elias Menighed skænkede Kirkefondet til dets 25 Aars Jubilæum i 1915, til Fuldførelse af Gethsemane Kirken, saa betragtede han det som en Selvfølge, at Pengene var der, selv om han i sit Hjerte var fuld af Tak. Og saa kunde han godt modtage dem med et Smil og et: »Er der nogen af jer, der har »forgivet« jer?«

Skuffedes han nu ikke ofte i denne ubegrænsede *Tillid* til andre?

Nej, egentlig ikke (selv om han selvfølgelig ogsaa har haft med Mennesker at gøre, der ikke opfyldte de Forventninger,

han stillede til dem), og det hang for en stor Del sammen med den stilfærdige, men urokkelige *Myndighed*, der prægede ham, baade af Væsen og ydre Fremtoning. Havde han sagt en Ting, var det en Selvfølge, den blev gjort.

Et lille Træk.

En af Vennerne var lige kommet hjem fra en Tjenesterejse, træt og uoplagt, men mødte dog i Kirken. Det var i en Kirkeuge. Pastor Fibiger gik umiddelbart før Gudstjenesten hen til ham og sagde: »De vil nok bede en fri Indgangsbøn?«

Den uoplagte protesterede stilfærdigt: »Det kan jeg da ikke! Jeg er lige kommet fra en Rejse; jeg er træt og sidder her i min gamle Frakke.«

Præsten var nu ikke den, der indlod sig paa Diskussioner eller havde i Sinde at gaa forgæves. Med et kort: »Snak, det er jo ikke Frakken, det kommer an paa!« gik han, sikker paa sin Myndigheds Sejr og sikker paa, at Tilliden ikke vilde blive skuffet.

Og Kl. 8 stod selvfølgelig den trætte Mand i den gamle Overfrakke og bad Indgangsbøn, fuld af Kærlighed — trods alt — til sin elskede Sognepræst, og fuld af Taknemlighed — trods alt — fordi han fik Lov at være med og trække ogsaa sit lille Læs.

Ogsaa hans egen absolutte *Aabenhed* og *Ærlighed* værnede ham mod Skuffelser. Saadan som han talte og handlede, saadan var han. Man vidste, at *han* ikke skuffede, og det forpligtede. Intet var ham fjernere end tvetydig Fordægtighed, Uredelighed og Intriger. Han var i Sandhed »en Israelit, i hvem der ikke var Svig.«

Denne Side af hans Karakter var ham medfødt, en Arv fra saavel hans fædrene som mødrene Slægt. Allerede som ung Student skriver han i Dagbogen, at Løgnen, ja, blot Forstillelsen, den konventionelle Løgn, er ham imod. Han véd, at denne Oprigtighed, der aldrig gaar paa Akkord, støder mange bort, som ellers vilde være hans »Venner«, men han vil hellere nøjes med færre Venner, som han saa med fuld Ret kan benævne med dette smukke Ord.

Og det var jo netop denne ubestikkelige Redelighed, som selv hans Modstandere i det lange Løb ikke kunde staa for. Selv

»Ekstrabladet«, der altid var efter ham, maatte af og til strække Vaaben. Paa hans 45-Aars Fødselsdag (1913), fik han et i Sandhed klart og ikke uinteressant Skudsmaal fra denne hans arge Modstander:

»Vi har ofte her i Bladet haft Anledning til at sige Ubehageligheder om Pastor Fibiger, saa vi vilde finde det smagløst ogsaa at gøre det ved nærværende festlige Lejlighed. Kan der ikke siges noget godt om ham, — ogsaa fra vort Standpunkt, der jo ganske vist ligger flere Mil borte fra Fibigers?

Der kan i hvert Fald siges om Fibiger, at han er en velmenende, en rettænkende og oprigtigt troende Præst. Han kæmper for sin Sag med en glødende Iver, der udelukker enhver Tanke om nogen Slags Gavtyvagtighed. Der befinder sig i de religiøst paagaende Folks Skarer saa mange mistænkelige Individuer, at man uvilkaarligt føler sig sympatisk tiltrukken af en Mand, hvis hele Liv og Arbejde saa aabenbart, som det er Tilfældet med Pastor Fibiger, bærer Vidnesbyrd om den Alvor, der udspringer af at have en Livssag, for hvis Fremme alle andre Hensyn maa vige. En saadan Præst kan jeg være med til at hilse paa og trykke hans Haand paa hans Fødselsdag, selv om jeg til daglig helst skælder ham Huden fuld.

Til Lykke, Hr. Pastor!«

Se, det tør man da kalde Ærlighedens og Redelighedens fuldkomne Sejr!

— — —

Endelig maa man, naar Talen er om Pastor Fibigers Forhold til hans Menighed og Hemmeligheden i hans Ledertalent, nævne hans *Kærlighed* til Mennesker.

Ja, hvor var han trods den barske Skal et kærligt Menneske, og hvor har han med sin Kærlighed vundet mange Sejre. Hans kærlige Sindelag stod i nøje Forbindelse med hans stærkt følelsesbetonede Gemyt. Og et Liv i Helliggørelse betød just ikke nogen Afsvækkelse af det.

Kærlighed til Slægten, Kærlighed til Barndomshjemmet var dybe, klingende Grundtoner i hans Sind. Og i Virkeligheden var det jo derfra, han i sin Tid hentede Kraft og rev sig løs fra Evighedsstudentens Driverliv.

Det maatte sætte Frugt, da dette Sind mødte Kristi Kærlig-

hed. Hans Kærlighed blev helliggjort og ligesom straaledede ud af hele hans Person, vel at mærke, naar man kendte ham og var kommet ind bag alt det, der i det ydre kunde vække Anstød.

Og var det mon ikke for en stor Del hans Eksempel og hans Personligheds Magt, der gav Elias Menighed det for den saa karakteristiske Præg af Fasthed og Sammenhold i Kærlighedens Aand og Baand. Hvor var den Menighed i ganske særlig Grad præget af dette: »Brødre og Søstre i Herren.« Ingen Splid og Strid, som ikke Kærligheden kunde sejre over, i alle disse mange Aar, da han stod i deres Midte. Det var ikke, fordi divergerende Meninger blev holdt nede — tværtimod. Her blev lukket op, her blev, aandeligt talt, luftet ud til Stadighed, holdt Dom over »det forbandede Sind« og peget paa ham, for hvem »Kærligheden, Hjertegløden, stærkere var her end Døden«. Og derfor var der god Luft i Eliaskirkens Samfund.

Og hvor kunde han ydmygt og kærligt opmuntre de Brødre og Søstre, der trængte dertil. Her er et lille Citat af et Brev fra en af Lægmandene i Sognet, Postkontrollør *Hasselbalch*:

»Der var jo en Tid — »Eliastiden« kaldte Pastor Fibiger den — hvor vi bogstavelig talt levede de fleste Aftener i Kirke eller Krypt; der blev arbejdet stærkt med Møder af forskellig Art. Saaledes var der en Uge hver Aften Møde, hvor en Lægmand skulde være Hovedtaleren og Præsterne kun slutte Mødet med faa Ord.

En Aften var jeg sat paa Talerstolen med Pastor Fibiger efter mig. Da Mødet var forbi, gik jeg ind i Lokalet bag ved Talerstolen, ikke rigtig fornøjet; jeg syntes, jeg havde været uheldig med min Tale. Saa mærkede jeg pludselig igen den Arm om min Skulder og hørte ham sige: »Min Ven, jeg vil gerne blande Røst med Dem!«

Han havde vel lagt Mærke til, at jeg var lidt forknytt, og saa skulde jeg have en Opmuntring. Saadan var han over for mig og sikkert ogsaa over for andre, — den kærlige, velsignede Ven!«

Ogsaa i en rørende *Trofasted* gav hans Kærlighed sig Udslag. I Studenterdagbogen skriver han bl. a.: »De to eneste Dyder, jeg prætenderer, ere *Oprigtighed* og *Trofasted*. Den

sidste viser sig i, at jeg ikke kan lide, ja, ikke finde mig i, at det gaar helt ud mellem mig og dem, jeg engang har færdedes meget sammen med; det ytrer sig f. Eks. i, at jeg aldrig lader være at besvare et Brev, selv om jeg egentlig ikke mere har noget med Vedkommende at gjøre, og i, at jeg bliver ved at pleje Omgang med dem, som Forholdene længst har fjærnet fra mig. Thi det er min Trofasthed imod at sige: Ja, nu kender jeg ikke dem mere.«

Ja, hvor vi i disse Ord fra Ungdommens Dage dog kender Pastor Fibiger. Der var ikke den Fødselsdag eller andre Festdage, som han ikke huskede med et Kort, eller helst et Brev, og *meget nødig* en Telefonopringning. Og hvor kunde han blive ved, og hvor kunde han finde paa for at glæde sine Venner og faa Afløb for sin Trofasthed.

Mangfoldige er de efterladte Breve i hans Gemmer, der, det ene efter det andet, fortæller om Forbavselse og Taknemlighed: »Tænk, at De kunde huske —«. »Hvor er De dog kærlig og trofast —«. »Hvor blev vi rørte over Deres aldrig svigtende Trofasthed —« o. s. v.

Og det bedste ved det hele var, at denne Trofasthed bundede langt dybere, end man vist i Almindelighed var klar over. Til et af Børnene, der engang havde glemt en Familiefestdag, skriver han: »Skal jeg give dig et godt Raad mod Glemsomhed af den Art: *Tag dine Kære og dine Venner med i trofast Forbøn!*«

Ja, der var hans Trofastheds inderste Hemmelighed: i hans Hjerte og i hans Forbøn var der Plads for mange.

Saa sent som den 6. Juni 1937, da han laa paa Esbjerg Sygehus, delvis uklar, og næppe kunde tale, levede Trofastheden i ham. Med Besvær fortalte han et af Børnene, at hans Fætter »Calle« (Carl dé Neergaard) havde Fødselsdag næste Dag, og at der laa et Kort til ham i Jakkelommen. Og ganske rigtigt — dør laa det, skrevet to Dage i Forvejen.

Det blev det sidste af den uendelige Række af Troskabs-tegn, der i Aarenes Løb var udgaaet fra hans Hjerte og Haand, og derfor, og fordi det i sit Indhold er baade smukt og vemodigt, skal det her citeres:

»Min kære Carl! Nu har jeg lige været inde at hilse paa

Majestæten (Regeringsjubilæet), som ligesom du er født i 1870. Ja, det er det, jeg siger: Du har altid søgt det bedste Selskab — vor elskede, jordiske Konge og vor højlovede, velsignede, evige Konge, Jesus Kristus. Han velsigne dig, min kære Calle, i det nye Aar, du nu gaar ind i. Jeg hilser dig med Sl. 37, 5. Jeg var syg i November i 25 Dage (Galdeblærebetændelse), men nu er jeg, Gud ske Lov, rask igen og ude i Arbejdet. Det er en stor Naade. Og naar den Aften kommer, da vi ikke mere kan arbejde, saa mødes vi to, Calle, frelste af Naade i Evighedens Lys og Herlighed, og saa er al Jordelivets Kval og Smerte endt. Indtil da: Frimodig og trøstig fremad i Jesu Navn.

Din A. Fibiger«.

— — —

Og dog kunde han ogsaa med sin Hjertevarme forløbe sig. I sine meget unge Præstear aabnede han engang varmt og spontant sit Hjerte for en Præstebroder, der var dybt ramt af Sorgen, og som han fandt grædende af Fortvivlelse. Nu var denne en yderst tilknapet og formel Natur, for hvem dette at aabne for sine Følelser normalt hørte Lønkammeret til.

Om denne lille Episode fortæller Pastor Fibiger i et Brev: »Slige Udbrud af umiddelbar, spontan Medfølelse, som sprænger alle Skranker og lader Hjertet banke en anden i Møde i inderlig Deltagelse, var ham selv i et saadant Øjeblik for meget, — — — han blev helt ædru ved at se det, og hans Høflighed og formelle, korrekte »Tak for udvist Deltagelse« udeblev ikke.«

Ved sin 60 Aars Fødselsdag, da Pastor Fibiger blev fejret af sine Venner i K. F. U. M.s Festsal, sagde han bl. a.:

»Jeg lukker mig maaske for meget op. Men jeg har det nemlig saadan, at jeg synes, det er rart, vi kan glæde os sammen, at vi kan give hinanden et godt Ord engang imellem, og have den Tillid til hinanden, at vi kan taale det. Der ligger jo i Virkeligheden en Mistillid til Gud og til hinandens Gudsforhold bagved denne overdrevne Angst for at lukke sig op.

Verden er saa kold, der er saa mange sure, og der er saa mange, som har Lyst til at misforstaa, men hvor er det dog godt, at der ogsaa er nogle, der har Lyst til at lukke sig op og give sig hen og lade Kærligheden strømme. — — — Jeg tror, det har haft sin Betydning i at knytte os sammen som et stort

Vennelag, een stor, hellig Familie, og det er i hvert Fald efter *min* Natur.«

Kærligheden var ogsaa en af de Grundtoner, der gik igen i hans Eftermæle. Ved hans Baare i Eliaskirken d. 28. Juni 1937 udtalte Indre Missions Formand, Pastor *Chr. Bartholdy* saaledes bl. a.:

»Naar jeg tænker paa Pastor Fibiger, tænker jeg paa ham som den, der kunde bruge Ordet »*elske*«. Vi tør ofte ikke bruge det Ord, men han turde, og det er, fordi det var en Realitet for ham og ikke et tomt Ord. Hvor har han elsket denne Kirke, sin Familie, dette Land, sin Konge og Indre Mission. Hvor har han elsket den Gerning, Indre Mission øvede, og det var den, han faldt i. Derfor har vi i Indre Mission en stor Tak til Gud for Pastor Fibiger.«

— — —

Naar der i det foregaaende er fortalt om en Del af de Grundtræk i Pastor Fibigers Karakter, der i aandelig Forstand gav ham gode Betingelser for at kunne lede og organisere sin Menighed og dens Arbejde, saa skal her fremhæves, at han ogsaa besad usædvanlige Evner til *rent praktisk* at staa i Spidsen.

Han ejede et usædvanligt klart Blik og sundt Omdømme, naar det gjaldt om praktisk at tage Stilling til en Situation. Han var i Stand til rent intuitivt at bedømme sin Tids Rørelser og besad en til Tider næsten profetisk Fremsynethed. Altid lod han sig lede af Guds Vilje, og atter og atter vendte han tilbage til dette Ord: »O, Dyb af Guds Rigdom og Visdom og Kundskab.« Ja, han voksede sig i Sandhed vis.

Han »satte ikke sit Lys under en Skæppe«. Det var ikke paa den Maade, hans Ydmyghed viste sig. Han var sig sin Position og sine rige, alsidige Evner bevidst, men han tog dem som Gaver af Guds Haand og var utrættelig i at takke derfor. »Den elendige Hukommelse«, som han i sin Studentertid beklagede sig over, viste sig jo at være helt god, og det lærte han virkelig ogsaa selv at indse.

Men naar Talen var om den eller hans Begavelse i det hele taget — han kunde nu for Resten aldrig forstaa, at man kunde finde ham *begavet*, om end han indrømmede at have rige Evner — saa sagde han altid: »Det er jo ikke noget at rose mig

for eller noget, jeg kan prale med, for denne »begede Hjerne« er jo en Gave. Jeg føler ofte, at min Hjernekiste er et Skuffedarium. Alle Skufferne er nummererede, og har jeg Brug for et eller andet, trækker jeg blot Skuffe Nr. det eller det ud. Dér ligger, hvad jeg har Brug for. Efter Brugen lukker jeg i igen, og næste Gang er det atter parat uden nogen som helst Ulejlighed fra min Side.«

Nok om det, men han var klar i sine Planer og klar i sin Fremstilling af dem. I en Forhandling havde han et velgørende Tag paa at skære gennem alt Vrøvlet, at holde sig til det væsentlige og lade alt det uvæsentlige ligge.

Derfor kunde han til Tider ogsaa virke mere dominerende, end han i Virkeligheden var, bl. a. derved, at det, *han* nu var optaget af, *skulde* andre ogsaa interessere sig for. Det kunde maaske i første Omgang irritere, men han overvandt næsten altid Modstanden, saa man med et Smil maatte indrømme: »Ja, han er nu ikke til at staa for!«

I Samfundsraad og Menighedsraad, hvor han var den ledende, var Møderne altid vel tilrettelagte gennem et solidt Forarbejde, og de øvrige Medlemmer følte disse Møder som broderlige Sammenkomster, hvor Kærligheden sad i Højsædet, og hvor der blev *bestilt* noget, selv om det skete under et Fyrværkeri af Vittigheder og lystige Indfald.

Postkontrollør *Hasselbalch*, der i en lang Aarrække havde Plads i Samfundsraadet under Sognepræstens Formandskab, skriver bl. a.: »Vi var ham inderligt taknemlige for hans Forhold til Medarbejderne dér. Man mærkede altid hans Kærlighed og Tillid i stor Maalestok. Hvor var dog den Side af Administrationen lagt skønt til Rette.

Det var en fast Regel, at vi samledes den første Tirsdag i hver Maaned, og vi gjorde det med Glæde. Forud havde vi alle faaet tilsendt en Dagsorden. Mødet begyndte selvsagt altid med Bøn ved et af Medlemmerne skiftevis. Saa blev alle Punkter indgaaende drøftet, og der var over Forhandlingerne altid den Aand, som ledede Raadets Medlemmer ind i en nænsom Samtale om alle Ting. Selv om Meningerne ikke altid var overensstemmende, blev dog intet skudt til Side, men gennemgaaet med kærlig Respekt for vor hellige Ven. — — —

Jeg har aldrig set ham vred og endnu mindre ophidset, selv under den haardeste Modstand. Han kunde godt bide fra sig, men det skete altid i Ro og ret ofte med bidende Ironi. — — — Hans hele Formandsskab var mønsterværdigt og et godt Bevis paa hans store, gudbenaadede Evner til at lede en stor Menighed og holde alle det vidtfor-grenede Arbejdes Traade i sin Haand. Det var *lykkelige Dage, hellige helt igennem.*«

— — —

En stor Del af hans praktiske Dygtighed laa deri, at han var *et udpræget Ordens- og Pligtmenneske* under skarp *Selvdisciplin.*

Den, der — som den, der skriver disse Linier — har kendt ham gennem en Aarrække paa nærmeste Hold, og som nu efter hans Død har haft Lejlighed til at gennemgaa hans Efterladenskaber i Skuffer, Skabe og Reoler, imponeres af den gennemførte Orden, der præger alt. Det er intet mindre end ubegribeligt, at han har kunnet overkomme det. Men det hang jo sammen med en ukuelig Energi, en medfødt Evne til at kunne overkomme det utrolige, en Jernfysik og en ustandselig Tagen Minutterne i Agt.

Ogsaa denne Side af hans Natur kan spores langt tilbage. Han skriver som 19-aarig i Dagbogen:

»Jeg har en meget stærkt udviklet Ordenssans, saa stærkt, at jeg frygter for, at den med Tiden skal udvikle sig til Pertentlighed. Naa, det er i hvert Fald bedre end at være saa uordentlig, at man aldrig véd, hvor noget er. I de Ting, som ligger fremme, og som mine Brødre gaa og tumle med, holder jeg ikke saameget Orden, men i min egen Kommodeskuffe — naadada! — der er mindsandten Orden.«

Der er vist ingen, der vil beskyldte ham for latterlig Pertentlighed. Hans Ordens- og Pligtsans var i høj Grad en Støtte for Eliaskirken og dens Menighed. Det gik ham jo dog ikke saa galt, som det gik en Slægtsfælle, *Gotfred Fibiger*, By- og Herredsskriver i Horns Herred, († 1752). Han var saa pertentlig, at han, hvis han under Udfærdigelsen af et Privatbrev pludselig skulde skrive sit Navn i Embeds Medfør, tørrede Gaasefjerren af, saa den var ganske ren, og skrev sit Navn paa Kvit-

teringen eller Dokumentet med Kongens Blæk. Naar saa Fjeren atter var omhyggeligt aftørret, kunde han dyppe i det private Blæk og fortsætte sit Brev.

Den Slags Latterligheder havde Pastor Fibiger saavist ingen af, praktisk, hurtig og Anti-Kontorius, som han var. Der ligger en god Portion Ironi i et kort Dagbogsnotat (1893), efter at han har været i Ministeriet i et Embedsanliggende:

»Ministeren var syg, Departementschefen i Wiesbaden, Kontorchefen til Referat hos Ministeren, Første-Fuldmægtigen paa Rejse! Rest: to Fuldmægtige, som hverken vidste ud eller ind og formanede mig til at komme igjen.«

Et af hans Valgsprog var: *Immer tätig* — altid virksom. Ja, han havde for Resten kun det samme, rent bortset fra det Ord, der nu var *hans* Ord, hans Livs Hemmelighed og Bærekraft: *Ved Korsets Fod hos Jesus!* Men »immer tätig« var han i Sandhed.

Hans Dag gik som efter et Urværk. Fra sin tidligste Præstetid har han levet efter denne Regel: »I Seng Kl. 12 og op Kl. 8!« Der skulde meget til at rokke ham herfra. Selv naar han var paa Rejser, gennemførte han det saa vidt muligt.

Og det var vel derfor, at han, næsten 70 Aar gammel, paa sit Dødsleje kunde sukke: »Ak, hvordan skal Døden dog faa Bugt med saa mange Kræfter?«

Hele Formiddagen sad han ved sit Skrivebord med sine mangfoldige Opgaver og fik endda passet sin Træffetid. Ingen søgte ham forgæves i Træffetiden, men heller ingen havde *udenfor* Træffetiden let ved at faa ham i Tale. Han gav den »forskydelige« Træffetid, d. v. s. Træffetid Dagen igennem, Skylden for mange sprængte og nervedbrudte Storstadspræster.

Efter Frokost gik han — paa Husbesøg, paa Hospitalsbesøg, til Møder, Begravelser, Bryllupper, og hvad der end maatte være. Noget var der *altid*; man traf aldrig Præsten i hans Hjem om Eftermiddagen. Enhver kirkelig Handling blev konsekvent — og omgaaende — ledsaget af et Husbesøg. Pastor *Paul Ndergaard*, der i 9 Aar gjorde Tjeneste ved Eliaskirken sammen med ham, skriver i sin Nekrolog, at »intet Sogn vist er blevet gennemløjet saa grundigt — — han kendte sit Sogn til Bunds, især i de yngre Dage.«

Aftenerne gik jo i de fleste Tilfælde med Møder af alle Slags. Men selv om han dør gjorde sin Pligt og ikke kneb udenom, spildte han dog ikke sin Tid med unødigt Snak, men stræbte efter at komme hjem saa betids, at der endnu kunde blive Tid til lidt Hjemmearbejde.

Saa laa han som Regel paa sin Sofa i Kontoret og læste flittigt, Bøger, Breve, Artikler. Den gamle »gule Sofa« bar tydeligt Bevis paa disse Læsestunder, idet dens Betræk var gennemslidt paa det Sted, hvor hans højre Albue havde støttet under Læsningen.

Var der Møde i Hjemmet om Aftenen, ja, saa var der Møde og kun det. Naar det var forbi, veg Præsten ikke til Side for at sige til sine Gæster: »Ja, nu vil jeg ikke opholde dem læn- gere!« Og saa var Stuerne snart ryddede.

Naar Klokken nærmede sig Midnat, brød han op, bøjede sine Knæ ved Skrivebordet og takkede for »den Dag, som gik med Jesu Fred.«

Søvnløshed kendte han ikke til, og Daghvile heller ikke. Middagsøvn afskyede han og paastod, at om han end om Dagen skulde blive saa søvngig, at han skulde holde sig vaagen med Knappenaalestik — men det gjorde han nu aldrig — saa vilde han gøre det for at faa sin Nattesøvn i Fred.

Nerver kendte han i Ungdoms- og Manddomsaarene heller ikke til, Uro og Rastløshed endnu mindre. Havde han end aldrig saa travlt, og sled han end aldrig saa galt, saa var han altid rolig og afbalanceret. Ingen mærkede paa ham, at det gik under Højtryk, aldrig talte han om, hvor meget han havde at gøre, og endnu mindre beklagede han sig, ikke engang til sine nærmeste. Og han følte heller ingen Trang til Beklagelse. Livet betød for ham Arbejde, Arbejde for hans himmelske Konge, og Arbejdet var ham en Fest og en Glæde, om end han paa sine gamle Dage kunde føle det rent rutinemæssige Embedsarbejde plagsomt.

Mest ivrig — ja, undertiden næsten ilter i sin Iver — var han, naar han kom hjem fra sine Rejser og skulde »rydde Skrivebordet«. Ingen maatte vente længere end højst nødvendigt paa Svar, Posten maatte ordnes og sorteres, kasseres eller rubriceres i Skabe og Skuffer, inden Arbejdet blev uoverkommeligt.

Ikke underligt, at den Mand ikke kunde fordrage Uordholdenhed, Upræcished, Drysseri og Sløseri af nogen som helst Art, og ikke underligt, at han kunde være skarp i sin Paatale af det, naar han mødte det.

— — —

Disse Sider om Pastor Fibiger som Organisator og Leder i sin Menighed kan ikke sluttes uden en Omtale af hans Forhold til sine nærmeste Medarbejdere: Præstebrødrene og Kirkens øvrige Funktionærer.

Af residerende Kapellaner har han tjent ved Kirken sammen med Præsterne: *Paul Müller* (1908—16), *Aug. Andersen* (1916—24), *Paul Nedergaard* (1924—33).

Fra 1921 blev desuden knyttet en Trediepræst til Eliaskirken. Pastor Fibiger skriver i »Guds banede Vej«, at »Arbejdet var efterhaanden blevet saa omfattende, at jeg følte, at jeg enten maatte bort eller have Hjælp, og jeg fik da en personlig Hjælpepræst af Indre Mission«.

Den første af disse personelle Kapellaner var *Alfred Nørfelt* (1921—23), et af Præstehjemmets »Plejebørn«. Som ung Student kom han der som »Middagsstudent« og blev snart nært knyttet baade til Hjemmet og Eliaskirkens Menighed, bl. a. som Forstander for »Børnegudstjenesten«. I Præstehjemmet mødte han sin senere Hustru, Frøken *Ellen Hansen*, der fra Vækkelsesmødernes Tid (1905) var nært knyttet til Familien Fibiger. De gamle Venskabsbaand blev nu yderligere fæstnet efter Pastor *Nørfelts* Indsættelse som Kapellan.

De senere personelle Kapellaner var Præsterne: *P. C. Agger* (1923—27), *Julius Andersen* (1928—31) og *Aage Fredbo-Nielsen* (1931—33), gift med en af Pastor Fibigers gamle Konfirmander, *Ingrid, f. Johansen*, Datter af Præstehjemmets gode og trofaste Venner gennem en lang Aarrække, Guldsmed *Axel Johansen* og Hustru.

I hele Pastor Fibigers Sognepræstetid tjente *P. Johannesen* som Kordegn og *C. Kampmann Arnild* som Organist. Som Kirkebetjent virkede *Peter Hansen* og som Kirkekone hans Hustru *Marie, f. Petersen* til 1919, da de afløstes af henholdsvis *Chr. Lorentzen* og Frøken *Anna Nielsen*.

Selvfølgelig kunde Pastor Fibiger ikke altid være enig med sine Medarbejdere i et og alt. Men alle Uenigheder til trods var Aanden og Tonen imellem dem altid præget af dette: »Der-paa skulle alle kende, at I ere mine Disciple, at I elske hverandre!« — ikke mindst fordi Pastor Fibigers Ydmyghed netop i det snævre Samarbejde gav sig saa tydelige Udslag.

Pastor *Nedergaard* skrev ved hans Død bl. a.: »Vi var vidt forskellige i Kirkesyn og Arbejdsform. Men hvor var han en god Medarbejder! Hensynsfuld, interesseret, stor nok til at give de unge Plads. Og næsten altid skulde vore Samtaler slutte med, at vi bøjede Knæ og bad sammen — selvom Meningerne forinden havde staaet lidt skarpt«.

Det er vist heller ikke for meget sagt, at alle disse Medarbejdere, om end de gik ind til Samarbejdet med Frygt og Bæven, lærte at elske og beundre deres Sognepræst, og at Samarbejdet med ham og de øvrige Funktionærer ved den elskede Kirke nærmede sig det menneskeligt fuldkomne.

En af Kirkens tidligere res. Kapellaner, Pastor Aug. Andersen, skriver i et Brev: »Naar jeg tænker paa min gamle Ven og Medarbejder ved Eliaskirken, har jeg kun Grund til at sige: Hvor var han dog en god og trofast Medarbejder! —

Jeg skal ikke nægte, at jeg var lidt ængstelig ved at skulle arbejde sammen med ham, hvem jeg i Forvejen kendte og saa op til som en betydelig Personlighed inden for vor Kirke. Men det var, som forsvandt al Ængstelse ved vort første Møde, efter at jeg var kaldet til Eliaskirken. Det greb mig dybt, at han, før der blev vekslet et Ord mellem os, kaldte: »Mor, vore nye Præstefolk!« — og saa bøjede vi fire vore Knæ sammen, og han bad for sin Medarbejder og for Medarbejdet.

Han kendte ikke til Præstenid; i hvert Fald har jeg aldrig mærket det. Hvor kunde han tale skarpt om Basiliken »Fthosnos«. (Se A. F.: »Ved Alterets Fod«, S. 95 ff.)

Det hang sammen med, at han i Virkeligheden var et saa ydmygt Menneske, som han var. Gud havde skænket ham saa meget af Jesu dejlige Sind. — — Skulde jeg nogen Sinde faa en Præst som Medarbejder, vil jeg haabe, at jeg i nogen Maade maa kunne være over for ham, som A. F. var over for mig.«

Som et lille Eksempel paa Medarbejdernes Taknemlighed

skal i det følgende citeres nogle Brudstykker af Breve til Pastor Fibiger.

— — —

»Men — ihvad der nu end er svært — saa føler vi dog, at vi næppe nogensinde naar til Ende med at takke Herren for al hans Naade imod os i det forløbne Aar, og at vi heller ikke kan blive færdige med at bede for de *Venner*, hvis Kærlighed saa ofte har gjort os godt, og som vi stoler paa og glæder os over ogsaa i Fremtiden at turde regne med. Ja, *Tak*. Gud velsigne Dem begge!«

— — —

»Men vi tænker tit tilbage til Eliaskirken og det velsignede Liv derinde — — vi er glade og taknemlige for Tiden derinde, og jeg vil da ogsaa gerne sige Dem saa hjertelig Tak for al Deres Godhed og Overbærenhed mod mig i de Aar.

Da De i Bønnen Søndag Aften, da vi var oppe hos Dem, takkede for den Tid og brugte det Udtryk, at det var jo ikke vor Godheds Skyld, at den var gaaet uden Rivninger, saa maatte jeg tænke, at det var i hvert Fald ikke for *min* Godheds Skyld.

Derfor siger jeg ogsaa Tak for Deres sagte Mod. I Arbejdet var mine Kræfter baade for faa og for smaa til at naa det, som jeg burde. — — Men Dem siger jeg Tak for de gode Arbejdskaar, jeg havde i Deres Tjeneste, og for de Veksler, jeg ofte trak paa Deres Taalmodighed. De har en stor Plads i vore Hjærter for alt det, De har været for os og har givet os begge, og den maa vi nok blive ved at give Dem.«

— — —

»Saa er nu min nye Udnævnelse kommet, og jeg vil tage den som en Gave fra Gud. Og naar jeg saa tænker tilbage paa Aarene ved Eliaskirken, saa kan jeg med Glæde i Hjertet sige Gud Tak for dem, at han førte mig den Vej og gav mig Plads i Samfundet med alle dem, som er hans.

Og dernæst kan jeg da ogsaa glad og oprigtigt takke Dem for den Tid, jeg har været hos Dem. — — Jeg rejser beriget bort, med Venners Kærlighed og Forbøn og Minder om dejlige Timer i Samfundet og Kirken, fra Prædikestol og Nadver-

bord; det har været Højtidsstunder for mig, noget af det rigeste i mit Liv.«

— — —

»Jeg aner ikke, hvorledes jeg skal takke Dem, naar jeg betænker, hvad De har betydet for mit Liv, og hvad jeg nu havde været uden Dem. Næst Gud og min Moder er der ikke noget Menneske, der har gjort det for mig, som De har. Kære Pastor Fibiger, modtag nu ved Afslutningen af vort Samarbejde min fattige Tak, som jeg sender sammen med min Haves sidste Rose«.

— — —

I ganske særlig Grad stod Kordegn *P. Johannesen* hans Hjerte nær, »min elskede Anders«, som han kaldte ham. Selv om han af sine to Fornavne: Anders Peder altid brugte det sidste, syntes Pastor Fibiger, at »Anders« var stærkere i Udtalen og slog bedre igennem, naar han højlydt kaldte paa ham.

»Danmarks bedste Kordegn« kaldte han ham ogsaa, og et næsten 40-aarigt Venskab bandt dem saa nøje til hinanden, at han ved Johannesens Baare sagde: »Ja, jeg betænker mig ikke paa at sige, at han var mig mest kær af alle her ved Eliaskirken, min elskede Anders.«

Ordet »elskede« var saavist ikke Mundsvejr, og Kærligheden var gensidig. Selv om Pastor Fibiger overfor Kordegnen havde sit eget Frisprog, der for udenforstaaende maaske kunde virke noget grovkornet, var Hjerteforbindelsen altid i Orden. Det var Feststunder hver eneste Formiddag, naar Kordegnen i Embeds Medfør kom op til Sognepræsten. Det var uundværlige Led i Hjemmets Dagligdag. Præsten gennemhegledede den arme Mand, der havde en trofast Forsvarer og Forbundsfælle i den elskelige Præstefrue. De fandt hinanden i deres fælles Kærlighed til Præsten.

Da Præstehjemmet for første Gang ramtes af et Tordenslag, Fru Fibigers Død Natten til d. 11. Maj 1927, kom Kordegnen som sædvanlig om Formiddagen op til Præsten, stilfærdigt, som om han undskyldte sin Eksistens, kom han som altid listende ind.

Men den Morgen var han bleg, og Bevægelsen gennemsitrede

hans Ansigt. Ikke et Ord blev der sagt, men de to stod et Øjeblik over for hinanden og faldt saa hulkende hinanden om Halsen. Den lille Stund var en spontan Udløsning af den inderlige, gensidige Kærlighed, der knyttede dem sammen.

Pastor Fibiger var Kordegnens faste Holdepunkt. Var denne i Vanskeligheder paa en eller anden Maade, saa kom han op til Præsten, og hvor var han lykkelig, naar det lød: »Gaa nu, Anders, gaa glad og frimodig! Jeg elsker dig jo, hører du, Anders, jeg elsker dig.«

5. PAA PRÆDIKESTOLEN OG I LØNKAMMERET.

Det er svært at sige, *hvor* Pastor Fibiger havde sin største Styrke, hvilke af hans Evner, der gav sig tydeligst Udslag og satte størst Frugt. Men een Ting er givet: at han som *Prædikant* i Eliaskirken, paa sine mange Rejser, gennem Radioen slog sit Navn urokkeligt fast. Han stod ubetinget som en af sin Tids mest veltalende Forkyndere.

Som tidligere omtalt blev han Gang paa Gang sammenlignet med Vilh. Beck.

»Kristeligt Dagblad« skriver saaledes (1929): »Vilh. Beck var utvivlsomt i sine Velmagts Dage Danmarks mest veltalende Præst. Han fik endog Attest for det i Rigsdagen. Det vil maaske være farligt i disse Tider, da intet fremragende taales, fordi vi alle er fremragende, at udtale, at Pastor Fibiger er den mest veltalende blandt nulevende Præster, men at han er en af de mest veltalende, kan der næppe være Fare ved at paastaa«. —

Ricard siger (1912): »Fibiger er den, der har faaet den største Arvepart efter Vilh. Beck, han er født Taler med et kærnefuldt Sprog og ikke saa lidt af en Maler med den brede Pensel.«

Dr. theol. *Michael Neiiendam* har i Præsteforeningens Blad (1933) udtrykt det elegantere og endnu mere træffende end alle andre i disse Ord:

»Pastor Fibigers Forkyndelse er som Tværsommen af *Vilh. Becks*, bibelsk alvorlig og hedensk tungerap, og *Ricards*, bibelsk fantasifuld og københavnsk aktuel.«

Han naaede, som »Kristeligt Dagblad« udtalte ved hans Død, ikke sovende eller uden Arbejde de Resultater, som han gjorde,

om end Arbejdet gik let fra Haanden. Og et stort Arbejde laa der ikke mindst bag hans Gerning som Forkynder.

Han prædikede altid uden Manuskript, lige fra den Dag han i 1892 i Bethlehemskirken holdt sin Prøveprædiken. Det betød dog ikke, at hans Prædikener ikke var gennemarbejdede — tværtimod.

I god Tid tog han fat paa Forarbejdet, ja, jo ældre han blev, desto før begyndte han og desto stærkere følte han Ansvaret, saa han ofte var stærkt trykket og ofte i megen Vaande, naar han havde »en Prædiken hængende over Hovedet«. Vi, der stod ham nær, erfarede Gang paa Gang den store Forskel paa hans Sindstilstand før og efter en Prædiken. Før kunde han være faamælt og stille, og man hørte Gang paa Gang hans dybe Suk, og efter var han fri og lettet, fuld af Glæde og Tak.

I sine første Præstear i Ranum skrev han alle sine Prædikener og lærte dem udenad paa lange, ensomme Traveture, som Regel fik de en sidste Overhaling Lørdag Eftermiddag, men senere nøjedes han med at udforme dem i alle Enkeltheder i sine Tanker og nedskrive en omhyggelig Disposition, som Regel paa 4—6 Sider i et Kollegiehefte.

Kom man en Lørdag Aften i Præstens Hjem, kunde man høre hans knirkende Skridt i Spisestuen. Der vandrede han rundt og rundt om Bordet og formanede, som han sagde, »Stolene til at omvende sig, uden at de dog nogen Sinde reagerede overfor denne Opfordring.«

Hvert Ord og hver Vending i hans Prædiken var, om end det kunde lyde aldrig saa improviseret og à propos, gennemtænkt. Han vidste, hvordan han vilde begynde, hvordan han vilde fortsætte, og han vidste navnlig, hvornaar han vilde sige Amen. Han hørte ikke til den Slags Præster, for hvem den ene Tanke — navnlig i Slutningen af Prædikenen — tager den anden med sig, der siger den samme Aandfuldhed paa ti forskellige aandfulde Maader, saa Tilhørerne sidder med et indeklemt Amen i Strubene og flytter sig lettet paa Bænkene, naar det befriende Slutningsord lyder fra Prædikestolen.

— — —

Forkyndelsens Indhold var saa afgjort præget af hans faste Stade i Indre Mission. Teolog var han saa lidt som nogen. Man

saa ham kun yderst sjældent optræde i teologiske Diskussioner; i det hele taget forekom al Diskussion ham ørkesløs og tids-spildende. Kristendom var for ham ikke Dogmer, men *Liv*, hans Forkyndelse var ikke opbyggelige Betragtninger, men hvasse Sværdhug i Striden om levende Menneskesjæle. Om hans Ords Sværd kan Chr. Richardts Linier anvendes: »Og drages det, saa flammer det, og hugger det, saa rammer det!«

Det var gamle *P. Krag*, der i sin Tid sendte ham til Ranum med Ønsket om, at han maatte forkynde *en hel Synd*.

Det gjorde han i Sandhed ogsaa. Ikke en halv Synd — »Vi er jo alle Syndere for Vorherre!« — nej, en hel Synd, der gør Mennesker skyldige til Helvedes Ild, der faar dem til at sukke med Luther: »Mig arme og fordømte Menneske!«

Ikke *Uld*, men *Kraft!* Domsbasunen gav han dens fulde Klang. Han kunde støde i den, saa Eliaskirken rystede, saa Mennesker skummede af Forargelse, og Pressen kogte over i Raseri.

Men han blev uforfærdet staaende med sine Meningers Mod i Behold, vel vidende, at han stod paa fast, bibelsk Grund og havde sin Frelzers Ord bag sig om, at der kun gives to Veje ud af dette Liv, af hvilke den ene fører til Frelse og den anden til Fortabelse, og vel vidende, at det var *Vantroen* som den egentlige Grundsynd, der fik Mennesker til at protestere og koge over.

Kom man til ham og sagde: »Jeg tror ikke paa Fortabelsen!« saa lynede hans Blik bag de buskede Bryn, og han kunde tordne det ud: »Det er ogsaa ganske ligegyldigt, om du tror det eller ej, for det staar i Guds Ord, og det er du for lille til at omstøde. Naar du engang ligger stiv og kold under tre Alen Jord, saa staar det lige fuldt ved Magt, enten du troede det eller ej. Men din Vantro fører dig til Helvede, hvis du ikke vil omvende dig!«

Atter var det *Vantroen*. Gang paa Gang vendte han tilbage til »Den lille Bibel«, »Evangeliet i en Nøddeskal«, Johs. 3, 16: »— — for at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv.«

Og Gang paa Gang citerede han Augustins Ord: »Der er ingen Mennesker, der kommer i Helvede, fordi de er Syndere; thi skulde vi der af den Grund, kom vi der allesammen; men

et Menneske kommer i Helvede, hvis han ikke vil tro sine Syn-
ders Forladelse!« — Og ofte tilføjede han: »Jeg kunde have
undt Augustin, at det Ord var kommet til at staa i Bibelen.«

Ja, han havde Tro og Mod til de stærke Toner og vilde, som
han siger et Sted, »ikke vige en Tomme fra Sandheden for en
rasende Hobs og kristusfjendske Avisers hykleriske og mod-
bydelige Skraal.«

— — —
Men Pastor *Krag* bad ham ikke blot forkynde en hel Synd,
men ogsaa *en hel Naade*.

»Det Ord om Jesu Død og Blod, det har saa stærk en Tone,«
det var han ikke bange for, og heller ikke lod han sig nøje med,
et vagt, udvandet: »Enhver bliver salig paa sin Tro! Vorherre
er jo saa god, med hans Hjælp gaar det jo nok!«

Selv havde han fundet sin Plads »ved Korsets Fod hos
Jesus«, og som en jublende Sejrsfanfare klang i hans Forkyn-
delse disse Ord: »*Ave crux, spes unica salutis!*« — »Hil dig
Kors, du vort eneste Haab om Frelse!« — Indskriften paa det
mægtige Kors, der er rejst paa den store Arena i Colossæum,
hvor saa mange Martyrer har vædet Jorden og beseglet deres
Tro med deres Blod.

Naar Jesus havde sagt: »*Det er fuldbragt!*« — ja, saa var det
fuldbragt een Gang for alle, og saa var det Sandhed.

Ved Korsets Fod vilde han tvinge Synderen i Knæ, og ved
Korsets Fod straaledede Hjertegrebetheden ud af ham. Saa kunde
han tale Trøst og Fred til den forsagte, sønderknuste Broder el-
ler Søster. »Stille ud til Golgata« førte han dem med sit Livs
dyrebareste Erfaring og sin Sjæls Vished om, at »der ved Kor-
set er saa tyst, der kan Hjertet hvile, Klagen tier i mit Bryst,
brudt er Syndens Pile.«

— — —
Ikke blot paa Guds Ords stærke: Enten — Eller byggede han
sin Forkyndelse, men — som vor Folkekirkes tro Søn — paa den
lutherske Kirkes stærke Betoning af Sakramenterne: *Daab* og
Nadver. Alt sekterisk var ham saare fjernt. Naar han mødte
det — og det gjorde han ofte — stod han altid med sin djærve,
realitetsbundne Tro fast, og altid holdt han paa, at »selv om
man skruer sig op i Pinsesus, med Pinesesus og Pinsegød, ja,

sætter Pinse for og Pinse bag, saa beholder Selvet dog sin Smag.«

I Daab og Nadver følte han sig paa bibelsk Grund, og intet kunde rokke ham et Haarsbred herfra. Hvor har han kæmpet for, at Daaben maatte blive holdt i Ære, som det den er: Guds personlige Møde med og Gave til den enkelte. Hvor har han raset imod, at de smaa »blev indlemmet i Guds Menighed med en Sjat Vand i en tom Kirke.«

— — —

Forkyndelsens Form var hos Pastor Fibiger stærkt særpræget. Hans folkelige Veltalenhed i bedste Forstand, der lod ham male med bred Pensel og stærke, friske Farver, og hans usædvanlige Sprogsans kunde gøre hans Prædikener til oratoriske Mesterværker, smukt baaret af hans kraftige, mandige Røst, der bevægede sig i alle Nuancer fra det mest indsmigrende pianissimo til et Dommedags-fortissimo, og gennemtrængt af hans naturlige Væremaade, uden sentimental Salvelse og dramatisk Gestus. Han var den samme i sin Stue, paa Gaden og paa Prædikestolen.

I et Referat af Nordisk Indre Missions Kongres i Stockholm (1925) skrev Pastor *Holger Sørensen* bl. a.: »Vi mærker, hvor blødt vort Sprog er, naar vi er sammen med Nordmænd og Svenskere; vi mærker ogsaa, hvor let det kan blive kraftløst og vegt. Og dog, hvor lød det smukt i Fibigers Mund! Han er en Sprogets Mester.«

Han var *alsidig og aktuel*. Hans Velbevandrethed i Kulturens Verden fornægtede sig heller ikke paa Prædikestolen. Historie, Kunst, Litteratur blandede sig med Smaatræk og personlige Oplevelser fra Dagligdagen i Hjem og Gerning, fra By og Land, aktuelle Problemer i Dagens Strid, nøjagtige Iagttagelser af et Menneskesinds Reaktionen og et Menneskehjertes Længsler — alt føjede sig sammen i et harmonisk Hele.

Ja, der var jo dem, der mente, at han undertiden var lovlig langt ude i Sidespring og Anekdoter, dog mere i sine Foredrag end i sine Prædikener. Man kan træffe Avisreferater, der f. Eks. siger: »Det blev et Foredrag med mange gode Tanker, rammende Sandheder og malende, smaa Anekdoter, men med alt for lidt om selve Emnet.«

Der var jo ogsaa dem, der fandt, at der var lidt for meget »Jeg« i Forkyndelsen. Men det gik sikkert de fleste — i hvert Fald dem, der virkelig kendte ham — som det gik de to af vor Kirkes markante Personligheder, som *Gunner Engberg* omtaler i nogle Mindeord om Pastor Fibiger (Berl. Tid.): »De kørte i samme Bil fra en Lejlighed, hvor Fibiger havde talt — alt for personlighedspræget efter deres Smag. De sad i et Minut tavse. »Fibiger er Fibiger,« sagde den ene. Der var ikke mere at sige. De elskede ham.«

Og der var endelig dem, der — ofte med Rette — stejlede over hans drastige Udtryk, især naar han for i Harnisk over Tidens Umoral og rettede haarde Angreb baade paa Institutioner og Personer. Her som paa andre Punkter formaaede han ikke altid, kultiveret som han jo ellers var, at trække Grænsen for det tilladelige og sømmelige. Lad det være sagt til hans Forsvar, at han forløb sig i *hellig Harme*.

Pressen, der altid havde Øren i Eliaskirken, var der straks. Telefonen kimedede efter Gudstjenesten. Elskværdige, emsige Journalister vejrede Sensation. Og saa kunde han næste Dag se sit Navn udskreget paa alle Gadeplakater.

— — —

Hans Forkyndelse var *levende* i sin Form. Han havde en forunderlig Evne til at tage Personer og Situationer lige paa Kornet og til at gengive sine Iagttagelser, saa de blev levende og interessante for Tilhørerne. Det er sikkert gaet mange, som det gik Pastor *Chr. Bartholdy*, der, da Fibiger engang talte, besluttede, at han ikke vilde høre efter, men i Stedet for at lytte til de mange Anekdoter og Oplevelser vilde hengive sig til mere fornuftige Betragtninger. Men Beslutningen lod sig ikke gennemføre. Han tog sig snart i, at han ikke kunde lade være at lytte. Den fængslende Form trængte sig paa. — Kedelig var han ikke, og han gik ikke af Vejen for fra Prædikestolen at lokke Smilet frem paa Tilhørernes Ansigter.

Helt overraskende kunde han virke, naar han pludselig midt i sin Prædiken istemte et Vers med sin rungende Bas, eller naar han tav helt stille og lod Barnestemmerne fra Børnegudstjenesten i Krypten tone op i Kirken.

— — —

Trods de mange Sidespring og krydrede Ingredienser i hans Prædikener var og blev det centrale dog altid Dagens Tekst. Han gav sig, som han selv sagde, ikke af med »at gentage den velkendte Tekst med mine egne Ord, altsaa meget daarligere end den staar i Bibelen.« Men han forstod at *levendegøre* den, først ved at placere den i dens historiske, politiske og sociale Omgivelser, og dernæst ved at føre den helt ind i den enkelte: »Hvad vil nu Gud sige os, *dig* og *mig* med denne Tekst?«

Han kunde gøre det paa en saadan Maade, at man følte det, som kom han og tog en i Knaphullet og talte om ens Fejl, Synden, Selvet og Sindet, de tre tre slemme S'er, som han ofte vendte tilbage til. Han kunde gøre det paa en saadan Maade, at det ikke var til at tage fejl af, at det var *mig*, han vilde have fat i, og ikke Per og Poul eller de mange Tusinder derude paa Gaderne.

Direktør *Johs. Malmstrøm* skriver bl. a. herom (Lægmandsbladet) : »Der er ikke mange, der i den Grad har evnet at sige *du* til Folk, som Fibiger kunde det.

I den sidste Prædiken, han holdt i Radio — 17. Maj 1937 — sagde han bl. a. saa typisk: »Og hvad siger saa du, du, som i Dag sidder her i Kirken eller hjemme i din Stue. Hvad siger du til en saadan Hilsen fra Gud: »for at du ikke skulde fortabes.« Det er *dig*, det gælder, at du ikke skal komme til at staa udenfor, og for at *du* ikke skal komme i Helvede, har Gud bragt dette Offer at sende sin eenbaarne Søn.

Der laa engang et lille Barn i Betlehems Krybbe. Det var for *din* Skyld, for at du ikke skulde fortabes. Der stred engang en Mand i Angst og blodig Sved i en Have. Det var for *din* Skyld. Der hang engang en Mand paa et Kors, og Solens Skin formørkedes, de tunge, mørke Skyer trak op over Golgatha, og han raabte i Gudsforladthedens Kval: »Min Gud, min Gud! Hvorfor har du forladt mig?« Og Kingo synger: »For min Skyld blev du saa forladt!« Der randt en Morgen en straalende Sol op over en sprængt Grav, og en opstanden Frelser hilste sine Venner med Livets Ord for *din* Skyld...«

Selvfølgelig kundet denne Du-Paagaenhed ikke undgaa at vække Forargelse og Modsigelse, der navnlig kom til Orde, da Pastor Fibiger fra 1926 blev Radioprædikant. Mange Lyt-

terbreve er hadefulde i deres Angreb og Protest. Selvfølgelig er langt de fleste anonyme, en Form for Meningstilkendegivelse, som Pastor Fibiger iøvrigt foragtede. Det var hans egen Natur saa stærkt imod »at dølge Aasyn og Navn«.

Men disse mange Breve var ham kun et synligt Bevis paa, at hans Gerning heller ikke under denne Form var omsonst. Guds Ord blev saaet i mange Hjem, og en Brand kastet ind i mange Hjerter, som ellers aldrig vilde komme i Kontakt med den aandelige Verden.

Men selvfølgelig var langt de fleste Breve Takkebreve, der var ham en stadig Kilde til Glæde og Opmuntring. Fra enhver Afkrog i vort Land, ja, fra Egne langt uden for Danmarks Grænser bæres der Vidnesbyrd om, hvordan Guds Ord gennem hans Forkyndelse vandt Genklang i Menneskehjerter, hvordan Mennesker blev vakt og omvendt, fordi de en Dag »tilfældigvis« lukkede op for Radioen.

Lad disse Linier om Pastor Fibiger som Prædikant slutte med et Par Udtalelser af Mænd, der i hvert Fald ikke begge staar i samme kirkelige Lejr som Pastor Fibiger.

Den ene er Lærer *J. Gr. Pinholt*. Han skildrer i en Artikel ved Pastor Fibigers Død sit første Møde med ham, et Møde, der saavist ikke faldt ud til Præstens Fordel. Præsten var ung og ilfærdig og meget udfordrende over for Pinholt, der siger:

»Jeg kunde kun fryde mig over, at Fibiger ikke var blevet min Sognepræst. Det var altsaa dengang. Men jeg havde faaet Lyst til at følge den unge afgjorte Præsts fremtidige Udvikling, og da jeg i mange Aar derefter ret hyppigt kom til Hovedstaden, søgte jeg ved enhver Lejlighed at høre ham. Og det blev jeg ved med, ligesom jeg aldrig senere med min gode Vilje undlod at lukke op for Radioen, naar han prædikede.

Hans Prædikemaade øvede stedse Tiltrækning paa mig og i voksende Grad. Ganske vist fandt jeg ikke, naar han stod for Alteret i Eliaskirken, at han i det Ydre var en særlig Repræsentant for ydmyg Fremtræden, men dette Indtryk svandt, naar han først var kommen paa Prædikestolen. For mig udviklede han sig til at blive en af Landets mest praktiske og virkelighedsprægede Prædikanter, der med hele sin Personlighed plantet i Nutidslivet, trods en »Vi-alene-vide« betonet

Fremstilling, paa en herlig frisk og livlig Maade tog Tilværelsens smaa og store Foreteelser op til naturlig og indgaaende Belysning, til Uddybelse af det personlige Ansvar i Enkelthederne, — aldrig bange for at nævne Tingene ved deres rette Navn eller aflevere en ram Sandhed, —altid æggende til Eftertanke, aldrig kedelig eller kunstlet.

Og alt dette i korte og veltalende Indlæg, netop som det skal gøres i en forkælet og ansvarsfattig Tid, hvor man i stedse stærkere Grad drages bort fra Kirken og dens Paavirkning.

Mange vil savne Pastor Fibiger, og jeg med dem. Forlængst har jeg givet ham fuld Absolution.«

Den anden er cand. theol. *Alfr. Christensen*, der ved Pastor Fibigers Afsked i 1933 skrev i Nationaltidende bl. a.: »Fra en Lytter (og som saadan sikkert paa manges Vegne) og fra en Teolog, der i mangt og meget tænker anderledes end Fibiger, og som i hvert Fald er *bunduenig* med ham i hans Syn paa vor hellige Skrift . . . skal der her lyde en Tak til denne Prædikant for hans magtfulde og myndige, stejle og strenge Forkyndelse, som der altid har været meget at lære af for hver den, der vil lære . . .

Sognepræst A. Fibiger viste os som Prædikant »et Ansigt«, som man siger. Og det er slet ikke helt almindeligt. . . Her blev i hvert Fald ikke Tale om »at væve Vadmæl« . . . han havde en sjælden Evne til at tale praktisk om Tingene. Pædagogisk — m. H. t. at lægge et Stof tilrette — kom han i allerforreste Række.

Og indholdsmæssigt set: Fibiger var — som bekendt — »haard« — ingen vist haardere. I hans Prædiken forkyndtes den gammeldags Helvedslære, Forsoningslære o. s. v. Ja, mangt og meget kunde tyde paa, at hele hans Bibelsyn inderst inde hvilede i den helt antike Inspirationslære.

Der maa altsaa være noget særligt ved den Mand, naar en paa mange Punkter helt anderledes tænkende kan være med i en oprigtig Tak til ham. Man stod her over for en Prædikant, der i særlig Grad viste, at et Liv rørte sig i ham. Ofte var han med, hvor det gik haardt til, ofte »vovede han Pelsen« . . . Fibiger vilde vort Folk og dets Ungdom det bedste, naar han slog haardt i Prædikestolen og satte Fingeren paa et rigtig

ømt Sted. Men nu har han altsaa lagt op, og som Prædikant vil han blive savnet af mange.«

— — —

Ogsaa paa Tomandshaand fik Pastor Fibiger i udstrakt Grad Lov at virke som Sjælesørger. Han afslutter sin Bog om Elias-kirken med disse Ord: »Som enhver forlængst vil have set, holder Bogen sig helt igennem kun til Beskrivelsen af de ydre Oplevelser og Fakta. Derimod fortæller den intet om den indre Side af Sagen: Guds Frelses Værk mod Syndere (som dog er Hovedsagen i det hele!), men holder sig efter Ordet fra Es. 4: »Der skal være Dække over alt det, som er herligt!« — Det Ord skal ogsaa gælde her, selv om der skal siges, at utallige Mennesker søgte ham i hans Stue eller skrev til ham for at faa Klarhed over dette Spørgsmaal: Hvad skal jeg gøre for min Sjæls Frelse?

De spurgte vel ikke alle saa kort og klart som f. Eks. Overretssagfører *Staal*, der gik lige løs paa Sagen: »Jeg har tre Spørgsmaal at gøre Dem. Jeg hører, De prædiker om, at en Synder kan opnaa *Vished* om sine Synders Forladelse og om sin Sjæls Frelse. Har jeg forstaaet Dem ret heri?«

»Ja.«

»Vel, saa blot for en Forms Skyld: Dette er vel ikke noget specielt for den enkelte; men noget, der kan blive alle til Del?«

»Ja.«

»Saa har jeg kun det tredie Spørgsmaal tilbage: Hvorledes skal jeg da opnaa denne *Vished*?«

— — —

Men kom de end ad lange, bugtede Veje ind til Sagens Kerne, saa var han dog taalmodig. Han betonedede ofte, at det i den personlige Sjælesorg gælder om, at en Præst er en god Lytter, og skønt han som oftest yndede at føre Ordet — og han gjorde det godt — saa forstod han i disse Stunder at lytte. Og det var vel for en stor Del derfor, at han saa ofte formaaede at række det forløsende Ord til en søgende eller anfægtet Sjæl.

— — —

Ricard skrev engang til Fibiger: »Herren vil vist befri dig for det tunge, du er en af hans forkælede. Der skal som bekendt ogsaa nogen til det bedste.«

Noget var der om det. Selv syntes han i hvert Fald, at han hele Livet blev meget forkælet. Om det er det *bedste* at være det, er en anden Sag. Det er i hvert Fald farligt. Der skal et ydmygt Sind til at bære saa megen rent menneskelig Succes, som Fibiger opnaede. Men vi, der kom ham paa nært Hold, syntes, han tog sin Forkælelse saa smukt. Han omsatte den altid i Tak.

Det var i dette Forhold som i alt andet Bønnen, der bar ham. Han var en afgjort *Bønnens Mand*. Der er vist ikke mange af dem, der kom i Forbindelse med ham, der ikke har været ude for dette: »Skal vi saa bede!« Vanskeligheder, Sorg og Glæde, Ros og Berømmelse — alt blev omsat i Bøn.

Man træffer sjældent et Menneske, for hvem Bøn og Forbøn er en saa urokelig Virkelighed som for Pastor Fibiger. Naar en Sag var lagt ind for Guds Ansigt i Bøn, saa kunde det ikke falde ham ind at bekymre sig mere for den og bryde sin Hjerne for at finde menneskelige Udveje.

Han skriver et Sted: »Jak. 1, 6—7: »*Men han bede i Tro uden at tvivle. Ikke maa det Menneske mene, han skal faa noget af Herren.*« Den, der tvivler, er ligesom en Havets Bølge, der drives og kastes af Vinden. Bed i Tro. Bed dig igennem. Tvivl ikke paa din Tro, og tro ikke paa din Tvivl; men tvivl paa din Tvivl, og tro paa din Tro. Saa kan Gud. Thi alt, hvad vi tror, Gud kan, det kan han. Men Tvivl lammer baade ham og os.«

Han havde Tid til at vente paa, at Guds Ur faldt i Slag, om end det til Tider kunde synes at gaa langsomt. I Virkeligheden var denne hans Taalmodighed jo slet ikke i Pagt med hans raske, ildfulde Temperament, der i Ungdommens Dage, ja, helt op i Manddomsaarene lod ham løbe sig adskillige Staver i Livet.

Da hans vise, faderlige Ven, Kammerherre *Barner* var død, sagde Pastor *Im. Bang* til Fibiger: »Hvem skal nu trække dig i Frakkeskøderne, naar du trænger til det?« — Han svarede ikke med Ord, men han saa paa Pastor Bang med et kærligt og alvorligt Blik, som sagde, at han nok vidste, hvor Skoen trykkede.

Men var det ham end ikke i Kødets baaren altid at bede og bie paa Herrens Time, saa fik han det i hvert Fald grundigt

lært. Han levede i Sandhed i Herrens Nærhed, hentede al sin Kraft hos ham og bar al Æren og Prisen ind for hans Trone.

— — —
 Pastor Fibiger skriver i sin Dagbog i 1893:

»Første Gang jeg prædikede her i Bjørnsholm-Malle var Fastelavns Søndag. Det var en Indvielsesdag for mig, og jeg begyndte i begge Kirker min Indgangsbon saaledes: »Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligaand, — dit Navn, du hellige, tre-enige Gud skal være det første, der lyder fra mine Læber den første Gang, jeg staar paa denne Prædikestol!«

Jeg er saa glad over, at jeg efter min Ordination blev indsat her paa Hellig Trefoldigheds Fest, — og nu føjede det sig saaledes, at jeg atter, med fuld Føje fra Dagen selv, Trefoldighedsdagen, kunde begynde paa samme Maade, med de samme Ord den første Gang, »jeg her bærer din indviede Tjeners Dragt«.

Deri saa jeg et godt Varsel. Alle saadanne Smaating har ogsaa deres Betydning, — de løfter og sætter Stemning. —

Og saa var jeg tillige glad ved, at det var paa Trefoldigheds Fest og ikke paa en almindelig Dag. Jeg har nu sat mig i Hovedet, at det ogsaa er som et Varsel for mit Liv. Men selv om baade Fastelavns Søndag og Trinitatis Søndag var Festdage, saa er de dog intet mod de tre store Fester: Jul, Paaske og Pinse. Men *Fester* var det, og heri ligger Betydningen for mig — og Varslet. De varsler nemlig begge to, at jeg vel ikke naar op i første Rang og Række; men dog at mit Liv faar nogen Feststemning over sig.«

Vi, der lærte at kende og elske ham i hans Gerning, synes, at han ubetinget naaede op i allerførste Række som en *Festens Mand*.

Eliaskirkens Gudstjenester var noget helt for sig selv. De var netop saa stærkt præget af *Fest*. Lige fra det Øjeblik, Klokkerne sendte deres Malmtoner ud over Gadens Larm, og Skarnerne strømmede op ad den brede Trappe, og til Menigheden atter under Postludiets Toner, der klingede helt ud over Torvet, spredtes, laa der over det hele som en jublende Feststemning, et: »Denne er Dagen, som Herren har gjort! — Ved I nu, hvorfor det kimer?«

Inden Døre var det det lysfyldte Rum, den stuvende fulde Kirke, den fuldtonende Menighedssang, den righoldige Liturgi, Lysene, Blomsterne, den hellige Andagt og Værdighed, der skabte Fest, og een Ting til: *Varme*, det andet Særpræg for Eliaskirkens Gudstjenester. Man fik et levende Indtryk af, at det her var en *Menighed*, der var samlet. De mange Smaanik og venlige Blikke talte deres eget tydelige Sprog derom.

Det var, uden at forklejne Kirkens øvrige Medarbejdere, Sognepræsten, der var Skaberen af denne Gudstjenesternes særegne Atmosfære, han, der, som »Ekstrabladet« engang skrev, forkyndte Indre Mission »med Blomster, Musik og lystige Fagter«.

At Pomp og Pragt ikke skaber levende Kristendom, vidste han saa godt som nogen, men hans Sans for Værdighed og Fest, hans følelsesfulde Gemyt, og først og fremmest hans Ærbødighed for det hellige, krævede en lødig og smuk Ramme om det, der var det centrale i Gudstjenesten.

Han forstod fra første Færd at oplære sin Menighed til at kende det som sin Pligt at slaa Kreds om og bære Gudstjenesten. Hvor kunde han tale skarpt om at komme det Kvarter før op Søndag Morgen, saa Gudstjenesten ikke skulde begynde i en halvtom Kirke, og saa en ustandselig Dryppen ind af forsinkede Gæster ikke skulde forstyrre Salmesang og Messe. Og hvor var han utrættelig i sin kraftige Opfordring til at slutte op om *hele* Gudstjenesten, Daab og Nadver med. »Denne utidige Løben røber et Mindstemaal af aandelig Forstaaelse af, hvad der er Gudstjenestens Højdepunkt. Men det hænger jo for en stor Del sammen med den ustandselige Løben efter Præsten, Vælgen og Vragen i Stedet for aandeligt Stavnsbaand,« skrev han engang.

Men Hovedansvaret for Gudstjenestens ydre Form og Værdighed paalagde han dog Kirkens Funktionærer, og i den Forbindelse var det *Tjenersindet*, han understregede, dette, at de var der for at yde deres bedste. Ingen mutte og tvære Ansigter! Ingen Morgengnavenhed og Uoplagthed!

Hvor var han lykkelig for, at Kordegn *Johannesen* havde ført den Skik med fra Klokker *Wulff* i Mariæ Kirkesal, at Funktionærerne hver Søndag Morgen inden Gudstjenesten

bøjede deres Knæ ved Alteret for at bede for Gudstjenesten og Søndagen. I Sandhed en smuk Optakt og en vældig Styrke for en Præst.

Sig selv paalagde han en ikke ringe Del af Ansvar. Han erklærede Gang paa Gang, at han, naar det gjaldt Tjenesten for Herrens Alter, var stift højkirkelig, at han Gang paa Gang mindede sig selv om, at han havde Pligt til at føre sig. Og føre sig kunde han, lige fra han, værdig og statelig, med de sammenlagte Hænder frem foran sig, skred ind, naar Præludiet intoneredes. »Berlingske Tid.« skrev ved hans Død: »Han havde de ydre Attributter, som mangan »rigtig« Prælat maatte misunde ham: Skikkelsen, den smukke Værdighed og den klangfulde Røst. Der var Højtid og Fest over Gudstjenesten lige fra det Øjeblik, Sognepræsten ved Eliaskirken gik for Alteret.«

Han virkede imponerende og respektindgydende i hele sin Fremtræden, mere Officer end Prælat af Ydre, høj, kraftig, rank og spændstig, om end med mere Korpulence end ønskeligt. Hans Ansigt var hverken smukt eller regelmæssigt, men dog racepræget og karakterstærkt. Den høje, smalle Pande og hele den smukke, intelligente Hovedform, der yderligere fremhævedes af det tynde Haar, talte sit eget Sprog. De levende, brune Øjne var baade livlige og stærke, virkede paa een Gang bløde og inkvisitorisk-gennemskuende. Den kraftige Næse med de brede, udglattede Næsefløje og den ret brede Mund var mere karakteristiske og udpræget Fibiger'ske end egentlig smukke. Alt i alt maatte vi, der kendte ham i Manddomsaarene, synes, at hans Ungdoms Sorg over det uheldige Ydre maa have været saa temmelig overflødig. Det klædte ham at blive ældre.

— — —

Hans højkirkelige Tendenser var af gammel Dato. Allerede i 1893 lyder det i Dagbogen: »Jeg tænker paa, hvor stor en Fare det er for Præsterne, at Prædiken og alt saadant for dem skal blive maskinmæssig Vanesag. Jeg mindes, hvor allerede det stødte mig og ligesom greb i noget fint i mig med plumpe Hænder, da vi til Messeøvelsen stod og — ja, ligefrem brægede »Fadervor« o. s. v., uden Tanke og Sans for Indholdet.

Og nu i Gaar med de 7 Barnedaab med Opramsningen af Trosbekendelsen. I Nadveren ligger der ogsaa en Fare for Afsløvning, i Prædiken, offentlig Bøn o. s. v. — sandelig, her kræves Agtpaagivenhed og personlig Tro.«

»Iøvrigt har Pastor Fibiger senere («Liv og Lys«, 1927) klart udtrykt det Krav, man med Rette kan stille til en Præsts Væremaade i Tjenesten. Det hedder her bl. a.:

»Vi Danskere er jo et Slentrefolk. Vi har ingen Storladenhed i vort Lands Natur, bare smilende Søer og grønne Øer, bløde Rundinger og kuplede Bakkedrag, og vi forstaar ikke at gaa i Procession eller lave Optog. Det første kan vi f. Eks. se, naar en Skare Præster skal gaa i Procession — o, Rædsel!

Men der er ogsaa alt for megen Slendrian, naar Talen er om Tjenesten for Alter og paa Prædikestol. Her kan vi lære meget af Svenskerne Har De nogen Sinde set den danske Hr. Pastor Slengenbergs gaa for Alteret? Se, Hr. Pastor Slengenbergs kommer slentrende ind, sidelængs til Alteret og aldrig hen midt for og saa ret op, — se ham deponere sit forhaabentlig rene Lommetørklæde paa Alterets ene Side, Evangeliesiden, og sine Næseklemmer paa den anden Side, Lovsiden. Se ham foretage en hastig, men ikke uforholdsmæssig Eftersoignering før den første Messe, se ham purre op i Lokkerne, vikse Skægget og bringe det forblæste Haar i Lave. Se ham ivrigt pudse Næseklemmerne under den første Salme, se ham vende sig, saa Kjolen flyver om ham, se ham mønstre Tilhørerne over Brillerne, mens Menigheden synger: »Gud være lovet for sit glædelige Budskab!« Se ham dreje sig om sammen med alle de øvrige, til gudelig Opbyggelse forsamlede, for at se efter en ualmindelig forsinket Efternøler. Aldrig ser man ham rette sig, aldrig præges han af streng Agtpaagivenhed imod sig selv af Hensyn til Stedets og Tjenestens Hellighed

Jeg vil gerne slutte med at formane Kordegne og Præster til at vise deres Tjenersind, ogsaa ved de to Ting, der hedder: *Tydelig Tale. Højdansk Sprog.*

Paa Prædikestolen maa vi have naturlig Stemme og jævnt, ordentligt Sprog. Men for Alteret og ved Oplæsningen af Teksten paa Prædikestolen maa der kræves tydelig Tale og højdansk Sprog. Jeg tænker ikke her paa Sprogrensning af nogen

Art, men kun paa Udtalen . . . Det hellige Sprog bør være *korrekt*, tydeligt og højdansk. Ingen Sløseri, ingen Snøvlen, ingen Slugen de sidste Stavelser . . .

Lad mig nævne to Grøfter. Den ene var hin Forstadspræst, der altid talte det mest uforfalskede, københavnske Gadesprog: »Saa sæe Pilætus: »Æ du da ikke en Konge?« Jesus sværede og sæe: »Næ — sæe han — mit Ri'e er ikke a' denne Verden. Hadde det været det, hadde mine Tjenere stridt fo' me!« — Virkningen var ubeskrivelig.

Den anden var hin Højærværdighed, som engang beskrev Jordelivet saa smukt under Billede af en Vandring i Bjergene med Solopgang og Middagshede og Alpenglügen og Afgrunde og sprudlende Kilder og det hele, at Kong Christian IX ved Taflet om Aftenen løftede sit Glas og sagde: »Maa jeg takke Dem for den smukke Rejsebeskrivelse!« Se det var jo dog ikke Mening. — Ja, Gud gøre os til hellige Tjenere med Tjenersind og hellig Færd paa det hellige Sted.«

Ja, det var Tjenersindet, der igen dikterede ham. Skade kun, at saa mange ogsaa her mente, det var Selvglæden og Selvforherligelsen.

— — —

Som det var Festen, der prægede Søndagene i Kirken, saaledes var det ogsaa Festen, der tilstræbtes i Menighedens Dagligdag. Pastor Fibiger var utrættelig i sin Opfindsomhed og en Mester til ligefrem at trampe Jubilæer op af Jorden. Der skulde kun lidt til, før han øjnede Historie.

Det hændte jo, at han var lidt langt ude med sine Festidéer, men som Regel formaaede hans egen Begejstring og stædige Udholdenhed at smitte og overvinde andre. Han opnaaede dog ikke at overtale Biskop *Rørdam* med sin Plan om Eliaskirkens festlige Indvielse. Han fortæller herom i »Guds banede Vej« (S. 216).

»Det var min Tanke, at vort Menighedssamfund, vore unge, vore Børn — kort sagt: hele Menigheden skulde samles i Mariæ Kirkesal til Andagt og Tak Søndag Morgen, og saa vilde vi sammen holde Flyttedag. Vi skulde gaa i Procession — helst med vor elskede Biskop i Spidsen — fra Vesterbrogade 17 til Vesterbrogade 49, med et Orkester foran, og følge efter med

Lovsange. Vi vilde ogsaa have Danebrog i Spidsen, og alle skulde vi bære lysegrønne Bøgegrene i Hænderne, — »af Haabets grønne Maj jeg vil en Pinse-Løvsal bygge«.

Men da jeg forelagde denne glimrende Plan for Biskoppen, nægtede han at gaa med paa den. Forgæves kæmpede jeg for, at vi ikke skulde være saa rædde for at vise os. Andre gik i Procession hvert Øjeblik, men vi var alt for bange . . . Men nej, — alt forgæves, Biskoppen, som jo altid var rar, morede sig vel over Idéen, men henviste til, at det kunde spærre Sporvognstrafikken! — Ja, det gør de jo ellers, bare der brænder et Fag Gardiner paa den anden Side Gaden, saa lægger de jo Brandslanger tværs over Sporene. Men nej igen, alt forgæves. Planen maatte desværre opgives. Og saaledes indskrænkede Processionen sig til — med Biskoppen og Overpræsidenten i Spidsen — at gaa fra en tom Hjørnejlighed i Svendsgade over til Kirken.«

— — —

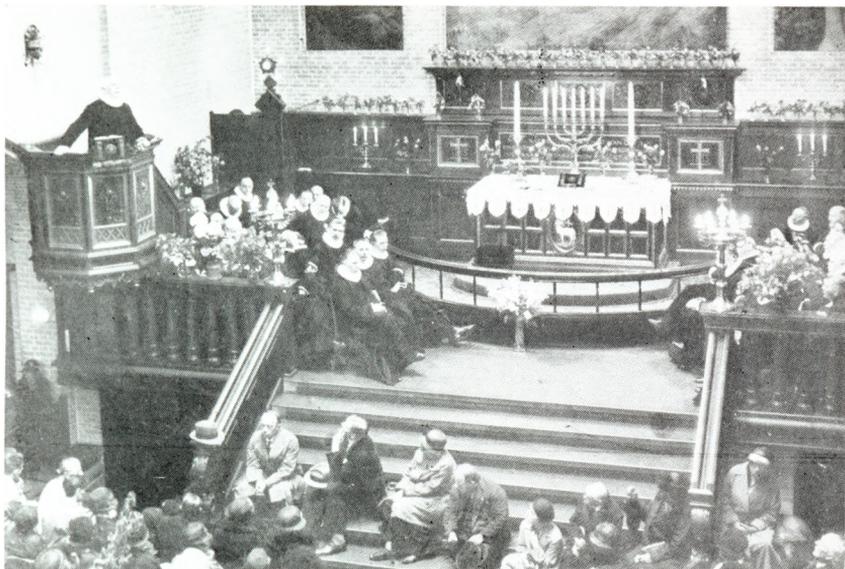
Særlig staar vel Eliaskirkens Fødselsdage, de mange 17. Maj-Dage, som skønne, festlige Minder for Menigheden. Altid noget nyt, noget interessant!

Eller de store Kirkehøjtider, hvor Menigheden ofte levede mere i Kirken end i Hjemmet. I 1916 skriver Overretssagfører *Staal* i Indre Missions Tidende:

»Og se nu, hvorledes Eliaskirken fejrer Paasken. Mandag—Onsdag hver Aften Gudstjeneste, hvor 3 fremmede Præster talte . . . Torsdag 2 Altergangsgudstjenester. Fredag ingen Højmesse. Men fra 12—3^{1/2} Sørgehøjtid i den florbehængte Kirke. Syv Gange besteg Fibiger Prædikestolen for at tale over de syv Ord paa Korset. Mellem hver af disse syv Andagter Vekselsang mellem Præst og Menighed, Bibeloplæsning af syv Lægmand, stille Bøn og almindelig Salmesang . . . uforglemmeligt!«

Uforglemmeligt! — skriver *Staal*. Det er vist netop det, der fylder saa mange af Pastor Fibigers Venner, som føler, at med ham blev et stort, smukt Kapitel af Eliaskirkens Historie, ja, af Københavns og vort Lands Kirkeliv sluttet.

Uforglemmeligt!

Pastor Fibiger paa Prædikestolen ved Eliaskirkens 25 Aars Jubilæum,
17. Maj 1933.

Eliaskirkens Præster.
Siddende: Nedergaard, Müller, Fibiger, Aug. Andersen, Agger.
Staaende: Fredbo-Nielsen, Nørfelt, Jul. Andersen.

6. I DEN SNÆVRE KREDS.

Danmarks lykkeligste Præstehjem.

Ja, saadan kaldte man det Præstehjem. Maaske var det for meget sagt, men det er i hvert Fald ikke for meget sagt, at et *lykkeligere* Præstehjem ikke kunde findes, en velsignet Ramme, nu et uforglemmeligt Minde, for de seks Børn.

I Ranum fødtes Døtrene *Grethe* og *Annette* og i København deres eneste Søn, *Børge*, samt Døtrene *Yrsa* og *Ulla*; den næst- yngste, *Litzia*, er derimod født paa »Eskilstrup«.

Hjemmets Lykke laa deri, at Pastor Fibiger og hans Hustru var knyttet til hinanden med en Kærlighed, der fra hin 17. Maj 1891 i Frederiksdal, og til Døden skilte dem, holdt sig levende og usvækket, deri at de kunde dele det bedste med hinanden og »Sandheden tro i Kærlighed« kunde vejlede og støtte hinanden.

Deres Samliv var ikke uden haarde Prøvelser, der i særlig Grad tyngede og knugede, da Fru Fibigers Helbred i 1909 fik sit Knæk under de mange Krav og Byrder, der blev lagt paa hendes Skuldre.

Selvom Pastor Fibiger elskede hende grænseløst, var han dog for robust til at forstaa Grænsen for hendes Ydeevne, han, der i de første Aar kunde byde sig selv det utrolige, kunde skrive og tale i Telefon paa een Gang og dog være klar i Hovedet.

Et stort Hjem, der altid var aabent, et stadigt »run« af Menesker, een Gang uventet tre til Frokost og en anden Gang fire til Middag, maaske netop paa en Dag, der stod i Levningernes Tegn, ustandselige Møder baade i og udenfor Hjemmet, — og overalt var hun med, i Beværtningsmissionen, ved Basarer, som Bladuddeler — og altid maatte hun være rede til midt i sine husmoderlige Formiddagspligter at blive kaldt ind i Træffetiden for at yde Støtte i Sjælesørgergerningen, — og saa endelig de seks Børn.

Der var i Sandhed nok, der kunde slide paa hendes følsomme Sind og nedbryde hendes Nervesystem. Men trofast stod hun ved hans Side uden Klager og Bebrejdelser, tværtimod uendelig lykkelig i Bevidstheden om, at ogsaa hun maatte være med

i et Arbejde for sin Frelser, Side om Side med den, hun elskede og beundrede.

Dybt afhængig var hun af ham og støttede sig til hans stærke Karakter, især da det begyndte at knibe for hende, og Depressionerne sneg sig ind over hende, og inderligt savnede hun ham, da der til sidst ikke var andet for hende at gøre end for en Tid at forlade Hjem og Børn, af hvilke den yngste, Ulla, kun var godt to Aar, og søge Rekreation i rolige Omgivelser. Hendes Exil strakte sig over det meste af et Aar, men hun bar det med gudhengiven Ydmyghed.

De mange Breve, der i denne Tid udveksledes mellem de to Ægtefæller, røber en saadan Strøm af gensidig Kærlighed og en ubetinget Tillid til Herren, at man kunde have Lyst til at aabenbare dem for alles Blikke. Men de rummer samtidig en saadan Kærlighedens Ynde og Sjælsrenhed, at en vidtgaaende Blottelse af deres Indhold vilde være intet mindre end Profani.

Her skal kun anføres et ganske lille Uddrag, der er karakteristisk for Forholdet mellem dem og ikke mindst for deres hellige Lydighed under Mesterens Haand.

— — —

Brev fra Fru Fibiger, 1. April 1909.

»— — — Det er sandt, min kære, kære Andreas, du er min bedste Ven paa Jorden. Der er ingen Mennesker, der er det for mig, som du; der er ingen, der kan hjælpe mig som du; der er ingen, jeg elsker, som dig, — der har hele, hele mit Hjertes Kærlighed. Aah, men hvor har det været trangt i denne Maa-
ned at være uden dig; men ogsaa dermed har Herren haft sin Hensigt og vil lære mig at bygge ene paa ham som min Klippe, min dyrebare Frelser. — — Nu har han os i Smeltediglen, oh, maatte vi da ære ham derigennem og takke ham ogsaa for denne Tid, — maatte jeg dog rigtig lære at sige vor trofaste Gud *Tak*. Gud vil ogsaa lægge hver Dag til Rette for os, og bed om, at jeg maa være *stille* overfor, som han gør det og vil det, — at Herren dog helt maa faa sin Vilje med os — saa vil han ogsaa i sin Time føre mig helt rask og helt glad, ja, meget gladere end før, hjem igen til Eder, I mine elskede Kære, — gladere, fordi Herren har gjort saa store Ting imod os.«

— — —

Brev fra Pastor Fibiger, 11. Maj 1909.

»— — — Og du skal se, min kære Ulla, at han vil i sin Time gøre alting godt for os, — ja, vi skal komme til evig at prise ham for, hvad han nu tilsender os i Naade. Mit Hjærte har nu fundet Trøst og er blevet stille, bl. a. ved i Dag i Løsenbogen at læse: »Tal, Herre, din Tjener hører!« Sandt at sige, havde jeg ventet mig et rigtigt dejligt Trøstensord — for det har Gud saa tit givet mig, netop naar jeg har været bedrøvet, og strax vilde min egoistiske Tanke ikke rigtig ind under Velsignelsen netop i *det* Ord. Men siden hen i Dagens Løb arbejdede det sig mere frem i mig: jeg har vist i alt for høj Grad været optaget af »at stirre paa mit eget«, — intet andet sanset end Smærten ved Faderens straffende Haand, — dertil Længselen efter dig og efter et helt Samliv med dig i Hjemmet, — og saa har jeg altfor lidt haft mit Hjærte vendt mod dette: hvad vil *Herren* dig igennem dette? Hvilke »særlige Ting« vil han derigennem udvælge dig til? Hvad har Gud i Grunden faaet ud af dig, — eller ud af *det* med dig? — Og det var ligesom denne Tanke løftede mig op fra et lavere Plan, op i en højere Sfære, derop, hvor Hjærtet siger: »Tal, Herre, *din Tjener* hører!« — og hvor man kun begærer at herliggøre Gud. — — — Gud kan slet ikke lade være at hjælpe os — —; thi *enten* vil han hjælpe os ved at gøre alting vel, herligere endnu end før, — — *eller* ogsaa vil han give os Kraft til at *være glade* i de Kaar, han beskikker os, som han har gjort det med saa mange, mange syge, svage-lige og lidende af sine Børn. Men i begge Tilfælde *faar* vi jo Hjælp! — — Nu skal jeg sige dig noget, min elskede Ven: lad os to nu tage hinanden trøstig og trofast i Haanden, og lad os saa vandre *sammen* den Vej, ad hvilken Gud i Naade leder os. Lad os ikke gøre Vejen sværere ved Tvivl eller Knur eller Bekymringer eller ved at give efter for eller lade os overvælde af Sorg. Men lad os korte Vejen ved Tro og Bøn og Sang. — — Og lad mig saa tilføje, min Elskede, hvor inderligt jeg har dig kær, Du, min kæreste, kæreste Ven, *min Eneste*, min elskede Ulla. Gud bevare og Gud styrke dig i Naade!«

— — —

Svarbrev fra Fru Fibiger, 12. Maj 1909.

»Tak — Tak for dit inderlig kære Brev i Dag, der blev mig

til stor Trøst og Opmuntring, — saadan forstaar jeg min Elskede, min stærke, trosvarme Andreas, der er stille for Gud og *hviler* i hans Haand og tager alting fra Gud, og dermed ogsaa bliver en Hjælp for mig, — ja, Gud gøre os stille hver eneste Dag, — og han hjælpe os til at tro, som jeg maatte sige det til mig selv i Morges: »Alle Ting samvirker til Gode for dem, som elsker Gud,« — og da det saa blev lidt svært at vaagne til en ny, tungsindig Dag, da maatte jeg sige: »Gud gør ikke Byrden sværere, end du *kan* og *skal* og *maa* bære den, og han gør Prøvelsen og dens Udgang saadan, at vi kan taale den.« — Jeg var saa glad for dit Brev, min elskede Ven, ja, vi to vil holde sammen, hvad saa end Mennesker siger, bryd dig aldrig om det, for det er jo Løgn, lige ud sagt, at du har været streng ved mig, saadan noget Sludder, *nej, der har ingen lykkeligere været end os to*, meget, meget lykkelige har vi været, vi to, — og nu har Gud grebet ind, og vi véd ikke, hvad han vil — jo, det er sandt, hvad du siger: han *vil* hjælpe og kan ikke andet end hjælpe sine smaa, svage Venner, men hvordan han vil forme sin Hjælp, det kender vi ikke nu, — oh, Gud i Himlen véd, hvor jeg længes til mit Hjem, min Mand, mine Smaa, — Han er den, der *alene* kan gøre Hjærterne stille, og vi maa bie paa hans Time. — —«

— — —

Langsamt vendte Kræfterne og Sindsroen tilbage, og saa fik de deres elskede Mor og Hustru hjem igen. Atter stod hun from, taalmodig og lydig i deres Kreds, atter var det »Danmarks lykkeligste Præstehjem«, om end hun uden Tvivl havde faaet et Knæk i sine Kræfter, som hun aldrig helt forvandt.

— — —

Den daglige Husførelse var yderst beskeden og enkel, til Tider spartansk, og det var nødvendigt i de mange Aar, da Udgifterne var store, og da Præstefolkene var henvist til at eksistere for den beskedne Embedsgage.

Pastor Fibiger var selv en dygtig Økonom, fordringsløs og nøjsom med sin Person. Allerede som 21-aarig Student skriver han i Dagbogen: »*Gjærrig* er jeg ikke, men *ødsel* er jeg heller ikke. Mellem disse to Laster ligger *Paaholdenheden*, og endelig

Sparsommeligheden (Scharlings Ethik). Sparsommelig det er jeg; jeg er ikke som dem, der ikke *kan* have Penge, uden at de skal rulle.« —

Disse Ord fik Lov at gælde hele hans Liv. Det var forbavsende, saa lidt han kunde nøjes med, hvad f. Eks. Klædedragten angaar. Han var ulykkelig, naar han blev tvunget til at købe nyt Tøj, men det maatte jo til. Og naar han saa endelig skulde til det, var dets Udseende ham ganske ligegyldigt, bare det kunde tjene det Formaal, det skulde. Alt, hvad der tangerede Ordet »Mode«, fandt han latterligt, og han rystede paa Hovedet, naar Børnene, da de blev voksne, prøvede paa at fikse ham op. — »Er det ikke godt nok?« var hans stadige Omkvæd.

Et lille Smudsblad bebudede engang, at Pastor Fibiger skulde paa Sommerferie, og antydede, at han sikkert skulde til »Marienlyst«, der var kendt som et godt Madsted. Det var nu en af den Slags Forbiere, som han tog med et Smil. Skønt hans Ydre kunde lade én ane, at han var daglig Gæst ved et veldækket Bord, saa var det modsatte dog Tilfældet. Mad skulde han jo have, men han kælede saavist ikke for sin Gane — altid i det daglige det mindst mulige og saa enkelt som muligt, og dog maatte han hele sit Liv sukke under »et stort Kød med en høj Rejsning«.

Sparsommeligheden gik igen i alle Smaating. Se ham f. Eks. sidde ved sit Skrivebord og ordne Posten. Alle brugte Frimærker blev omhyggeligt klippet af og lagt til Side; de kunde anvendes til et godt Formaal. Alle blot nogenlunde anstændige Konvolutter blev gemt og benyttet senere. Alt ubenyttet Brevpapir, som uøkonomiske Brevskrivere fraadsede med, blev klippet fra og gemt hen. Kun ved meget festlige Lejligheder brugte han et Stykke »købt« Brevpapir, ligesom der gik en Anelse af noget højtideligt gennem Stuen, naar et af de »stive, hvide Kort« kom frem.

De utallige Manuskripter, der er udgaaet fra hans Haand, til alle hans Bøger, Pjecer, Artikler, Prædikener, ja, Breve til Børnene, blev skrevet paa Bagsiden af kasserede Tryksager, Reklamer eller anden Makulatur. —

Kom man paa Besøg, blev man ofte sat til at reparere et eller andet, et Rullegardin, der ikke passede, en Billedramme, der

trængte til Søm, en Skosaal, der var gaaet fra o. s. v. Det skulde gaa haardt til, inden en Ting blev kasseret.

Kald det smaatskaaren Nærighed. Ja, det er maaske ikke i Pagt med Tiden, hvis Omkvæd, som Pastor Fibiger sagde, er: »Vi ta'r en Vogn!« Men det var Udtryk for en Respekt for Guds Gaver og en god, gammeldags Indstilling, som vor Tid har meget at lære af. Og endelig var der jo det saare tiltalende ved hans »Nærighed«, at den i første Række var rettet mod hans egen Person.

— — —

Som *Opdrager* var han præget af sin Generation. Det er ganske pudsigt, at han allerede som ung Student udtaler i Dagbogen, hvordan han vil være over for sine eventuelle, fremtidige Børn. Han skriver: »Hvad nu Børnene angaar, saa vilde jeg kun forlange én Ting ubetinget af dem, og det var Lydighed. Forøvrigt skulde de have relativ Frihed.«

Heller ikke denne Leveregel fraveg han nogen Sinde. Han var streng og ubøjeelig over for sine Børn. Dominerende Hus-tyranner af Børn var hans Rædsel.

I gamle Dage, da Hjemmet ofte Aften efter Aften var optaget af Møder af alle Slags, blev Børnene puttet i Seng. Saa kom Far ind. Alt var stille! »Der er to Ting, Mor og Far sætter Pris paa!« raabte han, og siddende i Sengene svarede de alle seks som med een Mund: »At vi er lydige og taler Sandhed!«

Saa fik de Besked om, at de maatte sove, hvis de havde Lyst, og høre efter Mødet, hvis de havde Lyst. Kun een Ting stod fast: »Ikke en Lyd herindefra!« — Og der kom ikke en Lyd. De rystede for den strenge Fader.

Og dog saa de ham ogsaa fra en helt anden Side. Tiden havde jo nemlig lært ham at overvinde den gamle Aversion mod Børn. Han lærte at komme i Kontakt med dem indtil Fuldkommenhed, og han lærte at more sig med dem.

Hans Humør havde allerede fra de tidlige Ungdomskaar kunnet give sig de pudsige Udslag. Han kunde da ogsaa ganske chokere sine Børn, naar de var paa Tur, og han saa pludselig stillede sig op midt paa Fortovet og sang, saa det gjaldede mellem Husrækkerne, blot for at more sig over deres forfærdede

Miner og Flugt ind i de nærmeste Porte, at dog ingen skulde tro, at den gale Mand var deres Far.

Lykkelige var de, naar han f. Eks. stak i Gadedrengeløb ned ad Gl. Kongevej med hele den jublende Flok. Hans ustandselige Fyrværkeri af Vittigheder, hans Replikker, hans Drillerier var en stadig Kilde til Latter og Morskab.

Skønt han ejede dette straalende Humør, lo han mærkeligt nok sjældent selv. Han smilede og smaalo, men Udløsningen i den stærke Latter kendte han ikke; det blev, som han selv sagde, til en »underlig Fnisen«.

Det hændte dog, at han havde sin saakaldte »Krone-Latter«, ofte fremkaldt af en lille Pudsighed eller Beretning, som andre maaske fandt ganske jævn. Men saa lo han, saa Taarerne trillede ned ad hans Kinder, og Latterens Ophavsmand blev altid belønnet med en Krone for denne Forfriskelse.

— — —

Sine Fridage, Onsdagene, holdt han strengt Haanden over. De blev brugt dels til de mange Ting, Dyrkelse af Privatinteresser, som Arbejdsdagene ikke strakte til, og dels til Dyrkelse af Familielivet. Ofte gik han ud alene med sin Hustru eller ogsaa med »disse uvidende Børn«, som skulde opdrages og have deres Horizont udvidet, paa Museer og til andre Steder, der talte med Historiens Stemme, og altid var Samværet med ham festligt og fængslende.

Mest af alt tog hans Opdragelse dog Sigte paa de levende Sjæle, at de maatte blive ledet hen til de levende Vandstrømme, ikke ved Tvang og Trusler, men gennem Erkendelse af, at den Velsignelse, der hvilede over deres Barndomshjem, var ovenfra, fra Lysenes Fader. Altid indrømmede han dem en »relativ Frihed«; de kunde i og for sig gøre, som de vilde; men den Tillid, han mødte ogsaa dem med, og den Kærlighed, der strømmede dem i Møde, forpligtede dem ubevidst over for Hjemmets Aand og dets Traditioner. Altid søgte han at bevare deres Fortrolighed, navnlig Børges, som den eneste Søn.

I en Artikel (1919) fortæller han om en Far og en Søn saaledes: »— — Det var ikke mellem dem som i mange andre Tilfælde, at Faderen havde trukket sig tilbage i en vis Slags dumstolt Forfængelighed for at kunne bevare »Autoriteten«, og ej

heller havde Sønnen derfor haft Grund til paa sin Side at undrage sig sin Faders Selskab og vælge sig Kammerater. Men de var som sagt rigtig gode Venner. Faderen havde ikke glemmt, hvordan det var at være ung, og Sønnen kunde ikke finde nogen ivrigere Tilhører eller nogen mere vis Raadgiver end Faderen, og derfor ejede de to i rigt Maal det, som er den største Herlighed mellem Forældre og Børn: Fortrolighedens kostelige Gave.

— Men saa skete der paa een Gang noget sælsomt. Der indtraadte pludselig en Forandring i Sønnens Forhold overfor Faderen. Han trak sig øjensynligt tilbage, undslog sig for Spadsereaturene, lod Faderen gaa alene og opholdt sig, naar de var hjemme, helst paa sit Værelse, hvor han oven i Købet laasede Døren. Faderen blev meget bedrøvet. Han talte meget med Gud om det; for ham udøste han sin Sorg; thi det, der pinte ham mest, var Mistanken om, at en fremmed Magt havde sneget sig ind og magtstjaalet hans Søn.

Denne Tilstand varede i tre Maaneder, og det pinte Faderen meget. — — Efter de tre Maaneders Forløb oprandt Faderens Fødselsdag. Om Morgenen tidlig kom Sønnen glædesstraalende ind til sin Fader og ønskede ham kærligt til Lykke og havde atter fuldstændig sit gamle, aabne, glade Præg. Og saa kom Forklaringen! Med stolt Glæde præsenterede han sin Fader hans Fødselsdagsgave: et prægtigt Skrin, kunstfærdigt udskåret og smukt poleret.

»Og det har du lavet?« spurgte Faderen. »Ja, hver en Smule,« svarede Sønnen, »kan du saa forstaa, at jeg aldrig havde Tid til at spadsere med dig, og at jeg altid laasede min Dør for dig!« »Ja, saa skal Gud have Lov og Pris, at det ikke var andet,« udbrød Faderen bevæget, »og du, min kære Dreng, skal have Tak. — — Men du véd ikke, hvor jeg har lidt ved dette, at du saadan trak dig tilbage fra mig. Og husk det til en anden Gang, min kære Søn, at hvor glad jeg end er for din Gave, saa er der dog *intet*, jeg sætter saa megen Pris paa og saa nødvendig vil undvære som *dig selv!*«

Dette lille Træk er en Selvoplevelse i hans Forhold til hans egen Søn og viser, hvor dybt det smertede ham, naar Fortroligheden glippede.

— — —

I „Danmarks lykkeligste Præstehjem“
1923.

Det milde Sind var Hjemmets Valgsprog. Det daarlige Sind var bandlyst. Ikke for intet hang paa Hjemmets Væg Dødsmasken af den yndigt smilende, unge, franske Pige, der fandtes død i Seinen. I Præstehjemmet hed hun kort og godt: det milde Sind. — Ikke for intet hang Fru Fibigers Yndlingsord dér, brændt i en Egetræstavle: »Eders milde Sind vorde kendt af alle Mennesker.« —

Det var et Hjem, hvor Sandheden blev sagt, ikke i Hidsighed og Rethaveri, men i Kærlighed. Alt kom frem: Sorger og Glæder, Bekymringer og Vanskeligheder, Oplevelser og Planer. Alt blev nævnet ved dets rette Navn, uden Omsvøb. Der var ren Luft, og der var Fred i de Stuer. Der blev — aandelig talt — hver Dag støvet af.

Det gav en forunderlig fri og kærlig Tone. Der blev aldrig lagt Baand paa Følelsens Udtryk. Ordet »elske« blev hyppigt *brugt*, og det blev *levet* i det Hjem.

Det betyder ikke, at de altid sad og svævede paa en duggvaad Rosensky. Det er allerede nævnet, at han ikke een, men mange Gange med sine harcellerende Drillerier gav Anledning til Fortrydelse, og det skete ogsaa i Hjemmet. Men saa snart han mærkede, at der var noget galt, noget der skilte, skulde det straks luftes ud.

Da Børnene blev store, kunde de frit komme frem med deres Anklager. »Men søde Barn« — han havde altid denne stærke Understregning af »søde« — »har jeg saaret dig med det? Jamen, det var jo slet ikke Meningen. Kan du tilgive mig mit daarlige Sind og min Klodsethed?« — kunde han saa sige.

Og hvem blev saa ikke afvæbnet! Hvem blev ikke lille, naar han kom og kyssede *dem* og bad *dem* om Forladelse! Alle Skærmydsler blev saa smaa og ligegyldige i den Atmosfære. Hvor var det et vidunderligt Slagord, han ofte brugte: »Hvad betyder det paa den store Dag?«

Næsten som en gammeltestamentlig Patriark forstod han at samle dem om sig og skabe et Hjem i dette Ords smukkeste Betydning og en ubrydeligt sammenknyttet Familiekreds, »den kinesiske Mur«, som han yndede at kalde den paa sine gamle Dage.

Med Venner i festligt Lag.

Det var et Hjem med aabne Døre, stort Hjerterum og mange Venner. Rundt i vort Land sidder mange Præster, for hvem Studentertidens Timer i det smukke Præstehjem var Feststunder.

Ikke faa blev »Plejebørn« i Hjemmet hos »Onkel Paf« (P(astor) A. F.) og Tante Ulla. I særlig nær Tilknytning stod, som foran nævnt, Pastor Nørfelt og hans Hustru. Hun var under Fru Fibigers Sygdom i 1909 blandt de gode Venner, der i opofrende Taknemlighed følte, at hendes Plads var i det for en Tid moderløse Hjem.

Ved Festen paa Pastor Fibigers 60-Aars Fødselsdag udtalte Pastor Nørfelt bl. a.: »Der er talt paa Børnenes Vegne, men Pastor Fibiger og Hustru har haft mange Børn, mange flere end dem, paa hvis Vegne der blev talt, en hel Række af Plejebørn, hvoraf ogsaa en hel Del er her i Aften med megen Taknemlighed og Kærlighed i vore Hjerter. Hvor havde disse to Venner et varmt Hjerte og et aabent Sind, og hvor var det et velsignet Hjem, saa vi, der kom der, synes, at vi ikke har kunnet tænke os noget bedre Hjem som Forbillede.«

Der er i det foregaaende talt om Hjemmets Nøjsomhed. Pastor Fibiger havde dog fra sit Barndomshjem taget den Arv med sig, der hed Sans for *Hjemmets Fest*. Han følte Trang til at samle de mange Venner om sig. Og var der Fest, saa var der Fest, og Dagligdagens Spartanskhed blev suspenderet for en Aften.

Hjemmet talte om svundne Slægter og gammel Kultur. De smukke, gamle Møbler, som der alle var »Historie« i, Ahnemalerierne, Arvesølvet, — alt straaledede i Skæret af de mange levende Lys. Og dør sad han, »en ægte pater familias«, som han er blevet kaldt, som det samlende Midtpunkt.

En saadan Aften blev ikke spildt i tom Underholdning med tilfældig Snak og Selskabsdiskussion. Der skulde noget lødigt ud af den, og han havde altid et »Program«. I saadanne Stunder fik man Lov til at stifte Bekendtskab med den mesterlige Fortæller og den alsidige Humanist.

Historien var selvfølgelig hans Kæphest. »Jeg hører til de

historisk-begejstrede,« skriver han et Sted, »jeg har altid fundet, at intet var mere spændende end at vandre paa historisk Grund og læse om Menneskeslægtens Førelser gennem Tiderne. — — Netop det, at det *ikke* er Romaner og Fantasi, gør det endnu mere tiltrækkende for mig. Jeg vil gerne skrive under paa, hvad en stor Mand (vistnok Carlyle) har sagt: Gud er den største Digter, og hans Digt hedder Virkelighed!«

Han sad inde med megen historisk Viden, og den blev levende i hans Mund. Ofte var det Slægtshistorie, han underholdt med, og det var ikke det mindst interessante. Han var i Besiddelse af en udpræget Slægtsfølelse og Pietet for Ahnerne.

Eller det var Rejseoplevelser, han levendegjorde, præget af hans skarpe Iagttagelsesevne, det friske, sprudlende Vid i Gengivelsen og spækket med en skarp Hjernes historiske Kommentarer.

Litteraturen var han velbevandret i, og ofte var det hans Overvejelser over en Bog, der var en Aftens clou. Ikke sjældent førte han i Dagspressen eller i privat Korrespondance om ikke just Polemik saa dog saare interessante Meningsudvekslinger med sin Tids førende Skribenter, Gunnar Gunnarson, Johs. V. Jensen, Helge Rode o. fl. — og det gav i Sandhed Stof til interessante Aftener.

Musik og *Sang* satte sit afgjorte Præg paa det Fibiger'ske Hjem.

Den 20-aarige Student skriver i sin Dagbog: »Mine Forældres musikalske Begavelse har det behaget et naaderigt Forsyn at lade gaa i Arv til os alle tre. Det er i Sandhed en stor Gave; jeg véd for mit eget Vedkommende ikke, hvad jeg skulde gjøre, hvis jeg ikke kunde synge. Ofte naar der er gaaet mig noget imod, har jeg ræsonneret som saa: »Aah, hvad! Du lever vel det foruden, og i hvert Fald har du da Lov at synge,« — og saa synger jeg, saa Folk vender sig om og glor efter mig.

Da jeg var lille, sang jeg Sopran. Engang til Sangprøve i Randers, hvor jeg var Forsanger, satte jeg Sangen: »Hvo ikkun lader Herren raade —« en halv Tone for højt. De fulgte mig alle, og til Trods for, at Sanglæreren gned Violinen, som en rasende i den rette Toneart, holdt vi dog Tonen helt ud, hvorover Sanginspektøren kom hen til mig, tog mig under Hagen

og sagde: »Bliv saadan ved, som du har begyndt,« hvilket var en stor, misundelsesvækkende Udtalelse.«

Desværre lærte Pastor Fibiger aldrig at spille, skønt han havde stort Talent derfor. Han levede hele sit Liv stærkt i Tonernes Verden. Altid klingede i hans Indre et eller andet Musikværk, som han trommede i Takt til med Fingrene, hvad enten han var i Samtale eller sad og arbejdede.

Han ejede i udpræget Grad Harmonisans og havde altid sit Øre hos Bassens dybe Klange. »Hør Bassen!« udbrød han ofte, »det er den, der bærer det hele.«

Denne Sans gav sig tydeligt Udslag i hans eget stadige Basakkompagnement; altid sang han 2. Stemme under Fællessangen, dyb og sikker. For os, der Gang paa Gang hørte den, sidder Klangerne endnu i Øret, naar vi synger de Sange, hvor den traadte særlig karakteristisk frem.

Ogsaa Fru Fibiger var sangligt begavet — om end ikke saa alsidigt som sin Mand — med en klar, sikker og smuk Stemme, og til alle de 6 Børn gik den musikalske Sans umiskendeligt i Arv. Ikke underligt, at det blev et syngende Hjem.

Repertoiret var stort og alsidigt, det spændte fra Arier over Romancer og Skønsange til muntre Vaudevillesange og lystige Studentervisser. Vise efter Vise, Vers efter Vers kunde Pastor Fibiger rulle frem med, udenad, foredraget med al hans lune Humor.

Men, som han siger allerede i Studenterdagbogen: »Hvad selve Sangene angaar, holder jeg mest af de alvorlige, »pæne« Sange, og jeg er ofte i Selskab kjed af at skulle synge »noget morsomt« hele Tiden.«

Det blev ved at gælde. De Venner fra »gamle Dage«, der overværede Sangaftenerne i Hjemmet, vender Gang paa Gang tilbage til de Feststunder, naar Præsten og Fruen sang de smukke, aandelige Sange tostømmigt, f. Eks. »Jerusalem«.

Det var den, der engang gjorde et saadant Indtryk paa den gamle Provst *Blume*, at han, betaget af de Syners Herlighed, der i Sangen blev oprullet for ham, kastede sig paa Knæ midt i Stuen og under Taarer udbrød: »Oh, Jerusalem, Jerusalem, du fagre Stad, naar skal jeg vel se dig og betræde dine Guld-gader!«

Senere stod Børnene fra den ældste til den yngste i Kreds om Klaveret, og opfødt med Musik, som de var, og fyldt med et Tonevæld i deres Indre sang de — sang ud af deres Hjerters Fylde og Glæde, klokkerent og med straalende Øjne, — en lykkelig, benaadet Familie.

— — —

Autografsamleren Fibiger kan ikke forbigaa, naar der tales om Feststunder i hans Hjem. Som tidligere omtalt begyndte han allerede i 1887, 19 Aar gl., at samle Autografer, dikteret dertil af sin historiske Sans.

Den første, han skaffede sig, var Holger Drachmanns, til hvem han sendte sit Ønske i et langt, entusiastisk Rimbrev. Drachmann kvitterede omgaaende med et 4-liniet Rim, og fra den Dag var Fibiger ivrig Samler

Paa samme Tid skriver han i Dagbogen, at han har faaet to af Professorernes Autografer: »Begge ere reverenter talt huggede paa Universitetet, hvor de vare opslaaede, men formedelst Ælde unødvendige, saa Synden bliver ikke saa stor.«

Han skaffede sig efterhaanden en værdifuld og anselig Samling paa op mod 1000 »fine« Autografer, en af de største Privatsamlinger i vort Land, og næsten alle Eksemplarer er skaffet ved direkte Henvendelse til de paagældende, gennem deres efterlevende Slægtninge eller Bekendtskabskreds. Kun ganske enkelte er erhvervet ved Køb.

Han satte en Ære i at samle Autografer netop paa den Maade, og hans Samling fik jo derved et stærkt personligt Præg. Den var interessant Underholdning for mere end een Aften, og Pastor Fibigers Kommentarer til de forskellige Eksemplarer og deres Erhvervelse var ikke det mindst interessante.

Altid var han paa Jagt, baade herhjemme og paa sine Udenlandsrejser. Mest karakteristisk er maaske hans Besøg hos »Les quatre grands« (»De fire store«) i Paris: Marskal Foch, Præsident Clémenceau, Marskal Joffre og Præsident Poincaré.

Det skete i 1926, da han var paa Rejse med to af sine Svigersønner, Lægerne *Henrik Levinsen* og *Poul Gøtzsche*.

Han havde i Forvejen bedt den danske Præst i Paris, *Gustav*

Arnberg, undersøge, om de fire Herrer var i Paris, og hvor de boede. Han skriver herom bl. a.:

»Naa, vi kom til Paris og sad i god Behold hos Pastor Arnberg. Da vi havde spist, spurgte jeg ham, hvordan det var gaaet med »de fire store«. Jo, han havde da været i Legationen og havde ogsaa faaet Adresserne; men da de deroppe hørte, hvad jeg havde i Sinde, havde de taget sig en billig Latter, — det manglede bare, at en hvilkensomhelst Turist uden videre skulde rende d'Hrr. paa Dørene og bede om deres Autografer.

Da mine Svigersønner derved fik Rede paa, hvad deres taabelige Svigerfar havde haft i Sinde, og Pastor Arnberg sluttede sig til, genlød ogsaa Præstens Stue af en homerisk Latter, — og dér sad saa den arme Jæger. — Naa, tænkte jeg, det er maaske de unge, der har Ret, og dig, der fra din Ungdom har levet i en vis uklar Idealismus, som nu har tabt sin Magt og Ret i vor realistiske Tid. Maaske er det ogsaa for frækt, for vanvittigt, — eh bien! (det er Fransk og betyder: nu vel! Men vi var jo ogsaa i Frankrig!) — eh bien, saa maa du finde dig i at være bleven gammel, og saa lader vi den Fugl flyve. —

Saa fløj den, og der blev ingen Jagt. Og vi var i Paris i otte Dage og saa det, man nu en Gang skal se, og nu var det sidste Dag. — — Alt aandede Fred og ikke den mindste Jagt-Fare.

Pludselig siger Henrik: »Hør, Svigerfar, skal du ikke ud paa din Autografjagt?«

»Næh — I dumme Børn har jo slaaet Benene fra mig den første Aften og gjort det hele til Grin.«

»Ja, vi synes nu alligevel, du skulde prøve. For kommer vi hjem, uden at der er sket noget, vil vi jo ikke faa Ro for dine Stikpiller Resten af Livet.«

Naa, hvordan det gik eller ej, nok er det, pludselig vaagner Jagtinstinktet i mig, Jægerblodet begyndte at bruse, og skønt vi kun havde denne ene Eftermiddag tilbage, springer jeg op med Udraabet: Enten samler man paa Autografer, eller man gør det ikke, og da *jeg* gør det, saa op til Daad!«

Der var mange Hindringer at overvinde; Tjenerskab, Sekretærer, Adjutanter m. fl. skulde besnæres etc., etc., men Jægeren var utrættelig og kom egentlig først rigtig til sig selv, da han sammen med den ene af Svigersønnerne stod i Clémen-

caus Bibliotek. Selv om Sproget ikke lagde ham synderlige Hindringer i Vejen, var han dog lidt benovet.

»Nu stod Poul og jeg altsaa bogstavelig talt i »Tigerens« Hule. Forberedt paa, hvad jeg vilde sige, var jeg ingenlunde, men nu var jeg der altsaa. Paa een Gang gik Døren op, og ind traadte den frygtelige Tiger, — en lille, sammensunken Gamling, — dengang mellem 85 og 86 Aar — — — med mærkeligt levende, klare og stærke brune Øjne. Jeg præsenterede mig selv og Poul, og saa maatte jeg jo til det, — sprang lige ud i det.«

Saa improviserede han paa Fransk en Takke- og Hyldesttale til Præsidenten, sikkert ikke grammatikalsk korrekt, men desmere hjertevarm, værdig og storslaaet, som han kunde det.

»Da jeg havde talt, saa jeg til min Forbavselse, at den grumme Tiger var dybt grebet og havde Taarer i Øjnene. Han greb min Haand mellem begge sine og bragte mig sin hjertelige Tak. Han saa virkelig saa elskelig ud, som han stod dér i sin Bevægelse, aabenbart rørt over, at nogen saaledes endnu, seks Aar efter Fredsslutningen, vilde opsøge ham for at takke ham.«

Faa Øjeblikke efter forlod den danske Præst Præsidentens Palæ med sit første Jagttrofæ.

Det næste Besøg gjaldt Marskal Foch. Utroligt Besvær maatte Pastor Fibiger døje for at slippe ind. To Gange gik han forgæves, skønt han gennem Marskallens Tjener var blevet tilsagt, og da han »som en anden standhaftig Tinsoldat dukkede op i Bureauet for tredie Gang, dristede jeg mig til at tage Offensiven og stille mig fortørnet an: »Hør, mine Herrer, jeg forstaar ikke dette! Hr. Marskallen har dog selv gennem sin Tjener ladet mig sige, at han ventede mig her Kl. 3.« — og da de saaledes mærkede, at med denne stædige Barbar kom de ingen Vegne, rejste den ene sig, gik ind ved Siden af og kom lidt efter tilbage og sagde med et Buk: »Hr. Marskallen venter Dem, min Herre!« — —

Her stod jeg nu altsaa Ansigt til Ansigt med den geniale Feltherre, Sejrherreren fra Verdenskrigen. Roligt og værdigt rejste han sig fra Skrivebordet, kom mig i Møde, hilste mig og bad mig tage Plads.

Jeg nægter ikke, at jeg var stærkt bevæget. Det var jo i

Sandhed ogsaa noget stort, jeg fik Lov at opleve. Jeg svarede, at jeg vilde bede om at faa Lov at staa op, da jeg saaledes bedst kunde prøve at udtrykke, hvad jeg havde paa Hjærte.

Medens Marskallen satte sig, og Adjudanten stod ved min Side, stod jeg oprejst bag en Lænestol og saa over Marskallens Hoved ud gennem Vinduet, ud paa Pladsen foran Invalidehotellet.

Atter maatte jeg improvisere en Tale, uforberedt som jeg var. Men jeg gav mig hen og lod mit Hjærte tale, og saa gik det. Enkelthederne husker jeg ikke længere, men jeg fik da bragt ham mit Folks Tak for alt, hvad ogsaa vi havde vundet gennem Frankrigs Sejr.

»Vi har ingen Bjærge i vort Land, men vi har en Høj, hvis Navn er helligt for alle Danske. Den hedder Dybbøl. Dér bed de danske Soldater sig fast i 1864 mod Prøjserne — — og har farvet Sneen dér med deres Blod; men netop derved har de for bestandig helliget denne Jord for Danmark; thi det røde Blod paa den hvide Sne er netop vor Fanes Farver — —.«

Efter at have takket Marskallen som den geniale Leder og Sejrherre i Befrielseskrigen, sagde jeg: »Danmark er vel et lidet Land, som hverken politisk eller militært kan yde nogen Hjælp til Tak til Frankrig; men det maa Hr. Marskallen vide, at der i Danmark er mange troende Mennesker, som har bøjet deres Knæ for denne Sags Skyld og bedt Gud hjælpe Retfærdigheden til Sejr, og paa den Maade har vi sikkert ogsaa været med i Kampen for Sejren.«

Ved disse Ord rejste Marskallen sig bevæget. — — Hans prægtige Soldaterskikkelse stod overfor mig, og hans ærlige blaa Øjne saa fast ind i mine. »Jeg er i Sandhed dybt rørt, min kære Herre, ved, hvad De har sagt mig, og jeg beder Dem modtage min og Frankrigs Tak for Deres Hilsen. — — Jeg takker Dem! Og nu, min Herre, hvad kan jeg nu gøre for Dem?«

Ja, det, han kunde gøre for den danske Præst, var snart overstaaet og Audiensen forbi.

Præsident Poincaré var bortrejst, Marskal Joffre ligesaa, men Pastor Fibiger opnaaede da at sidde ved Præsidentens eget Skrivebord og skrive et Brev til ham paa hans eget Papir.

Familieskovtur, 17. Maj 1916.

Glade Feriedage paa „Eskilstrup“.
1917.

Ogsaa Joffre fik et Brev, og allerede da Pastor Fibiger naaede København, laa der Brev fra dem begge, ikke blot med deres Autografer, men med Taksigelser for hans Breve og Beklagelser over, at han ikke havde kunnet træffe dem i Paris. —

Som sagt, ikke uinteressant Underholdningsstof for nogle Aftener.

»Eskilstrup«.

»Den er nærmest en aandsforladt Kasse af røde Mursten og sortglacerede Teglsten og med nogle rædselsfulde Striber af gule Mursten som »Pryd«. Det gør mig helt ondt at maatte skrive saaledes om det elskede Sted; men det er Sandhed — desværre.«

Saadan omtaler Pastor Fibiger i sin Bog »Kammerherre S. Barner« »Eskilstrup«, Kammerherrens Gods mellem Haslev og Ringsted.

Det er tidligere fortalt, hvordan han kom i Forbindelse med Kammerherre Barner og i ham gennem en lang Aarrække havde en saa trofast Ven, at han engang sagde til ham: »Siden min Far er død, har jeg ingen anden Far paa Jorden end Dem.« Ja, han siger endog, »at der er ingen, jeg i den Grad har aabnet mig for som for ham, næst efter min Hustru.«

Allerede i 1888 bortforpagtede Kammerherren Gaarden og tog Bopæl i København, og fra c. 1900 aabnede han sine Stuer dernede i Sommerferierne for Familien Fibiger, der her tilbragte 17 lykkelige Somre paa Rad.

Ved sin Død i 1921 overdrog Kammerherren sit Gods samt en Kapital paa 100,000 Kr. til Indre Mission som Arving. Der nedsattes straks med Lensgreve *Holstein-Holsteinborg* som Formand et Administrationsudvalg, hvoraf Pastor Fibiger selvfølgelig blev Medlem. Da Grev Holstein i 1923 nedlagde Formandshvervet, blev Pastor Fibiger valgt i hans Sted og fungerede som saadan til sin Død — altsaa i 14 Aar.

I Kammerherrens Lejlighed indrettedes Sommerhjem for Arbejdere i Guds Rige, og mange har dèr hentet Sundhed og Kræfter i de smukke Omgivelser.

Næst efter sit Hjem og Eliaskirken var der intet Sted, Pastor Fibiger elskede som »Eskilstrup«, »Pensionat Billigheden«,

som han ogsaa kaldte det. Naar han med sin Familie besteg Forpagterens Char-à-banc i Ringsted og kørte de 1½ Mil gennem det frodige, sjællandske Landskab, — ja, saa var det Ferie.

Her voksede Børnene op — et af dem er endog, som før nævnt, født i en Ferie her — og deres lyse Barndoms- og Ungdoms-Ferieminder er uadskilleligt knyttet til »det elskede Sted«. Ogsaa her var Dørene aabne, og da Børnene voksede til, holdt en Skare af Ungdom og senere Svigerbørn og Børnebørn til. Sang og Latter tonede gennem Hus og Have.

Pastor Fibiger var ikke Feriemenneske paa den Maade, at han slængede sig i en Hængekøje eller henfaldt til Driverliv. Fjernelsen fra de daglige Pligter i Embedet var ham Ferie nok, saa kunde han iøvrigt godt virke med andre Ting. »Immer tåtig« var han ogsaa her.

Han var utrættelig i sin Iver for at forbedre og forskønne Stedet. Da Inspektør *Johs. Krarup*, »Holsteinborg«, og hans Hustru i 1925 overtog Forpagtningen, fandt han i dem svorne Medarbejdere i sine Bestræbelser. Forpagter Krarups mange Idéer og sejge Energi til at faa dem realiserede var Vand paa Pastor Fibigers Mølle, og han slog Gang paa Gang et Slag i Administrationsudvalget for rent økonomisk at sikre Forpagterens Planer.

Hvor var han lykkelig, naar Forpagteren, hver Gang »Godsejeren«, som Pastor Fibiger for Spøg lod sig kalde, kom der ned, havde noget nyt at vise frem. De to kunde snakke Gaard, Mark og Have i deres fælles Kærlighed til »Eskilstrup«, og deres fælles Værk er det, at »Eskilstrup« i Dag er noget helt andet end den var for Aar tilbage, en smuk Mønstergaard.

Forpagter Krarup skriver i et Brev bl. a.: »Der blev tomt paa »Eskilstrup«, da Gud tog A. F. hjem. Samlingspunktet er borte; han fyldte saa meget, derfor er Savnet saa stort; thi Eskilstrup, som det nu staar for os, der kender det, er Pastor Fibigers Værk, bygget op gennem mange Aars trofast Arbejde, Kærlighed, Offervilje og Forbøn, og derfor vil der i Eskilstrups Historie sammen med Navnene paa henfarne Slægter og Ejere fra 1328 til 1921 kunne føjes et Navn til med fuld historisk og menneskelig Ret, Navnet paa Eskilstrups Velynder, dygtige

Administrator og trofaste Forbeder: Sognepræst A. Fibiger, R. I. P. — Velsignet og æret er hans Minde iblandt os!»

Han vilde selv være den første til at protestere mod disse Ord og sikkert hellere sætte Forpagter Krarups og hans Hustrus Navne i Stedet for.

Men lad nu de Ord staa som et Bevis for, at han ogsaa i sin Fritid formaaede at sætte sig Spor, der ikke blev udviskede, og at vinde sig Venner, i hvis Hjerter hans Navn vil være uforglemmeligt.

I Ferierne paa »Eskilstrup« fulgte han sine hjemlige Livsvaner. Formiddagen gik ved Skrivebordet i Dagligstuen eller under den store Lind uden for Verandaen. Flere af hans Bøger er blevet til i Ferierne her.

Efter Middag fulgte en Pause med Piben, og saa gik det om Eftermiddagen ellers løs — i Stedet for med Husbesøg — med et eller andet legemligt Arbejde. I Skjortærmer, med den hvide Kasket paa, gik han, svedende og masende, i Perlehumør i Gang med Økse og Sav, Hakke og Spade, helst med noget rigtig anstrengende, Træfældning, Stenarbejde eller lign., og helst med Underholdning og Assistance af Børn og Svigerbørn. Nødtigt vilde han undvære denne Form for Motion, bl. a. i forføngeligt Haab om at forbedre sit u-ydmyge Corpus. —

Efter Aftensmaden var der Aftentur med en lille stille Stund, naar Sneslev Kirkes Aftenklokker ringede Solen ned.

I de senere Aar gik Turen ofte om ad Krucifikset ved Ringsted-Haslev-Landevejen. Det smukke, legemsstore Broncekrucifiks blev i 1931 rejst paa Pastor Fibigers Initiativ — og iøvrigt ogsaa for hans Penge.

Herom fortæller han i en Omtale af sine Forfatterhonorarer for Bøgerne »Iøvrigt« og »Guds Vandringsmænd I«:

»Da jeg ikke syntes, jeg havde »fortjent« dem (Pengene), fordi de nævnte Bøgers Indhold i alt væsentligt var et Optryk af tidligere trykte Artikler, besluttede jeg at skænke Beløbene til Anskaffelse af Eskilstrup-Korset.«

Over for Administrationsudvalget fremførte han, at en unævnt Giver, der ønskede sin Anonymitet bevaret, vilde skænke Godset denne Gave. Han indbetalte saa Beløbet til Godskassen, saa det officielt var »Det Eskilstrupske Legat«, der

rejste Krucifikset. End ikke over for sine Børn røbede han denne Oprindelse til Eskilstrup-Korset.

Ligesom Kammerherre Barner i sit Testamente havde udtrykt Ønsket om, at der fra »Eskilstrup« maatte udgaa levende Vandstrømme over Egnen, saadan vilde ogsaa Pastor Fibiger, at de vejfarende i et Øjeblik, naar de passerede »Eskilstrup«, skulde standses af et: »Det har jeg gjort for dig!«

Hvem véd, om ikke det engang kan blive Kaldet til Omvendelse for en Menneskesjæl, og saa er Eskilstrup-Korset ikke rejst forgæves.

— — —

I Dagligdagen, i festligt Lag, i Ferien — altid var Pastor Fibiger og hans Hustru de samme. Deres Børn forlod, da de voksede til, Hjemmet med kun lyse og gode Minder. Alt det tunge, alle Kampene blev i Lønkammeret. Børnene saa kun en glad Mor og Far, uden Bebrejdelser, kun med Tak og kærlige Ord. I sin sidste Tale paa denne Jord, i Alsted Skov, Grundlovsdag 1937, samme Dag som Sygdommen indhentede ham, sagde Pastor Fibiger bl. a.: »Naar dine Børn engang staar ved din Grav, vil Mindet om en hellig Far og en troende Mor være dine Børns bedste, velsignede Arv.« — Den Arv formaaede han og hun at efterlade en Børneflokk, i hvis Hjerter der kun er en overstrømmende Taknemlighed for et velsignet Barn-domshjem, »Danmarks lykkeligste Præstehjem«.

VI.

ANDRE VIRKEFELTER.

Egentlig skulde man tro, at Pastor Fibiger havde sin Tid godt optaget, naar han i sin Kirke og i sit Hjem gjorde saa rig Fyldest, som det i det foregaaende er skildret. Det hindrede ham dog ikke i at spænde sine Net videre ud, at spille paa endnu flere Streng. Naar han formaaede at gøre sit Navn kendt overalt i vort Land, saa var det jo ikke i sin Egenskab af Eliaskirkens Sognepræst — bortset selvfølgelig fra hans Virksomhed som Radioprædikant — men saa var det, fordi han Gang paa Gang i Pressen var i forreste Række i *Dagens Strid*, og fordi han som *kirkelig Forfatter* slog igennem, og endelig fordi han som *Bestyrelsesmedlem* i Indre Mission og mange andre kristelige Virksomheder ydede en værdifuld Indsats. Alt det fik han — utroligt nok — ogsaa Tid til.

1. I DAGENS STRID.

Der er tidligere fremhævet en Del af de Karaktertræk, der prægede Pastor Fibiger som Menneske. Inden der i det følgende skal fortælles om hans Journalistvirksomhed, hans Deltagelse i *Dagens Strid*, vil det være af Betydning for Forstaaelsen af denne Virksomhed at betragte ham som *Samfundsborger*.

Politik interesserede ham absolut ikke. I 1903 modtog han fra Højres Vælgerforening Opfordring til at lade sig opstille som Valgmand ved det forestaaende Landstingsvalg. Han takkede for Tilliden, men meddelte, at han ikke kunde modtage

det ham tiltænkte Hverv, da han hidtil altid havde holdt sig og fremdeles agtede at holde sig uden for al aktiv Politik.

Men alene i denne Opfordring laa jo tilkendegivet, at man i Almindelighed betragtede ham som konservativ Borger. Og denne Formodning var uden Tvivl rigtig. Hans konservative Syn var for det første bestemt ifølge hans Herkomst, han, der, som »Politiken« skrev ved hans Død, »fra sin Fødsel var placeret i de bedrestilledes Kreds«, og ifølge den aggressive Oppositionsstilling, det nyopdukkede Socialdemokrati i hans Ungdomstid indtog over for Kirke og Kristendom.

Trods denne medfødte og gennem Opdragelsen tilegnede Konservatisme havde han dog alle Dage Rum i sit Hjerte for de smaa i Samfundet. Som ung Præst i København farer han f. Eks. i en Artikel ud med et vældigt Angreb paa de elendige Boligforhold i København, især paa Vesterbro, og Husværternes Haardhændethed, og yder et varmt Forsvar for dem, der har »den samme Ret til Livet som de fine Velhavere, — Mennesker med den samme Trang til Lys og Lykke, Kærlighed og Velvære.« Typisk for Tiden modtages dette Indlæg af »Socialdemokraten« med sarkastisk Reservation. Den stadige Modstand og Mistroiskhed fra Pressens Side befordrede just ikke nogen Ændring i hans sociale Syn. Men han blev mere og mere klar over, at det ikke i og for sig er *hans* Person og Syn, man er ude efter, men selve Kristendommen. En socialdemokratisk Rigsdagsmand havde engang i Tinget udtalt, at hvis Stefanus, Fattigforstanderen, havde levet nu, havde han været Socialdemokrat. Det giver Pastor Fibiger Lejlighed til i en Prædiken klart at sige: »Jeg er temmelig vis paa, at han ogsaa i vore Dage vilde være blevet fordømt og forkastet af de vantro Præster, de ugudelige Dommere og den store, blinde, fanatiske, blodtørstige Pøbelhob. Det var jo netop dette ved Stefanus, at hvor »god« han end var, saa kunde han ikke holde sin levende Kærlighed til Jesus for sig selv. *Religionen var ingen Privat-sag for ham.* Tværtimod prædikede han for de fattige, som han hjalp.«

Den *kristelig-social*e Bevægelse stod han i dens Opkomst med store Forventninger overfor og skriver: »Der er ikke andet for at gøre: vi maa med i den! Det kristeligt-social

raade er netop et af de Felter, som skal nyopdyrkes. Og man lærer meget ved at arbejde i et Forstadssogn og sætte sig ind i Fattigfolks Liv og Kaar og Krav. Der er jo alligevel megen, altfor megen Sandhed i Ordet om, at Kirken er en Overklasse-Bevægelse, skønt Kristendommen jo dog faktisk har sine bedste og fleste Venner blandt de smaa. Her er megen Uret at sone og meget Nyarbejde at gøre.»

Men hans Begejstring for Bevægelsen holdt sig ikke. Overensstemmende med Ordene i Ap. Gern. 6: »Det huer os ikke at forlade Guds Ord for at tjene ved Bordene . . . Men vi ville holde trolig ved i Bønnen og Ordets Tjeneste« — var for ham det primære og centrale i Kristendommen: Ordets Forkyndelse til fortabte Synderes Frelse, uforskyldt af Naade, og det sekundære en Afhjælpning gennem Menighedsarbejdet af den sociale Uretfærdighed og Nød, som en Barmhjertighedsgerning, som en Troens og Kærlighedens naturlige Frugt. Han syntes imidlertid i den kristelig-sociale Bevægelses Udvikling at ane en Ombytning af disse to Faktorer. Han erklærer, at han finder det Slagord: »Kirken har nu naaet dem, den *kan* med sin Forkyndelse; nu maa vi se at komme frem ad andre Veje!« for bundurigtigt. »Kirken bliver aldrig »færdig« med at naa Mennesker med sit Evangelium.« Og i et Interview (1928) siger han: »Den kristelig-sociale Bevægelse tror jeg ikke, man skal vente sig for meget af. Det er og bliver noget Fusk at ville sammenblande det Rige, som ikke er af denne Verden, men denne Verden. Lys og Salt skal vi være i Folkelegemet, men ikke socialisere og politisere.

Det politiske Feltraab: »Lighed!« betragtede han som en Utopi og fandt iøvrigt Uligheden, Klassedelingen, naturlig og i fuld Overensstemmelse med Kristendommens Væsen. Han giver Udtryk for denne Indstilling i sin Bog om Kammerherre Barner (S. 55) med følgende Ord:

»Der var en Tid, da han alvorligt overvejede, om han ikke skulde skille sig af med alt dette, sælge »Eskilstrup«, realisere hele sit Bo, give alt, hvad han ejede, til de fattige og selv flytte ned i en to-Værelses Lejlighed i Saxogade. Det var i den første Tid efter sin Omvendelse, han tænkte paa dette, naturligvis under Paavirkning af, hvad der fortælles i Ap.

Gern. om den første Menighed i Jerusalem, hvor de solgte alt, hvad de ejede. Hans Venner saa med en viss Bekymring paa disse Planer; men det, der hjalp ham til Klarhed, var Apostlens Ord i 1. Kor. 7, 20 om, at enhver burde blive i den Stand, i hvilken han var kaldet. — — Og naar Paulus siger, at der i Korintiermenigheden ikke var mange mægtige og fornemme, ikke mange, og langt fra nok, men altsaa dog nogle, drog han med Rette heraf den Slutning, at ogsaa disse faa kunde gøre deres Indsats og lade sig bruge af Herren netop i deres Stand og Kaar, saa de kunde tjene *hans* Sag og fremme *hans* Rige. Saa blev da ogsaa han i den Stand, i hvilken han var kaldet og tjente Gud paa den Plads. Og det gjorde han sikkert Ret i. Thi hele hans Eje vilde jo snart være fortæret og forsvundet som en Draabe i Havet, og han selv, fattig og boende i Saxogade, vilde være bleven regnet for »den forrykte Kammerherre«.«

Det, det for Pastor Fibiger gjaldt om for en Kristen, var kun ikke at være *bundet* af denne Verdens Goder over for Gud, men at betragte sig som en »*Husholder* tro over din mangeslags Naade«. Det kan i denne Forbindelse have Interesse at undersøge hans personlige Stilling til denne Verdens Goder, et Spørgsmaal, der blev saare aktuelt, da det paa hans gamle Dage ved et Indbrud i hans Hjem viste sig, at han var i Besiddelse af Formue. Baade offentligt og privat blev han dels forfulgt og forkættet, dels støttet og forsvaret. Det gik med andre Ord endnu engang, som der staar i Matt. 11: »Johannes kom, som hverken spiste eller drak, og de siger: Han er besat. — Menneskesønnen kom, som spiser og drikker, og de siger: Se, en Fraadser og en Vindrancer.« —

Som foran fortalt havde han i en lang Aarrække ikke andre Indtægtskilder end sin Embedsløn. Gennem sin Forfattervirksomhed og gennem Slægtsarv, ogsaa paa sin Hustrus Side, kom han senere i Besiddelse af nogen Formue. De perfide Antydninger, der fremkom om, at han af de til kirkelige Virksomheder indsamlede Beløb (som Indsamler var han baade berømt og berøgtet) skulde have nydt personlig Fordel, er det selvfølgelig overflødig i denne Bog at tilbagevise; men iøvrigt var disse Antydninger saare karakteristiske for en vis Del af Pressens —

og vist mange Borgeres — ubegribelige Uvidenhed paa det kirkelige Omraade.

Naar man véd, at Pastor Fibiger var saa gammeldags, at Ting som Checks, Postgiro, for ikke at tale om Bankbox, for ham var Indbegrebet af moderne Letsindighed og Uforstand, og at han derfor alle Dage gemte sine Værdier — paa Bunden af sit Klædeskab! — saa vil det sikkert ikke undre nogen, at han, med sin pietetsfulde Ærbødighed for de hedenfarne Slægter og deres Arbejde, overhovedet aldrig i sin vildeste Fantasi kunde tænke sig at lægge Haand paa Slægtsarv. Disse Midler var Slægtens og skulde som saadan, saa længe det overhovedet var muligt, følge den. *Hans* var disse Penge i hvert Fald ikke.

Paa de Midler, han lagde til Side ved Nøjsomhed og Sparsommelighed og ved sin Virksomhed uden for Embedet, havde han et andet Syn. Han giver Udtryk derfor i en Artikel om at give Tiende (1935): »Vel kan der være Tider og Forhold, hvor det er vanskeligt eller umuligt. Jeg forstaaer godt den Præst, som sagde: »Jeg giver Tiende gennem mine 6 Børn. Jeg prøver at give baade Danmark og Guds Rige i Danmark seks gode, vel opdragne, vel oplyste og vel uddannede unge Mænd og Kvinder, — og mere magter jeg ikke for Tiden.« — Men naar saa den Tid kommer, da Ungerne flyver fra Reden, og de gamle sidder tilbage, saa er det Tid at give Tiende, eller rettere: saa er det alt for lidt at give Tiende.«

Naar man spurgte ham, hvad Hemmeligheden i hans fine Økonomi var, svarede han: »Jeg giver Tiende!« Og han gjorde mere end det. Var han end i Smaating saa sparsommelig, at det undertiden kunde se ud som Nærighed, saa var han paa den anden Side stor i sin Rundhaandethed, naar det gjaldt. Gæld var ham en Pestilens. Kaution indlod han sig af Princip aldrig paa, og Laan meget nødtigt. Dels havde han erfaret Rigtheden af det engelske Ordsprog: »A penny lent is a penny spent!« og dels vidste han, at naar der først kommer Penge ind mellem Venner, saa gaar det ofte ud over det gode Forhold. Men at *give* var han aldrig bange for. Og naar han gav, efterkom han altid Ordet om, at den venstre Haand ikke bør vide, hvad den højre gør. Han talte aldrig om, naar og hvor han ydede Hjælp, end ikke Børnene havde nogen som helst

Føling med hans Pengeforhold, men af Regnskabsbøger og ad anden Vej véd man nu, at karrig til at give var han ikke. Det var kun beklageligt, at Offentligheden, der i sin Tid ved et Tilfælde fik at vide, hvor meget han *havde*, ikke samtidig kunde faa et Indblik i, hvor meget han *kunde have haft*, hvis han havde været bundet af sine Penge. Men det var han saa lidt som nogen.

— — —

Det socialdemokratiske Parti ændrede jo, som Aarene gik, sin Stilling til Kirken. Saaledes udtaler Pastor Fibiger i Anledning af »Det andet lutherske Verdenskonvent« i København 1929, at han betragtede det som »en Begivenhed af Rang, ja, jeg betænker mig ikke paa at bruge Udtrykket: *en kirkehistorisk Begivenhed* for den danske Menighed, at Københavns Kommunalbestyrelse havde indbudt os til den første Aften at være Byens Gæster paa Raadhuset.« — Han havde jo oplevet, at man i 1905 havde indbudt Kongehus, Regering og Rigsdag til Raadhusets Indvielse, men ingen Repræsentant for Kirken. Det var ved den Lejlighed, *Ricard* skrev: »Man har sat Byens Grundlægger, Ærkebiskop Absalon, uden paa Raadhuset, hamret i Bronze, men man har glemt at indbyde Absalons Efterfølger paa Sjællands Bispestol, den ærværdige Biskop Skat Rørdam til Indvielsesfesten.«

Om Socialdemokratiets Kursændring udtaler Pastor Fibiger endvidere (1932): »Det store social-demokratiske Parti — jeg mener ikke det politiske, men de fagorganiserede Arbejderes store Masse — har i hvert Fald undergaaet en paaviselig Forandring. Fra en vis Modstand, til Tider et ret rødglødende Had, har Forholdet udviklet sig gennem en slapknæet LigeGYldighed, efterhaanden som Partiet voksede i Magt, til en umiskendelig Velvilje i de senere Aar.«

Han prøvede selv engang at vise sin Taknemlighed over for Socialdemokratiet bl. a. ved at skrive en lang Artikel til »Socialdemokraten« under Overskriften: »To Gange Tak«, hvori han, »skønt jeg ikke selv er Socialdemokrat og paa mange Maader er hjærtelig uenig med dem,« redeligt og stærkt bringer Arbejderstanden en Hyldest. Artiklen »kunde« dog ikke op-

tages, et lille Bevis paa, at gamle Dages Gnidninger og politisk Uoverensstemmelse ikke var saadan at overvinde. Trods alt stod »Socialdemokraten« ogsaa ogsaa altid for Pastor Fibigers Bevidsthed i »den anden Lejr«. Da han ved sin Afsked i 1933 blev opfordret til at udtale sig til Bladet, afslog han det bl. a. med den Motivering, at han ønskede, at hans Afsked skulde foregaa saa stilfærdigt som muligt, og med, at »mit Forhold til »Socialdemokraten« og det socialdemokratiske Parti altid har været saadan i de 36 Aar, jeg har været Præst paa Vesterbro, at jeg vilde føle det som noget ganske fremmed og for mig unaturligt, hvis jeg nu pludselig skulde optræde i »Socialdemokratens« Spalter. De yngre Præster har jo en helt anden Indstilling over for Socialdemokratiet end vi ældre, der har oplevet Kampaarene; men jeg for mit Vedkommende maa mene, at Forholdet helst maa blive, som det altid har været.«

— — —

Hans konservative Indstilling viste sig ikke mindst i Forhold til Fædreland, Kongehus og Aristokrati. Ogsaa her kan Lini-erne trækkes op helt fra Ungdomsdagene. Som 19-aarig skriver han: »Er der noget, jeg er, saa er det patriotisk. Fædrelandet elsker jeg — jeg tror nok, jeg tør sige, — mere end almindeligt for Folk i min Alder.« — Han beskriver en Rejse i Jylland og giver Udtryk for sin Begejstring for Danmarks Natur og slutter med at sige: »Det var et Syn, som aldrig gaar mig af Minde. Det hele var saa typisk dansk — og saa græd jeg — hvorfor? Ja, véd jeg det? Det var saadan en underlig betagende, overvældende Følelse. Jeg kunde ikke lade være at udbrøde: *Danmark!* Og jeg følte, hvor højt jeg elskede det!« — Ja, hvor var han dansk, i Ydre, i Tale, i Lune. Hvem kunde tale stærkere og med mere hjertegreben Patos om Fla-get end han! Hvem kunde omfatte Sønderjylland med en mere glødende Kærlighed!

Om Kongehuset skriver den 19-aarige Student: »Maa det ikke vække enhvers Modbydelighed at se den Nedbrydelse af Agtelsen for Konge og Land . . . Jeg mener nemlig, Kongen er nødvendig for et ordentligt Land, og i hvert Fald skylder man ham Agtelse. Jeg kan derfor blive rasende, naar jeg hører

nogen tale ondt om de kongelige og især om vor Konge (Chr. IX), hvis Mage til Elskværdighed og Godhed ikke findes i Landet.«

Om end Aarene ændrede Udtrykkene, mistede han aldrig den Agtelse for og Kærlighed til Kongehuset, der laa ham i Blodet fra Drengaaarene. Baade hos *Christian IX* og *Frederik VIII* var han i *Audiens*, men det var jo i særlig Grad *Christian X*, der blev hans Konge, »vor elskede Konge«, som han altid sagde. Hos ham var han ofte i *Audiens*, bl. a. overrakte han altid Majestæten sine Bøger, og disse Besøg var store Oplevelser for ham. Men selv i en saadan Situation brændte det gamle Missionshjerte og Vidnetrangen i ham. Det, han vilde — ogsaa naar han besøgte Kongen — var at aflægge et Vidnesbyrd om sin himmelske Konge, og han undlod det aldrig.

I 1936 var han i *Audiens* hos Kong *Gustav* af Sverige for at takke, fordi han i 1933 havde modtaget Udnævnelsen til »Riddare af kungl. Nordstjärnsorden«, en Anerkendelse af hans Indsats ogsaa i Broderlandet som Prædikant og Forfatter. Om denne *Audiens* skriver han bl. a.: »Samtalen havde hidtil bevæget sig i det mere perifere. Saa tænkte jeg: Nu er det bedst at naa ind til det centrale og sagde: »Deres Majestæt og jeg har begge haft den samme Sorg, vi har mistet vore Hustruere.« . . . Og jeg talte til ham om Guds Trøst og om det levende Haab . . . bl. a. citerede jeg det Ord, som har været mig selv til saa megen Hjælp i min Ensomhed: »Ikke for enhver Sorg skal Trøst fremvokse; men Guds Trøst skal være enhver Sorg voksen«.«

— — —

Meget typisk blev hans sidste officielle Hverv en *Audiens* i Anledning af Chr. X's Regeringsjubilæum d 15. Maj 1937 med Overrækkelsen af Indre Missions Lykønskingsadresse og hans Deltagelse i Aftenselskabet paa Amalienborg Slot. Om disse Oplevelser sad han — 8 Dage før han blev ramt af den Sygdom, der blev til Døden — og fortalte i Børnernes Kreds med en Krans af Børnebørn hængende om sig. Ikke mindst de var lykkelige, naar Morfar satte sig til Rette og begyndte: »Og nu skal

I bare høre!« Da hans Beretning den Aften var forbi, udrød han henvendt til Børnebørnene: »Hvis I har en endnu ubrugt Hjernecelle tilbage, søde Børn, saa indprent jer denne Stund som et Minde om jeres gamle Morfar, der har siddet og fortalt om sit Besøg hos vor elskede Konge, mens Aftensolen skinnede ind ad Vinduet!«

Det blev hans Afslutning paa den lange Række af uforglemmelige Fortællestunder, som han gennem Aarene havde glædet og beriget sine Børn og Børnebørn med.

— — —

Over for vort Lands Aristokrati nærede han en lignende »i Kødets baaren« Agtelse, og med flere af dets Medlemmer stod han gennem Aarene i Samarbejde og Venskab. Ogsaa dér var han den samme uforfærdede Aandens Kæmpe, der ikke kom for at behage. — Som tidligere nævnt holdt han i 1897—98 en Række Bibellæsninger for en Kreds af Adelen i København. Han skriver herom i et Brev paa den Tid til Vennen Vibe: »Den første Aften var jeg lidt benøvet ved at staa over for den fine Forsamling, men jeg begyndte med »at sige du til dem«. Jeg fortalte dem om, hvordan jeg nogle Aftener før havde talt til »Faldne Mænds Redning« i Bethesda, og at den Forsamling jo var vidt forskellig fra denne i det ydre; »men det er jo den samme Vantro, der sidder i Hjærterne, hvis du endnu ikke har omvendt dig, og saa har I den store Fare, at I af Naturen er fødte paa den Piedestal, hvor saa mange gerne vil kravle op, og hvor det falder det naturlige Menneske saa svært at komme ned fra og blive en fortabt Synder; men det *maa* du blive, om du vil frelses.««

Naar han i sin Levetid naaede at blive dekoreret med 3 Ordener: Ridderkorset, Dannebrogskorset og Ridderkorset af den svenske Nordstjerne, saa modtog han ogsaa dem uden forfængelig Stolthed, men derimod med naturlig Glæde og Tak. Som 19-aarig skriver han rent ud i Dagbogen: »A propos om Ordener, saa kan jeg ikke forstaa, at nogle Mennesker ere som gale efter Ordener og Titler. Jeg vilde ikke afslaa en saadan, hvis den blev mig tilbudt, men gaa paa Jagt efter den og være helt tosset for at faa den, det maatte da Pokker!«

Ogsaa i denne Opfattelse kunde Linien føres lige igennem fra Studenten til Præsten under de graa Haar.

— — —
 Det var disse konservative Samfundssynspunkter og særlige Karaktertræk for Samfundsborgeren A. Fibiger, der prægede ham som *Journalist*.

De Adjektiver, der er anvendt om hans Veltalenhed, kan med fuld Føje ogsaa gælde hans Stil som Skribent: bred, malende, levende, vidtspændende, en Ramme om et aktuelt og centralt sigtende Tankeindhold. Han ejede denne lykkelige Evne til med legende Lethed at iføre sit Væld af Tanker et smukt Sprogets Klædebon, en Evne, der var ham givet i Vuggegave.

De utallige Artikler, der er udgaaet fra hans flittige Haand, spænder over snart sagt alt; men langt den overvejende Del placerer ham i deres Formaal som *Folkeopdrager*. Her som i alt sit Virke stræbte han efter at være *belærende*, at aabne Menneskers Øjne for alt menneskeligt sundt og værdifuldt. Som »Kristeligt Dagblads« Anmelder gennem en Menneskealder var det ikke blot dette at nedsable med haarde Ord alt usundt og negativt, han vilde opnaa, men ogsaa at lede ind til Kunstens berigende Kildevæld, ligesom det i hans Rejsebeskrivelser ikke var det underholdende Moment, der var i Forgrunden, men et: »Vaagn op og brug dine Øjne!« Det var den samme Trang, der kunde give sig saa drastiske Udslag, at han, naar han staaende over for et Mindesmærke, en Mindetavle el. lign. fik afsløret sine Tilhøreres Uvidenhed, kunde kyle sin Hat hen ad Fortovet, strække begge Arme anraabende mod Himlen og midt paa aaben Gade synge med sin brølede Bas: »Hvordan gaar man dog og sover i en saadan vigtig Sag!« — Det var igen den levende *Sans for Historie*, der helt fyldte ham.

Vittigt og skarpt gik han løs paa Ungdommen. Et lille Eksempel. I en Artikel fra 1914, hvor han taler om Verdenskrigen, denne historieskabende Periode, siger han bl. a.:

»Jeg gaar ud fra, at du læser din Avis hver Dag, og det grundigt. Det gælder vel endogsaa — i Parantes bemærket — alle Dem, mine Damer, specielt ogsaa: mine unge Damer? — De

er formodentlig alle i fuld Gang med Julegaverne? Fortræffeligt! De syr og broderer af alle Kræfter; men glemmer da vel ikke at læse Aviser? Det maa De endelig ikke. De kan simpelthen ikke være det bekendt i en Tid som denne, *de store Liniers Tid*, hvor *Verdenshistorien* fuldbyrdes for vore Øjne, større Ting, end *nogen* nulevende nogen Sinde har oplevet, Ting, som kun en eneste en, Gud i Himlen, alene ved Udgangen paa. Tænk Dem nu, unge Frøken, at De om 50 Aar sidder som en værdig og glad Bedstemoder, altsaa i 1964. Saa flokkes Børnene og Børnebørnene en Aften om Dem og siger: »Aa, Bedstemoder, du var jo ung dengang, da den frygtelige Verdenskrig rasede, hvordan var det at leve dengang? Kunde I sove om Natten for bare Spænding, Bedstemor, fortæl os rigtig om det,« — og De saa skulde sige: »Ja, jeg hørte jo nok en hel Del om det, for alle Folk talte jo ikke om andet, og jeg syntes ogsaa nok, det var spændende; men — saadan direkte fulgte jeg ikke med; men jeg kan huske, at det var dengang, jeg syede den Lysedug med Aakande-Motivet til Tante Hedvig, og jeg broderede en Krave med Hulsøm og Mellemværk til Mor!« — Begge Dele er forlængst gaaet i Brokkassen.«

I det hele taget satte den store Krig hans Sind i stærke Svingninger, og han røbede en Klarhed og Oversigt og en ikke ringe Viden paa det stor-udenrigspolitiske Omraade og en Visdom til at se klart paa Fremtiden. Da mange andre ved Vaabenstilstanden i 1918 gik i lallende Fredsberuselse, raabte *han*, der saavist ikke havde langt til Glæden og Taknemligheden, et: »Vagt i Gevær!« Han vidste, at det, der vilde komme bag efter, ikke blev lutter Solskin, han anede »et gudløst Demokrati« bag »den selvforgudende Militarismes Fald«. — Længe før det politiske og sociale Kaos i Tyskland og andre Lande var et Faktum, havde han anet det, og længe før de store Føreres Navne var steget op af Folkehavets Millioner, spejdede han efter Diktatorerne som den eneste menneskelige Redning fra den røde Terror.

At hans belærende Folkeopdragelse atter og atter gav sig Udtryk paa det religiøse Omraade, er en Selvfølge. Han var i saa Henseende lige saa utrættelig i sin Iver med sin Pen som med sin Mund. Og dog stiledede hans Virke som Folkeopdrager

endnu mere mod det *moralsk-karakterdannende* end mod det belærende.

Selvfølgelig skal hans Prædikener her forbigaaes i saa Henseende. Men hvem var vel som han altid rede til at vove Pelsen og gaa i Brechen for at dæmme op mod Raaddenskabens og Umoraliteten i vort Land! Altid var han i forreste Række, altid fik han Klø, og altid var det i disse Affærer hans oftest skarpe, ja, udfordrende Udtryk, man hængte sig i og gennemheglede ham for, hvorved man undertiden ganske oversaa selve Sagen. Ofte savnede han Støtte og konstaterede, at han hos sine Meningsfæller kun sjældent mødte det Meningernes Mod, som han selv i saa rigt Maal var benaadet med.

Naar andre optraadte i Dagens Strid, var han ikke bange for at give dem Haandslag. — Engang havde Provst *Hans Koch* gennem Pressen rejst en offentlig Harmes mod Smudslitteraturen. Pastor *Fibiger* skriver i den Anledning under Overskriften: »Hil dem, som kæmped!« bl. a. saaledes: »Men jeg synes, at det her — som saa ofte — skorter paa *Taknemlighed*. Gud faar ikke den Tak og Ære, der tilkommer ham — — og de Mænd, som traadte saa djærvt op og talte vor Sag, faar heller ingen Tak. — — Navnlig er der da Grund til at takke Pastor *Hans Koch*, der ikke lod sig standse af, at »nu var det for sent« og ikke lod sig skræmme af noget »hvad kan det nytte?« — men satte Basunen for Munden og blæste Alarm med en tydelig Lyd! Tak fra mange Tusinde Mennesker i vort Folk!«

— Ja, hvor ofte satte han ikke selv Basunen for Munden, om end ikke altid med lige stor Ret eller med lige smuk Klang. Og dog var man netop i Bedømmelsen af Klangens, Tonens, saa tilbøjelig til at møde med forudfattede Meninger og Domme, naar Pastor *Fibigers* Navn stod under en Artikel. Et pudsigt Bevis herpaa indeholder en af hans Scrapbøger. *Vilh. Beck* havde engang i Pressen rettet et skarpt Angreb paa navngivne Præster og stemplet dem som »aandelige Vaasehoveder . . . , fordrukne og usædelige Præster« etc. I den Polemik, der afledtes heraf, forfattede Pastor *Fibiger* en for ham karakteristisk Artikel, men da den vilde have større Slagkraft, hvis der stod en Lægmand bag dens Tanker, fremkom den under Kam-

Morfar fortæller. 1936.

merherre Barners Navn. Den vakte betydelig Opsigt. I sin Scrapbog tilføjer Pastor Fibiger under den indklæbede Artikel: »Mange kunde saa grangivelig kende Barners »elskelige Præg« igennem den! Det sete afhænger — — o. s. v.«

Stærkest Røre vakte vel hans uforsonlige Angreb paa de religiøse Films og Skuespil, der Tid efter anden kom frem; en enkelt kom slet ikke til Opførelse herhjemme, maaske paa Grund af hans Angreb under Forhaandsomtalen. Han udtaler, at »det slet ikke er Film som saadan, jeg har noget imod og vil bekæmpe. Jeg anerkender fuldt ud Filmens store Betydning, ogsaa dens Kulturmission.« Men det var de Films, der var bygget over hellige, bibelske Tildragelser, og især da Kristi Lidelse, der var ham en Vederstyggelighed. Som han siger om Passionsskuespillene: »Ikke om jeg kunde faa en Million danske Kroner for det, vilde jeg drage til Oberammergau at se det Skuespil. — — Har de Mennesker, der gør det, da virkelig aldrig oplevet, hvad den eneste Langfredag betød og betyder?« — Protest og Tilslutning fyldte i saadanne Tider Spalte efter Spalte i Aviserne — mest Protest! Kærlige, opmuntrende og takkende Breve strømmede ind, men ogsaa anonyme Smædeskrivelser.

Det var vist ikke blot disse arge Modstandere, men ogsaa flere af hans Venner, der bag disse hans Avisudgydelser mente at ane en vis indre Glæde hos ham over at se sit Navn straalet fra Gadeplakaterne og Avisernes Forsider, at vide det paa alles Læber. De, der kom ham paa nært Hold, vidste dog, at han kun talte, fordi han *maatte* tale i hellig Harme, vidste, at disse Af-færer, som han vel i Ungdommens Dage rystede af sine »garvede Rygstykker«, efterhaanden pinte ham mere og mere, ja, gav ham Følelsen af at være forladt og forfulgt. Det gøs i ham, naar han paa Gaden mødte sit Navn udskreget paa Aviskioskerne eller læste det i alles Blikke og paa alles Læber. Han beklagede sig ikke, det laa ham fjernt, men dog prægedes hans Sindstilstand i saadanne Tider, saa at en af hans Døtre engang uden sin Fars Viden og Vilje dristede sig op paa Redaktionskontoret for et af de Blade, der var haardest. For selveste Chefredaktøren, hvis Pen ofte havde udspøjet Hadets og Forargelsens Galde mod Pastor Fibiger, begærede hun

Foretræde — og fik det, med rystende Knæ og skælvende Stemme. Om det nu var, fordi der i denne hvasse Pennefører levede en halvkvalt Erkendelse af, at han skrev mere for Sensationens end for Sagens Skyld, eller det var, fordi det Meneskehjerte, der jo ogsaa bankede i hans Faderbryst, blev grebet af denne Datters varme, modige Kærlighed til sin Far — nok er det, de to, den barske Chefredaktør og den varmhjertede Præstedatter, kom paa Talefod med hinanden. Hun udøste sit Hjerte for ham, og han tog Afsked med hende med disse Ord: »Det giver jeg Dem mit Ord paa, at De aldrig oftere skal se Deres Fars Navn udskreget her fra Bladet!« — Og han holdt Ord. End ikke ved Pastor Fibigers Død, der jo dog nok kunde have givet Anledning til et Tilbageblik, indeholdt det saa meget som en Stavelse.

— — —

Skal man kort udtrykke, hvad Pastor Fibiger med sin moralsk-folkeopdragende Journalistvirksomhed tilstræbte, kan det vist siges, som der staar i den gamle Sang, at det var at skabe »Mænd med faste Hjærter« og »fromme, stærke Kvinder«. Som han elskede sit Land, saaledes ogsaa dets Folk og ikke mindst dets Ungdom, men han havde et skarpt Øje for dets Fejl og Mangler og drog ofte til Felts mod den slapknæede, danske Folkepsyke.

»Det danske Grin« som et Udtryk for Nationens »Det-gaar-nok«-Letsindighed, og som efter hans Mening altid kvalte Folkets Storlinethed og Værdighed i Optræden, var han ofte ude efter. I en Artikel i 1915 beskriver han de angstfyldte Dage fra August 1914, da Verdenskrigen udbrød og lagde sin knugende Tynge ogsaa over Danmark: »Men der var ikke gaaet 8 Dage, før det var ovre. At sige: for dette lille, letsindige og overfladiske Folk, for ellers var det nok ikke ovre — Gud bedre det! Men ikke 8 Dage efter sad en lille rund, glad Københavner med sit lille runde, glade Smil her i min Stue og sagde beroligende: »Naa-aa, nu tror jeg ellers nok, det driver over for denne Gang.« Og naar jeg har fortalt det, saa ler Folk. Det vil sige, de ler ikke, men de smiler. Aah, dette velsignede, evigglade, danske Smil, saa sorgløst, saa letsindigt.«

Det, han længtes efter, var Mænd med Begejstring, Mænd med Evnen til at harmes i Behold.

»Det danske Folk har mistet Evnen til at harmes, men dermed ogsaa tabt Retten til at existere.« skrev et Dagblad engang. Det var det, han var angst for. Nationens Stilling i al Almindelighed til Sønderjylland og Forsvarssagen var ham uforstaaelig.

For ham laa Aarsagen til Overfladiskheden og Letsindigheden deri, at Folkets store Masse var ligegyldig eller immun over for Gud, uden hellig Ansvarfølelse og Taknemlighed. I 1916 skriver han: »Ak, jeg vil nødig sige noget ondt om Danmark, det er jo ogsaa *mit* Land, og det er en daarlig Fugl, der beklikker sin egen Rede. Men Frugten —? Frugten af, at Gud har skaanet os for Krigen og ladet os leve i Fred? Har vi baaret Frugt for Gud? Er der bleven mere Sandhed og Redelighed i Folkets Liv — mere Ydmyghed, mere sand Guds frygt, mere levende Tro? — — Eller er det ikke saa, at vi maa ydmyge os og sige: Os tilkommer kun vort Ansigts Blusel!«

Begejstret skriver han om, hvordan man i engelske Regeringskredse modtog Budskabet om Vaabenstilstanden, hvorledes Premierministeren, Lloyd George, med hele Underhuset gik til Takkefest i St. Margarets-Kirken. — »Hvornaar mon det skal kunne lade sig gøre herhjemme, at *vor* Statsminister udtaler saadanne Ord, og hvornaar vil man kunne se *vore* Rigsdagsmænd gaa i højtidelig Procession til Vor Frue Kirke for at bringe *deres* ydmyge Tak for Danmarks Frelse under Verdenskrigen?«

Det var denne Evne til værdigt og med Respekt for det helige at sige og gøre det til Lejligheden passende, som Kong *Christian X* Gang paa Gang viste, og som for en stor Del laa bag Pastor Fibigers Beundring for Kongen. Under en af sine Audienser gav han Udtryk derfor med disse Ord: »Vi har ikke glemte Episoden med den lille Pige, Deres Majestæt ved Genforeningen tog op paa Hesten, eller at Deres Majestæt gik ind i den første Kirke, efter at Grænsen var passeret, og holdt Andagt dér, eller at Deres Majestæt, før Flaget gik til Tops paa Dybbøl, bøjede sig og kyssede dets Flig. Det er den Slags, der

gør en Konge elsket. — — Og i hvert Fald Guds Folk i Danmark har heller ikke glemte, at den Dag Budskabet kom om Frederik VIII's Død, og der skulde være Proklamation Kl. 12 paa Amalienborg, var det første, der skete, at Deres Majestæt og Dronningen gik til Alters om Morgenen i Lyngby Kirke. Det er maaske første Gang, en dansk Konge har besteg Tronen paa den Maade. Det glemmer vi ikke, og vi har med Glæde set, hvorledes Gud har velsignet Deres Majestæt i Deres Regeringstid.«

»Gudsfrygt styrker Riget!« — det var dybest set det, der lige til hans Død laa bag hans utrættelige Bestræbelser baade med Mund og Pen. Hans sidste Tale paa Jord blev, som før nævnt, holdt Grundlovsdag 1937. Lokale Blade refererede den under denne Overskrift med fede Typer:

»Danmark trænger til hellige Hjem med aabne Bibler.«

Hvor har vi ofte hørt de Ord af hans Mund. Med dem paa Læben og med Ønsket om et frit, lykkeligt, men fremfor alt helligt Danmark faldt han paa Skansen.

— — —

Som *Debattør* deltog han sjældnere i Dagens Strid, og meget nødig i kirkelige Spørgsmaal. Diskussioner var ham, som tidligere nævnt, imod, og Kamp for aabent Tæppe Kristne imellem — og navnlig Præster — med skarpe Vaaben tiltalte ham langt fra. Og man maa vist sige til hans Ros, at naar han en enkelt Gang var i Ilden paa det Omraade, lod han Kærligheden og Hensynsfuldheden føre det store Ord.

Han anmelder i 1899 en Bog af cand. theol. *Sigurd Trier*, »Jesus af Nazareth« — en Anmeldelse med Næb og Klør af denne rationalistiske Bog, »saa totaliter gal i Opfattelsen, saa bundforkert i Forstaaelsen af, hvad Jesus var og vilde — — dette Makværk, endog i hele tre Oplag, der skal tyllens i det arme, bedragne, vantro Folk.«

Anmeldelsen giver Anledningen til en Avispolemik, men da Pastor Fibiger hos Forfatteren mærkede »en Tone af saa ærligt spørgende en Klang, at den ligesom smøg sig indom Panseret og famlede efter mit Hjerte,« saa fik hans Tone en anden Lyd, Kærlighedens. S. Trier siger da ogsaa rent ud: »Allerførst vil jeg takke Dem for den smukke og loyale Maade,

hvorpaa De har affattet Deres Svar til mig forleden. Jeg tør uden Overdrivelse sige, at jeg ikke er vant til at blive saa pænt behandlet af den Kirkeretning, hvortil De hører.«

Senere omtales denne Polemik i »Dansk Kirketidende«, hvor Pastor *H. E. Meyling* anker over Vilh. Becks haarde, uforsonlige Tone i Pressen og slutter med følgende om Pastor Fibigers Stilling i Trier-Polemiken: »Han udvikler med Inderlighed og Varme sit kristne Standpunkt uden nogen Vaklen, men taler milde og kærligt indtrængende Ord til den søgende Yngling. Pastor Fibiger siger varmt og inderligt: Gaa bort og sælg al Deres Visdom og kom saa og følg Jesus! — Her er ikke Spor af Irritation i hans alvorlige Tiltale. Den gjorde Indtryk paa mig og har visselig ogsaa gjort det paa den unge Mand.«

— — —

Det kan ikke nægtes, at han undertiden skrev blot for at skrive; han havde, som Ricard sagde om sig selv, »denne altid kløende Hjerne«. Det gav sig Udslag i Causerier af al mulig Art, og det hændte, at Ordene ved en saadan Lejlighed løb ham for let og ukritisk i Pennen og gav Udtryk for en vis flot Overlegenhed, der slet ikke laa gemt i hans Tanker.

Modstanderne var der straks, ogsaa blandt hans Embedsbrødre. Der var maaske noget om, hvad en Præst under en af disse Stormbyger skrev, at det her i H. C. Andersens Fædreland »er en given Sag, naar én rager lidt frem,« at han da mødes med et: »Han er for stor og aparte, han skal kanøfles!« Han finder i hvert Fald, skønt Pastor Fibigers Udtryk og Optræden i Tidens Løb ogsaa af og til var faldet ham for Brystet, »at han har et saadant Dagværk bag sig, og Gud har kunnet bruge ham til saa store Ting,« at han skulde være »for god til af Kolleger at udleveres til Grin . . . « Ja, en anden Præst skriver simpelt hen — med megen Ironi — at man burde have en for polemiserende Præster særlig autoriseret Oversættelse af 1. Kor. 12, 26, saa dette Ord skulde lyde: »Naar eet Lem lider, griner alle de andre Lemmer, og naar eet Lem bliver hædret, ærgrer alle de andre Lemmer sig og protesterer.«

Stærkest Røre vakte vel en en passant Artikel under Overskriften »Emeritus«, som Pastor Fibiger efter sin Afsked (1933) fremkom med i »Præsteforeningens Blad«. Han cau-

serede over baade dette og hint og gav bl. a. Udtryk for sin »uhyre Lettelse og Befrielse for det daglige Overløb«, som Embedet som Storstadspræst medførte. Hele Artiklen var i sin Mening ganske uskyldig, men i sin Form saa ubesindig, at man skulde kende — og helst holde af — Pastor Fibiger for at kunne »tage« den. Da nu langt fra alle havde en saadan Indstilling over for ham, blev denne Artikel Aarsag til, at der sendtes en sand Byge af Harme og Ukvemsord ned over ham. Han stod selv ganske uforstaaende heroverfor, og det var han iøvrigt ikke ene om; mange Breve gav Udtryk for det samme. En Biskop skrev f. Eks., at han havde læst Artiklen »uden at føle mig forarget det allermindste; jeg morede mig over den, fordi den paa mere end eet Punkt tager Folk, hvor de er. — Jeg synes, De har været ude for en Byge, som De ikke har givet Anledning til.«

Endog helt til Norge gik Dønninger af denne Affære. I en Anmeldelse af »En Storstadspræssts Dagbog« skriver Biskop *Berggrav* bl. a.: »Der blev nylig i Danmark gjort et stort nummer av at sogneprest Fibiger ved Eliaskirken skrev en artikkel om, hvor festlig det kjendes å være blitt pensjonist og dermed kvitt menigheten. (Han skrev noe uvörrent, som hans maner er.) Saa kastet man ham i hodet, at der kunde alle se hvor ekte den er, den geistlige »kallsbevissthet« og gleden ved å være Herrens tjener. Men Fibiger hadde nettop skildret rendet paa dørene, maset med det tusenfoldige menighetsapparat, storbyens jag og — aldri en fredet stund. Hans ferieglede var såre naturlig — og forståelig. At der var en smule kåthet i tillegg, behøvede bare å vise, at han var den gamle og slett ikke gammel nok til å gå av.«

Det skal dog her til sidst anføres, at af de Embedsbrødre, der havde givet ham saa haard en Medfart, kom mere end een senere hen og rakte ham ærligt Broderhaand. To Aar efter denne Presseaffære, der iøvrigt blev hans sidste, modtog han saaledes et Brev, hvori en Præst, der gennem Oxfordbevægelsen i Mellemtiden havde faaet sit Liv med Gud ordnet paany, bad om Tilgivelse for sine haarde Ord i et Blad: »Hvad og hvormeget der var sandt, maa Gud vide, men jeg var i alt Fald ikke Manden, der havde Ret til at skrive, som jeg gjorde;

det har Gud nu vist mig. — — Dersom De kan: Kærlig Broderhilsen!«

Ja, *det* kunde han. Var han end blevet for gammel til at bære og forstaa de Hug, der blev ham til Del, saa var han dog ogsaa blevet saa bøjet og helliggjort, at de ikke satte Nid i hans Hjerte. Og naar vi i Dag tænker tilbage paa hans Indsats som »Lys og Salt« gennem sin Deltagelse i Dagens Strid, saa er det vist heller ikke Affærer af den Art som den sidst omtalte der sidder tydeligst i Erindringen.

2. FORFATTEREN.

Det er allerede i Indledningen fortalt, at Slægten Fibiger antagelig har sit Udspring i en flamsk Kunstnerslægt. Ogsaa Pastor Fibiger havde ikke saa lidt af Kunstnerens hellige Gnist i sig. Hans Forfatterskab viser det i særlig Grad.

Det er ogsaa tidligere fortalt, hvordan han lige fra Drengesaarene følte en rig Tilfredsstillelse og forunderlig Udløsning, naar han med sin Pen fik givet sine Tanker Udtryk. Hans Ideal var Digteren, og hans Drøm var selv ad Digterbanen at vandre »per aspera ad astra«. Gud havde nu en helt anden Plan med hans Liv, og det blev lykkeligvis den, der sejrede.

I de mange Aar, der gik, fra Student Fibiger lagde Digterdrømmene til Side, og til Pastor Fibiger (1901) debuterede som kirkelig Forfatter, 33 Aar gl., havde han fundet Udløsning for sin Skrivetrang i de ofte omtalte Dagbøger, i Breve, Rejsebeskrivelser m. m.

End ikke i Pressen havde han figureret før i 1898. Han er omkring 1897 meget imponeret af Vennen Vibe, der har haft en Prædiken optaget i et Blad, og spørger i et Brev, »hvordan man bærer sig ad med saadan noget.« — Han fik det jo siden hen lært.

— — —

I Pastor Fibigers Forfatterskab kan man skelne mellem de Bøger, han har *født*, de Bøger, han har *skrevet*, og de Bøger, han har *samlet*.

Hvilken Gruppe der er bedst, er ikke saa lige en Sag at

afgøre. Det maa bero paa et individuelt Skøn. Men der er næppe Tvivl om, at de i kristelig Henseende lødigste Bøger er dem, der er født ud af hans eget Troslivs Kamp og Udvikling.

Han var — vistnok ret ofte endda — inde i alvorlige og dybtgaaende Kriser, uden at det, der var hans Tros Kernepunkt, dog nogen Sinde rokkedes. Om disse Kriser har han intet, hverken skriftligt eller mundtligt, efterladt sig. Trods det usædvanlig aabne Forhold mellem Forældre og Børn i Præstehjemmet har Børnene dog aldrig faaet noget at vide derom eller mærket noget dertil.

Den eneste, der var indviet, og som fulgte disse Udviklingsperioder, var hans Hustru, om hvem han ogsaa et Sted med Henblik paa sine Bøger karakteristisk siger, at »hun er Moder til vore seks Menneske-Børn, men ogsaa til flere af mine aandelige Børn.«

Han har altsaa, hvad de personlige Oplevelser angaar, mere end paa noget andet Omraade efterlevet Ordet om, at »der skal være Dække over alt det, som er herligt.« Naar han for sine nærmeste tangerede disse Spørgsmaal, sagde han Gang paa Gang, at der er Oplevelser mellem Gud og en Menneskesjæl af en saadan Art, at de ikke kan og skal aabenbares.

Men det var i saadanne Tider, eller rettere: som *Afslutning* paa disse, at hans Bøger blev til — de Bøger, som er født ud af hans eget lutrede Trosliv.

Til denne Gruppe maa henregnes »*Guds Lam*« (1911), »*Guldkrystne*« (1914), »*Af Dybsens Nød*« (1917), »*Sejren*« (1925) og »*Den yndigste Rose*« (1926). — Og er det mon ikke ogsaa disse Bøger, der i Kraft af deres aandelige Lødighed afmærker hans betydeligste Indsats som Forfatter?

Alle de Bøger, der er udgaaet fra hans Haand, fandtes i hans efterladte Bogsamling i saakaldte »Standardeksemplarer«, hvor den enkelte Bog er indbundet sammen med et Antal blanke Blade, paa hvilke han — med sin sædvanlige Grundighed og Ordenssans — udførligt har skrevet om Bogens Oprindelse, Tilblivelse og Modtagelse, og hvor alt Brev- og Avisstof den vedrørende findes indklæbet. Men end ikke her afslører han sine Bøgers intimeste Baggrund.

Om »Guds Lam« hedder det saaledes bl. a.: »Imidlertid havde Gud hint Foraar ført mig ind i store, gennemgribende og rystende Sjælekampe, hvilket jeg ikke her skal dvæle nærmere ved. — — Der er Ting i Bogen, som jeg ikke havde kendt før, og Toner, som jeg aldrig havde kunnet tage før. — — Disse Juli-Formiddage paa Eskilstrups Veranda, hvor jeg sad med mit Manuskript og min store Bibel, i hvilken staar »alt, hvad jeg véd, der er værd at vide«, vil jeg aldrig glemme. De staar for mig i et ganske ejendommeligt Skær, ofte fulde af Angst og Uro, men altid gennemlyste og overstraaede af Guds Naade, og da blev Bogen født under Taarer.«

I et Brev fra 1912 skriver han til sin Hustru: »Naar jeg tænker paa den Bog, er det som en Drøm, at jeg har faaet Lov til at skrive den, — Gud velsigne den, den er hans, lagt, saa godt som jeg har formaaet det, i hans Haand og viet til hans Ære. Af og til kan jeg gribe mig selv i at læse i den og spørger da med Undren, om det virkelig er mig, der har skrevet alt dette.«

Bag »Af Dybsens Nød« ligger en aandelig Oplevelse, der igen var en Følge af svigtende Kræfter. Hans Helbred var jo ellers i det store og hele af en saadan Art, at han engang paa et Brevkort til Pastor N. *Juhl* skrev:

»Vil du vide, hvordan jeg har det, kan du slaa op i 1. Mosebog 49, 14.«

Dér staar — efter den gamle Oversættelse — at »Isaskar skal være et knokkelstærkt Asen.«

Ikke desto mindre skriver han nu i sit Standardeksemplar af »Af Dybsens Nød«:

»Det var i Vinteren 1916—17, at »min Maskine løb varm,« — d. v. s. jeg maatte lære at sætte Tæring efter Næring, at jeg ikke orkede det, jeg før havde kunnet. Jeg havde først i lang Tid søgt at spore mig frem, men kunde — trods mange Pulvere mod Hovedpine — ikke forcere mig frem.«

Han siger for Resten ogsaa, at »jeg iøvrigt regner denne Bog, ved Siden af »Guds Lam«, som den bedste, jeg har skreven.«

Ikke underligt, at han omfattede disse »Børn« med stor Kærlighed og fulgte deres Skæbne i Livet med megen Inter-

esse. I Tusindvis af Eksemplarer spredtes de, og utallige var de Vidnesbyrd, han modtog om, at han ogsaa ad denne Vej blev Redskab til Menneskers Omvendelse.

Her skal intet citeres af de utallige Breve, der bærer Vidne derom, men derimod et Uddrag af en lille »Virkelighedsskildring«, der i 1927 fandtes i et amerikansk Menighedsblad. En ung, uomvendt Mand paa Rejse i det fremmede fortæller, at hans Søster ved Afrejsen fra Hjemmet stak noget i hans Lomme og sagde: »Læs den!«

»Nu laa der mange Hundrede Mile fra hans Hjem en Bog i hans lille Kahyt og talte Hjemmets Sprog. — Læs den! Han hørte sin Søsters Stemme, og han tog Bogen ud af Hylsteret. Overskriften stod med store Bogstaver paa Omslaget: *Sejren*. Han aabnede den og læste Undertitlen: »Kristus lever — en Konge evindeligt«. Han studsede. Det lød saa underligt myndigt og dog bramfrit. Kristus lever! Fik han her Svaret paa sine Spørgsmaal? Han satte sig paa Kanten af sin Køje og begyndte at læse om den store Sejr — Jesu Opstandelse. I lange, dybe Aandedrag sugede han Livsens Kraft til sin forsmægtende Sjæl. Det var ikke et glimrende Forsvar for Kristendommen, han læste, men han mærkede, at det var troværdig Tale, fuld værd at annamme... Over hans Sind kom der vældende noget forunderligt varmt og blødt. Han mærkede, hvor det smeltede noget haardt derinde, og han skjulte Ansigtet i sine Hænder, idet han hulkede som et Barn; thi som et Lyn saa han noget af Evighedens Sollys glimte... Det var sent, da han den Aften lagde sig til Hvile, saa tryk og glad, som han ikke havde været i lange, lange Tider. Skibet rullede paa Søen, vuggede, gyngede og gennemrystedes, naar det tørnede mod et Bølgebjerg... Han aandede frit og let, og mens Bølgerne kastede Skibet hid og did, laa han og nynnede om *Sejren* — den store Paaskesejr.«

— — —

Til den anden Gruppe af Pastor Fibigers Bøger, de Bøger, han har skrevet af Interesse for forskellige Emner, men uden nogen egentlig aandelig Oplevelsens Trang bagved, hører »Kongespejlet« (1901), »Bibelhistoriske Studier over de fire

Konger Herodes«, »Frelsens Vished« (1916) og »Troens Sejr« (1917), der begge er en »praktisk Haandsrækning for at hjælpe de mange vakte, søgende og aandeligt uklare Mennesker op paa Klippen«, Biografierne »Julius Friis Hansen« (1920), »Hans Nielsen Hauge i Danmark« (1924) og »Kammerherre S. Barner« (1931), og endelig Bogen om Eliaskirken: »Guds banede Vej« (1933), »Et Blad af Kirkesagens Historie«.

Af disse var »Kongespejlet« hans første Bog. Pastor Fibiger forhandlede med sin Forlægger om dens Anmeldelse i »Kristeligt Dagblad«, og man blev enige om at lade den anmelde af en Præst, om hvem Fibiger sagde, at »han kender mig ikke saa meget, saa han vil nok sige mig Sandheden.«

Otte Dage efter blev han imidlertid kaldt op til »Kristeligt Dagblad«s Redaktør, Pastor P. C. Dyekjær, der forelagde ham Anmeldelsen. Den var rent ovenud og begyndte saaledes:

»Endelig har vi en Bog af Pastor Fibiger. Hvorfor er den ikke kommet før? ... Ingen i hele Landet vilde kunne have gjort ham det efter« o. s. v.

Dyekjær greb resolut sin Censorpen, og efter Fibigers Anvisning blev de mest straalende Sprogblomster strøget.

Der maa have staaet meget i Manuskriptet til den Anmeldelse, for selv da den fremkom i Bladet, var den »varm«.

»Han har forstaaet at begrænse sig — at hugge alt overflødigt Stof bort og har derfor kunnet mejsle de fire Kongeskikkelser frem i skarpe Linier... Skildringen er mesterlig, ja, ligefrem Kunst... Det er en original Bog, saa oprindelig i Form og Udtryk og saa klangfuld i Stilen. Pastor Fibiger ikke blot fortæller, han maler. Hans Personer har ikke blot Tegningens Lys og Skygge, men tillige Maleriets Liv og Farve... Naar man har læst Bogen, har man haft en saa aandelig skøn Stund, at man ikke har Lyst til at lede efter Trykfejl eller andre Smaating, der kunde være at kritisere.«

Allerede i denne Bog viste Pastor Fibiger, at han i særlig Grad formaaede, som der stod i den citerede Anmeldelse, at mejsle Figurerne frem med klare, skarpe Træk, en Evne, der træder tydeligt frem i hans Biografier, og som fremhæves stærkt af Anmeldere.

Endelig den tredje Gruppe af hans Bøger, de Bøger, hvis Stof er *samlet*, bestaaende af tidligere trykte Artikler og Prædikener. Hertil hører først og fremmest de to Prædikensamlinger »*Ved Korsets Fod*« — »*Hos Jesus*« (1921—22).

Om den første af disse skriver han i sit Standardeksemplar, at »Bogen blev *vældigt* opreklameret af »Kristeligt Dagblad«, saa *vældigt*, at jeg var helt flov og bad dem »holde inde med Skydningen«.«

Til denne Gruppe hører desuden »*Iøvrigt*« (1929), en Samling Fortællinger og Oplevelser, »*Guds Vandringmænd*« I-II (1930, 1935), »Rids og Profiler« af en Række af den danske Kirkes, specielt Indre Missions, Arbejdere, i det væsentligste Nekrologer og Begravelsestaler. Atter her møder man hans forbavsende Evne til med faa Ord at skitsere et Menneskes Liv og Karakter. Den sidste Bog i denne Gruppe, og hans sidste Bog i det hele taget, er »*Ved Alterets Fod*« (1933), en Række Skriftetaler fra Indre Missions Aarsmøder.

— — —

Om Pastor Fibigers *Stil* faar man en Del at vide ved at læse et Notat i den 19-aariges Dagbog:

»En stor Force har jeg i at kunne variere min Stil, alt eftersom det skikker sig. Jeg kan saaledes gjøre den meget kort og sammentrængt, hvad der dog volder mig en Del Besvær, medens jeg kan tvære den saa meget ud, jeg vil, idet de allerlængste Ord og Omskrivninger øjeblikkelig indfinde sig. Mange kunne blive ved at file paa, hvad de have skreven, og forandre og forandre; men det kan jeg aldrig. Jeg kan med Pilatus sige: *Hvad jeg skrev, det skrev jeg!*«

I disse Ord afslører han paa een Gang sin Stils Styrke og dens Svaghed.

Hans Stils *Styrke* ligger i, at han skriver frisk og sprudlende ud af sin Hjernes, sit Hjertes og sine kunstneriske Evners Overflod. Tanker og Indfald kommer myldrende, glider ind i de store Rammer og gør Stoffet levende. Det er, som om man i hans Bøger baade *ser* og *hører* ham.

Det blev Bøger, der fængslede, rent bortset fra, om man var enig med Forfatteren eller ej. Gang paa Gang indrøm-

mes det af Anmeldere, der ellers langt fra slutter sig til Fibigers Tanker og Facon.

»Det virker spændende . . . Bogen er skrevet i et smukt og livligt Sprog,« siger f. Eks. en »negativ« Anmelder.

Her er en lille Udtalelse i et Brev fra Ærkebiskop *Nathan Söderblom* til hans »Årade Ämbetsbroder«:

»Boken läste jag trots alle sysslor som ett brev från posten. Ni har en beundransvärd förmåga att hålla läsaren i ständig spänning. Vad skal komma på näste blad?«

Ja, selv den norske Forfatter *Knut Hamsun*, der vel maa anerkendes som kvalificeret Dommer, naar det gælder Stil, skriver efter at have læst Bogen om Henrik Ibsen, som Pastor Fibiger har sendt ham:

»Som enhver vilde gjøre, maa ogsaa jeg si, at jeg har læst den i ett Drag, fordi den er saa interessant og saa hjertelig skrevet. Der er Godhet og Hjertelig i den for mange Bøker.«

— — —

I denne umiddelbare Given-sig-hen ligger imidlertid ogsaa hans Stils *Svagthed*. Det undgaas nemlig ikke, at hans egen Person hyppigt træder temmelig stærkt frem og kan give et Indtryk af Overlegenhed.

»Der er i det hele taget noget overlegent over Fibigers Sprog og Stil, som man ærgrer sig over,« skriver en Anmelder, der iøvrigt ikke lægger Skjul paa, at »Arbejdet er dygtigt gjort«.

En anden *Svagthed* er hans Stils *Bredde*.

Der skrives om en Bog, at »den tager alt for meget udenoms med. Der er alt for mange »Træk fra Livet«; selv om det gør Bogen mere livlig og underholdende, saa afleder det dog Opmærksomheden fra Hovedpersonen . . . Stadig møder vi hans personlige Bekendte, Eliaskirken o. s. v.«

Ja, hans Paranteser og Sidebemærkninger var, om end interessante, saa ogsaa lange og virkede undertiden spredende.

Da Prædikensamlingen »Ved Korsets Fod« udkom, indeholdende Prædikener paa nøjagtig 2 Sider hver, udtalte Domprovst *Skovgaard-Petersen* ikke uden et Stænk af Ironi, men i hvert Fald i nøje Overensstemmelse med Virkeligheden:

»Det har vist kostet lidt Forsagelse for Pastor Fibiger at fatte sig i den Grad i Korthed.«

Han indrømmer selv, at »det var — især i Begyndelsen, indtil jeg fandt min »Form« — et uhyre vanskeligt Arbejde. Atter og atter maatte Prædikenerne beskæres.«

Man kunde fristes til at ønske, at han oftere havde haft et saadant Begrænsningens Pres over sig. Det kan ikke nægtes, at en Bog som »Guds banede Vej«, et digert Værk paa flere Hundrede Sider, vilde have vundet i Værdi, om den var blevet lidt stærkere sammentrængt. Den er et udmærket Udtryk for hans manglende Evne til at skelne mellem det for udenforstaaende væsentlige og uvæsentlige og for hans Trang til at ville gøre selv Bagateller til Begivenheder, en Trang, der vel for en stor Del skyldtes hans — til Tider overdrevne — historiske Sans.

Ganske vist — Bogen har aldrig været offentligt i Handelen, men er trykt som Manuskript for Venner. Det kan maa-ske i nogen Maade tjene til hans Retfærdiggørelse — hvad den angaar.

— — —

Pastor Fibiger søgte nu aldrig — iøvrigt med velberaad Hu — at rette sig efter Kritikken, naar det gjaldt at trække sin egen Person tilbage i sine Bøger og fatte sig i Korthed — tværtimod. Han følte nemlig aldrig Trang til at skrive dyb-sindigt eller om videnskabelige Emner.

Kun eet eneste Bidrag har han i sin Levetid ydet til den teologiske Litteratur: Fortolkningen til Galaterbrevet i Det Danske Bibelselskabs »Fortolkning til Det Nye Testaments Bøger« (1930). Dette Bidrags teologiske Værd skal her — af gode Grunde — forbigaaes, men betragtet i Sammenligning med hans øvrige Forfatterskab maa det vist siges — og det ligger i Sagens Natur — at det er det mindst Fibiger'ske.

Nej, hans Bøger var tænkt som og blev »godt Brød og frisk Vand«, som *Gunner Engberg* engang har skrevet, og i dette Øjemed gjorde han alt for at undgaa det kedelige, men tværtimod være levende og fange Læsernes Opmærksomhed.

I et Standardeksemplar skriver han:

»Med Hensyn til Kritikken ønsker jeg blot at sige, at naar nogle Anmeldere anker over, at min Personlighed træder for stærkt frem, eller at der er for mange Paranteser og Udenomsværker, kan jeg hertil kun svare med at henvise til det gamle Ord om, at hver Fugl synger med *sit Næb* . . . Iøvrigt har dette uden al Tvivl været en af Grundene til, at Forkyndelsen ikke blev tør, men levende, saa Folk ikke kedede sig.«

Ja, han mener rent ud, at den *menneskelige* Hemmelighed i, at saa store Skarer flokkedes om hans Forkyndelse, baade med Mund og Pen, var den, »at jeg altid gav mig helt, spillede for fuldt Værk, med alle Registre udtrukne. At dette ikke kunde gefalle alle, anderledes indstillede, er en Sag for sig.«

— — —

Hans Bøgers *Indhold* kendetegner ham klart — som hans Prædikener — som Indre Missions ægte Søn.

Dybden og Centralpunktet i hans Bøgers Forkyndelse træder afklaret frem som en fastmuret Borg, der hæver sine Tinder og Fløje højt over alle »Udenværkerne«, — »uden Sentimentalitet, men ikke uden Følsomhed, uden Flitter, men ikke uden Glans«, som Biskop *Chr. Ludwigs* har skrevet i en Anmeldelse.

En Anmelder gaar et Sted ind paa en Sammenligning af *Ricards* og *Fibigers* Forfatterskab. Han kommer til følgende Resultat:

»*Ricard* favner videre end *Fibiger*, men *Fibiger* pløjer dybere end *Ricard*.«

Ja, han *pløjede dybt*. Her ligger den *aandelige* Hemmelighed i hans Forfatterskabs store Udbredelse. Der er engang sagt om hans Prædikener — af en ikke ukritisk Tilhører: »Der kommer altid i *Fibigers* Prædikener det Punkt, hvor man møder Gud.«

Det samme gælder hans Bøger.

En Anmelder — der heller ikke er ukritisk — skriver f. Eks.:

»Bedst som man sidder og læser i Bogen, revet med af de maleriske Skildringer, spørger man sig selv, hvor dette mon fører hen, og hvad det har med Sagen at gøre, ja, stundom ærgres man sig endogsaa ikke saa helt lidt over, at der er saa

mange Udenværker, men saa, ganske pludselig, er det der, det uforklarlige, som er Hemmeligheden ved Pastor Fibigers Prædikener, saa forsvinder den Mand, hvis egen Personlighed ellers fylder saa meget, og man staar Ansigt til Ansigt med Gud.«

— — —

I eet eneste Tilfælde vovede Pastor Fibiger sig med sin litterære Virksomhed uden for det kirkelige Omraade. Det skete i 1928 med Bogen »Henrik Ibsen« — »en Skitse over Gudslinien i hans Liv«.

Denne Bog er ikke, som man kunde fristes til at tro, et Knæfald for »den æstetiske Sjælshalvdel«, som Studenten engang i rigelig Grad havde plejet, men en alvorlig Trang til at bringe nyt Lys ind over Henrik Ibsens religiøse Liv. Skønt han i Bogen siger, at »jeg har en normal Sjæls uvilkaarlige Antipati mod at lave Omvendelse efter Døden,« gaar hans Hypothese — som Bibliotekar *Julius Clausen* skriver i sin Anmeldelse af Bogen — ud paa, »at der gaar en Kurve fra »Brand« udenom de mellem-liggende Værker direkte til Epilogen »Naar vi døde vaagner«, saaledes at der i Ibsens Slutningsdrama afspejler sig en direkte Bekendelse til »Deus caritatis« — hvilket rigtignok er en dristig Hypothese, men ikke uden Interesse.«

Det nye Synspunkt, der fremføres, har han iøvrigt ikke selv skabt, men har faaet det antydet — paa Andenhaand — af Henrik Ibsens Enke og udformer det derpaa i sin Bog.

Hvis hans Betragtninger var rigtige, skulde de jo »blive epokegørende med Hensyn til Ibsenforskning, fuldstændig revolutionerende i Bedømmelsen af ham.« — Det blev de nu ikke. Grunden er vel ikke saa meget den, at Kritikken, som Pastor Fibiger siger, »ofte har vist sig mere opsat paa at forfægte sine egne Synspunkter, hvad der er godt Latin for den, end den objektive Sandhed,« men mere den, at hans Bevismateriale er saare spinkelt.

Det lille Arbejde vækker i hvert Fald ingen Opsigt, om det end, som *Julius Clausen* siger, »røber en energisk Vilje til at forfølge en Tankegang og holde den fast og derfor ikke er uden Interesse. Som Hypothese kan det have lige saa megen Værdi som andre Ibsen-Tolkninger.«

Pastor Fibiger bad flere betydelige skandinaviske Forfattere og Litteraturforskere udtale deres Mening om hans Bog, saa fik han ikke andet ud af den, saa fik han i hvert Fald indledet en yderst interessant Meningsudveksling.

— — —

Pastor Fibigers Forfatterskab naaede ikke blot herhjemme en usædvanlig Udbredelse. Mange af hans Bøger er oversat til Svensk og Finsk, og »Guds Lam« desuden til Tysk. I Udlandet mødes han af megen Anerkendelse.

Da »Guds Lam« i 1918 udkom i svensk Udgave, anmeldtes den i »Svenska Aftonbladet« i begejstrede Vendinger. En svensk Passionsbog af Professor *Rudin* udkom samtidig, og Anmelderen, der maatte indrømme, at han nok kunde gøre mange og rimelige Anmærkninger mod Fibigers Teologi, skrev bl. a.:

»Med al den Agtelse og Ærbødighed, som svenske Teologer pligtskyldigst huser for et saadant Forfatternavn som Professor *Rudin*, saa drister undertegnede sig ved en Sammenligning mellem begge Passionsbøgerne til dog afgjort at sætte den danske Forfatter forrest.«

— — —

Pastor *Chr. Bartholdy* har et Sted skrevet:

»Hvis Verden staar, mon der saa ikke endnu om hundrede Aar vil være en og anden, som finder Hjælp til evigt Liv ved en Bog som »Frelsens Vished«?»

Ja, hvem ved!

Pastor *Johannes Larsen* skrev engang om »Guds Lam«:

»Glædeligt engang at se et virkeligt Værk, der aldrig vil tabe sin Værdi, saa længe der fejres Paaske i Danmark, saa aandfuldt er Værket skrevet.«

Vel er kirkelig Litteratur tidsbestemt, men der er dog Toner, der aldrig dør, og der er altsaa Mennesker, der mener, at disse ældgamle, evigunge Toner hos Pastor Fibiger naaede en saadan Dybde og Klang, at de længe vil klinge.

Lad Fremtiden dømme herom. Endnu maa vi nøjes med at sige, som en engang har skrevet: »Hvordan hans Forfatterskab fandt Vej til *Vilhelm Andersens* Litteraturhistorie er ikke klart.«

Men ikke desto mindre er der forundt ham en smuk Plads i dette Værk, hvor der i en Omtale af Indre Mission og de kirkelige Brydninger omkring Aarhundredskiftet bl. a. udtales, at »typisk for denne Retning og denne Udvikling er blandt 90'ernes Mænd et fjernt Medlem af den fine og tænksomme Fibigerslægt, *Andreas Fibiger*,« typisk baade ved sin præstelige Løbebane og »ved sin Personlighed, det Jern i Blodet, som de haardere Tider krævede . . . «

Og dog — for ham var Formaalet med hans Bøger ikke at opnaa »Udødelighedens Stempel« i Litteraturhistorien, men dette ogsaa ad den Vej at være et Vidne om Naaden i Jesus Kristus.

3. BESTYRELSESMEDLEM.

Det var selvfølgelig ikke faa Bestyrelser og Udvalg, Pastor Fibiger var Medlem af. Af de Virksomheder, der stod hans Hjerte nærmest, og hvor hans Indsats fik størst Betydning, skal her nævnes »Indre Missions Helliggørelsesmøder«, »De samvirkende Menighedsplejer«, »Det københavnske Kirkefond« og »Dansk Kirke i Udlandet«.

Det kan uden Overdrivelse siges, at han i disse Virksomheder var en udmærket Støtte. Han var her præget af de samme Egenskaber, der gjorde ham til den fortrinlige Organisator og Leder af Eliaskirkens Menighed: det rige Initiativ, den kærlige Opmuntring, de vise Raad og den uskrømede Paa-skønnelse af dem, der stod i Arbejdet. Han virkede stimulerende.

Og dog vil Mindet om ham som Bestyrelsesmedlem altid være stærkest, ja uløseligt knyttet til Indre Mission. Dér udfoldede han sine bedste Evner, sin største Arbejdskraft, og dér ydede han sin værdifuldeste Indsats.

Som ganske ung, nyomvendt Præst stod han med megen Beundring og Ærbødighed over for »de gamle Ege« i Indre Mission.

»*Indre Missions Bestyrelse* — hvilken Ærbødighed, ja Ærefrygt, rejser sig ikke i mit Sind ved at nævne dette Navn,« skriver han i en Skildring af Bestyrelsen. (»Guds Vandringsmænd« II).

I Vilhelm Becks Formandstid havde han ikke direkte Tilknnytning til Bestyrelsen, men fik engang som 30-aarig Lejlighed til at kaste et Blik ind i dens Forsamlingslokale. Han skriver herom:

»Lige da jeg passerede forbi, gik Døren op til det Værelse, hvor Bestyrelsen sad. I et Glimt saa jeg de ærværdige, vise Fædre derinde. Midt for sad selveste Vilhelm Beck med sin lange Pibe i Munden, og hele Bestyrelsen skimtedes i en fænomenal Taage af Tobaksrøg.«

Først ved Vilhelm Becks Død (1901) blev han indvalgt som Medlem — 33 Aar gl., og denne Stilling beholdt han til sin Død.

Under Forhandlingen ved den Lejlighed henvendte Stiftsprovst *Zeuthen* sig til Pastor *Filip Beck* og spurgte, om han kendte en yngre Mand, der kunde passe i Bestyrelsen, og *Filip Beck* svarede:

»Hvis I vil have en varmhjertet og begavet ung Mand, saa tag *Andreas Fibiger*.«

Og dermed var Sagen afgjort. Pastor *Fibiger* skriver selv herom, at der »blev indvalgt tre nye Medlemmer, tre Præster, én fra Oldtiden, den 58-aarige Sognepræst *Chr. Sørensen* ved Garnisonskirken, én fra Middelalderen, den 47-aarige Sognepræst *Axel Busch* fra Feldballe, og én fra den nyere Tid, den 33-aarige Pastor *A. Fibiger* fra *St. Mariæ Kirkesal*. — Stiftsprovst *Zeuthen* skrev: »Der var kun een Plads ledig, og dog valgtes tre, — men Pladsen var heller ikke let at udfylde; thi det var — Vilhelm Becks.«

Senere har jeg tænkt paa, at *Chr. Sørensen* velsagtens skulde repræsentere Forstanden, *Axel Busch* Nidkærheden og den tredie formodentlig Nidkærheden uden Forstand.«

Ja, nidkær var han i denne Tjeneste, og der kunde jo nok have været baade et og andet, han af den Grund kunde have Lyst til at ændre i denne højst ejendommelige Bestyrelse.

»Disciplin har det altid været smaat med i denne vidunderlige Bestyrelse,« skriver han i »Guds Vandringsmænd« II, hvor han giver en fornøjelig Skildring af dens uformelle Arbejdsmetoder. Medlemmerne rejste og satte sig efter Forgodtbefindende, »ja, af og til var der nogle, som uden videre forsvandt

for kortere eller længere Tid, til andre Møder eller maaske til en Middagslur. Kun Formanden var det faste Punkt. Henimod Mødets Slutning blev Togplanen ivrigt studeret, og naar »Kristeligt Dagblad« kom, lodes alt Haab ude for Formanden. Hver sad forskanset bag *sin* Avis . . . Det gik altsaa i frieste Frihed, og *Carl Moes* Slængen sig paa en Sofa (før han blev Formand, vel at mærke) var kun et normalt Udtryk for den i hele Forsamlingen anerkendte Ugenerthed . . . Men trods Idyllen fra den Tid eller maaske paa Grund af den var der alligevel en gruelig Forvirring. Ingen uden Formanden og til Nød Sekretæren, Sognepræst Filip Beck, anede, hverken hvor mange eller hvilke Spørgsmaal, der ved vedkommende Møde vilde foreligge til Behandling.«

Et lille Billede fra disse Møder under Stiftsprovst Zeuthens Formandskab er ganske karakteristisk.

Pastor *Ed. Nyeberg* var Protokolfører, fordi han — i Mod-sætning til Zeuthens »Klo« — førte en usædvanlig smuk og tydelig Haandskrift. Desværre skrev han paa Grund af sin Skønskrift meget langsomt, og da han tilmed desværre var tunghør, gik det endnu langsommere. De andre hengav sig til livlig privat Konversation, men atter og atter lød Nyebergs:

»Hvad saa, Frederik?«

Og saa maatte Zeuthen hentes op af dybe, filosofiske Spekulationer og give Besked, og Nyeberg skrev.

»Og hvad saa, Frederik? Staves han med C eller K? — Naa, Christensen med C.«

»Nej — Christiansen!«

»Hvadbehager?«

»Christiansen!«

»Naa, nu har jeg skrevet Christensen.«

»Ja, saa maa du rette det!«

»Hvadbehager? — Aah, ti stille, jeg kan ikke høre!« —

o. s. v., o. s. v.

Alt dette blev dog »Nidkærheden« for meget, og der blev paa Fibigers og Pastor *Axel Bülow's* Foranledning endelig indført forskellige Forbedringer til Simplificering af Forretningsgangen.

Men var Fibiger end nidkær, saa var han det dog ikke uden

Forstand. Man nærede, som Aarene gik, større og større Tillid til ham inden for Bestyrelsen. Ved Zeuthens Død (1915) blev han da ogsaa fra en enkelt Side foreslaaet som Formand.

Han skriver herom, at »det var naturligvis ganske taabeligt, naar vi havde en Mand som Carl Moe, der tilmed *var* Næstformand, iblandt os.«

Carl Moe stillede som Betingelse for sin Modtagelse af Formandsstillingen, at Fibiger blev Næstformand; thi — som han sagde — »jeg har ingen Forstand paa at optræde ved højtidelige Lejligheder, skrive officielle Skrivelser o. s. v., saa det maa De love at hjælpe mig med.«

Det gjorde han hellere end gerne, og saa blev Carl Moe Formand og A. Fibiger Næstformand.

Et Hovedstadsblad kommenterede rigtignok Valget med en Udtalelse om, at der, »som det var at vente, herskede stor Splid og Strid i Missionskredse. »Retningerne« bekæmpede bittert hverandre . . . Hr. Fibiger blev Næstformand. Men det Kødben, der her er tilkastet »Ungdommen«, er af en problematisk Art. For det er jo ikke afgjort, at Fibiger bliver Formand, naar Moe en Dag træder tilbage eller dør, — det vil der blive Kamp om.«

Der var nu saa langt fra Tale om »Splid og Strid« eller Slængen »Kødben« til de glubende Hunde, der skulde tilfredsstilles. I Indre Missions Bestyrelse var man altid *enige*. Ikke engang Afstemning benyttede man sig af; det var overflødigt. Der var ikke noget at stemme om, »det skulde da være« — skriver Pastor Fibiger - »at vi derved kunde tvinge Zeuthen til overhovedet at indrømme os en Frokostpause.«

Pastor Fibiger var selvfølgelig ganske klar over, at hans Stilling som Næstformand ikke blot medførte en Forpligtelse til at være Formanden behjælpelig med dette og hint, men ogsaa — hvad endnu større var — medførte en rent moralsk Forpligtelse til, naar Indre Mission en skønne Dag stod uden Formand, at være rede til at overtage denne ansvarsfulde Post.

Da Carl Moe allerede var 67 Aar, da han blev Formand, kunde denne Situation efter en rent menneskelig Beregning ret snart indtræffe. Som Formand vilde det imidlertid være Fibiger umuligt ogsaa at beklæde sin ret krævende Stilling

som Eliaskirkens Sognepræst, og det var maaske et Udslag af Overvejelser paa dette Punkt, at han allerede i 1915 tænkte meget stærkt paa Forflyttelse og bl. a. havde i sine Tanker at søge Fredericia efter Zeuthens Død. At noget saadant har foreligget, fremgaar af et Brev fra Biskop G. Koch, Ribe, den 2. Oktober 1915:

»Sommetider har jeg Samvittighedsnag over, at jeg maaske var for reserveret, da De engang talte med mig om Muligheden af, at De søgte Fredericia. Det var for Eliaskirkens Skyld. Men lad mig nu, skjønt vi senere har brevvekslet derom, og Sagen for saa vidt er afsluttet, dog paa Falderebet af Ansøgningsfristen sige til Dem, at hvis De kunde tænke Dem at søge det, og det ikke er for sent, vilde jeg hilse det med megen Glæde.«

Han søgte nu ikke Fredericia og har i det hele taget ikke efterladt sig Udtalelser om sine Overvejelser desangaaende og heller ikke om, hvorvidt hans Tanker om at søge fra Eliaskirken i det hele taget stod i Forbindelse med Formandsstillingen i Indre Mission. Men man har vel Lov at slutte, at der har været en vis Sammenhæng her.

Imidlertid blev han ret snart klar over, at han i givet Tilfælde overhovedet ikke vilde turde paatage sig Indre Missions Ledelse, og derfor fandt han det ikke korrekt at blive siddende som Næstformand.

Allerede i 1917 — efter kun to Aars Virksomhed som Næstformand — meddelte han Bestyrelsen dette i en lang Skrivelse, bl. a. motiveret med, at »jeg i de vanskelige kirkepolitiske Tider ikke kunde tænke mig at skulle eller kunne staa paa en saa betydningsfuld Post som Indre Missions Formand.«

Han slutter med at sige, at »jeg har fundet, at det vilde være redeligst at gøre op nu, saa længe vi har vor Formand iblandt os, og *inden* Sagen ligger for, fremfor at skulle møde med en Erklæring om ikke at kunne fungere som Formand, naar Brødrene kom i god Tro og mente, at Næstformanden »selvfølgelig« maatte træde til.«

I 1917 overtog Lensgreve *Holstein-Holsteinborg* Stillingen som Næstformand. Paa sit Dødsleje (1924) udtalte han til *Filip Beck* under en Samtale om Indre Mission og dens Fremtid:

»Der er kun een Mand, der af Guds Naade er født til Formandspladsen, og det er Pastor Fibiger.«

Grev Holstein var ikke ene om denne Anskuelse, og da Carl Moe døde i 1927, var der gaaet saa mange Aar, siden Fibiger havde tilbagevist Tanken om engang at blive Formand, at man nu alligevel mødte ham med en eenstemmig og indtrængende Opfordring til at tage Arven op, en Opfordring, der blev gentaget ved *Vilh. Kolds Død* i 1932, og som — især i 1927 — kastede ham ind i en stærk indre Strid, »saa stærk, at jeg ikke har oplevet det voldsommere, siden jeg i Ranum var inde i min Omvendelseskamp,« skriver han i et Brev til Børnene.

Resultatet blev dog begge Gange et Afslag.

Ogsaa i 1934, efter Provst *P. Munchs Død*, følte han, hvorhen Vinden blæste, og sagde straks, da Formandsvalget kom for:

»Lad mig nu blive fri for at høre mit Navn nævnet i den Forbindelse.«

Paa det Tidspunkt var han saa afgjort klar over, at der skulde yngre Kræfter til. Det er rigtigt, som »Kristeligt Dagblad« skrev ved hans Død:

»Han følte, at han selv bundede for stærkt i den Tid, der var forbi, til at han burde tage Styret.«

Den samme Tanke giver han selv klart Udtryk for i »Guds Vandringsmænd« II, hvor han betegner Pastor *Chr. Bartholdys Valg* til Formand som et nødvendigt *Slægtsskifte*, et *Tidehvert* inden for Indre Mission. Han var klar over dets Nødvendighed og var tryk og glad ved Valget.

Ved hans Død skrev Tømmerhandler *Chr. Nielsen, Gørding*:

»Pastor Fibiger var en ydmyg Mand. Det er der maaske en og anden, der vil undres over, men det var han. Tre Gange modtog han Hovedbestyrelsens eenstemmige Opfordring til at tage imod den store Ærespost at blive Indre Missions Formand; men tre Gange sagde han: Nej Tak! Jeg hører hjemme paa Nr. 2 Pladsen og ikke paa Nr. 1 Pladsen!«

— — —

Der fremkom ved Pastor Fibigers Død en Presseudtalelse om, at han allerede gennem sit Barndomshjem og sin Opdragelse var forudbestemt som Indre Missions-Tilhænger. Det er

nu ikke rigtigt. — Skulde man paa Grundlag af hans Herkomst slutte sig til hans fremtidige kirkelige Stilling, vilde vist ingen finde paa et gætte paa Tilslutning til Indre Mission. De Sider i denne Bog, der omhandler hans Barndomshjem og Udvikling, er antagelig i nogen Maade Bevis derpaa.

Kom han end fra et godt og kristeligt betonet Hjem, saa var dets Aand dog saare fjernt fra Indre Mission. Først sent oplevede de gamle Forældre et saadant aandeligt Gennembrud, at de helt forstod Sønnens Udvikling, der engang — som tidligere nævnt — gav dem Anledning til Skepsis og Kritik.

Nej, den rent *menneskelige* Forklaring paa, at han sluttede sig saa afgjort til Indre Mission, maa søges i hans Karakter.

Lad det i denne Forbindelse blive understreget, at den unge Student i sin Sturm- und Drang-Kvide saa klart udtalte, at det gjaldt om at finde et afgjort aandeligt Stade:

»*Enten* Tro eller Vantro — en af Delene absolut — jeg haaber til Gud: *Tro*.«

Allerede dengang var han altsaa de klare Standpunkters, det afgjorte *Enten-Eller's* Tilhænger. I Ranumtidens vanskelige Brydningsperiode mødte han jo ogsaa ustandselig fra sit eget Indre det afgjorte Krav: *Enten-Eller!*

Det blev *Enten* — og det blev det for hele Livet. Indre Mission var og blev hans aandelige Hjemsted. I sin Forkyndelse og Arbejdsform, teologisk og kirkepolitisk laa han afgjort paa Indre Missions Linie.

Og dog havde han paa mange Punkter et afvigende Syn, var mere tolerant eller havde — om man vil — en videre Horizont end almindeligt i Indre Missions-Kredse, ikke mindst i sit Syn paa det *menneskelige*, paa *Verden*.

Han udtalte ved Digteren, Statsraad *Thor Langes* Baare (1927):

»En Skønaand var han med en vid Horizont, en rig, kultur-mættet Følelse, et Menneske, hvem intet menneskeligt var fremmed.«

Disse Ord kunde i nogen Maade passe paa ham selv. Indre Missions pietistisk-snævre Syn paa og Fordømmelse af alt det, der for hans kunstnerisk-humanistiske Natur var berigende Værdier, forstod han ikke. Jo, han forstod det maaske netop,

fordi han var storlinet nok dertil, men han *billigede* det ikke i sit Inderste.

Han skriver f. Eks. ved Indre Missions 60 Aars Jubilæum (1921):

»Det kan vel ej heller nægtes, at Indre Mission ved sit stærkt kristocentriske Præg har haft en ret begrænset Horizont med Hensyn til forskellige kulturelle Rørelser.«

Det var vel dette Pastor Fibigers Storsyn, *Kaj Munk* tænkte paa og gav Udtryk for — som nu kun *Kaj Munk* kan gøre det — da han engang skrev i »Jyllandsposten« som Svar paa et aabent Brev fra Pastor Fibiger:

»Kære Hr. Sognepræst A. Fibiger! — Det var kønt af Dem at skrive det Brev til mig, og De har glædet mig meget ved det. En Hilsen fra Dem, der har haft alle de gode Betingelser for at blive Indre Missions Formand, men manglet for mange af de daarlige.«

Naar nu Pastor Fibiger ovenikøbet boede i den Syndens Stad København og blev paavirket paa baade den ene og den anden Maade dèr, saa forstaar man, at det let kunde ske — som det ogsaa *er* sket — at man i visse Indre Missions Kredse paa Landet ikke altid havde ubetinget Tillid til ham og undertiden nærede nogen Ængstelse for, at man i Bestyrelsen skulde vige bort fra »de gamle Stier«, at »Skellet skulde blive fortonet«, og at man skulde »gaa paa Akkord med Verden.«

Der var en Gang — ja, mere end een Gang — aabenlyst Tale om to Retninger inden for Indre Mission; den ene var den gode gamle, og den anden var en ny, mistænkelig Retning, den saakaldte *Ricard'ske*, som man frygtede Fibiger var befængt med.

Selv erklærede han ganske vist over for *Zeuthen*, at hvis der skulde skelnes mellem en *Ricard'sk* og en *Moe'sk* Retning, var han en afgjort »Mo(e)rian.«

Zeuthen var jo iøvrigt en meget frisindet Mand. Da man engang sagde om *Ricard*:

»Han kan gaa i Teatret i første Parket,« svarede han paa eengang bidsk og kærligt:

»Han kan mere end det!«

Pastor Fibiger gik nu ikke i Teater, sikkert ikke fordi han ikke havde Lyst og heller ikke, fordi han betragtede det som Synd, men udelukkende fordi han saa det som sin Pligt at lade være for ikke at blive andre til Forargelse.

Ogsaa Kirkens Modstandere talte undertiden om denne Deling inden for Indre Mission. Et Hovedstadsblad skrev saaledes (1915), at Fibiger og Ricard »repræsenterer den mere ny-modens Indre Mission, en Indre Mission af halvt grundtvigiansk Tilsnit, med smilende Ansigt, affable Gebærder og indsmigrende Veltalenhed — saa helt anderledes end den Indre Mission, vi kender især fra den jyske Hede og Vestkysten.«

Det samme Blad lader dog til at være mere klarsynet end mange Indre Missions-Folk paa Landet, idet det ved en anden Lejlighed har udtalt:

»Den Indre Mission, som Hr. Fibiger herinde forkynder med Blomster, Musik og lystige Fagter, har tilsyneladende intet tilfælles med den mørke, jordfjendske, tunge og truende Helvedslære, som gør Husmænds og Bønders lave Stuer endnu lavere og mørkere. *Men det er præcist det samme.*«

Højskoleforstander H. Kildeby kommer i sin Nekrolog over Pastor Fibiger i »Sorø Amtstidende« ind paa de samme Tanker, men fremhæver, at Fibiger netop med denne sin Særindstilling fik stor Betydning. Han skriver bl. a.:

»Men bedre Formidler mellem Indre Missions Menighedsliv i By og paa Land har vi ikke haft — det saa maaske vi, der som Københavnerne stod i Arbejdet paa Landet, klarest og oplevede det stærkt i den Periode, da Carl Moe var Indre Missions Formand. Det kunde nok til Tider kræve nogen »Balancekunst«, og det var ikke Fibigers stærke Side; men naar han alligevel fik saa stor Betydning og fik Modsætningerne til at mødes, saa er Hemmeligheden ganske simpelt den, at han næppe kunde klare for sig selv, hvem han satte mest Pris paa: Carl Moe eller Olfert Ricard; han elskede og saa op til dem begge; der var et lykkeligt for Indre Mission saare gavnligt »baade-og« i hans Kærlighed og Tillid. Og nu da disse Modsætninger er mere udjævnede, og Misforstaaelser fjernede, skal Pastor Fibigers Indsats her ikke glemmes.«

— — —

Hvad betød han i Indre Missions Bestyrelse?

Ja, det er ikke saa ligetil at svare paa, især ikke for den, der aldrig har været inden for Murene. Men en Række Smaapluk af Samtaler med andre Bestyrelsesmedlemmer rinder dog en i Hu, naar man tænker nærmere over det Spørgsmaal.

»Hvor var han utrættelig i sin umiddelbare *Kærlighed* til os alle!« — »Hvor var han *vis* og *klarsynet* i sine Raad!« — »Hvor havde hans Ord *myndig Vægt* i Forhandlingerne?« o. s. v., o. s. v.

Det er disse og lignende Klange, der endnu toner i de Mænds Hjerter, som han gennem Aarene forstod at vinde i Samarbejdet i Bestyrelsen.

Ofte sad han i en Krog, som om han egentlig var helt udenfor, naar der »tærskedes Langhalm« i en Forhandling, til det hele gik i Haardknude. Saa kom han frem, og saa havde han Evnen til kort, klart og kærligt at sige netop de Ord, der blev Løsningen.

Var der Stridsspørgsmaal, var der et Menneske, Bestyrelsen skulde se at komme til Forstaaelse med for at klare dette eller hint — der kunde ofte staa meget paa Spil — saa havde han ogsaa dèr en forunderlig Evne til »snild som en Slange og enfoldig som en Due«, naar alle andre havde givet op, at finde Kærlighedens Vej til det Menneskes Hjerter.

— — —

Ofte var han med sit aabne Sind og sin Modtagelighed for Impulser i alt nyt udefra *Brobygger*, for at bruge et moderne Udtryk, uden dog noget Øjeblik at slaa af paa Indre Missions Fordringer og uden at miste et Gran af sin Myndighed.

Fra »Nordisk Indre Missions Kongres« i Stockholm 1925 lyder det saaledes:

»Men forøvrigt var vist alle enige om, at den Mand, der fra dansk Side kom til at præge Mødet, var Pastor Fibiger. Kærligt og myndigt sagde han ved flere Lejligheder det forløsende Ord, og da der skulde vedtages en Resolution (mod den liberale Teologi) var det bl. a. ham, der var Skyld i, at den fik en mere afdæmpet Form, end der fra norsk Side blev foreslaaet.« (Axel Malmstrøm i »Liv og Lys«, 1925).

Over for *Barthianismen* stod han i dens Opkomst glad for-

ventningsfuld. Imidlertid skuffedes hans Forhaabninger, ikke saa meget fordi visse hjemlige »Barthianere« i deres Form »synes mig at ligge under, hvad der burde være »Kammer-tonen« iblandt Mennesker, der kalder sig Kristne,« men først og fremmest paa Grund af »deres komplette Mangel paa positiv Indsats.«

Ikke desto mindre stod han i lang Tid med en udrakt Haand. »Nationaltidende« skriver herom (1929):

»En Overgang stod en af Hovedstadens mest fremtrædende Præsteskikkelser, Pastor A. Fibiger, som den mæglende i den bitre Strid, Tidehvervsfolkene havde fremkaldt baade i den kristelig-akademiske Verden og inden for Kirken. Det virkede ejendommeligt at se en af Førerne for Indre Mission, den af vore unge Barthianere saa stærkt forfulgte »Institution«, baade naar han skrev i Bladene, og naar han talte ved Møderne, række Haanden forsonende ud mod de unge Oprørere — ærlige Forsøg paa at opnaa en Forstaaelse.«

I hans sidste Aar var det *Oxfordbevægelsen* og dens Indflydelse paa Indre Mission, der kaldte paa hans Trang og Evne som Brobygger.

Pastor Fibiger var ikke »Oxfordmand« — skønt, det var han vel netop? Men han havde været det i Aartier, inden Bevægelsen naaede Danmark. Han havde længe forinden prædiket og skrevet om, at »Mennesker meget hellere taler om Tilfældet end om *Guds Førelse*. Men dog sker der saa mange Ting, som aabenbart staar i en saa planmæssig Sammenhæng, at man slet ikke kan tro paa Tilfældet. Nej, der er en underfuld Magt, som raader over dit Liv.«

Og han havde med sin Tordenrøst understreget, at »der er kun én Redning — én eneste: *Gud*. Kristendom er *Kraft*. Den *forvandler* Mennesker. Den rejser den faldne. Man bliver *anderledes*.«

Og han havde peget paa, at »vor Bøn alt for ofte ligner en Hvirvelvind paa et Gadehjørne. Hu-hej! kommer vi farende, siger en hel Mængde til Gud — og væk er vi! Og naar saa Gud vilde til at tale til os i Lønkammerstilheden, saa var vi der ikke. Vi havde »ikke Tid«. — — — Naar det arme Hjerte endelig har tænkt sig træt til Døden og bliver *stille*, saa kan *Gud*

komme til. Hans Røst høres kun i Stilheden« (Indre Miss. Tid. 1916).

Jo, han var en god »Oxfordmand«, skønt han, da Bevægelsen kom til Danmark, ikke oplevede nogen Forvandling, og skønt han paa mange Punkter stod ganske uforstaaende og ogsaa med megen Kritik over for den.

Men udadtil stod han klart, som den kærlige, forstaaende Brobygger, trods sine næsten 70 Aar. Hans stærke Artikel i Indre Missions Tidende (1935): »Vort lutherske Klenodie« er vist et af de mest positive Indlæg, der har været fremme, til Klaring af Forholdet Indre Mission—Oxfordbevægelsen.

— — —
 For at forstaa hans Stilling er det vel værd at erindre, at han, flere Aar før Gruppebevægelsen kom til Danmark, havde set med megen Skepsis paa Efterkrigstidens Demoralisering af vort Folk, en Afslappelse i Guds Folks Slagkraft herimod og en vis Afsvækkelse i Forkyndelsen — ikke mindst inden for Indre Mission.

Det var ham, der Gang paa Gang efterlyste »Arvtagerne«. Det var ham, der i 1929 sagde til de unge Indre Missions-Præster i et Foredrag:

»Der kan være noget letvindt over Eders Prædikener. *I fører ikke Stødet til Bunds!* Et Sværd uden Od vinder ingen Sejre, og stumpe Vaaben frygter Djævelen ikke!«

Og det var ham, der i 1932 skrev tre kraftige Artikler i Indre Missions Tidende, »Et Stød i Luren!« — til Samling under de gamle Faner, for at »vække de sovende, saa vi maa faa Øjnene op for, hvor vi er henne, og hvor vi glider hen,« et Signal »til Kamp, til Kamp for vor Bibel, for vor Kirke, for vor Skole, for vore Hjem og vore Børn og unge. — — Der kan være en Fare i, at vi hygger os i vore smaa Samfundskredse med opbyggelige Samtaler og saa lader Land og Folk, Kirke og Skole sejle sin egen Sø. — — Herren er trofast, men han vil ogsaa, at *vi* skal være tro og vaagne. Lad ikke Skanserne falde! Vi maa tilbage til det enfoldige Bibelsyn og til Fædrenes Kraft!«

— — —
 Saa kom Oxfordbevægelsen. Er det underligt, at han i den

maatte finde i hvert Fald *noget* af det, han længtes efter og havde bedt om i saa mange Aar — Lys og Salt — selv om det kom anderledes, end *han* helst vilde have haft det!

Er det underligt, at han i den omtalte Artikel, »Vort lutherske Klenodie«, rent ud siger, at han ser Oxfordbevægelsen som Svar paa Bøn om Vækkelse, at »*Gud er i den*. Det har jeg oplevet ved, hvad den har bragt mig i mit eget Liv, og det har jeg set især paa unge, der er opvokset i troende Hjem.«

Han siger videre:

»Gud bevare os, ogsaa i Indre Mission, fra at blive saa *aandeligt forkalkede*, at vi baaser os af fra aandelig Paavirkning, bare fordi den kommer udefra og i et aparte Klædebon med fremmede Metoder, som det i Sandhed er let at kritisere og finde baade Latterligheder og Usmageligheder ved.«

Han anede ganske vist, at mange i Gruppebevægelsen vilde falde fra med deres letvundne, overfladiske og paa Selvydelse byggede Forvandling. Men han anede ogsaa, at mange vakte og søgende vilde finde Vej til Kirken og Samfundet for at finde Fællesskab og Støtte, og dér maatte ingen gaa forgæves.

Saadan stod han — sund i sin Dom og med en aaben Favn, mens det rundt i vort Land slog Gnister i Sammenstødene mellem Indre Mission og Oxford, saa stærkt, at Indre Mission vist ikke længe havde været ude for saa stærke og dybtgaaende Rystelser.

Og netop da Krisen var paa sit højeste, oprandt Indre Missions 75 Aars Jubilæum (1936), der skulde fejres ved Aarsmødet i Randers.

Da Formanden, Pastor *Chr. Bartholdy*, var syg, faldt det i Pastor Fibigers Lod som Bestyrelsens Alderspræsident at prædike ved Indledningsgudstjenesten i Sct. Mortens Kirke for de mange Tilhørere og Radiolyttere, der i Spænding ventede paa, hvilke Toner der vilde lyde fra Bestyrelsen.

Tonen var nu god nok.

Her stod den sidste af »de gamle«, stod fast paa Indre Missions urokkelige Grund:

»Kun hvis Jesu Kristi Kors bliver stillet i Skyggen, skal du blive angst. Hvis det er Tilfældet, er der nemlig Tale om et Satans Bedrag!«

Men her stod ogsaa en Fører, der aldrig blev træt af i Kærlighed og Retfærdighed at stifte Fred og mane til Fordræglighed:

»Indre Missions største Fare er at synke hen i en Retroenhedens Søvn . . . Vi maa sige Gud Tak for Tugten og Hjælpen fra Oxford. Det er Satans Taktik, hvis Indre Missions Samfund lukker sig af for Oxfordbevægelsen, og hvis Oxfordfolkene forlader Indre Missions Samfund. Vi maa have en positiv Stilling overfor hinanden.«

Det var vist de flestes Mening, at det var intet mindre end en *Høvdingetale*. Og dog bragte den ham mange Klø.

»Kristeligt Dagblad« kommenterede Begivenheden i en Leder med følgende Ord:

»Ikke uden Ængstelse har mange af Indre Missions Venner set frem til Aarsmødet i Randers, og Mand og Mand imellem har man drøftet den Mulighed, at Spændingen kunde være blevet saa stor, at der i Virkeligheden var Tale om en Spaltning . . . De Hundreder, som i Forgaars Aftes fyldte Sct. Mortens Kirke i Randers, og de Titusinder ud over Landet, som lyttede, da Pastor Fibiger i Formandens Forfald talte ex cathedra til hele Indre Mission i Danmark og paa dens Vegne, havde vist en Følelse af, at det var meget betydningsfulde Øjeblikke, de her var med til at opleve, Øjeblikke, som maaske kunde blive bestemmende for hele Indre Missions Fremtid . . . Det var »den gamle Ulv«, der skulde springe — og adskillige i den store Forsamling holdt Vejret i Spænding.

Lad det være sagt straks: *Det blev et lykkeligt Spring*. Og der skal nok have været mange Tilhørere i Danmark, som takkede Gud, da den Tale var ført igennem. De vilde maaske ikke underskrive ethvert Ord, som blev sagt — hver har sin Maade, og Pastor Fibiger har i høj Grad sin — men det afgørende for dem vil være, at dèr, hvor det gjaldt, talte han, saa det gav Genlyd . . .

Og der blev talt klart: »Vi skal ikke møde dem med en kold Skulder, men med en aaben Favn!« . . .

Indre Mission agter ikke, hvor det gælder selve det kristelige Budskab, at omskifte sin Røst — ogsaa herom blev der talt klart.

Men, paa engang ydmyget og tilskyndet, rækker Indre Mission Haanden ud — over alt det, som iøvrigt kunde skille — til et broderligt Samarbejde i den samme Herres Navn.«

— — —

Det blev iøvrigt hans sidste Bedrift i Indre Missions Tjeneste. Da Aarsmødet i Juni 1937 blev afholdt i Odense, laa han syg til Døden. Men hvor var det karakteristisk, at hans sidste Hilsen til Medstriderne dér, til dem, der havde staaet ved hans Side i Arbejdet, blev en Kærlighedserklæring:

»Hils dem og sig, at jeg elsker dem allesammen!«

Lad hans egne Ord fra »Guds Vandringsmænd« II, hvor han skriver om sine Minder fra Indre Missions Bestyrelse, afslutte disse Sider:

»Jeg bøjer mig i Tak og Tilbedelse til Gud, som i Naade gav mig Lov at leve med alle disse kære Mænd. Jeg bøjer mig for dem i Ærbødighed, idet jeg mindes dem, og jeg gentager, at det har været mit Livs største Ære og Lykke at have haft Sæde i Indre Missions Bestyrelse gennem mere end en Menneskealder.

Gud velsigne og bevare Indre Mission i Jesu Navn og for Jesu Skyld!«

=====

VII. DE SIDSTE AAR.

1. 11. MAJ 1927—1. OKTOBER 1933.

I en Artikel om Præstekonemøderne paa Nyborg Strand skrev Fru Fibiger i 1914:

»Hvor er det en ansvarsfuld Gjerning, vi Præstekoner staar i; undertiden har jeg syntes, at Kravene var saa store, saa store, at de næsten voksede mig over Hovedet, men jeg véd godt, at det kun har været i mismodige og trætte Stunder, — saa har jeg i samme Øjeblik skammet mig og faaet Takketonen frem for den store Naade, som Gud har betroet os, der faar Lov at staa ved en Præsts Side og stride med ham i Herrens Gjerning.«

Alle, der kendte hende, genkender ogsaa disse Toner. Altid levede Ansvarsbevidstheden stærkt i hende, og altid var hun fuld af Tillid og Tak, selv om det kneb med Kræfterne.

Ikke underligt, at hun blev sin Mand en uvurderlig Støtte, ja, i langt højere Grad, end de fleste anede. Hun var hans stille og stærke Vejleder og Opdrager, ikke mindst i hans Forryndergerning.

»Det skulde du ikke have sagt, lille Far!« — eller: »Saadan skulde du ikke skrive!« sagde hun stilfærdigt.

Altid bøjede han sig for *hende*, der trods sin Beundring ikke var blind overfor ham. Altid tyede han, naar det kneb, til *hende* og hørte *hendes* Raad og Dom, der betød mere for ham end alle andres, fordi han syntes, at hun saa afgjort var langt længere fremme ad Helliggørelsens Vej end han selv, sund i sin Dømmekraft, dybt rodfæstet i sin aandelige Styrke, opdraget gennem dyrekøbte Erfaringer i Herrens Visdom.

I et Brev fra 1926, et halvt Aar før hendes Død, skriver Pastor Fibiger til hende:

»Først skal du have en rigtig kærlig *Tak* for i Sommer, du min elskede Hustru, og for alt, hvad du ved Guds Naade blev hans velsignede Redskab til at lære mig. Ja, du var Kniven, der laa i Vingaardsmandens Haand, og nogen blidere Haand og ømmere Kniv kunde ingen komme ud for. Sandheden er, at Gud i Sommer igennem dig bragte mig maaske den største Velsignelse, jeg endnu overhovedet har faaet i mit lange Præsteliv. Du hjalp mig ind i Hjælpeløshedens Afhængighed af Gud. Jeg kan ikke noksom takke min trofaste og naadige Herre for Frigørelsen i Sindet, for Forløsningen og meget mere, som jeg ikke kan finde Ord for, men som du jo saa godt véd, fordi du jo aandeligt talt er langt forud for mig i personlig Helliggørelse og har været det i mange Aar. — Alt dette, min Elskede, takker jeg dig inderligt for, — som jeg takker Gud for det — og for *dig*.«

De samme rige Sjælsevner gjorde hende i Stand til kærligt og indtrængende at tale Trøst og Formaning til andre Mennesker, der var i aandelig Nød. De Venner, hun saaledes vandt sig — og de var mange — glemte hende aldrig.

Ikke underligt, at det ramte »Danmarks lykkeligste Præstehjem« som et Tordenslag, da hun den 11. Maj 1927 gik bort. En akut Bugspytkirtelbetændelse endte hendes Dage efter kun halvandet Døgn Sygdom. Fuld af Tak og stærk i sin Tro forlod hun sine kære efter at have formanet sin Mand til at være frimodig i Herren og sat ham og alle Børnene Stævne i »de levendes Land«.

»Hvad jeg som den første af alle nød og fik af dette ømme, kærlige Hjerte, lader sig overhovedet ikke skildre,« skriver Pastor Fibiger om hende, »hun var vort Hjems gode Aand, mine Øjnes Lys og mit Hjertes Glæde, en bestandig rindende Kilde af Kærlighed.«

Den 17. Maj 1927, da han for sidste Gang stod ved hendes afsjælede Legeme, kastedes det første Sorgens Skær over den lange Række 17. Majdags-Fester, der igennem Aarene havde fyldt dette Hjem med en næsten juleaftensagtig Stemning af forventningsfuld Glæde.

Paa den Dag havde han for 36 Aar siden kaaret hende som sin Brud. Bedøvet i sit Hjerte af Sorg og dog sjælsstærk, styrket i Bøn og baaret af Forbøn, talte han ved hendes Baare og nedlagde paa den tre smaa Blomster, der skulde symbolisere hendes Væsen: Sandhedskærlighedens hvide Liljekonval, Ydmyghedens beskedne Forglemmigej og Kærlighedens røde Rose.

— — —

Hustruens Død betød et afgjort Skel i hans Liv. Baade aandeligt og fysisk mærkede denne Begivenhed ham.

Han oplevede en *aandelig* Vækst, der gjorde hans Kærlighed inderligere og varmere, der gav hans Trosliv en endnu rigere Dybde, som ikke mindst vi i den snævre Kreds mærkede og selv blev berigede af.

Savnet og Sorgen har utvivlsomt sønderslidt hans Hjerte i mange ensomme Stunder. Men i de ti Aar, han overlevede sin Hustru, hørte vi aldrig een eneste Klagetone, kun Tak til Gud, overstraalet af det levende Haabs ukuelige Herlighed.

I *Hjemmet* satte han al sin Vilje og al sin Kærlighed ind paa at udfylde den tomme Plads for sine Børn, og det lykkedes i forunderlig Grad for ham. Ofte samlede han dem og sine Venner om sig i Hjemmet, trængte ligesom til at have dem om sig og trængte paa den anden Side ogsaa til paa den Maade at faa Udløsning for sin Kærlighed.

En lille Kreds af Venner, den saakaldte »Femkant«, der vist oprindelig var begyndt som en »Trekant«, men som stadig fik sine »Kanter« forøget, kom han regelmæssigt sammen med, ikke saa meget for Selskabelighedens som for den gensidige Berigelses Skyld.

Den bestod af hans gamle Ven fra Ungdommens Dage, Redaktør *Ernst Kjærsgaard* og Hustru, Skolekammeraten fra Randers, Højesteretsagfører *Vald. Møldrup* og Hustru, Vennen og Forlæggeren, Indre Missions økonomiske Samvittighed, *O. Lohse*, den gamle Medstrider i Københavns Kirkesag, Stiftsprovst *Henry Ussing*, og endelig Kredsens yngste, Overlæge *Arne Johannessen* og Hustru *Anna, f. Koch*, Datter af Ribebispen Gabriel Koch. Hun havde som ung Pige opholdt sig et Aars Tid i det Fibiger'ske Hjem og følte sig saa inder-

ligt knyttet dertil, at hun paa en Maade betragtede sig — og blev betragtet — som Plejedatter i Hjemmet. Pastor Fibiger havde mange gode Minder fra Samværet med disse Venner.

— — —

Udadtil prægedes han efter sin Hustrus Død baade i sin Færd og sin Forkyndelse af en dybere, mere ydmyg Klang. Det, der havde været tilbage af hans egen Kraft, var blevet brudt. Den store Sorg blev ham selv og mange med ham til Velsignelse og blev en modnende Beredelse til hans eget Opbrud.

I *fysisk* Henseende fik han et Knæk. Et Hjerteonde, der allerede i flere Aar før Fru Fibigers Død havde meldt sig adskillige Gange, forværredes og var ledsaget af hyppig Hovedpine og stærk Træthed. Dog passede han sin daglige Dont, støt som altid, tilsyneladende med sin enorme Arbejdskraft i Behold. Men vi, der var ham nær, saa bedst, hvor udslidt han i Virkeligheden var.

I 1928 — nogen Tid efter hans 60 Aars Fødselsdag — meddelte han derfor ogsaa Menighedsraadet, at han havde tænkt at søge sin Afsked. Men den overstrømmende Kærlighed, der slog ham i Møde, besejrede ham ganske. Og da Gud saa desuden den Dag paa »Kalenderen« rakte ham Ordet fra Sl. 100: »*Tjen Herren med Glæde!*« — ja, saa blev han ved en Tid endnu.

— — —

Det var paa denne Baggrund, at Pastor Fibiger i 1930 to Gange modtog Opfordring til at lade sig opstille som Kandidat ved Bispevalgene i henholdsvis Ribe og Aalborg Stift. Opfordringerne var meget indtrængende, men — som Tømmerhandler *Chr. Nielsen* skrev ved hans Død — »endskønt han græd af Glæde over denne Tillid og Ære, saa sagde han dog, som den ydmyge Mand han var: Jeg bliver ved Eliaskirken!«

Ja, selvfølgelig bandt »den elskede Kirke« og Vennerne dør stærkere end nogensinde. Desuden ejede han ikke usvækket sit gamle Mod til at tage nye Opgaver op, skønt hans Helbred nu, tre Aar efter Fru Fibigers Død, var bedre. Han følte, at

hans Tid snart var omme, at Ungdommen skulde til, og han syntes, Gud gav ham Lov til at lægge sine sidste Kræfter i Eliaskirkens Menighed og Indre Mission.

Han var i stærk Vaande, da de omtalte Opfordringer naaede ham, — ikke mindst det eenstemmige Ønske fra Indre Missions og Kirkeligt Centrums Venner i Ribe Stift — og det smertede ham at maatte skuffe og sige Nej. Iøvrigt var han senere ikke i Tvivl om, at han havde handlet rigtigt.

— — —

Da han var blevet 65 Aar, var han klar over, at *nu* skulde han gaa, og saa gik han — den 1. Oktober 1933, festligt og værdigt, men samtidig stilfærdigt og usentimentalt. Meget karakteristisk bekendtgjorde han sin Afskedsprædiken med følgende Ord:

»Ja, saa paa Søndag holder jeg Afskedsprædiken, men I behøver ikke at tage ekstra Lommetørklæder med, for Eliaskirken skal ikke sættes under Vand i den Anledning.«

Vel var han sig sin Position bevidst, og vel vidste han, at med ham var et stort og smukt Kapitel i Eliaskirkens Historie afsluttet, men nogen Overvurdering af sig selv indlod han sig nu ikke paa.

Han skriver i et Brev til Børnene:

»Det er saa typisk for min hele kirkelige Habitus og Indsats: *Tallet 2* har haft en usvigelig, mystisk Betydning i mit Liv. Ikke noget første Rangs, men en decideret — dog derfor ikke betydningsløs — anden Rangs, akkurat som min store Navn: Apostelen Andreas, — ikke nogen første Rangs Mand, men dog *med* i Skaren. Saadan vil mit Minde maaske blive bevaret et lille Stykke Tid: ikke blandt de første, ikke noget skabende Geni som *Ricard*, *Skovgaard-Petersen* og *Ussing*, men en jævn Arbejder som saa mange andre. Men jeg for min Part siger af et *fuldt* Hjærte: »Snorere faldt for mig paa de liflige Steder, ja, en dejlig Arv tilfaldt mig.« Thi det var og er og bliver *Guds Naade*, og den alene, der gav mig Plads i Guds Børns Flok, og som langt ud over, hvad jeg kunde forstaa, for ikke at tale om, hvad jeg havde fortjent, gav mig Lod og Del i Arbejdet i Guds Rige herhjemme paa saa mange,

mange Felter. Ja, jeg er i Sandhed meget lykkelig, overbe-naadet og rigt velsignet, saa jeg priser og takker Gud for al hans Naade.«

Saadan skriver han altsaa til sine allernærmeste, og over for dem plejer man jo — det gjorde han i hvert Fald — at sige sin Mening.

Der var nu mange, der vurderede hans »kirkelige Habitus og Indsats« anderledes. Utallige Breve fra hele Skandinavien i Anledning af hans Afsked, fulde af Kærlighed og Tak, fortæller om, at ikke saa faa Mennesker syntes, han nærmede sig noget »første Rangs«.

Han gik — og han gik helt. Da han havde vist sin Efterfølger som Sognepræst, *Georg Bartholdy*, Kirken fra Krypt til Klokketaarn, stod de til sidst over for hinanden foran Alteret, og dér sagde han:

»Det skal De vide, at min Skygge *aldrig* skal falde over Dem og Deres Gerning her.«

Ogsaa paa det Punkt holdt han Ord.

2. REJSEPRÆSTEN.

Der blev i en Nekrolog ved Pastor Fibigers Død skrevet, at han var født med en Natur, der mindst een Gang om Ugen skulde sidde i en Jernbanekupé. Noget var der om det. I hvert Fald rejste han tidlig og silde fra sin tidligste Ungdom, og han befandt sig vel derved.

Selvfulgelig havde han, som saa mange andre, Lyst til, naar han havde Ferie, at komme helt bort, spænde fra, drage uden for Landets Grænser og mættes med nye Indtryk. Han naaede da ogsaa at gennemrejse det meste af Europa og oplevede paa sine gamle Dage en længere Tur til Ægypten, Syrien og det hellige Land.

Hans bedste Minder om Udenlandsrejser var knyttet til hans gode og trofaste Venner og Rejseledsagere, Direktør *Michael Kjær* og *Hustru* (Missionshotellet »Hebron«). Kjær, der i en lang Aarrække var Eliaskirkens Kasserer, var alle Dage Pastor Fibigers svorne Raadgiver og Hjælper i praktiske

Spørgsmaal, et aldrig svigtende Holdepunkt. Det Vennesind og den kærlige Omsorg, han mødte hos disse to Mennesker, knyttede de to Hjem stærkere og stærkere til hinanden. Og Venskabsbaandene blev kun endnu fastere gennem deres Fællesrejser; festlige, fornøjelige, interessante og velsignede Stunder oplevede de med hinanden.

Til langt de fleste af Pastor Fibigers Udenlandsrejser var dog knyttet et ganske andet Formaal end Apspredelse og Fornøjelse. Ofte var det Arbejdet for og i »Dansk Kirke i Ulandet«, der trak ham ud. Fra D. K. U.s allerførste Tid var han dens varme Forkæmper, og han havde en ganske særlig Evne til paa værdig Maade at repræsentere Danmark blandt vore Landsmænd i det fremmede. Begejstret flokkedes de om ham; det var Festdage, naar Pastor Fibiger kom paa Besøg.

Dr. theol. *Alfred Th. Jørgensen*, til hvem Pastor Fibiger var knyttet baade i Venskab og Samarbejde, var ofte hans Led-sager, og de kunde mødes i deres fælles Interesse og Nidkærhed for Kirkelivet uden for Danmarks Grænser. Ogsaa i »Den danske Komité til Nødhjælpen for Europas evangeliske Kirker« havde Dr. Alfr. Th. Jørgensen faaet Fibiger ind. Han havde forlængst lært at sætte for stor Pris paa hans Begejstring og Arbejdslyst til at ville undvære ham i dette Arbejde.

I Norge, men først og fremmest i Sverige var Pastor Fibiger hyppig Gæst som Prædikant. Han elskede Sverige og beundrede det svenske Folk for dets stilige Værdighed. Mange Venner vandt han sig deroppe, og ogsaa til den svenske Legationspræst i København, Kyrkoherde *Arvid Boman*, følte han sig knyttet med Venskabsbaand.

— — —

Pastor Fibiger var dog i første Række Rejsepræst inden for vort eget Lands Grænser. Der er vist faa Præster, der som han har gennemtrawlet Landet fra Øresund til Vesterhav, fra Skagen til Gedser.

I sine første Præsteaar forsøgte han at føre Bog over de Steder, hvor han havde prædiket. Men han opgav det — det laa ellers ikke for ham at opgive — da han af *Friis Hansen* i

1898 blev sendt paa Tourné for Københavns Kirkesag. Foruden disse Rejser foretog han hvert Aar i Tiden 1899—1907 en 14-Dages Indsamlingstur for Kirkefondet sammen med Kammerherre *Barner* og Provst *Vibe Petersen*, der dengang var Sognepræst i Grindsted, de saakaldte »Triumviratsrejser«.

Det var et ikke helt almindeligt Trekløver: de to store, stoute og just ikke stilfærdige Præstemænd, der egentlig lignede alt andet end Præster, og den beskedne, tilbageholdne Kammerherre. Engang kom de i Randers ind paa et Hotel for at bestille Værelser. Det var netop i Tiden omkring et af de store Hestemarkeder, og Værten, der tog dem i Øjesyn, anslog straks de to livlige, kraftige Herrer til at være Hesteprangere; den tredie, mere reserverede, maatte vel være ham, der »slog over«, naar der var givet Haandslag, mente han. Den samme Vært flyttede senere til København og sluttede sig til sin Død til Eliaskirkens Menighed hos den ene af »Prangerne«.

— — —

Det var og blev dog Indre Mission, der i særlig Grad prægede hans Virksomhed som Rejsepræst, ikke mindst i de fire Emeritus-Aar. Københavns Kirkesag glemte han imidlertid aldrig alligevel; dertil havde den lige fra Ungdommens Kampaar vundet for stor en Plads i hans Hjerte. Altid fulgte han interesseret dens Ve og Vel, og hans Glæde over den Renæssance, den oplevede i Provst *P. Helweg-Larsens* Sekretærtid, var stor. »En kirkehistorisk Bedrift« kalder han Provstens Indsats i en begejstret Artikel i »Berlingske Tidende« (1934).

Men som sagt: han var først og fremmest Indre Missions Rejsepræst.

Han rejste, som Tømmerhandler *Chr. Nielsen* skriver i et Brev, for at gøre Folk glade. Og Glæde vakte han overalt, selv om det vel ogsaa af og til gik ham som hin Indre Missions Kolportør, der blev modtaget af en Mand med disse Ord:

»Hvad løber du egentlig rundt for? Gaa du hellere hjem og spyt i Næverne og tag fat!«

Kolportøren svarede omgaaende:

»A løber rundt for at gøre Folk glade, og det bedste er, at

det altid lykkes for mig, for er de ikke glade, naar a kommer, saa er de det, naar a gaar!»

Chr. Nielsen skriver videre:

»Vi var ogsaa glade, naar Pastor Fibiger rejste. Men ganske vist var det ikke paa den Maade, Kolportøren mente. Vi var ikke glade, fordi vi nu endelig slap af med en besværlig Gæst, men fordi han havde styrket vor Kraft i Gud, saa vi fik nyt Mod i den store Strid.«

Mens Fru Fibiger levede, fulgte hun ham fra Time til Time, naar han var ude. Gang paa Gang saa hun paa Uret, og urokkelig sikkert lød det i rette Tid:

»Saa, lille Børn, nu skal Far til at prædike! Skal vi saa bede for ham!«

— — —

Han satte stor Pris paa at rejse uforstyrret, uden Selskab, saa han havde Ro til at læse. Derfor havde han ogsaa en vis Respekt for de kærlige Venner, der »fulgte til Banegaarden«, og som, naar Toget satte sig i Gang, i ubetænksom Venlighed raabte:

»Farvel, Pastor Fibiger, og Tak for denne Gang, og rigtig god Rejse o. s. v.«

Saa var han ufrivilligt blevet præsenteret for sine medrejsende, og der var ofte en og anden, der godt kunde tænke sig at komme i Snak med den kendte og berygtede Indre Missions-Præst for at korte Tiden.

Og selv om det ikke altid gik saadan, saa stødte han dog ustandseligt paa Mennesker, der kendte ham, men som han desværre ikke altid kendte. Det var et af hans ømme Punkter, der ofte bragte ham i Forlegenhed: han kunde ikke kende Mennesker, som han kun en enkelt eller faa Gange havde set; det hjalp ikke, at han maaske ovenikøbet havde været Gæst i deres Hjem. Det generede ham ofte at se deres Skuffelse, naar de glædesstraalende kom og sagde:

»God Dag, Pastor Fibiger, De kan da nok kende mig?« — og han saa maatte svare Nej.

Ørte stillede Folk ikke engang *det* Spørgsmaal, men gik ud fra som en Selvfølge, at han kendte dem. De kendte jo *ham*.

Og det er sket mere end een Gang, at han — under stærk indre Spænding — har underholdt sig længe med Mennesker, som var de gamle Bekendte — og han *anede* ikke, hvem de var.

— — —

Men kom han endelig i Gang med Folk, saa var han utrættelig i sin Vidnetrang. I Kupéen, i Bilen, paa Hotellet, i Dagligstuen — overalt var han besjælet af dette gamle indremissionske Gaa-paa-Mod.

Om Folk blev fornærmede eller irriterede paa *ham* og *hans* Facon, var ham ganske ligegyldigt. Det var jo ikke *hans* Person, det kom an paa. Han havde sin Ordre fra sin Herre og havde kun at lyde.

»Og hvem véd« — sagde han ofte — »om der alligevel ikke var et Ord fra Gud, der — trods Harmen og Protest — fandt Vej til det Hjerte, og saa er alt andet jo ligegyldigt.«

Denne Vidnetrang vaagnede jo, som det tidligere er berettet, allerede da han som ung Kandidat var blevet vakt, og allerede da han som 24-aarig Kapellan var paa Rejse fra København til Ranum for at begynde sin første Virksomhed røbede han sine Evner som missionerende Rejsepræst.

Han blev i Toget præsenteret for en Del unge Officerer. De diskuterede og morede sig, og Kandidaten var ikke den mest tilbageholdne. Han gik ikke af Vejen for de Glas Portvin, man skænkede ham; han fik Citheren ned fra Bagagehylden, og som en anden middelalderlig Troubadour blev han snart Rejse-selskabets Midtpunkt. Jo, det var en rigtig Præst. Han havde da den rette Forstaaelse af det menneskelige i Livet. —

Men saa hændte det alligevel, at han blev nærgaaende. Blandt Officererne var der nemlig en ung Løjtnant, hvis Leben i Hovedstaden ikke havde været helt tilfredsstillende, hvorfor han skulde forflyttes til Viborg. Ham gik nu Kandidaten i Lag med.

Det blev dog snart den unge Løjtnant for hedt. I Dagbogen hedder det, at han »ved mine Spørgsmaal, om han kunde leve paa det, han levede, svarede, at han holdt fast ved sit Fader-vor og sin Barnetro, og yderligere Spørgsmaal *frabad* han sig.«

— — —

Her skal anføres et andet lille Træk.

En af hans gamle Konfirmander, der i over 25 Aar ikke havde set sin gamle Præst, opsøgte ham paa en Rejse, og de kørte en Tur sammen. Det varede ikke længe, før Præsten skulde have at vide, »hvordan han havde det med sin Frelser«.

»Konfirmanden« tøvede et Øjeblik, smilede lidt og sagde:

»Hvor De dog ligner Dem selv! Jeg vidste, at det ikke vilde vare længe, før De spurgte mig. Men jeg har netop ogsaa søgt Dem om det.«

Saa var den Samtale indledet.

Det skete selvfølgelig, naar han var rejse- eller taletræt, at han ligefrem maatte tage sig selv i Nakken for stadig at være aktiv — saare forstaaeligt. Men han erfarede altid Velsignelsen i at være lydig — trods alt.

Engang var han paa Rejse i Vestjylland og blev paa Grund af en Togstandsning saa stærkt forsinket, at han maatte køre i Bil over en lang Strækning for at naa et Møde. Han var træt og uoplagt, da han med en ung Chauffør ved sin Side rumlede ud ad den øde, vestjyske Vej. En Røst i ham sagde: Tal til den unge Mand! — Men han gad rent ud sagt ikke. Hans Tanker blev imidlertid ved at kredse om den »øde Vej« i Ap. Gern. 8, og endelig sagde han:

»Beder De Gud lade sine Engle holde ved Rattet?«

Saa vendte Chaufføren sig pludselig imod ham:

»Er De Missionær?«

»Hvorfor det?«

»Jo, for at De er et troende Menneske, kunde jeg skønne af, at De ikke skældte ud, da De var forsinket. Aah, saa er det Dem, Gud har sendt til at hjælpe mig! Gud har hørt min Bøn!«

Igen var en Samtale indledet, og igen fandt et Menneske Hjælp, fordi en Tjener lød sin Herres Bud.

Den sidste Søndag han oplevede inden sin Sygdom — den 30. Maj 1937 — sad han om Formiddagen i en Rutebil paa Vej til Aalborg, hvor han skulde prædike. Selv nu, da han var paa Vej for at gøre sin Gerning som Ordets Forkynder, følte han, at heller ikke denne øjeblikkelige Situation maatte gaa ubenyttet hen.

Saa tog han fat:

»Ja, nu nærmer sig den Stund, da Guds Folk samles rundt i vore Kirker og lytter til Guds Ord. Skulde vi dog ikke ogsaa nu samles om det?«

Da Chaufføren ikke havde Indvendinger herimod, istemte Pastor Fibiger med sin kraftige Stemme: »Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud.«

Det virkede lidt overraskende, og de gode Himmerlændere i Vognen stirrede forundrede paa hinanden; men det generede ikke Præsten; han fortsatte ufortrødent, bad efter Salmen en Bøn og holdt en kort Andagt. — Vejen var banet for en Samtale, og han forsømte ikke Lejligheden.

— — —

I hans sidste Aar var hans Almanak altid i Maaneder forud ganske overtegnet med Møderejser. Han kunde vanskeligt sige Nej, skønt han ofte beklagede sig over, at »de helliges Barmhertighed er grusom«, og skønt han Gang paa Gang blev bombarderet af Børnene og de nærmeste Venner: »Pas nu paa! Gaa sagte!«

Det var nu ikke det, han egnede sig bedst til, og han skriver meget karakteristisk til Børnene engang:

»Det forekommer mig, at der ligger en god Portion *Vantro* bag alle disse Forsigtighedsregler. Mit fysiske Liv raader Gud jo da ogsaa for. Og Tale om Uerstattelighed etc. har for mig ikke den ringeste Betydning, *ikke Spor*. Altsaa ser jeg ikke rettere, end at jeg bare skal arbejde fort og gaa videre og saa lade Herren om Resten, saa bliv mig fra Livet med alt for meget Snusforuftigpeteri. Hellere end synge: Spar dig selv! — vil jeg synge: Velsignet være skal min Udgangsdag!«

Hvor nød han sit Hjem ind mellem sine ofte lange Ture, og hvor glædede det ham at samle Børn og Venner hos sig og delagtiggøre dem i sine Oplevelser og Indtryk.

Undertiden tog han en lille Hviletur paa »Eskilstrup« eller paa »Fuglsang« hos Fru *Bodil de Neergaard* i rolige Omgivelser og under kærlig Omsorg. Ogsaa herfra vendte han altid hjem med rige Tilskyndelser. Ofte havde han været sammen

med Stiftsprovst *Ussing* og Domprovst *Skovgaard-Petersen*, de to Personligheder blandt vor Kirkes førende Skikkelser, der ubetinget aftvang ham størst Beundring og Respekt. Samværet med dem betød altid for ham en dyb aandelig Velsigelse, og han blev aldrig for gammel til at uddybe og inderliggøre sit Gudsforhold.

— — —

Skønt Pastor Fibigers Helbredstilstand, som tidligere fortalt, i de senere Aar og ikke mindst efter hans Hustrus Død var præget af, at han et helt langt Liv havde forceret sig frem til en enorm Arbejdsydelse, saa var han jo alligevel aldrig — og havde aldrig været — *rigtig* syg, aldrig sengeliggende syg. I det hele taget mærkede vist kun hans allernærmeste, at det undertiden kneb med at faa Kræfterne til at slaa til. Udadtill var han stadig den store, kraftige og spændstige Pastor Fibiger.

Imidlertid blev han i Efteraaret 1936 angrebet af en Galdeblærebetændelse, der tvang ham til at holde Sengen i Perioder Vinteren igennem. Men ind imellem var han væk, saa snart han kunde se sit Snit dertil. Dog maatte han nu lære i nogen Maade at tage Hensyn til sin Alder og sit Helbred.

Han havde aldrig tidligere ænset Rejsernes Strabadser eller tænkt paa, at de nedbrød hans Helbred. Ustandselig Kostforandring, utallige Gysiture mellem klamme Lagner i iskolde Gæstekamre paa Landet, Traveture til Kirker og Missionshuse i alt Slags Vejr og ofte med vaade Fødder tjente — om end Formaålet var andres aandelige Opbyggelse — ikke til *hans* fysiske.

Nøjsom og fordringsløs var han paa sine Rejser som i sit Hjem. Altid rejste han paa 3. Klasse. Men som sagt: en Del Hensyn maatte han i den sidste Tid tage til sig selv, og det lyder i et Brev til Børnene — ikke uden et ironisk Stænk:

»Altsaa: jeg melder mig ikke *ud*, — jeg gaar videre med *tilbørligt* Hensyn. Jeg rejste i Gaar hertil — flot (urimeligt — maaske utilbørligt!) og gammelmandsforsigtigt paa 2. Kl., kørte i Bil herud, i Bil til og fra Kirken (atter en Flothed!).«

— — —

Han ved godt, at Børnene trods hans Hensyntagen og Forsigtighed ikke er ganske tilfredse med hans stadige Farten, og i en Rundskrivelse til dem angaaende sin Sygdom og dens Forløb skriver han da ogsaa som Overskrift:

Den uartige Patients Journal.

Lægerne til et godt Eksempel og andre genstridige
til Skræk og Advarsel!

Løvrigt indledes den med disse Ord:

»Rask, rask, rask — et langt Liv igennem! Sengen tom hver Dag, en ufattelig Naade!«

Det nytter heller ikke at forsøge at skræmme ham til Forsigtighed ved at tale om Døden. Den omtalte Syge-Journal slutter saaledes:

»Vi er jo alle Gud en Død skyldige; men han har lovet, at
»hverken Liv eller Død skal kunne skille os fra Guds Kærlighed i Kristus Jesus.«

Med Jesus vaager jeg.
Med Jesus vil jeg sove.
Med Jesus gaar jeg glad
og alting frisk tør vove.
Med Jesus jeg engang
gaar til mit Hvilested;
det er jo ej at dø,
naar Livet følger med!«

Og saa rejste han videre, indtil Døden indhentede ham —
paa en Rejse og tog ham med paa den sidste, lange Fart.

3. VED KORSETS FOD HOS JESUS.

I Tiden fra 17. Maj til 1. Juni 1937 aflagde Pastor Fibiger for første og eneste Gang i sit Liv Besøg i samtlige sine Børns Hjem indenfor saa kort et Tidsrum som 14 Dage.

Havde han mon en Forudelse om sit nær forestaaende Opbrud?

Visse Ting tyder derpaa, bl. a. havde han over for sin dygtige og trofaste Husbestyrerinde gennem 10 Aar, Frøken *Tinna Seeberg*, flere Gange i Foraarets Løb udtalt, at han led af en overvældende Træthed. Han bad hende dog om ikke at omtale det for Børnene, for at de ikke skulde blive ængstelige eller bedrøvede.

Og saa rejste han iøvrigt videre — virkede med Lyst og Nidkærhed og tilsyneladende ganske usvækket. Maaske laa der i hans Iver ogsaa gemt en Forventning om, at han maatte faa sit store Ønske opfyldt: *at falde paa Skansen* i sin Herres Tjeneste og blive forskaanet for et langt Sygeleje.

Ofte talte han om den Mulighed, at han maaske engang vilde blive ramt af en Lammelse. Det var ham en frygtelig Tanke, at han maaske skulde opleve at sidde uvirksom og hjælpeløs hen — som en stækket Ørn. Men ogsaa det lagde han i Guds Haand.

— — —

Efter Festlighederne i Anledning af Regeringsjubilæet i Maj 1937 drog han til Møderne paa Nyborg Strand. Oplevelserne derfra fyldte ham med Glæde, og han talte meget med sine Børn om den Velsignelse, Gud stadig havde til ham.

Efter et kort Ophold i Hjemmet og et Samvær med Børnene i København drog han Grundlovsdag om Morgenen frisk og glad med Lyntoget til Jylland for at tale ved et Friluftsmøde i Alsted Skov ved Tørring.

Han talte her over Ordene fra Matt. 28, 18—20, Jesu Kristi Trontale: »Mig er given al Magt i Himmelen og paa Jorden. Gaa derfor hen og gør alle Folkeslagene til mine Disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligaandens Navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet eder. Og se, jeg er med eder alle Dage indtil Verdens Ende.«

Han talte med megen Kraft til den store Forsamling. Ingen Antydning af Svaghedstegn var at mærke.

Ifølge et Referat af Mødet i »Horsens Folkeblad« sluttede han saaledes:

»Ungdom, Manddom, Kraft og Styrke, — alt vil en skønne Dag være forbi; saa tager Dødens Ishaand om mit varme, bankende Hjerte, men een Ting kan Satans Djævleklo og Dødens Knokkelhaand ikke tage fra mig. *Det er Jesus Kristus.* Det gælder om at gøre dette Valg, der aldrig kan tages fra en. — Saa skal han ogsaa have mit og dit Hjerte, mit og dit Liv, for at vi kan være med ham, naar hans Rige oprinder med Straaleglans i det høje!«

Det blev hans sidste Ord i Guds Folks Forsamling.

Om Aftenen drog han videre med Toget mod Esbjerg, hvor han agtede at overnatte for næste Dag — Søndag — at tale paa Ringkøbingkanten.

I Toget paa Vej over Jylland blev han — kort inden Ankomsten til Esbjerg — ramt af en voldsom Lammelse.

Han havde selv mærket, at han blev syg, og havde Aandsnærværelse nok til at meddele det til en Herre i samme Kupé, samtidig med at han rakte ham sit Visitkort. Denne Herre tilkaldte paa Esbjerg Banegaard Missionær *Frederiksen*, der var til Stede for at modtage Pastor Fibiger.

Da Missionær *Frederiksen* kom ind i Kupéen og spurgte om, hvad der var i Vejen, drejede Pastor Fibiger Ansigtet op imod ham, saa paa ham med et kærligt og bedende Blik, pegede med sin raske Haand paa den lammede venstre Arm og rystede paa Hovedet.

»Kald Læge,« sagde han ganske stille.

Missionær *Frederiksen* satte sig ned ved Siden af ham:

»Naa, er det *det*, der er galt, Pastor Fibiger! Men De er jo rolig! De har jo alt i Orden og er lykkelig i Forvisningen om Deres Synders Forladelse ved Jesu Kristi Kors — ikke sandt?«

To Gange fremsatte Missionær *Frederiksen* dette Spørgsmaal, og begge Gange svarede Pastor Fibiger klart og med megen Vægt:

»Ja, min kære Ven, ja!« — og ledsagede sine Ord med en bestemt, energisk Nikken.

— — —

I Løbet af Natten ankom de første Børn til hans Sygeleje paa Esbjerg Sygehus. Skønt han var en Del fortumlet med

**Pastor Fibiger fotograferet kort før sin Død
med sin ældste Datter, Fru Grethe Levinsen, paa Udsigtstaarnet i Trend Skov,
seende mod sine gamle Sogne, Bjørnsholm-Malle.**

31. Maj 1937.

Hensyn til Tid og Sted, var han dog forbavsende klar, kendte dem alle og talte med dem om end med Besvær.

I Bøn for og med den elskede Far sluttede de nu Kreds om ham. Efter Velsignelsen begyndte han med sit af Lammelsen fordrejede Mæle at citere:

Nuvel, min Gud, saa lægger jeg
mit Liv i dine Hænder,
du har beredet mig min Vej,
du bedst min Vandring kender.
Saa tag mig i din stærke Favn,
jeg vil dig lydig være;
jeg véd, det vorder mig til Gavn
og dig til Pris og Ære!

Børnene maatte stadig hjælpe ham, men Linien: »Jeg vil dig *lydig* være!« fremsagde han selv med megen Kraft og en stærk Understregning af Ordet *lydig*.

I Løbet af næste Dag samledes alle hans Børn og Svigerbørn og Plejebørnene, Pastor Nørfelt og Hustru, paa Esbjerg Kommunehospital. Da Kræfterne tilsyneladende var stadigt vigende, blev der gjort Beredelse til Altergang, og efter at Børnene havde sunget de tre første Vers af »Den nærmer sig, den Time forudsat —« forrettede Pastor Nørfelt den hellige Handling.

Pastor Fibiger laa hele Tiden med lukkede Øjne, døsende, tilsyneladende uden Forstaaelse af og Føling med, hvad der skete.

Efter Tilsigelsen fremsagde han imidlertid et lydeligt »Amen!« — det første Tegn paa, at han trods tilsyneladende Passivitet fulgte med. Og efter Velsignelsen tegnede han sig selv med Korsets Tegn og fremstødte derefter med Besvær: »Du er min Skat, min Perle og min Pris —«, Begyndelsesordene til det fjerde Vers af den Salme, hvoraf Børnene til Indledning havde sunget de tre første. Han vilde altsaa udtrykke, at ogsaa dette Vers skulde synges, og gav et klart Bevis paa sin Aands Friskhed og levende Nærværelse.

— — —

I Løbet af de næste Dage indtraadte alligevel en saadan Bedring i Tilstanden, at Pastor Fibiger, efter sit indtrængende Ønske, kunde overflyttes i Ambulance til Diakonissestiftelsen i København.

I de Dage, Børnene fik Lov at slaa Kreds om hans Sygeleje, vandt de sig en Krans af smukke Minder om en Tjener, der i sin Lydighed til det sidste blev et levende Vidne om sin Herre.

Hans Væsens store Linier og hans smaa Ejendommeligheder fornægtede sig ikke, ja, selv hans friske Vid og særegne Jargon spillede og tog for Børnene ligesom Brodden af det tragiske og kaldte Smilet frem midt i Sorgen.

Øg dog var det jo ikke det, der gav disse Minder deres Værdi, men derimod den Ophøjethed, den Tryghed og Ydmyghed, der prægede ham til sidste Stund.

Den Bedring, der en Overgang havde vist sig, holdt ikke; det viste sig snart, at Sygelejet hæmmede den normale Lungefunktion i en saadan Grad, at der næppe var noget Haab.

Det varede egentlig ret længe, inden det blev klart for Pastor Fibiger selv, at det bar mod Døden. I mange Aar havde han set hen til Udløsningens Time, men han troede ligefrem ikke, at han fik Lov at gaa hjem endnu.

Da det endelig gik op for ham, var han rolig og glad, om end han da var for svag og afkræftet til rigtig at give Udtryk for noget.

Han havde ofte talt om, at han gerne vilde overflyttes til sit Hjem, men da et af Børnene en af de sidste Dage spurgte:

»Vil du saa gerne hjem, Far?« — svarede han:

»Ja — *helt* hjem — hjem til *Himlen!*«

— — —

I det sidste Døgn var Børnene uden Forbindelse med ham, kun et svagt Tryk med Fingeren lod dem ane, at han endnu kunde følge dem.

I de sidste Timer sang de for ham, sang alle de Salmer, de vidste, deres Mor og Far elskede og saa ofte havde glædet sig over. De bragte ham deres sidste Kærlighed og Tak, fordi han havde *levet* sin Kærlighed.

Det var Sct. Hansaften, den 23. Juni 1937. Emmauskirkens Klokker ringede Solen ned. Udenfor straaledes Aftensolen og fyldte hele Værelset i et Væld. Gennem de dobbelte Døre naaede Lyden af Aftensangen derude paa Gangen ind i Sygeværelset — »Gud efter dig jeg længes —«. Netop da Diakonisserne sang de sidste Linier:

*»Giv Mod til Kors at bære
og i Guds Himmel Del og Lod!« —*

netop da udaandede Pastor Fibiger — mere fredfyldt og skønt kunde et Liv ikke ebbe ud.

En *Guds Vandringsmand* havde nedlagt sin Stav og lagt sig til Hvile

Ved Korsets Fod hos Jesus.

NAVNELISTE.

	Side:
<i>Adolph, I., Grosserer</i>	86
<i>Agger, P. C., Provst</i>	124
<i>Andersen, Aug., Sognepræst</i>	124
— , <i>Julius, Præst</i>	124
— , <i>Vilhelm, Prof., Dr. phil.</i>	193
<i>Arnberg, Gustav, Sognepræst</i>	157, 158
<i>Arnild, C. Kampmann, Organist</i>	124
<i>Bang, Im., Sognepræst</i>	87, 138
<i>Bangert, C., Kontorchef</i>	86
<i>Bardenfleth, Vilh., Minister</i>	81
<i>Barner, S. v. Kammerherre</i>	89, 138, 161 164, 167, 168, 177, 216
<i>Bartholdy, Chr., Sognepræst, Indre Missions Formand</i> ..	119, 133, 193, 199, 206
— , <i>Georg, Sognepræst</i>	214
<i>Beck, Filip, Sognepræst</i>	195, 196, 198
— , <i>Vilh., Sognepræst, Indre Missions Formand.</i> 16, 57, 96, 97, 108, 128,	176, 181, 195
<i>Berggrav, Eivind, norsk Biskop</i>	182
<i>Blume, P. E., Provst</i>	156
<i>Borgen, C., Direktør</i>	86
<i>Boman, Arvid, svensk Legationspræst i Danmark</i>	215
<i>Bruun, Admiral</i>	100
— , <i>Malthe Conrad, Digter</i>	12
<i>Busch, Axel, Sognepræst, Formand for D. M. S.</i>	195
<i>Bülow, Axel, Sognepræst</i>	196
<i>Christensen, Alfred, cand. theol.</i>	136
— , <i>S. P., Elektroinstallatør</i>	108
<i>Christian IX, Konge af Danmark</i>	172
— <i>X, — — —</i>	172, 173, 179, 180
<i>Clausen, Julius, Forfatter, kgl. Bibliotekar</i>	192
<i>Clémenceau, Frankrigs Præsident</i>	157, 158, 159
<i>Collet, Peter, Assessor</i>	12
<i>Dauidsen, P. C., Højskoleforstander</i>	99
<i>Drachmann, Holger, Forfatter</i>	157
<i>Dyckjær, P. C., Sognepræst, Redaktør</i>	187
<i>Ekman, Godsejer, Jægermester</i>	13, 15, 17, 22, 29
<i>Engberg, Gunner, Sognepræst</i>	66, 133

<i>Faartoft</i> , J. L., Sognepræst, Seminarieforst.	57, 58, 59, 60, 63, 72, 74, 75
<i>Fibiger</i> , Adolf, Hof-Violoncellist, d. 1734	11, 12
— , Adolf, Kgl. Sø-Krigs-Kancelli-Sekretær	12
— , Adolf, Chr., Fabrikant	12
— , Adolf, Fuldmægtig	12
— , Adolf, Kontorchef	8, 9, 10, 14, 21, 22, 23, 29
— , Børge Rottbøll, Kunsthandler	102, 145, 151
— , Christian, Hoftrumpeter, d. 1720	11
— , Gotfred, Herredsskriver, d. 1752	121
— , Ilia, Forfatterinde	11
— , Jacob Scavenius, Generalmajor, Krigsminister	11
— , Johan	14, 57
— , Johannes, Professor, Dr. med.	11
— , Jørgen, Instrumentist, d. 1689	11
— , Jørgen, Ingeniør	11
— , Litzia, Sygeplejerske	145
— , Margrethe Caroline, f. Holm	12
— , Marie, f. Fog, Oberstinde	42
— , Mathilde, Forfatterinde	11
— , Peter Chr., Proprietær, Direktør, og Hustru	
— , Annette Marie, f. de Neergaard. 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 22, 37, 57, 79, 80, 200	
<i>Foch</i> , fransk Marskal	157, 159
<i>Fog</i> , Bruun Juul, Sjællands Biskop	59
<i>Fredbo-Nielsen</i> , Aage, Sognepræst, og Hustru	
— , Ingrid, f. Johansen	124
<i>Frederik III</i> , Konge af Danmark	11
— VI, — — —	12
— VII, — — —	13
— VIII, — — —	172, 180
<i>Frederiksen</i> , Indremissionær	223, 224
<i>Friis-Hansen</i> , Julius, Sognepræst.	32, 82, 83, 84, 86, 89, 93, 97, 99, 100, 215
<i>Gam</i> , Poul Kristian, Sognepræst	20, 26, 39, 40, 46, 78
<i>Grib</i> , Peder, dansk Søofficer, d. 1757	11
<i>Grundtvig</i> , N. F. S., Biskop	76
<i>Gunnarsson</i> , Gunnar, dansk-islandsk Forfatter	155
<i>Gustaf V</i> , Konge af Sverige	172
<i>Gøtzsche</i> , Poul, Læge, og Hustru	
— , Annette, f. Fibiger	82, 145, 157, 159
<i>Hamsun</i> , Knut, norsk Forfatter	189
<i>Hansen</i> , H. P., Rektor	41
— , H. N., Sognepræst	89
— , P., Professor, Litteraturhistoriker	102
— , P., Kirkebetjent, og Hustru	
— , Marie, f. Petersen	124
<i>Hasselbalch</i> , Axel, Postkontrolør	116, 120
<i>Heiberg</i> , P. A., Forfatter	12
<i>Helweg-Larsen</i> , P., Provst	216
<i>Holstein-Holsteinborg</i> , F. C. C., Lensgreve	89, 161, 198, 199
<i>Høedt</i> , Professor	15

Ibsen, Henrik, norsk Forfatter, og Hustru	192
Jensen, Fru,	71, 79
— , Johs. V., Forfatter	153
Jessen, J., Redaktør, og Hustru	
— , Marie, f. Fibiger	41, 42
Joffre, fransk Marskal	157, 160
Johannesen, A. P., Kordegn	124, 127, 128, 140
Johannessen, Arne, Overlæge, Dr. med., og Hustru	
— , Anna, f. Koch	211
Johansen, Axel, Guldsmed, og Hustru	124
Juhl, N., Sognepræst	97, 185
Jørgensen, Alfr. Th., Dr. theol.	215
Kildeby, H., Højskoleforst., Sognepræst	202
Kjær, M., Direktør, og Hustru	214
Kjærsgaard, Ernst, Redaktør, og Hustru	211
Koch, Gabriel, Biskop over Ribe Stift	198, 211
— , Hans, Provst	93, 176
— , P. D., Dr. med.	86
Kold, Vilh., Sognepræst, Indre Missions Formand	97, 199
Krag, P., Sognepræst	44, 52, 57, 58, 61, 73, 130, 131
Krarup, Johs., Forpagter, Landstingsmand, og Hustru	162, 163
Krogh, Laura, Diakonisse	111
Lange, H. O., Overbibliotekar, Dr. phil.	86
— , Thor, Digter, Statsraad	200
Larsen, Johs., Sognepræst	193
Lebech, J. J. T. G., Provst	61
Levinsen, Henrik, Grosserer	86
— , Henrik, Overlæge, og Hustru	
— , Grethe, f. Fibiger	78, 80, 145, 157, 158
— , T., Provst	91
Limkilde, Yrsa, f. Fibiger, Fru	145
Lloyd George, David, engelsk Premierminister	179
Lohse, O., Forlagsboghandler	211
Lorentzen, C., Graver	124
Ludwigs, C., Biskop over Aalborg Stift	191
Luther, Martin	61
Lütken, W. F., Sognepræst	43
Madsen, Thomas, Neergaard-Slægtens Stamfader	8
— , C., Sognepræst	68, 69
Malmstrøm, Axel, Biskop over Viborg Stift	203
— , Johs., Direktør	134
Martensen-Larsen, H., Domprovst	31
Meyling, H. E., Sognepræst	181
Moe, Carl, Sognepræst, Indre Missions Formand ..	68, 69, 196, 197, 199, 201, 202
Møllerup, H. P., Sognepræst	95, 96
Mott, John, amerikansk Studenterfører	107
Munch, P., Provst, Indre Missions Formand	199
Munk, Kaj, Forfatter, Sognepræst	201

<i>Müller, Paul, Præst, Forstander</i>	107, 124
<i>Møldrup, Valdemar, Højesteretssagfører, og Hustru</i>	19, 211
<i>Møller, Christen, Biskop over Aalborg Stift</i>	25
<i>Mønsted, Otto, Grosserer</i>	101
<i>Nedergaard, Paul, Præst</i>	122, 124, 125
<i>de Neergaard, Alma, f. Rottbøll, Fru</i>	45
— , Bodil, Godsejerinde	220
— , Carl, Godsejer	10, 13, 29, 56
— , Carl (»Calle«)	117, 118
— , Jens Bruun, Cancelliraad	8
— , Johan Andreas, Godsejer, og Hustru	
— , Christine, f. Danielsen (Zobel)	8, 9, 13, 16
— , Johan, Godsejer	13, 29, 56
<i>Netiendam, Michael, Kgl. Konfessionarius, Provst, Dr. theol.</i>	128
<i>Nielsen, Anna, Frk.</i>	124
— , Chr., Tømmerhandler	199, 212, 216, 217
<i>Nordentoft, Johs., Provst</i>	93
<i>Nyeborg, Ed., Sognepræst</i>	196
<i>Nyrop, Martin, Arkitekt, Professor</i>	98, 103
<i>Nørfelt, Alfred, Sognepræst, og Hustru,</i>	
— , Ellen, f. Hansen	124, 154, 224, 225
— , Ulla, f. Fibiger, Fru	145, 146
<i>Paulli, J. P. M., Stiftsprovst</i>	92, 97
<i>Petersen, Th. I., Sognepræst</i>	82
<i>Pinholt, J. Gr., Lærer</i>	135
<i>Poincaré, fransk Præsident</i>	157, 160, 161
<i>Rahbek, Knud Lyne, Forfatter, Professor, og Hustru</i>	
— , Kamma, f. Heger	12
<i>Ricard, Olfert, Sognepræst</i>	128, 137, 170, 181, 191, 201, 202, 213
<i>Riegels, Chr., Godsejer, cand. jur., og Hustru</i>	
— , Johanne, f. de Neergaard	13
<i>Rode, Helge, Forfatter</i>	155
<i>Rottbøll, Alfred, Konsul</i>	45
— , Frederik, Godsejer	45
— , M. C., Justitiarius, Geheimekonferentsraad	45
— , Wilhelmine, f. Mahrt, Fru	45
— , William, Proprietær	45
<i>Rudin, svensk Professor</i>	193
<i>Rørdam, T. Skat, Dr. theol., Sjællands Biskop</i>	84, 88, 103, 143, 170
<i>Sabroe, P., Folketingsmand</i>	93, 94
<i>Secher, Hans, Godsejer, Justitsraad, og Hustru</i>	
— , Sofie, f. de Neergaard	13, 16, 22, 29
— , V. A., Rigsarkivar	9
<i>Seeberg, Tinna, Frk.</i>	223
<i>Skadhaug, Marie (»Mitte«), Frk.</i>	79
<i>Skovgaard-Petersen, C., Domprovst</i>	189, 213, 221
<i>Staal, K., Overretssagfører</i>	137, 144
<i>Sthyr, H. V., Kultusminister, Biskop</i>	81

	Side:
<i>Swane, H. J.</i> , Biskop over Viborg Stift	80
<i>Söderblom, Nathan</i> , svensk Ærkebiskop	189
<i>Sørensen, Chr.</i> , Sognepræst	195
— , <i>Holger</i> , Sognepræst	132
<i>Thyssen, Herluf</i> , Tandlæge, og Hustru	
— , <i>E.</i> , f. Engsig-Karup	99
<i>Tomasson, Thordur</i> , Klosterpræst	41
<i>Trier, Sigurd</i> , cand. theol.	180
<i>Ulrich, Mathilde</i> , Fru, f. Rottbøll	45
<i>Ussing, H.</i> , Stiftsprovst, Dr. theol.	86, 93, 211, 213, 221
<i>Vibe Petersen, Johs.</i> (»Vibe«), Provst 34, 35, 37, 43, 46, 55, 62, 63, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 83, 183, 216	86
<i>Westergaard, Harald</i> , Professor, Dr. jur.	83, 86
<i>Whitte, Rektor</i>	23
<i>Wickede, Wilh. v.</i> , Oberst, Kammerherre, og Hustru	
— , <i>Eliza</i> , f. Fibiger	12, 21, 22
<i>Windfeld, Julius</i> , Sognepræst	52, 82
<i>Winkel, R.</i> , Amtsvejinspektør	51
<i>With, Enrique</i> , Sognepræst	84, 89, 90, 92, 93
<i>Wulff, V.</i> , Klokker	140
<i>Zeuthen, Fr.</i> , Stiftsprovst, Indre Missions Formand	195, 196, 197, 198, 201
<i>Zobel, Kristoffer Daniel</i>	9

SLÆGTSOVERSIGTER.

Kort Oversigt over Pastor A. Fibigers fædrene Slægt.

Adolf Fibiger,
Hof-Violoncellist,
f. ca. 1670, d. 1734,
g. m. Nille Vollelin.

Johan Fibiger,
Sergeant ved Holmens faste Stok,
f. 1716, d. 1777,
g. m. Kirstine Knudsen.

Adolf Fibiger,
Kgl. Sø-Krigs-Kancelli-Sekretær.
f. 1750, d. 1789,
g. m. Margrethe Caroline Holm, (g. m. 2. G. Assessor P. Collet).

Peter Fibiger,
Premierløjtnant i Søetaten,
f. 1787, d. 1812.

Adolf Chr. Fibiger,
Fabrikkejer,
f. 1789, d. 1862,
g. m. (1) Anna Louise Hillebrandt,
g. m. (2) Caroline Hedvig Klingberg.

(1) *Eliza Fibiger,*
f. 1809, d. 1878,
g. m. Wilh. v. Wickede,
Oberst, Kammerherre.

(2) *Adolf Fibiger,*
Fuldmægtig,
f. 1835, d. 1870.

Peter Chr. Fibiger,
Proprietær, Direktør,
f. 1835, d. 1910.
g. m. Annette Marie de Neergaard.

Adolf Fibiger,
Kontorchef,
f. 1865.

J. Andreas N. Fibiger,
Sognepræst,
f. 1868, d. 1937,
g. m. Ursula Rottbøll,
f. 1870, d. 1927.

Johan Fibiger,
f. 1875, d. 1910.

Grethe Fibiger,
f. 1895.
g. m. Overlæge
Henrik Levinsen.

Annette Fibiger,
f. 1897,
g. m. Læge
Poul Gøtzsche.

Børge Fibiger,
Kunsthandler,
f. 1898,
g. m. Jenny Reinhold
Jensen.

Yrsa Fibiger,
f. 1901,
g. m. Antikvitetshandler
Ejvind Hauen-Limkilde.

Litza Fibiger,
f. 1904,
Sygeplejerske.

Ulla Fibiger,
f. 1906,
g. m. Kommunelærer
Aage Nørfelt.

Kort Oversigt over Pastor A. Fibigers mødrene Slægt.

Johan Andreas de Neergaard,
Godsejer,
f. 1809, d. 1887,
g. m. Christine Danlisen (Zobel),
f. 1807, d. 1881.

Johan de Neergaard, Sofie de Neergaard, Annette Marie de Neergaard, Carl de Neergaard, Johanne de Neergaard,
Godsejer, f. 1834, d. 1908. f. 1856, d. 1866. g. m. Hans Secher, Godsejer, Justitsraad. f. 1858, d. 1920. g. m. Peter Chr. Fibiger, Proprietær. Godsejer, f. 1840, d. 1918. f. 1842, d. 1928. g. m. Chr. Riegels, Godsejer, cand. juris.

Johan Andreas Neergaard Fibiger,
Sognepræst,
f. 1868, d. 1937.

INDHOLD.

I. ANDREAS	7
1. Slægt og Barndomshjem	7
2. I Randers lærde Skole	18
3. I Borgerdydskolen	23
II. STUDIETIDEN	31
1. Den dovne Student	31
2. Den flittige Student	39
3. Den forlovede Student	46
III. KANDIDATEN	50
IV. RANUM	59
1. Kapellanen	59
2. Stillingen til Indre Mission	68
3. Konstitueret Sognepræst	75
4. Opbrud	80
V. KØBENHAVNERPRÆSTEN	86
1. Den første Tid	86
2. Mariæ Kirkesal	90
3. Eliaskirkens Tilblivelse	97
4. Eliaskirkens senere Liv og Arbejde	104
5. Paa Prædikestol og i Lønkammer	128
6. I den snævre Kreds	145
VI. ANDRE VIRKEFELTER	165
1. I Dagens Strid	165
2. Forfatteren	183
3. Bestyrelsesmedlem	194
VII. DE SIDSTE AAR	209
1. 11. Maj 1927 — 1. Oktober 1933	209
2. Rejsepræsten	214
3. Ved Korsets Fod hos Jesus	222
NAVNELISTE	229
SLÆGTSOVERSIGTER	235